

Pali Text Society

The Commentary on the
Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.

PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE AT QUEEN'S COLLEGE, BENARES

VOL. I.

London

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY

BY

HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1906

**Commentary on the Dhammapada
Volume I, part 1**

Edited by H. C. Norman

**Published by the Pali Text Society
London, 1906**

With additional materials as follows:

- Corrigenda: originally published as pp. 463-464 of Volume I, part 2.
- Preface: originally published as pp. v-xviii of Volume I, part 2.
- List of Vatthus (i.e., Table of Contents) for this part: created anew for this edition from the headings contained in the text.

Original dates of publication for the entire series:

Volume I, part 1	London, 1906
Volume I, part 2	London, 1909
Volume II	London, 1911
Volume III	London, 1912
Volume IV	London, 1914
Volume V: Indexes	London, 1915

Given these publication dates, it is believed that this entire series is in the public domain in the United States of America.

CORRIGENDA

Page	3, line	12,	for	alañkaritvā—alañ°.
„	4, „	9, „	„	°koti°—°koti°.
„	4, „	10, „	„	°janāṇ—°janāṇ.
„	5, „	23,	read ¹⁵ after	°bhesajja.
„	7, „	5,	for	°kale—kāle.
„	7, „	9, „	„	pūressāmī—pūressāmi
„	8, „	3, „	„	vaddhetva—vaddhetvā.
„	9, „	13, „	„	sabbarattīṇ—°rattīṇ.
„	10, „	7, „	„	‘vejjo mayā—Vejjo ‘mayā.
„	12, „	11, „	„	iriyāpaṭhaṇ—°paṭhaṇ.
„	13, „	19, „	„	dulbalo—dubbalo.
„	14, „	9, „	„	ñatva—ñatvā.
„	14, „	10, „	„	sattharaṇ—satthāraṇ.
„	14, „	20,	dele	’ before pabbājetvā.
„	15, „	11,	for	°kotiyā—°kotiyā.
„	16, „	2, „	„	pāpunī—pāpuṇi.
„	16, „	6, „	„	nāṇ—naṇ.
„	17, „	40, „	„	°silā°—°silā°.
„	19, „	1, „	„	pallañke—pallañke.
„	21, „	22, „	„	cakkhaṇ—cakkaṇ.
„	22, „	9, „	„	°kalyānaṇ—kalyāṇaṇ.
„	22, „	15, „	„	tāyo—tayo.
„	22, „	19, „	„	°vatthuko—°vatthuko.
„	22, „	20, „	„	Uppādaccaya°—Uppādappaccaya°.
„	22, „	24, „	„	vaccati—vuccati.
„	23, „	2, „	„	pubbañagamo—pubbaṅgamo.
„	26, „	18, „	„	alāhane—ālāhane.
„	28, „	10, „	„	Maṭṭa°—Maṭṭha°.
„	32, „	18, „	„	vacanaṇ—vacanaṇ.
„	40, „	11, „	„	nikkamanto—nikkh°.
„	40, „	18	and 21,	for paṭha°—paṭha°.
„	41, „	6,	for	ti. Taṇ—ti taṇ.
„	42, „	22, „	„	ūtthehi—utthehi.
„	44, „	7, „	„	upnayahanti—upa°.
„	46, „	13, „	„	putta—puttaṇ.

Corrigenda

- Page 48, line 4 and 6, for kukkutī—kukkuṭi.
- „ 50, „ 11, for thitaṇ—thitaṇ.
- „ 50, „ 21, after °ādi° add —.
- „ 55, „ 16, dele period after pāpesīti.
- „ 56, „ 4, for Bārān°—Bārāṇ°.
- „ 57, „ 7, „ kārānā—kārāṇā.
- „ 58, „ 18, „ °sonḍiyaṇ—°sonḍiyaṇ.
- „ 66, „ 17, „ kutimbikā—kuṭ°.
- „ 68, „ 2, „ tāṇ—taṇ.
- „ 74, „ 11, „ nappassahati—nappasa°.
- „ 77, „ 18, dele period.
- „ 82, „ 25, for aharatīti—arahatīti.
- „ 86, „ 8, „ patiññaṇ—paṭi°.
- „ 86, „ 12, „ ñāṇaṇ—ñāṇaṇ.
- „ 93, „ 9, „ patiññaṇ—paṭi°.
- „ 98, „ 8, „ °pathamaṇ—°paṭhamaṇ.
- „ 102, „ 4, „ bhikkhaūṇaṇ—bhikkhūṇaṇ.
- „ 106, „ 5, „ °dessanā—desanā.
- „ 109, „ 6, „ °iṇsū—°iṇsu.
- „ 115, „ 7, „ gamaṇa°—gamaṇa°.
- „ 116, „ 18, „ brahama°—brahma°.
- „ 116, dele , after dhanāṇ.
- „ 124, line 1, for bhāsetvā ‘naṇ—(with S.) ‘bhāyetvā
naṇ.
- „ 131, „ 8, „ ganthitāni—ganṭh°.
- „ 133, „ 5, „ paṇ—pan’.
- „ 136, „ 21, „ pathamaṇ—paṭh°.
- „ 138, „ 24, „ Devadatthero—Devadattatthero.
- „ 138, „ 25, „ yevā—yeva.
- „ 139, „ 9, „ bhavissamīti—°āmīti.
- „ 139, note ¹⁰ „ °minmitvā—°nimmitvā.
- „ 140, line 16, „ vissajāpesi—vissajj°.
- „ 146, „ 18, dele second ti.
- „ 151, read all the fem. present participles with cī.

PREFACE

§ 1. MSS. AND EDITIONS.

It is now more than fifty years since Fausböll published his editio princeps of the Dhammapada, with copious extracts from the commentary and a Latin version of the text.¹ For this work (a remarkable production, if we consider the early age of Pāli scholarship at the time of its appearance) three MSS. in Sinhalese characters were used, and to such good purpose that what may be called the standard text of the Dhammapada was once and for all constituted. It is true that quite lately the same distinguished scholar brought out a fresh edition of the Dhammapada,² but the somewhat Procrustian treatment of the text in order to make the verses run more smoothly seems a little audacious in the face of the Māgadhī theory, and the fact that a system of Pāli metrics based upon a complete examination of all the existent Gāthās is still to be written.³ The chief value of the new edition rests upon the copious parallels and cross-references given in the footnotes to other Pāli and Sanskrit texts and to European works on Buddhism.

The edition of 1855 has formed the basis for many

¹ Dhammapadam. Ex tribus codicibus Hauniensibus Palice edidit, Latine vertit, Excerptis ex Commentario Palico Notisque illustravit V. Fausböll. Hauniae, 1855.

² The Dhammapada, edited a second time with a literal Latin translation and notes for the use of Pāli students. London, 1900. Bibliography, pp. ix-xi.

³ See Rhys Davids' remarks in the Introduction to Dīgha II.

translations, among which that of Dr. K. E. Neumann¹ claims special attention, based as it is upon a very wide knowledge of the Buddhist Canon. It has, however, long been felt that a complete edition of the Pāli commentary was an indispensable preliminary to a thorough understanding of the text, and also of the standpoint from which an orthodox Buddhist regards the sayings of the Teacher. It was, therefore, with great pleasure that I undertook at the request of Prof. Rhys Davids the task of editing the voluminous *Aṭṭhakathā*, for the first time in a complete form in the Roman character. Two or three editions in Sinhalese and Burmese print have already appeared since 1855, for the work as a collection of legends enjoys among adherents of Buddhism a popularity second only to that of the *Jātakas*.² These editions are, as a rule, very good, being practically equivalent to good MSS. It was from one of these, the Sinhalese edition of 1886,³ that a complete copy was made by the late Dr. H. Wenzel, whose death robbed Pāli and Tibetan scholarship of a patient and gifted investigator. This copy forms the basis of the present edition.

The following MSS. have been collated for the first volume :

C. (in possession of Prof. Rhys Davids)—*fol.* *ne* (315), nine lines to the page, 20 $\frac{5}{8}$ (writing 18 $\frac{1}{4}$) by 2 (1 $\frac{1}{2}$). This is a MS. of the whole work.

C^a. (Rh. D.)—*fol.* *dhau* (302), 10 lines, 17 $\frac{7}{8}$ (writing 15 $\frac{3}{4}$) by 2 $\frac{3}{8}$ (1 $\frac{5}{8}$). Also a complete MS.

K. Fragments of Kambodian MSS. in the British Museum, Bibliothèque Nationale, Paris, and Tübingen University Library. These fragments are of different ages and hands, but are all similar in their reading of the text. Judging from the difference in the numbering, the frag-

¹ *Der Wahrheitpfad. Aus dem Pāli, in den Versmaassen des Orig. übers. von K. E. N. Leipzig, 1893.*

² See, for example, Wickremasinghe's catalogue of printed Sinhalese books in the British Museum, p. 11, No. xiii. ; p. 134, No. viii. ; also Nos. xii., xiii., xvii., and p. 145, No. viii. ; and Beal's preface to his translated selections from the allied Chinese anthology.

³ Ed. Guṇaratana Mulleriyāve. Colombo.

ments seem to have been taken from distinct MSS.; in some cases, however, it would seem that the copyist had in view to write only a portion of the work, as when a fragment of a later portion of the work commences with *Ka*. These fragments are extremely interesting; they nearly always give sense, and, where they do not, give a clue to the right reading. They are, on the whole, more diffuse than the Sinhalese texts,¹ but, on the other hand, often omit *āha*, *vātvā*, *pucchi*, etc., where the other MSS. retain them. Where a *Jātaka* occurs imbedded in the text, these fragments give a reading closer to that of Fausböll's edition of the *Jātakas* than to that of the present text. The spelling is often of a rude description, consonants being frequently doubled, as in *aggamāsi* for *agamāsi*, *Uddena* for *Udena*,² *nibbutto* for *nibbuto*, etc. The cerebrals are rather avoided than otherwise, and *l* often takes the place of *ḷ*, which also occurs in the Sinhalese MSS. The distinctions of long and short *i* and *u* are not strictly adhered to, and, as in the Sinhalese MSS., the short vowel with *ṇ* often occurs in place of the corresponding long vowel. So, too, we find *isum* for *iṃsu* most frequently, *kuham* (= *kahaṇ* or *kuhim*), *bhiriyā* (*bhariyā*), *kaṭumbiko* (*kutimbiko*), *ṇhā* for *nahā* (snā), *by* for *vy*, as in *byañjana* for *vyañjana*. These fragments are as a rule very carefully corrected, and are written with singular clearness. With their aid one is in possession of an almost complete Kambodian version of the text. The fragments used for the present volume are :

For the comm. on the first two vss. the fragments in the Bibliothèque Nationale numbered Pāli 93-97, giving between them a continuous text.

For the comm. on vss. 3-8 the British Museum fragment. MSS. Or 1273—first fragment—*Kā* to *gā* = 24 leaves.

For the comm. on vss. 8-59 (with the exception of vss. 51-53) the Bibliothèque Nationale fragments from 98 onwards.

¹ Cf. Hardy, *J.P.T.S.*, 1902-3, pp. 61 ff.

² But cf. Utrayana, *J.P.T.S.*, 1886, p. 4.

For the comm. on vss. 51-53, a fragment from the University of Tübingen.

I have refrained from giving any very particular account of the fragments used, as M. Cabaton, of the Bibliothèque Nationale in Paris (to whose courtesy for the use of his MS. catalogue I am much indebted), gives an exhaustive account of them in the new Oriental catalogue.

F. What Fausböll gives from his three MSS. in the Copenhagen Library. Max Müller in his Introduction to Rogers' 'Buddhaghosha's Parables,' says, it is true: 'Many of these fables had been published in Pāli by Dr. Fausböll, at the end of his edition of the "Dhammapada"; but as the MSS. used by him were very defective, the Pāli text of these parables had only excited but had not satisfied the curiosity of Oriental scholars.' But examination of Fausböll's readings shows that his MS.¹ of the Commentary was quite good, and that the greater part of the defects are due more to misreading of the text than to badness of the MS. itself. Sinhalese MSS., as a rule, are very well written, but the characters are extremely small, added to which the ligatures are often very hard to make out, and many of the letters have great similarities. Confusions of the *n* and *t* and of *m*, *c*, and *v*; account for a great number of the errors in F.; *ddh* is often given where we should read *tt*, as in *vaddhati*, the case of most frequent occurrence. What a good Pāli scholar could do with F. was shown by the late H. C. Warren, who in his 'Buddhism in Translations' has given versions of some of the tales (222-6, 264-7, 381-3, 430-3, 451-81). As to the Burmese version which Rogers used, it seems merely to have been a compilation of not much worth, giving some of the more popular tales in a concise form. There are 302 tales in the whole work; Rogers gives versions of 29, and this in the space of 191 pages.

B. A Burmese edition of the whole work printed at

¹ Pref. vii.: 'Quæ ex commentario Buddhaghosæ excerpti, quum uno tantum codice confidendum sit. . .'

Rangoon.¹ This I have collated word for word ; its readings are almost exactly the same as those of K. The same holds good to a great extent of an India Office Burmese MS., which has been collated for the third volume, where an account of it will be given.

S. A very good Sinhalese edition by W. Dhammānanda Thera and M. Ñānissara Thera, printed at Colombo in 1898. It has proved of the greatest assistance in the correction of the text, and is in every respect an admirable piece of work.

A still more recent text of great excellence is that which is being brought out by Dīpaṅkara and Dharmasena. The first part (containing the first Vagga) came out in 1905 (Vidyāprakāsa Press, Ambalamgoda), and has been consulted on points of difficulty. A feature of this edition consists in the short notes on crucial points appended to the volume. A work of great interest, which it is to be hoped some Sinhalese savant will take up, would be an edition of the ancient Sinhalese glossary to our Aṭṭhakathā, about a thousand years old, mentioned by Louis de Zoysa in his catalogue of MSS. in the temple-libraries of Ceylon (1885). For the interpretation of difficult words such a work should prove of much value.

§ 2. CHARACTER OF THE COMMENTARY.

The work itself is styled 'Dhammapada Commentary,' but the Commentary plays but a small part in comparison with the bulk of the illustrative tales.² The scheme of the work is shortly as follows: First comes the quotation of a word or two of a verse in the Dhammapada itself. Then we are given the name of the place in which the verse was uttered, and of the person or persons concerning whom it

¹ 1903; ed. by Ū. Yan.

² So in the Mahāvastu, which calls itself a Vinaya work, the illustrative stories have quite eclipsed the canon law which a Vinaya ought to contain. I am indebted to Professor Rhys Davids for calling my attention to this point.

was spoken. Then comes the narrative¹ giving the story of the persons in question, ending with a quotation of the verse or verses *in extenso* by the Buddha himself. This is followed by a word-for-word commentary put into the mouth of the Teacher. As a result of the Dhammadesanā, so many become Sotāpannas or Arahats, etc., as the case may be. The narrative is often followed by a subsidiary narrative, setting forth the person's doings in a former birth. The whole work constitutes a species of Buddhist 'Acta Sanctorum,' enforcing by multitudinous concrete examples the theory of Karma laid down in the fundamental text with which the Dhammapada opens 'Manopubbaṅgamā dhammā.' As an illustration, a résumé of the first story is here subjoined.

STORY OF CAKKHUPĀLA.

A householder, Mahāsuvanno by name, pays reverence to a tree, and makes a vow in its presence. Thereafter his wife bears him three sons, whom he names 'Pālo,' 'Cullapālo,' and 'Mahāpālo,' for the tree was protected (*palitam*) by him, and the sons are the result. When the sons grow up, marriages are contracted for them by their elders.

At this time the teacher was living at the Jetavana monastery, which Anāthapiṇḍika had caused to be built for him. To edify his merchant friend, he tells a tale of his former existence, how he the Buddha had cut off his own head and suffered other tortures for righteousness' sake. As a result of his tale, of the seven millions dwelling at Sāvatti, five become noble disciples, two Puthujjanas. Now the disciples had two duties—in the forenoon to give gifts, in the afternoon to go and hear the doctrine, bearing perfumes, etc., in their hands. Mahāpālo, learning whither they are going, joins their ranks and comes to do reverence to the Teacher. The Buddha preaches to him the doctrine,

¹ Cf. the introductory verses of the Manorathapūraṇī :

Suttānaṃ pana atthā na vinā vatthūhi ye pakāsanti
Tesaṃ pakāsanatthaṃ vatthūni pi dassayissāmi.

after hearing which Mahāpālo expresses his wish to become a mendicant. Before doing this, however, he has to go and obtain the consent of his younger brother. The latter tries to shake him in his resolution, but in vain, and Mahāpālo after making over all his property to his younger brother returns to be ordained by the Buddha.

After five years have passed, Mahāpālo comes to ask the Buddha how many are the burdens of the religious life. He is told two—that of study, and that of contemplation. The former means the memorizing and teaching of one or two Nikāyos, or of the whole Tipitaka; the latter is the life of fasting and temperance which leads to Arahantship, and this Mahāpālo chooses as he is too old for the former. He then obtains an object of meditation from the teacher, and sallies forth with sixty disciples. After a journey of twenty yojanas they reach a large frontier village, and enter it to beg for alms. The inhabitants give them a friendly reception, induce them to stay for the three months of *Wass*, and build them a *Vihāra*. A physician also offers his services in case of sickness.

Mahāpālo now summons his monks and asks them how they intend spending *Wass*. They tell him with all the four *Iriyāpathas*. He commends their resolution, and admonishes them to be diligent in good works. Himself he contents with three postures, and he vows not to stretch his back in repose. After a month of this exercise his eyes begin to fail and he gets ophthalmia. His disciples offer to inform the doctor, and to this Mahāpālo agrees. A preparation of oil is sent, and with this he anoints his eyes. He then goes to the village and meets the doctor, who is astonished to learn from his patient that his eyes are still bad. He asks Mahāpālo if he has used the prescription sitting or lying down, but can get no answer out of him. Going himself to the monastery, he sees that his patient has not lain down. Frequent remonstrances prove unavailing. Mahāpālo tells the doctor he will deliberate on the matter, and then see what can be done. Having no kinsmen to consult, he holds a consultation with his own body, and

decides that blindness compared with countless transmigrations is as naught ; let the eyes go rather than the Doctrine be neglected. The doctor consequently gives him up as a bad job. The night after, Mahāpālo loses both his eyes and the lusts of the flesh, and becomes a Sukhavipassako or Arahant of the second grade. The villagers come to sympathize with him on the loss of his eyes, and promise that he shall want for nothing. As Wass is drawing to a close, the sixty disciples also attain to Arahantship.

At the end of Wass, the sixty express a desire to see the teacher, and inform Mahāpālo. He accedes to their request, but says that he will come after they have gone, as there lies before them a wood infested by evil spirits, where a blind man would only be a hindrance. They must go and see his youngest brother and tell him what has happened ; he will then send a guide. So bearing his greetings to the Buddha and the eighty great Theros they depart, amid great lamentations on the part of the villagers. Reaching their destination in safety, they deliver their message. The brother wishes to send a nephew Pālita, but is told that the road is so dangerous that the nephew must first be ordained and then sent. After a fortnight's training, off goes Pālita, and reaches the village in safety. There he spends a fortnight in attendance on the Thero and then both set out, Pālita holding his uncle's staff. On their way they pass through a wood near the village of Katthanagara, and Pālita the younger, charmed by the voice of a maiden who sings as she gathers sticks in the wood, excuses himself for a moment to his uncle, and goes off and breaks the third Buddhist commandment. The Thero, guessing what has happened, refuses to take him as a guide, even though he casts off his monastic garments and offers to accompany him as a layman. The young man departs weeping and lamenting his sin.

Meanwhile, Indra's magic throne shows signs of heat, and the god looking round about perceives the Thero. Thinking 'My head will split into seven pieces if I help not this holy man,' he goes to his rescue, in the guise of a

wayfarer, and offers to guide him to Sāvatti. Through his magic power, Indra brings the Thero to his destination that very evening, informs the brother of his arrival, and then vanishes. Pālita's brother is overjoyed to see the Thero once more, and gives him two servants to wait upon him.

In the last watch of the night, Pālita rises to pace up and down in the cloister. As it has rained heavily during the night, many cochineal insects come up out of the ground and are unwittingly trampled under foot by him. The other residents are filled with astonishment and go to tell the Tathāgata how Pālita has crushed insects under his feet. They are asked: 'Did you see him doing this?' and answer, 'No.' The Buddha tells them that as they did not see Pālita, so did Pālita not see the insects; he is quite blameless. The mendicants then ask how it came about that, though predestined for Arahatship, he became blind? This, they are told, is the result of his action in a former birth, and the story is related. Once upon a time there lived in Benares a doctor. Going his rounds he once saw a woman with weak eyes. He asks: 'What will you give me, if I cure you?' She answers: 'I and my children will be your slaves.' The doctor gives her a medicine through one application of which her eyes are made sound. She now regrets her promise, and when the doctor comes again she tells him that her eyes are much worse. He sees what she is up to and determines to make her blind. Going home, he mixes a preparation, returns, and makes her anoint her eyes therewith. The woman becomes totally blind. That doctor was Cakkhupāla. 'Mendicants,' said the Buddha, 'the action then performed by my son continued to dog his footsteps; for the sinful action follows after him just as the wheel does the foot of the ox that bears the yoke.' Having told this story and established the connection, like one sealing an edict with the royal seal after the wax has been affixed, the King of righteousness uttered this verse: States spring from mind, etc.

The stories vary in length; some are merely jejune

accounts evidently manufactured to give a framework to the verses ; others are long and interesting, containing curious pieces of folklore, including whole Jātakas. Some of the stories are very entertaining, such as that of the quarrel of the two ascetics on p. 39 *ff.*, of the recalcitrant donkey on p. 123 *ff.*, of the pork-butcher on p. 125 *ff.* The second fasciculus starts with the story of Udena (to whom so much of the 'Kathāsaritsāgara' is devoted, and who is also the hero of the Sanskrit drama *Ratnāvalī*), which gives us the *roc* of the Arabian Nights and Marco Polo, the wooden elephant filled with armed men, the Indian equivalent of the Trojan horse,¹ and the luck-child Ghosaka, who figures in so many fairy-tales and who is adduced in the Commentary on the *Mahāvāṅsa* to illustrate the rescuing of Candragupta in a similar plight by a cowherd (*Vaṅsatthapakāsini*, p. 121 of the edition of 1895). In the tale of *Cullapanthaka* we find the King of Benares wandering about incognito like Haroun Alraschid in order to learn the candid opinion of his subjects. The story of *Saṅgharakkhita* (p. 300 *ff.*) is possibly the parent of the story whose successive modifications in its transit from land to land have been so charmingly described by Max Müller. The *Vidūḍabha-vatthu* (p. 337 *ff.*) has a historical importance of a Homeric type in its account of the destruction of the *Sākiyas*. The story of *Visākhā* is well known through Mr. Warren's spirited translation ; in it we find a delightful picture of the finest type of Indian womanhood. The last tale of the present instalment gives a vivid account of the quarrel between two friends, one a *Bauddha*, the other a *Jaina*. Like the *Jātaka* book, which it so much resembles, the work is a perfect mine of curious information on ancient India.

§ 3. DATE AND AUTHORSHIP OF THE WORK.

On p. 127 we have a quotation from the *Milindapañha* (ed. Trenckner, 67-8) which enables us to date the work roughly in the one direction. Professor Rhys Davids in

¹ See Rhys Davids' *Buddhist India*, p. 5.

his Introduction to 'The Questions of King Milinda' (S.B.E. xxxv.) has pointed out (p. xv.) that 'when Buddhaghosa wrote his great works—that is, about 430 A.D.—he had before him a book giving the conversations between Milinda and Nāgasena.' So it has been with our author, who is said by tradition to have been Buddhaghosa, though this, as in the case of the Jātaka Commentary, is open to question (see *infra*). 'Milinda' reigned 'probably from about 140 to about 115, or even B.C. 110' (xxiii.). And if the Milindapañha was written 'when the memory of the actual facts of Menander's reign was fading away—that is, some generations after his death' (xxv.)—then we must give the Dhammapadaṭṭhakathā a date which is certainly A.D., for it would be some time before the famous 'Questions' would come to rank as canonical.

If we compare the present work with the Chinese book translated in Beal's 'Dhammapada from the Buddhist Canon,'¹ we are at once struck by the fact that, just as the sections and the verses show a great difference in arrangement, so, too, is it with the tales. In Beal there is only one story (p. 94), which corresponds to a story in the present volume, and that is the tale of Pūtigattatissatthera, which appears in the Daṇḍavagga in Beal and in the Cittavagga in our book. The Chinese version is much more ornate and miraculous; added to this the jātakas told to account for the unfortunate condition of the Thero are quite different. The same holds good of another tale common to both, the story of how Pasenadi, acting on the Buddha's advice, reduced his stoutness. This occurs in the Nāgavagga of the Pali, in the Pakiṇṇavagga of the Chinese. The

¹ Long ago in his Hibbert Lectures (London, 1881, pp. 200-204) Professor Rhys Davids criticised this title. He showed, by a detailed analysis, that only about 13 per cent. of the Pali verses are represented in the Chinese. And he suggested, very appositely, that if anyone were to publish, with illustrative stories, some of the hymns common to 'Hymns Ancient and Modern' and other hymn books, and were to call his book 'Hymns Ancient and Modern,' he would run great risk of falling into the clutches of the law.

story itself is extremely similar in both versions, probably on account of the prosaic nature of the subject. Beal tells us that the original of his translation was brought from India in 223 A.D. The existence of some form of these two tales before this date may therefore be assumed, though this does not take us very far. All that we can affirm is that the Indian original of the Chinese anthology and the Pali commentary both drew their stories from a common source, as in the case of the Saṅgharakkhita Vatthu and the Pañcatantra story, but applied them to different verses. When we consider that the method of arrangement is different in the Pali and Chinese books, we feel bound to assume at least two different diaskeuasts, and again, perhaps, two different commentators. The verses would be selected from the Buddhist scriptures according to the different schools, while the illustrative stories and the explanations might be added later from a common source consisting of Vinaya and fable literature. As to a Sanskrit 'recension' of the Dhammapada and its relation to the Pali, it would be premature to speak, however, as much fresh light is needed, and there are indications that valuable information may be obtained from Turfan. Dr. Pischel, in his article 'Die Turfan-Recensionen des Dhammapada,' has given some most interesting specimens of a Sanskrit text of certain verses (Sitzungsberichte der Königlich-Preussischen Akademie der Wissenschaften, 1908, xxxix.). It is instructive, for example, to find the reading *yodhetha* confirmed by the Turfan MS. and the Peṭakopadeśa, as it already is by our commentator, in verse 40 (see p. 316 of the Dhammapadatthakathā), where Fausböll read *yojetha*. The same scholar has promised further communications, which will be welcomed by students of Buddhism.¹

We now come to the question of the authorship of our Commentary. The stories are ascribed to Buddhaghosa, with the exception, of course, of the jātakas, which, like

¹ Dr. Pischel's lamented death, which occurred while these sheets were passing through the press, has frustrated all hopes of further contributions from his gifted pen.

the word-for-word commentary, are put into the mouth of the teacher. Now, it is admitted that the *Manoratha Pūraṇī* is the work of Buddhaghosa; but if one compares its text of, say, the story of Ghosaka as given by Hardy in the *J.R.A.S.* with ours, there are such differences that our work cannot be said to be by the same author. And, again, if Buddhaghosa is the author of the Commentary on the *Jātaka* (against which see Rhys Davids, 'Jātaka,' Introduction, p. 65), how is it that our Commentary gives a wrong reference? The passage in question is on p. 285 of our edition, where the *Cullasukajātaka* is referred to the *Dasanipāta*. It is in the *Navanipāta* of Fausböll's edition. One would feel more inclined to attribute to Buddhaghosa only the word-for-word commentary, and the work as we possess it to a later redactor. Internal evidence proves that the word-for-word commentary could never have been uttered by the Buddha; later on, for example, we shall find a reference in it to the *Mahāvihāra* of Sinhalese history, whose existence could only have been known of by the Buddha through a special prophetic vision. The word-for-word commentary is all that one could credit Buddhaghosa with from the language of the introductory verses (p. 2).

In conclusion, I beg to tender my thanks to the administrators both of the Moray Research Fund of Edinburgh University, and of the Max Müller Fund in Oxford, through whose generosity I was enabled to prosecute the studies necessarily preliminary to this edition. To Professor Rhys Davids I am specially indebted for the loan of books and MSS., and for much valuable criticism and advice; and my thanks are due to Dr. Barnet of the British Museum, the Librarian of Tübingen University, and M. Cabaton of the *Bibliothèque Nationale*, for their courtesy in enabling me to make use of the MSS. of their respective libraries. I am also much indebted to the Government of India for procuring me, at much trouble

and expense, Kambodian MSS. from the Bibliothèque Nationale at Paris.

§ 4. TALES WHICH HAVE BEEN TRANSLATED IN WORKS
OTHER THAN ROGERS.

1. Cakkhupālattheravatthu. Louis de la Vallée-Poussin, Godefroy de Blonay. Contes Bouddhiques. Légende de Cakkhupāla. *Revue de l'Histoire des Religions*, Paris, 1892, pp. 180-193.

2. Maṭṭhakunḍalivatthu. Translated by the same in the same number of the *Revue*, pp. 193-200.

3. Kosambikabhikkhūnaṅ Vatthu. Translated by the same in the *Revue* for 1894, pp. 329-337.

4. Viḍūḍabhavatthu. Translated *ibidem*, pp. 195-211.

5. Patipūjikakumārikavatthu. Translated by Warren, 'Buddhism in Translations,' pp. 264-267.

6. Visākhāvatthu. Translated by Warren, pp. 451-481.

7. Godhikavatthu. Translated by Warren, pp. 380-383.

8. A translation of part of the commentary on the first verse of the second Vaggo will be found in the *J.R.A.S.* for 1898, pp. 741-794, by E. Hardy. This is a most interesting article, as it gives side by side with our text that part of the Manoratha-Pūraṇī which deals with the story of Ghosaka.

9. Jātakas imbedded in the work will be found translated either in Rhys Davids (as far as they are contained in his 'Buddhist Birth Stories,' London, 1880), or in the Cambridge translation. Exact references to Fausböll's edition will be found in the notes.

List of Vatthus

I. Yamakavaggo

1. Cakkhupālatthera-vatthu	3
2. Maṭṭhakuṇḍali-vatthu	25
3. Thullatissatthera-vatthu	37
4. Kāḷiyakkhinī-vatthu	45
5. Kosambaka-vatthu	53
6. Cūlakāḷa-Mahākāḷa-vatthu	66
7. Devadatta-vatthu	77
8. Aggasāvaka-vatthu	83
9. Nandatthera-vatthu	115
10. Cundasūkarika-vatthu	125
11. Dhammikaupāsakassa-vatthu	129
12. Devadattassa-vatthu	133
13. Sumanādeviyā-vatthu	151
14. Dvesahayakabhikkhūnaṃ-vatthu	154

End of Yamakavaggo

End of Volume I, part 1

[DHAMMAPADATTHAKATHĀ.]

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀ-
SAMBUDDHASSA.¹

Mahāmohatamonaddhe loke lokantadassinā,
yena saddhammapajjoto jalito jalitiddhinā,

tassa pāde namassitvā sambuddhassa sirīmato,
saddhammañ c' assa pūjetvā katvā saṅghassa c'añjaliṃ.

Taṃ taṃ kāraṇam āgamma dhammāddhammesu kovido,
sampattasaddhammapado² Satthā dhammapadaṃ
subhaṃ

Desesi karuṇāvegasaṃussāhitamānaso,
yaṃ ve devamanussānaṃ pītipāmojjavaḍḍhanaṃ.

' Paramparābhatā tassa nipuṇā Atthavaṇṇanā,
yā Tambapaṇṇidīpamhi³ dīpabhāsāya saṅṅhitā,

na sādhayati sesānaṃ sattānaṃ hitasaṃpadaṃ,
appevanāma sādheyya sabbalokassa sā hitaṃ.'

Iti āsiṅsamānena dantena samacārinā⁴
Kumārakassapenāhaṃ therena thiracetasā,

¹ Many of the Paris MSS. have for this namatthu—one fr. (96) adds also ratanattayassa.

² C^a. B. K. sampanna°.

³ K. tāmba°.

⁴ one K. dhammacār°.

saddhammatthitikāmena sakkaccaṃ abhiyācito,
 taṃ bhāsaṃ ativithhāragataṃ¹ ca vacanakkamaṃ,
 pahāyāropayitvāna tantibhāsaṃ manoramaṃ,
 gāthānaṃ vyañjanapadaṃ² yaṃ tattha na vibhāvitaṃ,
 kevalaṃ taṃ vibhāvetvā³ sesaṃ tam eva atthato,
 bhāsantarena bhāsissaṃ āvahanto vibhāvinaṃ,
 manaso pītipāmojjaṃ atthadhāmmūpanissitaṃ ti.

¹ K. B. ativithhāraṃ gataṃ. ² K. bya° (always).

³ C^a. vibhāvitvā

1. CAKKHUPĀLATTHERA-VATTHU

MANOPUBBAÑGAMĀ dhammā manosetthā manomayā,
 manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā,
 tato naṃ dukkham anveti cakkaṃ va vahato padanti.

Ayaṃ dhammadesanā kattha bhāsita ti. Sāvattiyaṃ.¹
 Kaṃ ārabbhāti.² Cakkhupālattheraṃ.

Sāvattiyaṃ kira Mahāsuvaṇṇo nāma kuṭimbiko³ ahosi,
 aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako.⁴ So ekadivasaṃ
 nahānatitthaṃ⁵ gantvā nahātvā⁶ āgacchanto antarāmagge
 sampannasākhaṃ ekaṃ vanaspatiṃ⁷ disvā, ayaṃ mahesak-
 khāya devatāya adhiggaḥito bhavissatīti tassa heṭṭhā-
 bhāgaṃ sodhāpetvā pākāraparikkhepaṃ kārāpetvā vālikaṃ⁸
 okirāpetvā⁹ dhajapatākaṃ ussāpetvā¹⁰ vanaspatiṃ alaṅ-
 karitvā: ‘puttaṃ vā dhītaraṃ¹¹ vā labhitvā tumhākaṃ
 mahāsakkāraṃ karissāmīti patthanaṃ¹² katvā pakkāmi.

Ath’assa¹³ bhariyāya kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi.¹⁴

¹ K. a. ti.

² K. a. ārabbhā ti.

³ F. kuṭumbiko. K. setthika°.

⁴ K. a. hoti.

⁵ K. ṇhāna° (al.)

⁶ C^a. om. K. B. ṇhatvā.

⁷ K. vanappatiṃ al.

⁸ C^a. B. vāḷukaṃ. F. vālikā. K. vālukaṃ.

⁹ K. a. samantato.

¹⁰ K. a. taṃ.

¹¹ Some K. frr. dhittaraṃ.

¹² K. patṭh°.

¹³ K. a. na cirass’eva. B. na cirass’eva ath’assa.

¹⁴ C^a. °āti.

So¹ tassā gabbhāparihāraṇ adāsi. Sā dasamāsac-cayena puttāṇ vijāyi.² Setṭhi attanā pālitaṇ vanaspatiṇ nissāya laddhattā tassa 'Pālo' ti nāmaṇ akāsi.³ Aparābhāge aññaṇ puttāṇ labhi.⁴ Tassa 'Cullapālo' ti nāmaṇ katvā, itarassa⁵ 'Mahāpālo' ti nāmaṇ kari. Te⁶ vāyap-patte ghara-bandhanena bandhiṇsu.⁷

Tasmiṇ samaye Satthā pavattavaradhammacakko anu-pubbenā gantvā Anāthapiṇḍikena⁸ mahāsetṭhinā catu-panṇāsakotidhanaṇ viśajjetvā kārite Jetavanamahā-vihāre viharati mahājanāṇ saḅḅamagge ca mokkhamagge ca paṭiṭṭhāpayamāno. Tathāgato hi mātipakkhato⁹ asītiyā pitipakkhato¹⁰ asītiyā ti dve asītiñātikulasahashehi¹¹ kārite vihāre¹² ekam eva¹³ vassāvāsaṇ vasi.¹⁴ Anātha-piṇḍikena kārite Jetavanamahāvihāre ekūnavīsati,¹⁵ Visākhāya sattavīsatiḷoṭidhanapariccāgena kārite Pubbārāme cha vassāvāse¹⁶ ti dvinnāṇ kulānaṇ guṇamahantataṇ paṭicca Sāvattiṇ nissāya pañcavīsati vassāvāse vasi. Anāthapiṇḍiko 'pi Visākhā 'pi mahāupāsikā nibaddhaṇ¹⁷ divasassa dve vāre Tathāgatassa upaṭṭhānaṇ gacchanti, gacchantā ca 'dahasāmaṇera no hatthe olokessantīti' tucchahatthā nāma¹⁸ na gatapubbā, purehattaṇ gacchantā

¹ K. a. ñatvā. B. sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāraṇ ñatvā tassa ārocesi. So tassa gabbhassa etc.

² B. a. taṇ nāmagahaṇadivase.

³ C^a. akaṇsu. K. B. a. sā.

⁴ K. aññaṇputtaṇ patilabhi.

⁵ K. a. va.

⁶ K. a. dve.

⁷ K. B. a. aparābhāge mātipitaro kālam akaṇsu. Sabbaṇ pi vibhavam itare (K. bhogaṇ dvinnāṇ) yeva vicāriṇsu (K. vivaresuṇ).

⁸ C^a. F. Anāthapiṇḍika^o.

⁹ C^a. K. mātu^o.

¹⁰ F. C^a. pīti^o. K. pitu^o.

¹¹ K. °tiyā.

¹² K. Nigrodhamahāvihāre.

¹³ K. B. yeva.

¹⁴ F. vāsaṇ vasitvā.

¹⁵ K. B. a. vassāni vassāvāsaṇ vasi.

¹⁶ K. cha vassāni vassaṇ vasi.

¹⁷ K. a. pi.

¹⁸ C^a. K. om. nāma.

khādanīyādīni gāhāpetvā¹ gacchanti, pacchābhattaṃ pañcabhesajjāni aṭṭha ca² pānāni. Nivesanesu pana tesāṃ dvinnāṃ³ bhikkhusahassānaṃ³ niccapaññattān'⁴ evāsanāni honti. Annapānabhesajjesu yo yaṃ icchati tassa⁵ taṃ yaṭh' icchitam⁶ eva sampajjati. Tesu Anāthapiṇḍikena ekam eva divasam pi Satthā pañhaṃ apucchitapubbo.⁷ So kira 'Tathāgato buddhasukumālo⁸ khattiyasukumālo⁸ upakāro⁹ me gahapatīti mayhaṃ dhammaṃ desento kilameyyā'ti 'Satthari adhimattasinehena pañhaṃ na pucchati. Satthā pana tasmiṃ nisinnamate yeva, 'ayaṃ setthī maṃ arakkhitabbaṭṭhāne rakkhati, ahaṃ hi kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyyāni alaṅkapaṭiyattaṃ attano sīsaṃ chinditvā akkhīni uppāṭetvā hadayamaṃsaṃ ubbattevā pānasamaṃ puttadāraṃ paricajitvā pāramiyo pūrento paresaṃ dhammadesanattam eva pūresiṃ; esa maṃ arakkhitabbaṭṭhāne rakkhatī'ti ekaṃ¹⁰ dhammadesanaṃ katheti¹¹ yeva.

Tadā Sāvatthiyaṃ satta manussakotiyo vasanti. Tesu Satthu dhammakathaṃ sutvā pañcakotiṃmattā manussā ariyasāvaka jātā;¹² dve¹³ kotiṃmattā puthujjanā.¹⁴ Tesu ariyasāvakaṇaṃ dve yeva kiccāni ahesuṃ, purebhattaṃ dānaṃ denti, pacchābhattaṃ gandhamālādihattā vatthabhesajjapānakādiṃ¹⁵ ¹⁶ gāhāpetvā dhammasavaṇatthāya¹⁷ gacchanti.

Ath'ekadivasaṃ Mahāpālo ariyasāvake gandha-mālādi-

¹ C^a. gahetva. B. K. gahetvā va.

² K. om. ca a. ādāya vihāraṃ gacchanti after pā^o.

³ C^a. bhikkhūnaṃ sahasānaṃ.

⁴ K. niccaṃ. B. niccaṃ paññattāsanā neva.

⁵ K. rep.

⁶ C^a. F. yadicchitaṃ.

⁷ C^a. Satthā paṇhaṃ na pu^o. K. Satthāraṃ paṇho na pucchitabbo. S. Satthāraṃ. So B. (has also na pu^o).

⁸ C^a., B., F. °sukhumālo.

⁹ K. bahūpakāro.

¹⁰ C. om.

¹¹ C., C^a. K. kathesi.

¹² C. C^a. om.

¹³ K. 'dvi^o.

¹⁴ K. a. jātā.

¹⁵ C^a. tatthabhe^o.

¹⁶ K. B. °pānakādīni.

¹⁷ F. °natthaṃ.

hatthe vihāraṃ gacchante disvā, ‘ayaṃ mahājano kuhiṃ gacchatīti’¹ pucchitvā, ‘dhammasavaṇāyā’ ti sutvā, ahampi gamissāmīti² gantvā Satthāraṃ vanditvā parisapariyante nisīdi.

Buddhā cā nāma dhammaṃ desentā³ saraṇasīlapabbajjādīnaṃ upanissayaṃ oloketvā ajjhāsayaवासena dhammaṃ desenti. Tasmā taṃ divasaṃ Satthā tassa upanissayaṃ oloketvā dhammaṃ desento anupubbikathaṃ⁴ kathesi, seyyathīdaṃ;⁵ dānakathaṃ silakathaṃ saggakathaṃ kāmānaṃ ādīnaṃ okāraṃ saṅkilesaṃ nekkhamme ca ānisaṃsaṃ pakāsesi. Taṃ sutvā Mahāpālo kuṭumbiko⁶ cintesi: ‘paralokaṃ gacchantaṃ puttadhītarō vā⁷ bhogā vā nānugacchanti, sarīram pi attanā saddhiṃ na gacchati. Kim me gharāvāsena? Pabbajissāmīti. So desanāpariyosāne.⁸ Satthāraṃ upasaṅkamitvā⁹ pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ Satthā:¹⁰ ‘natthi te koci āpucchitabbayuttako ñātīti āha. ‘Kaniṭṭhabhātā pana me atthi bhante ti.¹¹ ‘Tena hi taṃ āpucchā’¹² ti. So ‘sādhū’ ti sampaticchitvā Satthāraṃ vanditvā gehaṃ gantvā kaniṭṭhaṃ pakkosāpetvā: ‘tāta yaṃ imasmiṃ kule saviññānakāviññānakaṃ¹³ dhanāṃ kiñci atthi sabbaṃ taṃ tava¹⁴ bhāro, paṭipajjāhi naṃ’ ti. ‘Tumhe pana sāmīti.’¹⁵ ‘Ahaṃ Satthu santike pabbajissāmīti. ‘Kiṃ kathesi bhātika tvaṃ me mātari matāya¹⁶ mātā viya, pitari mate pitā viya laddho, gehe vo¹⁷ mahāvibhavo, sakkā gehaṃ¹⁸ ajjhāvasanteh’eva¹⁹ puññāni

1 F. gacchantīti.

2 K. a. tena saddhiṃ.

3 C. Ca. desento.

4 Sinh. first ed. ānu°.

5 K. seyyadidaṃ.

6 F. kutumbiko. K. katu° (al).

7 B. bhātaro vā.

8 K. a. utthāyāsana.

9 K. a. vanditvā.

10 K. a. pucchi.

11 C. Ca. B. om.

12 B. K. āpucchāhīti.

13 Ca. °ka. B. saviññānakampi aviññānakampi.

14 K. tavaṃ.

15 K. a. kuhiṃ gamissathā ti, tāta. K. om. sāmīti.

16 Ca. tvaṃ mātari mate mātā viya.

17 K. B. te.

18 B. gehe.

19 B. te yeva.

kātuṇ, mā evaṇ akatthā¹ ti. 'Tāta² mayā Satthudhammadesanā sutā,² Sātthārā hi saṇhasukhumaṇ tilakkhaṇaṇ āropetvā³ ādimajjhapariyosāne kalyāṇadhammo⁵ desito, na sakkā so agāra-majjhe pūretuṇ, pabbajissāmi tātā' ti. 'Bhātika⁶ taruṇā pi ca tāv'attha⁷ mahallakakale pabbajissathā' ti. 'Tāta mahallakassa hi attano hatthapādāpi anassavā honti, na⁸ vase vattanti, kim-aṅga⁹ pana ñātakā, svāhaṇ tava vacanaṇ¹⁰ na karomi, samaṇa-paṭipattiṇ pūressāmi.¹¹

Jarā jajjaritā honti hatthapādā anassavā

Yassa so vihatatthāmo kathaṇ dhammaṇ carissatīti
pabbajissām' evāhaṇ¹² tātā' ti.

Tassa viravantass' eva Satthu santikaṇ gantvā pabbajjaṇ yācitvā¹³ laddhapabbajjūpasampado¹⁴ ācariyūpajjhāyānaṇ santike pañcavassāni vasitvā vutthavasso pavāretvā¹⁵ Sātthāraṇ upasaṅkamitvā vanditvā pucchi: 'Bhante imasmiṇ sāsane kati dhurāṇīti.'¹⁶

'Ganthadhuraṇ vipassanādhuraṇ ti dve yeva dhurāṇi bhikkhū' ti. 'Katamaṇ pana bhante ganthadhuraṇ katamaṇ vipassanādhuraṇ' ti. 'Attano paññānurūpena ekaṇ¹⁷ vā dve vā nikāye sakalaṇ vā pana¹⁸ Tepiṭakaṇ Buddhavacanaṇ uggaṇhitvā tassa dhāraṇaṇ kathanāṇ vācanaṇ'

¹ K. B. akaritthāti.

² B. ahaṇ Satthudhammadesanaṇ sutvā gharāvāse vasitūṇ na sakkomi. K. sutvā. ³ Ca. ārocetvā.

⁴ F. °pariyosanakalyāṇa°. C. kalyāṇa°. K. B. °pariyosāna kalyāṇo.

⁵ B. a. vasantena.

⁶ C. Ca. bhātiya.

⁷ F. ettha. C. Ca. only tava. K. B. tvaṇ taruṇo yeva tāva tiṭṭhatu (K. tiṭṭha).

⁸ B. a. attano.

⁹ C. B. aṅgaṇ. Ca. ahaṇ.

¹⁰ K. B. Kathaṇ.

¹¹ S. K. pūressāmīti.

¹² K. °mi' haṇ.

¹³ K. yāci.

¹⁴ K. laddhūpasampado.

¹⁵ Ca. omits vutthavasso pavā°.

¹⁶ K. a. atha satthā āha.

¹⁷ K. a. nikāyaṇ.

¹⁸ Ca. omits vā pana.

ti idaṃ ganthadhuraṃ nāma. Sallahukavuttino pana panthasenāsanābhīratassa¹ attabhāve khayavayaṃ paṭṭhapetvā sātaccakiriyavasena² vipassanaṃ vaḍḍhetva³ arahattagahaṇaṃ idaṃ⁴ vipassanādhuraṃ nāmāti. 'Bhante ahaṃ mahallakakāle pabbajito ganthadhuraṃ pūretuṃ na sakkhissāmi vipassanādhuraṃ pana pūresāmi,⁵ kammatṭhānam me kathethā' ti.

Ath'assa Satthā yāva arahattaṃ⁶ kammatṭhānaṃ kathesi. So Satthāraṃ vanditvā attanā⁷ sahaḡāmino bhikkhū pariyesanto satṭhī⁸ bhikkhū labhitvā tehi saddhiṃ nikkhamitvā vīsaṃyojanasataṃ⁹ maggaṃ gantvā ekaṃ mahantaṃ paccantagāmaṃ patvā tattha sapaṛivāro piṇḍāya pāvīsi. Manussā vattasampanne bhikkhū disvā pasannacittā āsanāni paññāpetvā nisīdāpetvā¹⁰ paṇītenāhārena parivisitvā, 'bhante kuhiṃ ayyā gacchantīti pucchitvā, 'yathāphāsukatṭhānaṃ upāsakā' ti vutte, 'paṇḍīta-manussā vassāvāsaṃ senāsaṃ pariyesanti bhādanā' ti ṇatvā, 'bhante sace ayyā imaṃ temāsaṃ idha vaseyyuṃ, mayaṃ saraṇesu patitṭhāya¹¹ silāni gaṇheyyāma' ti āhaṃsu.¹² Te pi 'mayaṃ imāni kulāni nissāya bhavanissaraṇaṃ karissāma' ti¹³ adhivāsesuṃ. Manussā tesāṃ patīññaṃ gaḡetvā vihāraṃ patijaggitvā rattitṭhānadivāṭṭhānāni sampādetvā adaṃsu. Te nibaddhaṃ tam eva gāmaṃ piṇḍāya pavīsanti. Atha ne eko vejjo upasaṅkamitvā, 'bhante bahūnaṃ vasaṇatṭhāne aphāsukam pi nāma hoti,¹⁴ tasmiṃ uppanne mayhaṃ katheyyātha,¹⁵ bhesajjaṃ karissāmi pavāresi.¹⁶ Thero vassūpanāyikadivase te bhikkhū āmantetvā pucchi:

¹ Ca. om. K. °rantassa. B. santasenāsanā in brackets.

² K. sātaca°.

³ K. °ḍḍhitvā.

⁴ C., Ca., B. om.

⁵ Ca. pūressāmīti.

⁶ Ca. K. arahattā. B. aharattam.

⁷ Ca. attano.

⁸ Ca. satṭhiṃ. B. satṭhi.

⁹ F. B. vīsayo°. Ca. K. °satamaggaṃ. K. vīsati°.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. a. pañca.

¹² K. ah°.

¹³ K. a. cintetvā.

¹⁴ C. honti.

¹⁵ K. a. ahaṃ vo.

¹⁶ C. Ca. pavāreti. K. a. satṭhi.

‘āvuso imaṅ temāsaṅ katihī¹ iriyāpathehi vītināmes-sathā’ ti. ‘Catūhi bhante’² ti. ‘Kiṅ pan’etaṅ āvuso patirūpaṅ, nanu appamattehi bhavitabbaṅ, mayaṅ hi dhamānassa³ Buddhassa santike⁴ kammaṭṭhānaṅ gahetvā⁵ āgatā, Buddhā ca nāma na sakkā saṭhena ārādetuṅ,⁶ kalyāṇajjhāsayena h’ete⁶ ārādetabbā, pamattassa ca nāma cattāro apāyā sakagehasadisā, appamattā hothāvuso’ ti.⁷ ‘Tumhe pana bhante’ ti.⁸ ‘Ahaṅ tīhi iriyāpathehi vītināmessāmi, piṭṭhiṅ na pasāressāmi āvuso’ ti. ‘Sādhu bhante appamattā hothā’ ti.

Therassa niddaṅ anokkamantassa paṭhamamāse atikkante⁹ akkhirogo uppajji, chiddaghaṭato udakadhārā viya akkhihi dhārā¹⁰ paggharanti. So sabbaraṭṭiṅ samaṇadhammaṅ katvā aruṇuggamane¹¹ gabbhaṅ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāra velāya therassa santikaṅ upasāṅkamitvā,¹² ‘bhikkhācāra velāyaṅ bhante’ ti¹³ āhaṅsu. ‘Tena h’āvuso¹⁴ gaṇhatha paṭtacīvaraṅ’ ti¹⁵ attano paṭtacīvaraṅ gāhāpetvā¹⁶ nikkhami. Bhikkhū¹⁷ tassa akkhī paggharante¹⁸ disvā, ‘kim etaṅ bhante’ ti pucchīṅsu. ‘Akkhī me āvuso vātā vijjhantīti.’¹⁹ ‘Nanu²⁰ bhante vejjen’ amhā²¹ pavāritā, tassa kathemā’²² ti. ‘Sādhu’

¹ B. Katihī. K. kattihī. ² K. a. vītināmessāmā.

³ B. dharamānakassa. ⁴ K. B. santikā. ⁵ K. uggahetvā.

⁶ K. °sayeh’eva tumhehi te. B. te vo for h’ete.

⁷ B. a. Kiṅ.

⁸ K. a. Katihī iriyāpathehi pavatessathā.

⁹ K. B. a. majjhimamāse sampatte. K. attikkamante.

¹⁰ K. B. assudhārā. ¹¹ K. aruṇuggamanasamaye.

¹² K. B. gantvā.

¹³ F. °vetāgatā ti. C. °velāya, corr. °velā. B. °velā.

¹⁴ K. hi ā°. ¹⁵ K. a. vatvā so.

¹⁶ K. gahetvā. ¹⁷ C. om.

¹⁸ B. akkhihi paggharantaṅ. K. akkhihi assudhāre paggharante.

¹⁹ K. B. akkhīni (al). K. vāto vijjhatī. ²⁰ C. om.

²¹ B. K. pavārit’ amhā. S. F. amhā pā°.

²² K. kathessāmā.

āvuso¹ ti. Te vejjassa kathayiṅsu, so telaṅ pacitvā pesesi. Thero nāsāya² telaṅ āsiñcanto nisinnako va āsiñcivā antogāmaṅ pāvīsi. Vejjo³ disvā āha: ‘bhante⁴ ayyassa kira⁵ akkhī⁶ vāto vijjhatīti.’ ‘Āma upāsakā’ ti. ‘Bhante mayā telaṅ pacitvā pesitaṅ nāsāya vo āsittaṅ’⁷ ti. ‘Āma upāsakā’ ti. ‘Idāni kīdisaṅ’ ti. ‘Rujat’ eva upāsakā’ ti. ‘Vejjo’ mayā ekavāren’ eva⁸ vūpasamanasamatthaṅ⁹ telaṅ pahitaṅ,¹⁰ kiṅ nu kho rogo na vūpasanto¹¹ ti cintetvā, ‘bhante nisīditvā vo āsittaṅ¹² nipajjitvā’ ti pucchi. Thero tuṅhī ahosi,¹³ punappunaṅ pucchiyamāno pi¹⁴ na kathesi. So ‘vihāraṅ gantvā¹⁵ vasanaṭṭhānaṅ olokessamīti’ cintetvā, ‘tena hi bhante gacchathā’ ti therayaṅ vissajjetvā vihāraṅ gantvā therassa vasanaṭṭhānaṅ olovento caṅkamananisīdanaṭṭhānam eva disvā sayanaṭṭhānam adisvā, ‘bhante nisinnehi¹⁶ vo āsittaṅ nipannehīti’¹⁷ pucchi. Thero tuṅhī ahosi. ‘Mā bhante evam akattha¹⁸ samaṇadhammo nāma sarīre¹⁹ yāpente sakkā kātuṅ, nipajjitvā āsiñcathā’ ti punappunaṅ²⁰ yāci. ‘Gacchathāvuso,²¹ mantetvā jānissāmīti.’²² Therassa ca tattha²³ n’eva ñātī na²⁴ sālohitā atthi, kena²⁵ saddhiṅ manteyya?²⁶ Karajakāyena pana saddhiṅ

¹ K. sādhu āv°.

² C. nāsikāya.

³ K. a. taṅ.

⁴ F. om. K. om. āha.

⁵ K. kiṅ.

⁶ B. K. akkhīni.

⁷ K. āsiñcitan (al.).

⁸ K. a. rogaṅ.

⁹ K. vūpasamatthaṅ.

¹⁰ K. pesitaṅ.

¹¹ C^a. S. vupasanto. K. vūpassamati.

¹² K. udāhu.

¹³ K. a. so.

¹⁴ K. a. kiñci.

¹⁵ K. a. therassa.

¹⁶ F., C., C^a. nisinnohi.

¹⁷ F. āsitto’ sīti. C^a. āsittaṅ nipannohīti.

¹⁸ B. karittha. K. akar°.

¹⁹ B. sarīraṅ yāpente. C. sarīro. C^a. yapento.

²⁰ F., C., C^a. punappuna.

²¹ C. gacchatha dāni ā°. C^a. gacchathāti ā°. B. gacchayaṅ tāv’ āvuso. K. gacchāvuso.

²² B. vejjam uyyojesi.

²³ K. a. gāme.

²⁴ C., C^a, K. om.

²⁵ F., C., C^a. yena.

²⁶ K. °yyā ti.

mantento, 'vadehi tāva āvuso Pālita tvaṃ¹ kim akkhī²
 olokessasi udāhu Buddhasāsanān' ti³ anamataggasmiṃ
 hi saṅsāravatṭe tava anakkhikakālassa⁴ gaṇanā⁵ natthi,
 anekāni pana Buddhasatāni Buddhasahassāni⁶ atītāni,
 tesu te⁷ ekabuddho⁸ pi na paricchinnō, idāni imay
 antovassaṃ 'tayo māse na nipajjissāmīti'⁹ te mānasaṃ¹⁰
 baddhaṃ, tasmā cakkhūni te nassantu vā bhijjantu vā
 Buddhasāsanam eva dhārehi, mā cakkhunīti'¹¹—bhūta-
 kāyaṃ ovadanto imā gāthā¹² abhāsi:

'Cakkhūni hāyanti¹³ mamāyitāni,
 sotāni hāyanti¹⁴ tath' eva deho,¹⁵
 sabbam p'idaṃ¹⁶ hāyati¹⁷ dehanissitaṃ,
 kiṅkāraṇā Pālita tvaṃ pamajjasi ?

'Cakkhūni jiranti mamāyitāni
 sotāni jiranti¹⁸ tath' eva kāyo,
 sabbam p'idaṃ jirati¹⁹ kāya²⁰-nissitaṃ,
 kiṅkāraṇā Pālita tvaṃ pamajjasi ?

'Cakkhūni bhijjanti mamāyitāni,
 sotāni bhijjanti²¹ tath' eva rūpaṃ,²²
 sabbam p'idaṃ bhijjati rūpanissitaṃ²³
 kiṅkāraṇā Pālita tvaṃ pamajjasīti.'

1 C^a. om.

2 C^a. akkhiṃ.

3 K. C^a. om. ti.

4 K. B. akkhikāṇassa.

5 K. B. nāma (K. gaṇā nāma).

6 K. °sahassā.

7 K. B. om.

8 K. eko Buddho.

9 K. nipajāmīti.

10 K. B. temāsaṃ (B. ti°) nivaddhaṃ adhiṭṭhānaṃ (B. nib-
 addhaviriyaṃ) karissāmi. C^a. has nibaddhaṃ.

11 K. a. olokehi.

12 B. gāthāyo.

13 K. B. hāyantu (K. B. imper. throughout).

14 K. hā° so°.

15 K. B. Kāyo,

16 B. midāṃ. K. iddhaṃ.

17 F. kāyani°.

18 K. jīr° so°.

19 K. B. jīratu.

20 B. deha°.

21 K. bh° so°.

22 C. C^a. rūpo. F. B. kāyo. K. deho.

23 B. deha. K. kāya.

Evaj tihī gāthāhi attano ovādaṃ datvā nisinnako va natthukammaṃ katvā gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Vejjo¹ disvā, 'kiṃ bhante natthukammaṃ kataṃ' ti pucchi. 'Āma upāsakā' ti. 'Kidisaṃ bhante' ti. 'Rujat' eva, upāsakā' ti. 'Nisīditvā vo² bhante kataṃ nipajjitvā' ti. Thero tuṅhī ahosi. Punappunaṃ pucchiyamāno³ pi na kiñci⁴ kathesi. Atha naṃ vejjo 'bhante tumhe sappāyaṃ na karotha, ajja⁵ paṭṭhāya 'asukena⁶ me telaṃ pakkaṃ' ti mā vadittha; aham pi 'mayā vo telaṃ pakkaṃ' ti na vakkhāmiti' āha. So vejjena paccakkhāto vihāraṃ gantvā⁷ 'vejjenāpi paccakkhāto' si iriyāpaṭhaṃ mā vissajja⁸ samaṇā' ti:

'Paṭikkhitto tikicchāya vejjenāsi vivajjito,
niyato maṅcurājassa kiṃ Pālita⁹ pamajjassīti.'

Imāya gāthāya attānaṃ ovaditvā¹⁰ samaṇadhammaṃ akāsi. Ath' assa majjhimayāme atikkante¹¹ apubbaṃ acarimaṃ akkhīni c'eva kilesā ca pabhijjimsu.¹² So¹³ sukhavipassako arahā hutvā¹⁴ gabbhaṃ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāravelāya¹⁵ gantvā,¹⁶ 'bhikkhācārakālo¹⁷ bhante' ti āhaṃsu.¹⁸ 'Kālo āvuso' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi gacchathā' ti.¹⁹ 'Tumhe pana bhante' ti. 'Akkhīni me āvuso parihīṇā'²⁰ ti. Te tassa akkhīni oloketvā assapunnānetā hutvā,²¹ 'bhante mā cintayittha,

¹ K. B. taṃ. ² K. telaṃ. ³ F., C., C^a., K., B. pucchito.

⁴ K. kiñci pi na.

⁵ K. B. ajjato.

⁶ K. a. nāma vejena. B. nāma for me.

⁷ B. a. tvaṃ. K. a. after pi.

⁸ F., C^a., B. vissajji. K. visajjesi.

⁹ B. a. tvaṃ.

¹⁰ K. a. thero.

¹¹ F. C^a. atikkamante. K. attikantamatte.

¹² B. bhijjimsu. K. bhijisu.

¹³ C. om.

¹⁴ K. a. taṃ khaṇaṃ yeva vikasitapaduma-sadiso hutvā.

¹⁵ F. K. °velāyaṃ.

¹⁶ K. B. āgantvā.

¹⁷ K. °velāya.

¹⁸ K. a. kiṃ.

¹⁹ K. B. kiṃ.

²⁰ B. parihīnānīti. K. parihinnāni.

²¹ K. °punnēhi nettehi rodantā hutvā.

mayañ vo paṭijaggissāmā' ti therañ assāsetvā¹ kattabbayuttakaṇ vattapaṭivattaṇ² katvā gāmaṇ³ pavisaṇsu.⁴ Manussā therañ adisvā, 'bhante amhākaṇ ayyo kuhiṇ' ti pucchitvā⁵ taṇ pavattiṇ⁶ sutvā⁷ yāguṇ pesetvā sayañ piṇḍapātaṇ ādāya gantvā therañ vanditvā pādāmūle⁸ pavatṭamānā⁹ roditvā,¹⁰ 'mayañ bhante¹¹ paṭijaggissāma tumhe mā cintayitthā' ti samassāsetvā pakkamiṇsu Tato paṭṭhāya nibaddhaṇ yāgubhattaṇ¹² vihāram eva pesenti. Thero pi itare saṭṭhibhikkhū nirantaraṇ ovaḍati; te tass' ovāde ṭhatvā upakatṭhāya pavāraṇāya sabbe va saha paṭisambhidāhi arahattaṇ pāpuṇṇsu. Vutthavassā ca pana Satthāraṇ datṭhu-kāmā hutva therañ āhaṇsu: 'bhante Satthāraṇ datṭhukām' amhā' ti. Thero tesañ vacanaṇ sutvā cintesi: 'ahaṇ dubbalo antarāmagge ca amanussapariggahitā¹³ aṭavī¹⁴ atthi, mayi etehi saddhiṇ gacchante sabbe kilamissanti, bhikkham pi labhituṇ na sakkhissanti, ime puretaram eva pesessāmīti.'¹⁵ Atha ne āha: 'Āvuso tumhe purato gacchathā' ti.¹⁶ 'Tumhe pana bhante' ti. 'Ahaṇ dubbalo antarāmagge ca amanussapariggahitā aṭavī¹⁴ atthi mayi tumhehi saddhiṇ gacchante sabbe kilamissatha tumhe purato gacchathā' ti. 'Mā bhante evam karittha; mayañ tumhehi saddhiṇ-ñeva gamissāmā' ti. 'Mā vo āvuso evañ¹⁷ ruccittha¹⁸ evañ sante mayhaṇ aphāsukaṇ bhavissati, mayhaṇ kaṇiṭṭho tumhe disvā pucchissati, ath' assa mama cakk-

¹ B. samassāsetvā.

² C^a. °yuttavattapaṭi vattaṇ. F. yuttakaṇ vattaṇ.

³ C. om.

⁴ C^a. K. gāmaṇ piṇḍāya pav°.

⁵ B. ārocesuṇ te.

⁶ K. pavuttiṇ (almost al.).

⁷ K. a. rodantā.

⁸ B. pādāmūlesu.

⁹ F. pavaddhayamānā. C^a. pavaddhamānā. K. B. °tt°.

K. pari°.

¹⁰ K. rodetvā.

¹¹ B. bh° ma°.

¹² K. yāgū° (almost al.).

¹³ K. °hittā. B. °hitā.

¹⁴ F. aṭavī. C^a. aṭavī'tthi.

¹⁵ B. pesissāmīti.

¹⁶ K. a. kiṇ.

¹⁷ K. gamaṇaṇ.

¹⁸ F. C. āvuso rucci. C^a. āvuso ruci.

hūnaṃ parihīnabhāvaṃ āroceyyātha, so mayhaṃ santikaṃ kañcid¹ eva paṇiṣṣati,² tena saddhiṃ āgacchissāmi,³ tumhe mama vacanena⁴ Dasabalañ ca asītimahāthere ca vandathā' ti te uyyojesi.

Te therāṃ khamāpetvā antogāmaṃ pāvīsīṃsu. Manussā te⁵ nisīdāpetvā bhikkhaṃ datvā, 'kiṃ bhante ayyānaṃ gamanākkāro paññāyatīti.'⁶ 'Āma upāsakā, Satthāraṃ datṭhukāma' amhā' ti. Te punappunaṃ yācitvā tesāṃ gamaṇaṇḍama eva ñatva anugantvā paridevitvā nivattīṃsu. Te pi anupubbena.⁷ Jetavanaṃ gantvā Sattharañ ca⁸ mahāthere ca therassa vacanena vanditvā punadivase yattha therassa kaṇiṭṭho vasati taṃ vithiṃ piṇḍāya pāvīsīṃsu. Kuṭumbiko⁹ te sañjānitvā nisīdāpetvā katapaṭṭi-santhāro¹⁰ 'bhātikathero me kuhiṃ' ti pucchi. Ath' assa te taṃ pavattīṃ ārocesuṃ. So¹¹ tesāṃ pādamaṃle pavatṭento roditvā pucchi: 'idāni bhante kiṃ kātappaṃ' ti. 'Thero ito kassaci gamaṇaṃ paccāsīṃsati¹² gatakāle tena saddhiṃ āgamissatīti.' 'Ayaṃ me¹³ bhante bhāgīneyyo Pālito nāma etaṃ¹⁴ pesethā' ti. 'Evaṃ pesetuṃ¹⁵ na sakkā, magge paripantho atthi¹⁶ pabbājetvā pesetuṃ vattatīti.' 'Evaṃ katvā pesetha bhante' ti. Atha naṃ pabbājetvā addhamāsamaṃtaṃ cīvaraḡahaṇāḍāni sikkhāpetvā maggaṃ ācikkhitvā paṇiṣīṃsu. So anupubbena taṃ gāmaṃ patvā¹⁷ gāmadvāre ekaṃ mahallakaṃ disvā, 'imaṃ gāmaṃ nissāya koci āraññako vihāro atthīti' pucchi. 'Atthi bhante' ti. 'Ko¹⁸ tattha vasatīti.' 'Pālitaṭṭhero¹⁹ nāma bhante' ti. 'Maggaṃ me ācikkhathā' ti. 'Ko'si tvaṃ bhante' ti. 'Therassa bhāgīneyyo' mhitī. Atha naṃ gaḡetvā

¹ K. B. kiñcid. ² C. paṇiṣṣati. ³ K. gamissāmi.

⁴ K. °nen' eva. ⁵ C. C^a. om. B. a. disvā.

⁶ K. a. pucchiṃsu. ⁷ K. a. gantvā patvā for ga°.

⁸ B. a. asīti°. ⁹ B. Kuṭumbiko. K. kaṭu° al.

¹⁰ K. a. bhante. ¹¹ B. a. taṃ sutvā.

¹² B. āgamaṇaṃ paccāsīṃsati and a. tassa.

¹³ C. C^a. om. ¹⁴ K. a. bhante. ¹⁵ K. a. gīhibhāve.

¹⁶ B. taṃ. ¹⁷ C. C^a. pavisitvā.

¹⁸ B. a. nāma. ¹⁹ F. C^a. Pālitaṭṭhero.

vihāraṃ nesi. So therāṃ vanditvā addhamāsamattaṃ vattapaṭivattaṃ katvā therāṃ sammāpaṭijaggitvā : ‘bhante mātulakuṭimbiko me tumhākaṃ āgamaṃ paccāsiṃsati etha gacchāmā’ ti āha. ‘Tena hi¹ me² yaṭṭhiṃ gaṇhāhīti.’ So yaṭṭhikoṭiṃ gaḥetvā therena saddhiṃ anto-gāmaṃ pāvīsi.³ Manussā te⁴ nisīdāpetvā, ‘kiṃ bhante gamaṇākāro’ va⁵ paññāyatīti’ pucchīsu.⁶ ‘Āma upāsakā, gantvā Satthāraṃ vandissāmīti.’

Te nānappakāreṇa yācitvā alabhantā⁷ therāṃ uyyojentā⁸ upaddhapathaṃ gantvā roditvā nivattiṃsu. Sāma-nero therāṃ yaṭṭhikoṭiyā⁹ ādāya gacchanto antarāmagge aṭaviyaṃ Kaṭṭhanagaraṃ¹⁰ nāma¹¹ therena upanissāya vutthapubbagaṃ¹² sampāpuṇi.¹³ So tato nikkhamitvā araṇṇe gāyitvā gāyitvā dārūni uddharantiyā ekissā itthiyā gītasaddaṃ sutvā sare nimittaṃ gaṇhi.

Itthisaddo viya hi añño saddo purisānaṃ sakalasarīraṃ pharitvā ṭhātuṃ samattho nāma natthi. Tenāha Bhagavā : ‘nāhaṃ bhikkhave aññaṃ ekasaddam pi samanupassāmi yo evam purisassa cittaṃ¹⁴ pariyādāya tiṭṭhāti, yathayidaṃ¹⁵ bhikkhave itthisaddo’ ti.¹⁶ Sāma-nero¹⁷ tattha nimittaṃ gaḥetvā yaṭṭhikoṭiṃ vissajjetvā, ‘tiṭṭhatha¹⁸ tāva bhante, kiccam me atthīti’¹⁹ tassā

¹ B. K. a. imaṃ.

² K. om.

³ C. Ca. pavisiṃsu. K. pāvīsi.

⁴ Ca. om. K. B. a. therāṃ ; and K. corr. a. disvā pac-cuggantvā paññātāsane.

⁵ S. B. vo.

⁶ Ca. pucchi.

⁷ Ca. alabhante. K. alabhitvā.

⁸ B. uyyojetvā. K. °nto.

⁹ F. Ca. °koṭiṃ.

¹⁰ K. saṅkattha°.

¹¹ K. a. atthi.

¹² K. B. vutthapubbaṃ (K. °ṭṭh°).

¹³ Sic in F., C., Ca.; °puni in S.; K. pāpuṇi; and a. K. Yadā aññatarā itthi gāmato nikkhamitva araṇṇe gantvā gāyitā dārūni uddharanti vicarati, so etissā itthiyā, etc.

¹⁴ K. a. sosetvā.

¹⁵ K. yathā.

¹⁶ K. a. so.

¹⁷ K. a. pi.

¹⁸ K. B. tiṭṭha.

¹⁹ K. a. vatvā.

santikaṇ gato. Sā taṇ disvā tuṇhī ahosi, so tāya sad-
dhiṇ silavipattiṇ pāpuṇī. Thero cintesi: 'idān' ev'¹ eko
gītasaddo sūyittha, so ca kho itthiyā; sāmaṇero² pi
cirāyati,³ so⁴ silavipattiṇ patto bhavissatiti.' So pi attano
kiccaṇ nitthāpetvā āgantvā, 'gacchāma bhante' ti āha.
Atha nāṇ thero pucchi: 'pāpo jāto' si sāmaṇerā' ti. So
tuṇhī hutvā⁵ punappunaṇ pucchito⁶ pi na kiñci kathesi.
Atha naṇ thero āha: 'tādisena pāpena mama yaṭṭhiko-
ṭigahaṇakiccaṇ natthīti.' So saṇvegappatto⁷ kāsāyāni
apanetvā gihīniyāmena⁸ paridahitvā, 'bhante pubbe ahaṇ⁹
sāmaṇero, idāni pan' amhi gihī jāto, pabbajanto pi cāhaṇ
na saddhāya pabbajito maggaparipanthabhayena pabba-
jito etha¹⁰ gacchāmā' ti āha. 'Āvuso gihīpāpo pi pāpo¹¹
samaṇapāpo pi pāpo yeva, tvaṇ samaṇabhāve ṭhatvāpi¹²
silamattaṇ pūretuṇ nāsakkhi, gihī hutvā kiṇ nāma kal-
yāṇaṇ karissasi; tādisena pāpena mama¹³ yaṭṭhigahaṇa-
kiccaṇ natthīti.'¹⁴ 'Bhante amanussūpaddavo¹⁵ maggo,¹⁶
tumhe pi andhā kathaṇ idha vasissathā' ti. Atha naṇ
thero: 'āvuso tvaṇ mā evaṇ¹⁷ cintayī,¹⁸ idh' eva me¹⁹
nipajjitvā marantassāpi aparāparaṇ pavatṭentassā²⁰ pi
tayā saddhiṇ gamaṇaṇ nāma natthīti' vatvā imā gāthā
abhāsi:

'Handāhaṇ hatacakkhu'smī²¹ kantāraddhānaṇ āgato,
semānako²² na gacchāmi, natthi bāle sahāyatā.'

¹ K. om. ev'.

² K. a. saddo. B. saḍḍo chijji.

³ K. aticir°.

⁴ B. a. tāya saddhiṇ.

⁵ K. a. therena.

⁶ B. puṭṭho.

⁷ K. a. attano.

⁸ F., C^a., B. gihini°. K. °en' eva.

⁹ F., C^a., B. ahaṇ pubbe.

¹⁰ K. a. bhante.

¹¹ C. C^a. om. K. gihī pi pāpo samaṇā pi pāpo.

¹² K. om.

¹³ C. F. me.

¹⁴ B. adds āha, K. so.

¹⁵ K. °ddūto.

¹⁶ C. adds ahesu.

¹⁷ B. a. aparīṇāyikā. K. °akā. K. t° e° mā.

¹⁸ C^a., F., B. cintayī. C. cintesi.

¹⁹ C^a. om.

²⁰ B. parivattantassā.

²¹ MSS. °smiṇ. F. B. 'smi.

²² K. B. seyyamāno (in brackets, B.).

‘Handāhaṇ hatacakkhu ’smi¹ kantāraddhānam āgato,
marissāmi no gamissāmi natthi bale sahāyata’ ti.’

Taṇ sutvā itaro saṇvegajāto : ‘bhāriyaṇ vata me sāha-
sikaṇ ananucchavikaṇ kammaṇ katan’ ti² bhāha paggayha
kandanto vanasaṇḍaṇ pakkhanditvā tathā pakkanto va
ahosi.

Therassāpi sīlatejena³ satṭhiyojanāyāmaṇ paṇṇāsayo-
janavitthataṇ⁴ paṇṇarasayojanabahalāṇ jayasumana-
pupphavaṇṇaṇ⁵ nisidanuṭṭhānakālesu⁶ onamanunna-
manapakatikaṇ Sakkassa devaraṇṇo paṇḍukambalasilā-
sanaṇ uṇhākāraṇ dassesi.⁷ Sakko, ‘ko nu kho maṇ
ṭhānā cāvetukāmo’⁸ ti lokaṇ⁹ olovento dibbena cakkhunā
theraṇ addasa.¹⁰ Tenāhu porāṇā :

‘Sahassanetto devindo dibbaṇ cakkhuṇ¹¹ visodhayi,
pāpagarahī¹² ayaṇ Pālo ājivaṇ parisodhayi.

‘Sahassanetto devindo dibbaṇ cakkhuṇ visodhayi,
dhammagaruko ayaṇ Pālo nisinno sāsane rato’ ti.’

Ath’ assa etad ahosi : ‘sacāhaṇ evarūpassa pāpagara-
hino dhammagarukassa ayyassa¹³ santikaṇ na gamissāmi,
muddhā¹⁴ me sattadhā phāleyya ;¹⁵ gamissāmi’ssa¹⁶
santikaṇ’ ti. Tato :¹⁷

‘Sahassanetto devindo devarajjasiridharo,¹⁸
khaṇena’ eva upāgantvā¹⁹ Cakkhupālaṇ upāgami.’²⁰

¹ MSS. °smiṇ. F. B. ’smi. ² K. a. vatvā. ³ K. silla°.

⁴ C. paṇṇāsaṇ yojana°. C^a. om. K. B. paṇṇāsa°. ⁵ K. jayakusumapu°.

⁶ B. °anuṭṭhāhana°. ⁷ K. °eti. ⁸ K. cāletu°. ⁹ F., C^a., B., K. om.

¹⁰ K. adassa (freq.). ¹¹ B. dibbacakkhuṇ.

¹² C. pāpāga°. B. pāpagarahito. ¹³ B. ayyakassa.

¹⁴ K. a. pi. ¹⁵ K. phal°. ¹⁶ C^a. tassa, so B.

¹⁷ K. om. ¹⁸ B. sirindharo.

¹⁹ F. khaṇena āgantvāna. C. C^a. khaṇena āgantva taṇ.
B. taṅkhaṇena āgantvāna. K. khaṇena tattha āgantvā.

²⁰ K. a. ti.

Upagantvā ca¹ pana therassāvidūre² padasaddaṃ akāsi. Atha naṃ thero pucchi: 'ko eso' ti. 'Ahaṃ bhante addhiko'³ ti. 'Kuhīṃ yāsi upāsakā' ti. 'Sāvattihīyaṃ⁴ bhante' ti. 'Yāhi āvuso' ti. 'Ayyo pana bhante kuhīṃ gamissatīti.'⁵ 'Ahaṃ pi tatth' eva gamissāmīti.' 'Tena hi⁶ ekato' va gacchāma bhante' ti. 'Ahaṃ⁷ dubbalo,⁸ mayā saddhiṃ gacchantassa tava papañco bhavissatīti.' 'Mayhaṃ⁹ accāyikaṃ natthi, ahaṃ¹⁰ pi ayyena saddhiṃ gacchanto dasasu¹¹ puññakiriya-vatthusu ekaṃ¹² labhis-sāmi ekato va gacchāma bhante' ti.

Thero: 'eko¹³ sappuriso bhavissatīti' cintetvā, 'tena hi yaṭṭhikoṭṭiṃ gaṇha¹⁴ upāsakā' ti āha. Sakko tathā katvā paṭhaviṃ saṅkhipanto saṅkhipanto¹⁵ sāyaṇhasamaye Jetavanaṃ sampāpesi. Thero saṅkhaṇṇavādisaddaṃ¹⁶ sutvā: 'katth'eso saddo' ti pucchi.¹⁷ 'Sāvattihīyaṃ bhante' ti. 'Upāsaka¹⁸ pubbe¹⁹ mayaṃ gamanakāle cirena gamimhā'²⁰ ti. 'Ahaṃ²¹ ujukamaggaṃ jānāmi bhante' ti. Tasmīṃ khāṇe thero, 'nāyaṃ manusso devatā bhavissatīti' salakkhesi:²²

'Sahassanetto devindo devarajjasirīdharo,²³

saṅkhipitvāna taṃ maggaṃ khippaṃ Sāvattihīyaṃ āgamīti.'

So theraṃ²⁴ therass' ev' atthāya²⁵ kaṇiṭṭhakuṭṭimbikena

¹ F. C^a. om.

² K. B. therassa avidūre.

³ K. a. āgato 'mhi.

⁴ F. Sāvattihīyaṃ (*the MSS. vary frequently between the two readings*).

⁵ K. °sī.

⁶ K. bhante *after* hi.

⁷ K. B. a. āvuso.

⁸ K. a. 'mhi.

⁹ K. a. turitagamaṇaṃ.

¹⁰ F. C^a. aham.

¹¹ C. C^a. dasapu°.

¹² K. a. pi.

¹³ K. eso.

¹⁴ K. gaṇhi.

¹⁵ B. saṅkhipento. C^a. K. om. one.

¹⁶ K. saṅkha-bheri-pannava-sadde.

¹⁷ K. a. saddo.

¹⁸ K. om.

¹⁹ C. C^a. om.

²⁰ K. gat'amhā ti.

²¹ K. a. pana.

²² K. a. tenāhu porāṇā.

²³ B. sirindharo.

²⁴ B. netvā.

²⁵ K. therassa vasanatthāya.

kāritaṅ¹ paṇṇasālaṅ netvā pallaṅke nisidāpetvā piyasa-
hāya-vaṇṇena² tassa santikaṅ gantvā, 'samma Pālā'³
ti pakkositvā, 'kiṅ sammā' ti. 'Therassāgatabhāvaṅ⁴
jānāsīti.'⁵ 'Na jānāmi, kiṅ pana thero āgato' ti. 'Āma
samma idān' āhaṅ⁶ vihāraṅ gantvā therāṅ tayā kata⁷-
paṇṇasālāyaṅ⁸ nisinnakaṅ disvā āgato' mhīti' vatvā
pakkāmi.

Kuṭimbiko' pi⁹ vihāraṅ gantvā therāṅ disvā pādāmūle
pavaṭṭento¹⁰ roditvā:¹¹ 'idaṅ disvā āhaṅ bhante tum-
hākaṅ pabbajituṅ nādāsīṅ'¹² tiādīni vatvā dve dāsādārake
bhujisse¹³ katvā therassa santike pabbājetvā, 'antogāmato
yāgubhattādīni āharitvā therāṅ upaṭṭhahathā' ti paṭi-
pādesi.¹⁴

Sāmaṇerā vattapaṭivattaṅ katvā therāṅ upaṭṭhahiṅsu.
Ath' ekadivasaṅ disāvāsino bhikkhū, 'Satthāraṅ passis-
sāmā' ti, Jetavanaṅ āgantvā Satthāraṅ¹⁵ vanditvā asiti-
mahāthere disvā vihāracārikaṅ carantā Cakkhupāla-
ttherassa vasanaṭṭhānaṅ patvā, 'taṅ¹⁶ pi passissāmā' ti
sāyaṅ tadabhimukhā ahesuṅ. Tasmiṅ kaṇe mahāmegho
uṭṭhahi. Te 'idāni sāyaṅ¹⁷ ca megho ca uṭṭhito¹⁸ tato¹⁹
pāto va gantvā passissāmā' ti nivattiṅsu. Devo paṭhama-
yāmaṅ vassitvā majjhimayāme vigato, thero āradha-
viriyo āciṅṇacaṅkamaṅo tasmā pacchimayāme caṅka-
manaṅ²⁰ otari. Tadā pana navavaṭṭhāya²¹ bhūmiyā bahū

¹ C^a. kāritapaṇṇasālaṅ.

² B. piyasaḥāyaka°.

³ K. B. Cūlapālā.

⁴ C. C^a. °āgamanabhāvaṅ. K. a. na.

⁵ K. a. āha. Āma samma.

⁶ K. B. idāni aham.

⁷ B. Kārita°. K. Kārītāya.

⁸ B. °sālāya.

⁹ K. om.

¹⁰ K. B. parivattento.

¹¹ K. a. therāṅ vanditvā.

¹² B. nādāsīti.

¹³ B. bhujisse. K. bhujj°.

¹⁴ K. °yādesi.

¹⁵ K. B. Tathāgataṅ.

¹⁶ C. idam. C^a. idāni. F. imam pi. B. idam pi. K. idaṅ

therāṅ.

¹⁷ K. B. atisāyanho.

¹⁸ S. uṭṭhahi.

¹⁹ K. B. om. K. āg°

²⁰ F., C., C^a, B. caṅkamaṅ.

²¹ F. °vaṭṭhaddhāya. C. C^a. navaddhāya. K. navavu°.

indagopakā utṭhahiṅsu, te there caṅkamante yebhuyyena vipajjiṅsu; āvāsikā¹ therassa caṅkamanatṭhānaṅ kālāss' eva na sammajjiṅsu. Itare bhikkhū, 'therassa vasana-ṭṭhānaṅ passissāmā' ti āgantvā caṅkamane pāṇake² disvā, 'ko imasmiṅ caṅkamatīti'³ pucchiṅsu. 'Amhākaṅ upajjhāyo bhante' ti. Te ujjhāyiṅsu: 'passatha⁴ samaṇassa kammaṅ sacakkhukāle⁵ nipajjitvā niddāyanto kiñci akatvā idāni⁶ cakkhuvikalakāle "caṅkamāmīti" ettake pāṇe⁷ māresi, "attham karissāmīti" anatthaṅ karīti.'⁸ Atha te⁹ gantvā¹⁰ Tathāgatassa ārocesuṅ: 'bhante Cakkhupālatthero "caṅkamāmīti" bahū pāṇake māresīti.' 'Kiṅ pana so tumhehi¹¹ mārento diṭṭho' ti. 'Na diṭṭho bhante' ti. 'Yath' eva tumhe taṅ na passatha, tathā so pi¹² te pāṇe na passati, khīṇāsavānaṅ maraṇacetanā nāma natthi bhikkhave' ti. 'Bhante arahattassa upanissaye sati kasmā andho jāto' ti. 'Attanā¹³ katakamma-vasena bhikkhave'¹⁴ ti. 'Kiṅ pana bhante¹⁵ tena kataṅ' ti. 'Tena hi bhikkhave suṇātha.'

'Atite Bārāṇasiyaṅ Bārāṇasirāje¹⁶ rajjaṅ kārente eko vejjo gāmanigamesu¹⁷ caritvā vejjakammaṅ karonto ekaṅ cakkhudubbalāṅ itthiṅ disvā pucchi: 'kiṅ te aphāsukaṅ' ti. 'Akkhīhi na passāmīti.' 'Bhesajjaṅ te karomīti.¹⁸ 'Karohi sāmīti.' 'Kiṅ me dassasīti.' 'Sace me akkhīni pākatikāni¹⁹ kātuṅ sakkhissasi ahaṅ te saddhiṅ putta-dhitāhi dāsī bhavissāmīti.' So 'sādhū' ti bhesajjaṅ saṅvidahi; ekabhesajjen' eva akkhīni pākatikāni ahesuṅ.

1 K. B. antevāsikā.

2 B. matapāṇake.

3 B. caṅkamīti.

4 K. B. passathāvuso.

5 B. sacakkhukakāle.

6 Here ends Paris, 93, 94; resumed in the middle of 95.

7 B. pāṇake.

8 B. karotīti.

9 F. C^a. om.

10 K. nivattetvā.

11 K. a. pāṇe.

12 F. tathāpi so. B. tath' eva.

13 B. attano.

14 F., C., C^a. om.

15 C., C^a., B. om.

16 K. Bārāṇasiraññe. B. Kāsikaraññe.

17 C., C^a., B. °nigame.

18 K. B. karissāmīti.

19 K. pākaṭ°.

Sā cintesi: 'Ahaṅ etassa puttadhītāhi saddhiṅ¹ dāsī bhavissāmīti' patijāniṅ,² na kho pana maṅ saṅhena³ samudācarissati, vañcessāmi naṅ' ti. Sā vejjenāgantvā:⁴ 'kīdisaṅ bhadde' ti puṭṭhā, 'pubbe me akkhīni thokaṅ rujiṅsu, idāni⁵ atirekatarāṅ rujantīti' āha. Vejjo: 'Ayaṅ maṅ vañcetaṅ kiñci adātukāmā na me etāya dinnabhatiyā attho, idān'⁶ eva naṅ⁷ andhaṅ karissāmīti' cintetvā, gehaṅ gantvā bhariyāya tam⁸ atthaṅ ācikkhi. Sā tuṅhī ahoṣi. So ekaṅ bhesajjaṅ yojetvā tassā santikaṅ gantvā, 'bhadde imaṅ bhesajjaṅ añjāhīti'⁹ añjāpesi; tassā¹⁰ dve akkhīni dipasikhā viya vijjhāyiṅsu. So¹¹ vejjo Cakkhupālo ahoṣīti.¹²

'Bhikkhave tadā mama puttena katakammaṅ pacchato pacchato¹³ anubandhi, pāpakammaṅ hi nām' etaṅ dhuraṅ vahato balivaddassa¹⁴ padaṅ cakkaṅ viya anugacchatīti'—idaṅ vatthuṅ kathetvā anusandhiṅ ghaṭetvā patitṭhāpita-matikaṅ sāsanaṅ rājamuddāya lañchento¹⁵ viya dhamma-rājā imaṅ gātham āha :

1. 'Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā manomayā,
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā
tato naṅ dukkhaṅ anveti cakkaṅ va vahato
padaṅ' ti.

Tattha 'mano' ti kāmāvacarakusalādibhedāṅ sabbam pi catubhūmikacittaṅ. Imasmiṅ pana pade tadā tassa vejjassa uppannacittavasena niyamiyamānaṅ vavatthāpi-

¹ C^a., B., K. saputtadhītā (om. pu^o sa^o).

² K. patipajāniṅ.

³ B. sammācarena.

⁴ K. ve^o punāgantvā.

⁵ B. pana.

⁶ C., C^a., B., K. idāni.

⁷ K. taṅ. B. dinnāya.

⁸ K. B. etam.

⁹ B. añjehīti.

¹⁰ F., C., C^a., B. om.

¹¹ F. C. om.

¹² K. B. om. ti.

¹³ K. om. one.

¹⁴ K. balibadd^o. B. balivaddhassa.

¹⁵ F., C^a., B. lañchanto.

yamānaṃ paricchijjyamānaṃ¹ domanassasahagataṃ paṭi-
ghasampayuttacittam eva labbhati.² ‘Pubbaṅgamā’ ti
tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. ‘Dhammā’
ti guṇadesanāpariyattinissattavasena³ cattāro dhammā
nāma. Tesu :

‘Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino,
adhammo nirayaṃ⁴ neti, dhammo pāpeti suggaṭṭiṃ’ ti

ayaṃ guṇadhammo nāma—‘dhammaṃ vo bhikkhave
desissāmi ādikalyānaṃ’⁵ ti, ayaṃ desanādhammo nāma—
‘idha pana bhikkhave⁶ ekacce kulaputtā dhammaṃ pari-
yāpuṇanti suttaṃ geyyaṃ’⁷ ti, ayaṃ pariyattidhammo
nāma—‘tasmiṃ kho pana samaye dhammā’⁸ honti⁸
khandhā hontīti,’ ayaṃ nissattadhammo nāma—‘nijjīva-
dhammo’ ti pi eso⁹ eva. Tesu imasmiṃ ṭhāne nissatta-
nijjivadhammo¹⁰ adhippeto, so atthato tāyo arūpino
khandhā : vedanākkhandho saññākkhandho sañk-
hārakkhandho ti—etehi manopubbaṅgamā.¹¹ Etesaṅṭi¹²
manopubbaṅgamā¹³ nāma, ‘kathaṃ pan’ etehi saddhiṃ
ekavaṭṭhuko ekārammaṇo apubbaṃ acarimaṃ ekakkhaṇe
uppajjamāno¹⁴ pubbaṅgamo nāma hotīti. Uppādaccayaṭṭ-
hena. Yathā hi bahusu ekato gāmaghātādikammāni¹⁵
karontesu : ‘ko etesaṃ pubbaṅgamo’ ti vutte,¹⁶ yo tesāṃ¹⁷
paccayo hoti, yaṃ nissāya te taṃ kammaṃ karonti, so
datto¹⁸ vā matto¹⁹ vā tesāṃ ‘pubbaṅgamo’ ti vaccati—

1 K. °jamānaṃ.

2 C^a. K. labhati.

3 K. B. °nisattanijivavasenā.

4 K. niriyaṃ (*al.*).

5 C^a. nāma.

6 K. *a.* veyyākaraṇaṃ.

7 F. samayena.

8 F. hontīti.

9 F., C., C^a. es’. K. es’ eva nayo.

10 K. B. nisattanijiva°.

11 F. C. hi.

12 K. B. etehi mano pubbangamo. S. ete hi °mo.

13 F. C. mano pubbaṅgamo.

14 B. mano.

15 K. °ghaṭṭādīni ka°. F. °ghātak°.

16 K. vuttena.

17 B. nesam.

18 K. dato. F. danto.

19 B. mitto. K. mito.

evaṃ sampadam idaṃ veditabbaṃ. Iti ‘uppādapaccayaṭṭhena mano pubbaṅgamo etesan’ ti ‘manopubbaṅgamā’;¹ na hi te mane anuppajjante uppajjituṃ sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva. Adhipativasena pana mano seṭṭho etesan ti ‘manoseṭṭhā.’ Yathā hi corādīnaṃ corajeṭṭhakādayo adhipatino² seṭṭhā, tathā tesam pi³ mano ti⁴ manoseṭṭhā. Yathā pana dāruādīhi nipphannāni tāni⁵ tāni bhaṇḍāni dārumayādīni nāma honti, tathā ete pi⁶ manato nipphannattā’⁷ ‘manomayā’ nāma. ‘Paduṭṭhenā’ ti āgantukehi abhijjhādīhi dosehi⁸ paduṭṭhena. Pakatimano hi⁹ bhavaṅgacittaṃ,¹⁰ taṃ appaduṭṭhaṃ. Yathā hi pasannaṃ udakaṃ āgantukehi nīlādīhi upakkiliṭṭhaṃ nīlodakādibhedāṃ hoti, na ca navaṃ udakaṃ nāpi purimaṃ pasannaudakam¹¹ eva, cittaṃ¹² pi āgantukehi abhijjhādīhi dosehi¹³ paduṭṭhaṃ hoti, na ca navaṃ cittaṃ nāpi purimaṃ bhavaṅgacittam eva. Tenāha Bhagavā : ‘pabhassaram idaṃ bhikkhave cittaṃ, taṃ ca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhaṃ’ ti—evaṃ manasā ce paduṭṭhena ‘bhāsati va karoti vā,’ so bhāsamāno catubbidhaṃ¹⁴ vacīduccaritam eva bhāsati,¹⁵ karonto tividhaṃ kāyaduccaritam eva karoti, abhāsanto akaronto tāya abhijjhādīhi paduṭṭhamanasatāya¹⁶ tividhaṃ manoduccaritaṃ pūreti, evaṃ assa dasa akusalakammāpathā pāripūriṃ gacchanti. ‘Tato naṃ dukkham anveti’

¹ K. a. nāma.² K. adhipatipati.³ K. om.⁴ B. adhipati mano va seṭṭho. K. adhipati, seṭṭho.⁵ F. om.⁶ B. te pi.⁷ K. °atā (freq. variant for °attā in such nouns).⁸ F. upakilesehi.⁹ K. pi.¹⁰ F. om. bhavaṅgacittaṃ—abhijjhādīhi.¹¹ K. pasannaṃ.¹² C. K. tam. K. B. tathā tam pi (for ci pi).¹³ F. bhavaṅgadosehi.¹⁴ K. catuvidhaṃ.¹⁵ K. enumerates in each case, and a., vacīduccaritaṃ, etc., nāma.¹⁶ C^a., B. °mānasatāya.

ti, tato tividhaduccaritato taṅ puggalaṅ dukkham anveti, duccaritānubhāvena catūsu apāyesu¹ manussesu vā tam-abhāvaṅ gacchantaṅ kāyavatthukam pi itaram pīti,² iminā pariyāyena kāyikaṅ cetasikaṅ³ vipākadukkhāṅ anugacchati. Yathā kiṅ: 'cakkaṅ va vahato padaṅ' ti, dhure yuttassa dhuraṅ vahato balivaddassa⁴ padaṅ cakkaṅ viya. Yathā hi so⁵ ekam pi divasaṅ dve pi pañca dasa pi addhamāsam pi māsam pi⁶ vahanto cakkaṅ nivattetuṅ jahituṅ na sakkoti, atha khv⁷ assa purato abhikkamantassa yugaṅ gīvaṅ bādhati, pacchato paṭikkamantassa cakkaṅ ūramaṅsaṅ paṭihanti,⁸ imehi dvih'ākārehi⁹ bādhanantaṅ cakkaṅ tassa padānupadikaṅ¹⁰ hoti, tath'eva manasā paduṭṭhena tīni duccaritāni pūretvā ṭhitaṅ puggalaṅ nirayādisu tattha tattha gatagataṭṭhāne¹¹ duccaritamūlakaṅ¹² kāyikam pi cetasikam pi dukkhāṅ anubandhatīti.

Gāthāpariyosāne tiṅsasahassabbhikkhū saha paṭisambhidāhi arahantaṅ pāpuṅṅsu, sampattaparīsāya pi desanā¹³ sātthikā saphalā¹⁴ ahoṣīti.

Cakkhupālattherassa vatthu¹⁵ paṭhamaṅ.¹⁶

¹ F. B. cattāro apāye. C. cattāro apāyesu.

² K. itaravatthukaṅ pīti.

³ K. pamattabhāvaṅ. B. tam attabhāvam. F., B., K. kāyikace°.

⁴ K. °badd°.

⁵ K., B. a. cakkaṅ.

⁶ C., K., B. om.

⁷ F. ca. K. kho assa.

⁸ K. kāraṇehi. B. dvīhi.

⁹ B. paṭihanati. K. °haññati.

¹⁰ F. C. pādānu°.

¹¹ F., C., K. gataṭṭhāne. K. a. °sukāya°.

¹² K. °duccaritādi°.

¹³ C. desanāya.

¹⁴ F. om.

¹⁵ B. Cakkhupālattherav°. F. C. vatthuṅ.

¹⁶ K. paṭhamo.

2. MATṬHAKUṆḌALI-VATTHU

Dutiyaḡāthā¹ pi Sāvattiyaḡ yeva MaṭṭhakuṆḍaliḡ ārabba bhāsita.

Sāvattiyaḡ kira Adinnapubbako nāma brāhmaṇo ahosi.² Tena kassaci kiñci adinnapubbaḡ³, tena taḡ ‘Adinnapubbako’ tv’eva⁴ sañjāniḡsu; tass’ ekaputtako⁵ ahosi piyo manāpo. Atth’ assa pilandhanaḡ kāretukāmo: ‘sace suvaṇṇakārass’ ācikkhissāmi⁶ vetanaḡ⁷ dātabbaḡ bhavissatīti’ sayam eva suvaṇṇaḡ koṭṭetvā maṭṭhāni kuṆḍalāni katvā adāsi, ten’assa putto ‘MaṭṭhakuṆḍali’ tv’eva paññāyittha. Tassa soḡasavassakāle⁸ paṇḍurogo udapādi.⁹ Mātā puttaḡ oloketvā, ‘brāhmaṇa puttassa te rogo uppanno tikicchāpehi naḡ’ ti āha. ‘Bhoti sace vejjāḡ ānessāmi bhattavetanaḡ dātabbaḡ bhavissati,¹⁰ tvaḡ mama dhanacchedaḡ¹¹ na olokesīti.’¹² ‘Atha¹³ kiḡ karissasi brāhmaṇā’ ti. ‘Yathā me dhanacchedo na hoti, tathā karissāmīti.’ So vejjānaḡ santikaḡ gantvā, ‘asukarogassa nāma tumhe kiḡ bhesajjaḡ karoṭhā’ ti pucchati.¹⁴ Ath’ assa te yaḡ vā taḡ vā rukkhatacādiḡ ācikkhanti.¹⁵ So taḡ āharitvā puttassa bhesajjaḡ karoti, taḡ karontass’ ev’ assa rogo balavā ahosi, atekicchabhāvaḡ upāgami. Brāhmaṇo tassa dubbalabhāvaḡ ṇatvā ekaḡ vejjāḡ pakkosi.¹⁶ So¹⁷ oloketvā: ‘amhākaḡ ekaḡ kiccaḡ atthi, aññaḡ vejjāḡ pakkositvā tikicchāpehīti¹⁸

¹ K. B. *have* Manopubbangamā dhammā ti du°.

² C. *om.* ³ C., C^a., B., K. na dinna°.

⁴ B. *nāmaḡ.* ⁵ C^a. °puttiko.

⁶ K. B. *suvaṇṇakāre kāressāmi.* K. *a.* me bhata°.

⁷ K. B. °vettanam. ⁸ B. °vassika°. K. °vasika°.

⁹ K. B. *a.* tassa. ¹⁰ B. *a.* Kim.

¹¹ F. °chedanaḡ. ¹² B. olokessasīti.

¹³ B. *a.* ṇaḡ. ¹⁴ C^a., K., B. pucchī.

¹⁵ K. ācikkhiḡsu. ¹⁶ K. pakosāpesi.

¹⁷ K. B. taḡ. ¹⁸ K. *a.* vatvā taḡ rogaḡ.

taṅ paccakkhāya¹ nikkhami. Brāhmaṇo tassa maraṇa-samayaṅ ñatvā, 'imassa dassanattāya āgatāgatā² antogehe³ sāpateyyaṅ passissanti, bahi naṅ karissāmīti' puttāṅ niharitvā bahi ālinde⁴ nippajjāpesi.

Taṅ divasaṅ Bhagavā balavapaccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya pubbabuddhesu katādhikāraṇaṅ ussannakusalamūlānaṅ veneyyabandhavānaṅ dassanattāṅ Buddhacakkhunā lokaṅ volokento⁵ dasasahassacakkavāle⁶ ṇāṇajālaṅ patthari.

Maṭṭhakunḍalī bahi ālinde nipannākāren' eva tassa anto⁷ paññāyi.

Satthā taṅ disvā tassa antogehā niharitvā tattha nipajjāpitabhāvaṅ ñatvā, 'atthi nu kho mayhaṅ ettha gata-paccayena attho' ti upadhārento idaṅ addasa :

'Ayaṅ māṇavo⁸ mayi manaṅ⁹ pasādetvā kālaṅ katvā tāvatiṅsadevaloke tiṅsayojanike¹⁰ kanakavimāne nibbat-tissati, accharāsahassaparivāro¹¹ bhavissati. Brāhmaṇo pi naṅ¹² jhāpetvā rodanto ālāhane¹³ vicarissati,¹⁴ devaputto tigāvutappamāṇaṅ¹⁵ satṭhisakatabhārālaṅkārāpati-maṇḍitaṅ accharāsahassaparivāraṅ¹⁶ attabhāvaṅ oloketvā¹⁷ 'kena nu kho kammena mayā ayaṅ sirisampatti¹⁸ laddhā' ti oloketto,¹⁹ mayi cittappasādena laddhabhāvaṅ ñatvā²⁰ 'dhanacchedabhayena mama bhesajjaṅ akatvā²¹ idāni ālāhānaṅ gantvā rodati, vipākārappattaṅ naṅ karissāmīti' pitari akkhantiyā²² Maṭṭakunḍalivaṇṇena gantvā²³

¹ B. pahāya. B. āgatā.

² K. āgatā.

³ F. antogeha.

⁴ B. ālinde.

⁵ S. olo°.

⁶ B. K. °vālesu.

⁷ K. a. ṇāṇajālassa.

⁸ MSS. māṇavo.

⁹ K. B. cittaṅ.

¹⁰ F. tāvatiṅsayojanike.

¹¹ C^a. °parivuto.

¹² K. B. taṅ.

¹³ B. K. ālahane.

¹⁴ B. va carissati.

¹⁵ K. °vūtta°.

¹⁶ K. a. attano.

¹⁷ K. oloketā.

¹⁸ K. a. vipattisāripattaṅ naṅ karissāmīti cintetvā pittari rodante Maṭṭakunḍalī.

¹⁹ B. oloketva.

²⁰ K. B. ayaṅ brāhmaṇo.

²¹ K. akāretvā.

²² K. B. rodante (for akkh).

²³ F. °vaṇṇo nā°. C. °vaṇṇena gantvā. B. °vaṇṇena ā°.

ālāhaṇassāvidūre nipajjitvā rodissati. Atha naṇ brāhmaṇo 'ko'si tvaṇ' ti pucchitvā,¹ 'ahaṇ te putto Maṭṭhakunḍalīti'²—'kuhiṇ nibbato'sīti'—'tāvatiṇsabhavane' ti—'kiṇ kammaṇ katvā' ti vutte, mayi cittapasādena nibbat-tabhāvaṇ ācikkhissati—brāhmaṇo 'tumhesu cittaṇ pasādetvā sagge nibbattā'³ nāma atthīti—maṇ pucchissati.⁴ Ath'assāhaṇ'⁵ 'ettakāni satāni vā sahaṇsāni vā satasahaṇsāni vā ti na sakkā gaṇanāya paricchinditvaṇ' ti vatvā⁶ dhammapade gāthaṇ⁷ bhāsissāmi, gāthāpariyosāne caturāsītiyā paṇasahaṇsānaṇ dhammābhisamayo bhavissati, Maṭṭhakunḍalo sotāpanno bhavissati, tathā Adinnaṇpubbako brāhmaṇo—iti imaṇ kulapputtaṇ nissāya dhammayāgo⁸ mahā⁹ bhavissatīti' ñatvā, punadivase katasarīrapaṭijaggano mahābhikkhusāṅghaparivuto¹⁰ Sāvattiṇ piṇḍāya pavisitvā anupubbena brāhmaṇassa gehadvāraṇ gato. Tasmiṇ khaṇe Maṭṭhakunḍalī antogehābhimukho nipanno¹¹ hoti¹². Satthā attano aṇpassanabhāvaṇ ñatvā ekaṇ rasmiṇ visajesi. Māṇavo, 'kiṇ obhāso nām'eso' ti parivattitvā, nipanno va Satthāraṇ disvā 'andhabālapitaṇ¹³ nissāya evarūpaṇ Buddhaṇ upasaṅkamtivā kāyaveyyāvatiṇ¹⁴ vā kātuṇ dānaṇ vā dātuṇ dhammaṇ vā sotuṇ nālatthaṇ,¹⁵ idāni me hatthāpi avidheyyā¹⁶ aññaṇ kattabbaṇ natthīti' manam eva pasādesi.¹⁷ Satthā, 'alaṇ ettakena¹⁸ imassā' ti¹⁹ pakkāmi. So Tathāgate cakkhupathaṇ vijahante²⁰

¹ K. pucchissati *and a.* Brāhmaṇaṇ. ² B. ācikkhissati.

³ K. nibbato. C. nibbattaṇ nāma. F. nibbattanāma.

⁴ F. a.

⁵ K. a. sattā mayi cittaṇ pasādetvā satte nibbattā.

⁶ F. om.

⁷ C. gāthā.

⁸ F. *corr.* dhammābhisamayo. B. mahādhamaṇbhisamayo.

⁹ C. om.

¹⁰ K. °parivutto (*most freq.*).

¹¹ C^a. nisinno.

¹² B. ath' assa.

¹³ K. °laṇ.

¹⁴ C. B. °vaṭiṇkaṇ. K. °vacakaṇ.

¹⁵ K. *corr.* °ddhaṇ.

¹⁶ C. avidheyyā. K. anāḍipayyā.

¹⁷ K. °ti.

¹⁸ K. B. cittapasādena.

¹⁹ K. a. cintetvā.

²⁰ F. *rep.*

yeva pasannamano kālaṇ katvā suttaṇṇapabbuddho viya devaloke tiṅsayojanike kanakavimāne nibbatti.

Brāhmaṇo pi'ssa sarīraṇ jhāpetvā ālāhaṇe rodana-parāyaṇo ahoṣi,¹ devasikaṇ ālāhaṇaṇ gantvā rodati 'kahaṇ ekaputtakā'² ti. Devaputto pi attano sampattiṇ oloketvā,³ 'kena nu kho⁴ kammena⁵ laddhā' ti upadhārento, 'Satthari manopasādenā'⁶ ti ñatvā, 'ayaṇ brāhmaṇo mama aphāsukakāle bhesajjaṇ akāretvā idāni ālāhaṇaṇ⁷ gantvā rodati, vippakārapattam etaṇ⁸ kātuṇ vaṭṭatīti,' Maṭṭakuṇḍalivaṇṇenāgantvā ālāhaṇassāvidūre bāhā paggayha rodanto⁹ atthāsi. Brāhmaṇo taṇ disvā,¹⁰ 'ahaṇ tāva puttasokena rodāmi, esa kimatthaṇ rodati pucchissāmi naṇ' ti pucchanto imaṇ¹¹ gātham āha :

'Alaṅkato Maṭṭakuṇḍali¹²
mālābhāri¹³ haricandanussado,
bāhā paggayha kandasi,
vanamajjhe kiṇ dukkhito tvaṇ'¹⁴ ti.

So¹⁵ āha :

'Sovaṇṇamayo¹⁶ pabhassaro
uppanno rathapañjaro mama,
tassa cakkayugaṇ na vindāmi
tena dukkhena jahissaṇ¹⁷ jivitaṇ' ti.

¹ K. a. so. ² F., B., K. kahaṇ ekaputtakā, *repeated*.

³ B. oloketto.

⁴ K. B. *have me for* nu kho. F. C. om.

⁵ K. a. ayaṇ sirisampatti.

⁶ K. manaṇ.

⁷ C^a. ālāhanaṇ. K. āhalanaṇ (*very freq.*).

⁸ K. B. eva nam.

⁹ K. kaṇḍanto.

¹⁰ C. cinteti.

¹¹ K. om.

¹² F. S. °kuṇḍali.

¹³ K. B. mālābhāri. C^a. mālābhāri.

¹⁴ C. C^a. tvaṇ.

¹⁵ B. māṇavo.

¹⁶ F. Svaṇṇa°.

¹⁷ B. jahissāmi. M. jahessāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo āha :

‘Sovaṇṇamayaṃ maṇimayaṃ¹
lohamayaṃ atha rūpiyamayaṃ²
ācikkha me³ bhaddamāṇava,⁴
cakkayugaṃ paṭilābhayāmi⁵ te’ ti.

Taṃ sutvā māṇavo ‘ayaṃ⁶ puttassa bhesajjaṃ akatvā
puttapaṭirūpakaṃ maṃ disvā rodanto “suvaṇṇādimaṃ⁷
rathacakkaṃ karomīti” vadati, hotu niggaṇhissāmi⁸ naṃ’
ti—cintetvā ‘kīva-mahantaṃ mama⁹ cakkayugaṃ karis-
sasīti’¹⁰ vatvā, ‘yāva-mahantaṃ ākaṅkhasīti’¹¹ vutte,
‘candasuriyehi¹² me attho, te me dehīti’ yācanto :¹³

‘So māṇavo tassa pāvadi :
candasuriyā¹⁴ ubhayettha¹⁵ bhātaro ;
sovaṇṇamayo ratho mama,
tena cakkayugena sobhatīti.’

Atha naṃ brāhmaṇo āha :

‘Bālo kho¹⁶ tvaṃ asi¹⁷ māṇava,
yo tvaṃ patthayase¹⁸ apatthiyaṃ,
maññāmi tvaṃ¹⁹ marissasi,
na hi tvaṃ lacchasi candasuriye’²⁰ ti.

Atha naṃ māṇavo ‘kiyaṃ pana paññāyamānass’atthāya
rodanto bālo hoti—udāhu apaññāyamānassā’ ti²¹ vatvā :

¹ K. maṇī°.

² K. B. rūpiyamayaṃ.

³ B. a. tvaṃ. K. mettaṃ for me.

⁴ F. °maṇava.

⁵ B. °labhissāmi.

⁶ B. K. a. brāhmaṇo.

⁷ F. svaṇṇā°.

⁸ K. nigaṇhāmi.

⁹ C., B., K. me.

¹⁰ C. karissatīti.

¹¹ B. om. iti, and adds tāvamahantam karissāmīti.

¹² F. °sūriyehi ; so B., which has candima° (al.).

¹³ B. āha.

¹⁴ K. candima°. F. °sūriyā.

¹⁵ C., C^a. ubhayattha.

¹⁶ F. ko.

¹⁷ F. om. asi. C. B. tvaṃ si. K. kho si tvaṃ.

¹⁸ K. °si.

¹⁹ K. tvaṃ.

²⁰ K. candima°.

²¹ B. °mānassatthāyāti.

‘Gamanâgamanam pi dissati
vaṇṇadhātu ubhayattha¹ vithiyo;²
peto³ pana⁴ kâlakato na dissati.⁵
Ko⁶ n’idha kandataṇ bālyataro⁷ ti.

Taṇ sutvā brāhmaṇo ‘yuttaṇ esa⁸ vadatīti’ sallakk-
hetvā āha:⁹

‘Saccaṇ kho¹⁰ vadesi¹¹ māṇava,
aham eva kandataṇ bālyataro⁷
candaṇ viya dārako rudaṇ
petāṇ¹² kâlakatâbhipatthayaṇ¹³ ti

vatvā¹⁴ tassa kathāya nissoko hutvā māṇavassa thutiṇ¹⁵
karonto imā gāthā abhāsi :

‘Ādittaṇ vata maṇ santaṇ,
ghaṭasittaṇ¹⁶ va pāvakaṇ,
vārinā viya osiṇcaṇ¹⁷
sabbaṇ nibbāpaye daraṇ.

‘Abbahī¹⁸ vata me sallaṇ
sokaṇ hadayanissitaṇ,
yo me sokaparetassa.¹⁹
puttasokaṇ apānudi.

‘Svāhaṇ²⁰ abbūlhasallo ’smi
sītibhūto²¹ ’smi nibbuto,
na socāmi na rodāmi
tava sutvāna māṇavā’ ti.

¹ F. K. ubhayettha.

² F. vīti yo. K. B. vithiyā.

³ B. putto.

⁴ C., C^a., K. om.

⁵ F. dissako.

⁶ F. om.

⁷ B. bālataro.

⁸ K. esa yuttaṇ.

⁹ F., C., C^a., K. om.

¹⁰ B. a. tvaṇ.

¹¹ K. vādasi.

¹² K. B. puttaṇ.

¹³ K. B. °patthayeti.

¹⁴ K. a. iti.

¹⁵ F. māṇavassāthutim. K. thūtiṇ.

¹⁶ F. ghaṭaṇ sittaṇ.

¹⁷ K. B. osiṇci.

¹⁸ F. abbahi. C. sabbahi. C^a. sabbamhi. K. B. ab-
būlham.

¹⁹ F. soka kare; corr. sokaṇ.

²⁰ C., C^a. so’haṇ. B. abbūlha°.

²¹ K. sita°.

Atha naṃ 'ko nāma¹ tvaṃ' ti pucchanto :²

'Devatā nu'si gandhabbo
ādu³ Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto,
kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ' ti

āha.⁴ Ath'assa⁵ māṇavo :

'Yañca kandasi yañca rodasi
puttaṃ ālāhaṇe sayāṃ⁶ ḍahitvā⁷
svāhaṃ kusalaṃ karitvā kammaṃ
tidasānaṃ sahavyataṃ⁸ patto' ti.

ācikkhi.⁹ Brāhmaṇo āha :

'Appaṃ vā¹⁰ bahuṃ vā nādassaṃ¹¹
dānaṃ¹² dadantassa sake agāre
uposathakammaṃ vā¹³ tādisaṃ.
Kena¹⁴ kammena gato'si devalokaṃ' ti.

Māṇavo āha :

'Ābādhiko'haṃ dukkhito bāhagilāno¹⁵
āturarūpo'mhi sake nivesane,
Buddhaṃ vigatarajaṃ vitiṇṇakañkhaṃ
addakkiṃ¹⁶ sugataṃ anomapaññaṃ.'

'Svāhaṃ muditamano¹⁷ pasannacitto añjaliṃ akariṃ¹⁸
Tathāgatassa,
tāhaṃ¹⁹ kusalaṃ kammaṃ karitvā²⁰ tidasānaṃ,
sahavyataṃ⁸ patto' ti.

¹ C. C^a. nu. ² K. a. gāthaṃ āha. ³ C. C^a. āhu. B. adu.

⁴ C. C^a. om. ⁵ K. naṃ. ⁶ K. sayāñ ca.

⁷ B. ḍahitvā (v. Ch. ad verbum). ⁸ K. °bya^a.

⁹ K. om. ¹⁰ B. om.

¹¹ C^a. nāddasa. K. nādassāmi. F. C. nādassāma. B. na
passāmi. ¹² B. dānam to next line.

¹³ B. natthi. ¹⁴ F. tādisakena.

¹⁵ B. gilāno simply. ¹⁶ B. adakki. K. adakchim.

¹⁷ K. B. pamudita^o. ¹⁸ K. B. akari.

¹⁹ F. corr. tenāhaṃ? K. B. svāhaṃ one. K. sohaṃ.

²⁰ F. kusalakammaṃ. F. om.; corr. akatvā? B. kusa-
laṃ karitvāna kammaṃ—so C^a.

Tasmiṃ kathente¹ yeva brāhmaṇassa sakalasarīram
pītiyā paripūri. So taṃ pītiṃ pavedento :²

‘Acchariyaṃ vata abbhutaṃ³ añjalikamma⁴ ayam⁵
īdiso vipāko,
aham pi muditamano pasannacitto ajj’eva Buddhaṃ
saraṇaṃ vajāmīti’⁶

āha. Atha naṃ māṇavo :

‘Ajja’eva Buddhaṃ saraṇaṃ vajāhi⁷
dhammaṃ ca saṅghaṃ ca pasannacitto,
tath’eva sikkhāya padāni⁸ pañca
akhaṇḍaphullāni samādiyassu.

‘Pāṇātipātā viramassu khippaṃ,
loke adinnaṃ parivajjayassu,
amajjapo⁹ no¹⁰ ca musā bhaṇāhi,¹¹
sakena dārena ca hohi tuṭṭho’ ti

āha. So sādhu ti sampaticchitvā imā gāthā abhāsi :

‘Atthakāmo’si me, yakkha, hitakāmo’si, devate;
karomi tuyhaṃ vacaṇaṃ, tvaṃ si¹² ācariyo mama.

‘Upemi Buddhaṃ saraṇam,¹³ dhammaṃ cāpi
anuttaraṃ,
saṅghaṃ ca naradevassa, gacchāmi saraṇam aham.

‘Pāṇātipātā viramāmi khippaṃ,
loke adinnaṃ parivajjayāmi,
amajjapo no ca musā bhaṇāmi,
sakena dārena ca homi tuṭṭho’ ti.

¹ F. C. repeat.

² K. a. āha.

³ B. abbhūtaṃ. K. abhūtaṃ.

⁴ B. añjali°. C^a. añjaliṃ.

⁵ K. hoti for ayam.

⁶ K. one fr. F. gacchāmīti.

⁷ F. vajāmi.

⁸ C^a. sikkhāni padāni. C. B. sikkhāpa°—so B.

⁹ C^a. amajjapā.

¹⁰ F. B. mā.

¹¹ C. F. abhāṇāhi.

¹² F. K. tvaṃ asi.

¹³ C. sar° Bu°—so B., C^a, K.

Atha naṃ devaputto : ‘brāhmaṇagehe te¹ bahuṃ dhaṇaṃ atthi. Satthāraṃ upasaṅkamtivā dānaṃ dehi, dhammaṃ, suṇāhi, pañhaṃ pucchā’ ti² vatvā, tath’ev’antaradhāyi. Brāhmaṇo pi gehaṃ gantvā brāhmaṇiṃ āmantetvā, ‘Bhadde ahaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ nimantetvā pañhaṃ pucchissāmi, sakkāraṃ karohīti’ vatvā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ n’eva abhivādetvā na paṭisanthāraṃ katvā ekamante³ thito, ‘Bho Gotama adhivāsehi me ajjatanāya⁴ bhattaṃ saddhiṃ bhikkusaṅghena’ ti āha.⁵

Satthā adhivāsesi ; so Satthu adhivāsanaṃ viditvā vegenāgantvā⁶ sakanivesane⁷ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ paṭiyādāpesi. Satthā bhikkhusaṅghaparivuto tassa gehaṃ gantvā paññattāsane nisidi. Brāhmaṇo sakkaccaṃ parivisi. Mahājano⁸ sannipati micchādittṭhikena kira Tathāgate⁹ nimantite dve janakāyā sannipatanti. Micchādittṭhikā ‘Ajja samaṇaṃ Gotamaṃ pañhapucchāya¹⁰ viheṭṭhiyamānaṃ passissāmā’ ti sannipatanti ; sammādittṭhikā ‘Ajja Buddhavisayaṃ Buddhalīhaṃ passissāmā’ ti sannipatanti. Atha¹¹ brāhmaṇo katabhattakiccaṃ Tathāgataṃ upasaṅkamtivā nīcāsane nisinno pañhaṃ pucchi : ‘Bho Gotama tumhākaṃ dānaṃ adatvā pūjaṃ skatvā dhammaṃ asutvā uposathavāsaṃ avasitvā kevalaṃ mano pasādammatten’¹²eva sagge nibbattā nāma hontīti.’ ‘Brāhmaṇa kasmā maṃ pucchasi ? nanu te puttena Matthakunḍalinā mayi manaṃ pasādetvā attano sagge nibbattabhāvo kathito’ ti. ‘Kadā bho Gotama’ ti. ‘Nanu tvaṃ ajja susānaṃ gantvā kandanto¹³ avidūre bāhā paggayha kandantaṃ ekaṃ māṇavaṃ disvā : ‘Alaṅkato Matthakunḍali

¹ F. C. om. B. Brāhmaṇa te gehe. So K., with tava.

² C^a. B. pucchāhīti.

³ F., B., K. ekamantaṃ.

⁴ C. svātanāya.

⁵ K. om.

⁶ F. vegenā gantvā.

⁷ B. a. paṇītaṃ. K. bahuṃ.

⁸ K. bahū°.

⁹ C. C^a. Tathāgataṃ.

¹⁰ K. B. pañhaṃ pucchanaṃ, C^a. pañhaṃ.

¹¹ B. a. Kho.

¹² C^a. pasādana°.

¹³ K. a. āhaḷanassa.

mālābhārī¹ haricandanussado ' ti dvīhi janehi kathita-kathaṇ pakāsentō sabbāṇ Matthakuṇḍalivaṭṭhuṇ kathesi.

Ten' ev' etaṇ Buddhabhāsitaṇ nāma jātaṇ² kathetvā³ pana ' na kho brāhmaṇa⁴ ekasataṇ na dve⁵—atha kho mayi manaṇ pasādetvā⁶ sagge nibbattānaṇ⁷ gaṇanā nāma⁸ nātthiti' āha.⁹ Mahājano na¹⁰ nibbematiko hoti.¹¹ Ath' assa anibbematikabhāvaṇ¹² viditvā Satthā ' Matthakuṇḍalidevaputto vimānen' eva saddhiṇ āgacchatū ' ti adhiṭṭhāsi. So tigāvutappamāṇen' eva¹³ dibbābharanapaṭimaṇḍitena attabhāvenāgantvā vimānā¹⁴ oruyha Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ aṭṭhāsi. Atha naṇ Satthā : ' Tvaṇ¹⁵ imaṇ sampattiṇ kiṇ kammaṇ katvā paṭilabhiti' pucchanto :

' Abhikkantena vaṇṇena yā¹⁶ tvaṇ tiṭṭhasi devate, obhāsenti¹⁷ disā sabbā osadhī viya tārakā, pucchāmi taṇ deva¹⁸ mahānubhāva,¹⁹ manussabhūto²⁰ kimakāsi puññaṇ ' ti²¹

gātham āha. Devaputto ayaṇ me²² bhante sampatti²³ tumhesu manaṇ pasādetvā laddhā ' ti. ' Mayi manaṇ pasādetvā laddhā te ' ti.²⁴ ' Āma bhante ' ti.

Mahājano devaputtaṇ oloketvā ' acchariyā²⁵ vata bho Buddhagunā,²⁶ Adinnapubbakabrāhmaṇassa putto nāma²⁷

¹ C^a. mālābhārī. C. mālābhārī. B. mālādhārī. K. °i.

² S., B., K. a. taṇ.

³ C^a. a. ca. B. ca pana kho bho.

⁴ B. a. na.

⁵ C., C^a., B., K. a. sataṇ.

⁶ B. pasāditvā.

⁷ K. a. sattānaṇ.

⁸ C. C^a. om.

⁹ B. a. atha.

¹⁰ K. B. om. na.

¹¹ C^a. ceva ti ahosi. K. ahosi.

¹² K. B. nibbem°.

¹³ K. om.

¹⁴ B. vimānato; corr. °nāvaruyha.

¹⁵ C. om.

¹⁶ K. B. yo.

¹⁷ B. obhāsanti.

¹⁸ F. devi.

¹⁹ F. °bhāve.

²⁰ F. C^a. °bhūtā.

²¹ K. a. imaṇ.

²² F., C., C^a. om.

²³ F. om. C^a. °ttiṇ.

²⁴ K. om.

²⁵ C. C^a. acchariyaṇ.

²⁶ C. C^a. °gunaṇ.

²⁷ F., B., K. nāma putto. C. C^a. om. nāma.

aññaṃ kiñci puññaṃ akatvā Satthari manaṃ pasādetvā evarūpaṃ sampattiṃ paṭilabhīti' tuṭṭhiṃ pavedesi. Atha nesam 'kusalākusalakammakaraṇe mano pubbaṅgamo mano seṭṭho, pasannena hi manena katakammaṃ devalokaṃ manussalokaṃ¹ gacchantāṃ puggalaṃ chāyā va na vija-hatīti' idam vatthuṃ kathetvā anusandhiṃ ghaṭṭetvā paṭiṭṭhāpitamattikaṃ sāsanaṃ rājamuddāya lañchanto viya dhammarājā imaṃ gātham āha :

2. 'Manopubbaṅgamā dhāmmā manoseṭṭhā mano-mayā ;

manasā ce pasannena bhāsati vā karoti vā,
tato naṃ sukham anveti chāyā va anapāyiniṭi.'²

Tattha kiñcāpi 'mano' ti avisesena sabbampi catu-bhūmakacittaṃ³ vuccati; imasmiṃ pana pade niyamiya-mānaṃ vavatthāpiyamānaṃ paricchijjyamānaṃ aṭṭhavidhaṃ kāmāvacarakusalacittaṃ labbhati. Vatthuvaseṇa pana⁴ hariyamānaṃ tato pi somanassasahagataṃ nāṇa-sampayuttacittam⁵ eva labbhati. 'Pubbaṅgamā' ti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. 'Dhāmmā' ti vedanādayo tayo⁶ khandhā. Etesaṃ⁷ hi uppādapaccayaṭṭhena somanassasampayuttamano pubbaṅgamo etesaṃ ti⁸ manopubbaṅgamā nāma. Yathā hi bahusu ekato⁹ mahābhikkhusaṅghassa cīvaradānādīni vā ulārapūjādham-masavaṇadipamālākaraṇādīni¹⁰ vā puññāni karontesu 'ko etesaṃ pubbaṅgamo' ti vutte, yo tesāṃ paccayo hoti, yaṃ nissāya te tāni puññāni karonti, so tisso vā phusso vā¹¹ tesāṃ 'pubbaṅgamo' ti vuccati, evaṃ¹² sampadam idaṃ veditabbaṃ. Iti uppādappaccayaṭṭhena mano pubbaṅgamo

¹ F. corr. °lokā. K. manussadvilokaṃ.

² K. B. anupāyiniṭi.

³ C., B., K. catubhūmika°.

⁴ C^a. B. panāh°.

⁵ K. °ttaṃ.

⁶ B. va.

⁷ K. B. ete.

⁸ C^a. etena for etesaṃ ti.

⁹ B. K. hutvā.

¹⁰ B. °savanādīni vā mālāgandhasakkārakaraṇādīni.

¹¹ C^a. om. phusso vā.

¹² K. eva.

etesañ ti manopubbaṅgamā;¹ na hi te mane anuppajjante uppajjitun sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva.² Adhipativasena³ mano settho etesañ ti manosetthā.⁴ Yathā hi gaṇādīnañ⁵ adhipati puriso 'gaṇasettho,' 'senisettho' ti vuccati,⁶ tathā tesam pi mano ti,⁷ manosetthā. Yathā pana suvaṇṇādīhi nipphanāni⁸ tāni tāni bhaṇḍāni suvaṇṇamayādīni nāma honti, tathā ete⁹ pi manato nipphanattā manomayā nāma. 'Pasannena' ti anabhijjhādihi guṇehi pasannena.¹⁰ 'Bhāsati vā karoti vā' ti evarūpena manena bhāsanto catubbhaṇḍaṇ¹¹ vacī-sucaritam eva bhāsati;¹² karonto tividhañ kāyasucaritam eva karoti,¹² abhāsanto akaronto tāhi¹³ anabhijjhādihi pasannamānasatāya tividhañ manosucaritañ pūreti,¹⁴ evam assa dasakusalakammappaṭṭhā pāripūriñ gacchanti.¹⁵ 'Tato nañ sukham anvetīti' tato tividhasucaritato tañ puggalañ sukham anveti. Idha tebhūmakam pi kusalañ adhippetañ, tasmā tebhūmakasucaritānubhāvena¹⁶ sugatibhave nibbattañ puggalañ¹⁷ duggatiyañ vā sukhānubhavanatthāne tṭhitañ kāyavatthukam pi itaravatthukam pi¹⁸ avatthukam¹⁹ pīti kāyikacetasikañ vipākasukhañ anugacchati, 'na vijahatīti' attho veditabbo. Yathā kiñ? 'Chāyā va anapāyini'²⁰ ti. Yathā hi chāyā nāma sarīrapaṭibaddhā sarīre gacchante gacchati, tittṭhante titt-

¹ C. C^a. °pubbaṅgamo. K. a. nāma.

² B. K. a. evañ.

³ B. a. pana.

⁴ C. etesañ ti mano settho mano settho.

⁵ C. C^a. gaṇanādīnañ.

⁶ C^a. vuccatīti.

⁷ C., C^a., K. om. m^o. ti. B. va setthā for ti manosetthā.

⁸ C. C^a. nippanāni. B. nipphādītāni bhaṇḍāni.

⁹ C. C^a. yathā etesañ for t^o. e^o.

¹⁰ B. K. a. manasā.

¹¹ K. °vidhañ.

¹² K. a. vā.

¹³ K. B. tāya. S. tehi.

¹⁴ K. parenti.

¹⁵ C^a. °ati.

¹⁶ F. K. °ika^o.

¹⁷ C., C^a., B., K. om.

¹⁸ C^a. om. it^o pi

¹⁹ K. om. pi av^o.

²⁰ K. B. anu^o.

ṭhati, nisīdante nisīdati, na sakkā¹ saṅhena vā pharusena vā 'nivattāhīti'² vatvā vā pothetvā vā nivattāpetuṅ, kasmā? sarīrapaṭibaddhattā, evam evaṅ³ imesaṅ dasannaṅ kusalakamma-pathānaṅ⁴ āciṅṇasamāciṅṇamūlakaṅ⁵ kāmāvaca-rādibhedāṅ kāyikacetāsikasukhaṅ⁶ gatagataṭṭhāne⁷ anapā-yinī chāyā viya hutvā na vijahatīti.

Gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṅ dhammā-bhisamayo ahoṣi. Matṭhakunḍalidevaputto sotāpatti-phale patitṭhahi. Tathā Adinna-pubbako⁸ brāhmaṇo, so⁹ tāva mahantaṅ vibhavaṅ Buddhasāsane vippakiriti.

Matṭhakunḍalivattu¹⁰ dutiyaṅ.

3. THULLATISSATATHERA-VATTHU

'Akkocchi maṅ' ti, imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Jetavane viharanto Tissatheraṅ ārabba kathesi.

So kirāyasmā bhagavato pitucchāputto, mahallakakāle pabbajito, buddhānaṅ¹¹ uppannalābhasakkāraṅ paribhuñ-janto thullasarīro¹² ākoṭitapaccakoṭitehi¹³ cīvārehi¹⁴ yeb-hūyyena vihāramajjhe upatṭhānasālāyaṅ nisidati.

Tathāgataṅ¹⁵ dassanāya¹⁶ āgatā āgantukā bhikkhū¹⁷ 'eko¹⁸ mahāthero bhavissatīti' saññāya tassa santikaṅ gantvā vattaṅ āpucchanti, pādasambāhanādīni āpucchanti. So tuṅhī hoti.¹⁹ Atha naṅ eko daharabhikkhu 'kati-vassā tumhe' ti pucchitvā, 'vassaṅ²⁰ natthi, mahalla-kakāle pabbajitā mayaṅ' ti vutte, 'āvuso dubbinīta

¹ B. sakkoti.

² K. nivatte°.

³ K. B. eva.

⁴ C^a. kusalānaṅ ka.

⁵ K. B. kusalamūlakaṅ.

⁶ C. B. °cetasikaṅ sukhaṅ.

⁷ F. om.

⁸ K. °aka°.

⁹ C. C^a. om.

¹⁰ F., C., C^a. °m. K. Adinnaṅpubbakabrāhmaṇavatthuṅ.

¹¹ K. Buddhasāsane.

¹² K. B. thūla.

¹³ K. a. ahoṣi.

¹⁴ K. om. B. nivāsetvā.

¹⁵ K. °tassa.

¹⁶ C., C^a., B. dassanattāya.

¹⁷ B. a. tam disvā.

¹⁸ K. eso.

¹⁹ K. B. ahoṣi.

²⁰ C. C^a. vassānaṅ.

mahallaka attano pamāṇaṇ na jānāsi; ettake mahāthere disvā sāmīcimattam¹ pi² na karosi, vatte āpucchiya-māno tuṅhī hosi³ kukkuccamattam pi te natthīti' accharaṇ pahari. So khattiyamāṇaṇ janetvā: 'tumhe kassa santikaṇ āgatā' ti pucchitvā, 'Satthusantikaṇ' ti vutte, maṇ pana 'ko eso' ti sallakkhetha, mūlam eva vo chindissāmīti' vatvā rudanto⁴ dukkhī dummano Satthusantikaṇ agamāsi.⁵ Atha naṇ Satthā: 'kin nu kho⁶ tvaṇ Tissa dukkhī dummano assumukho rudamāno⁷ āgato 'sīti'⁸ pucchi. Te pi bhikkhū: 'esa gantvā kiñci āloḷaṇ⁹ kareyyā' ti,¹⁰ ten' eva saddhiṇ gantvā Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisīdiṇsu. So Satthārā pucchito 'ime maṇ bhante bhikkhū akkosantīti' āha. 'Kahaṇ pana tvaṇ nisinno 'sīti.¹¹ 'Vihāramajjhe upaṭṭhānasālā-yaṇ bhante' ti. 'Ime te bhikkhū āgacchanto¹² diṭṭhā' ti. 'Āma¹³ diṭṭhā bhante'¹⁴ ti. 'Uṭṭhāya¹⁵ te pac-cuggamaṇaṇ kataṇ' ti. 'Na kataṇ bhante' ti.¹⁶ 'Parikhāragahaṇaṇ¹⁷ āpucchitaṇ' ti. 'Nāpucchitaṇ bhante' ti. 'Vattaṇ vā pāṇiyaṇ¹⁸ vā āpucchitaṇ' ti. 'Nāpucchitaṇ bhante' ti. 'Āsanaṇ¹⁹ abhiharitvā²⁰ pādasambāhanaṇ kataṇ' ti. 'Na kataṇ bhante' ti. 'Tissa mahal-lakabhikkhūnaṇ sabbam etaṇ vattaṇ kātabbaṇ; etaṇ akarontena hi²¹ vihāramajjhe nisīdituṇ na vaṭṭati, tav' eva²² doso, ete bhikkhū khamāpehīti.' 'Ete²³ naṇ bhante

¹ B. samīcikammamattaṇ.

² C. C^a. om.

³ K. B. ahosi.

⁴ K. rodanto.

⁵ K. aggamāsi (a very freq. spelling).

⁶ C., C^a, B. om.

⁷ K. B. roda^o.

⁸ C. C^a. āgato ti.

⁹ C^a. ālūla. C. ālūlaṇ. K. ālulikaṇ.

¹⁰ K. a. cintetvā.

¹¹ C^a. °nno ti.

¹² K. °ntā.

¹³ C^a. B. om. B. Kiṇ.

¹⁴ K. a. me diṭṭhā.

¹⁵ C^a. upaṭṭh^o.

¹⁶ K. a. tesajaṇ.

¹⁷ K. a. te. B. -gg-.

¹⁸ K. om.

¹⁹ K. a. tesajaṇ.

²⁰ B. nīharitvā abhivāditvā. K. abhisajaṇha^o.

²¹ K. hi aka^o. B. om. hi.

²² K. esa.

²³ K. C^a. a. va.

akkosiṅsu, nāhaṅ ete khamāpemīti.¹ 'Tissa mā evaṅ kari, tav' eva² doso khamāpehi te'³ ti.⁴ 'Na khamāpemi⁵ bhante' ti. Atha Satthā 'dubbaco esa bhante' ti tehi⁶ bhikkhūhi vutte, 'na bhikkhave idān' eva⁷ pubbe p' esa⁸ dubbaco yevā'⁹ ti vatvā, 'idāni tāv' assa bhante dubbaco bhāvo amhehi ṅāto, atīte¹⁰ kiṅ akāsīti' vutte, 'tena hi bhikkhave suṅāthā' ti vatvā atītaṅ āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaṅ Bārāṇasīrāje¹¹ rajjaṅ kārente¹² Devalo¹³ nāma tāpaso aṭṭhamāse Himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya cattāro māse nagaraṅ upanissāya vasitukāmo Himavantato āgantvā nagaradvāre dārake disvā pucchi: 'imaṅ nagaraṅ sampattapabbajitā¹⁴ kattha vasantīti.' 'Kumbhakārasālāyaṅ bhante' ti.¹⁵ Kumbhakārasālāyaṅ¹⁶ gantvā¹⁷ dvāre ṭhatvā, 'Sace te Bhaggava¹⁸ agaru, vaseyyāma ekarattīṅ sālāyā'¹⁹ ti āha. Kumbhakāro 'mayhaṅ²⁰ rattiyaṅ sālāyā²¹ kiccaṅ natthi mahatī²² sālā²³ yathāphāsukaṅ²⁴ vasatha bhante' ti sālāṅ nīyādesi.²⁵ Tasmiṅ pavisitvā nisinne aparo pi Nārado nāma tāpaso Himavantato āgantvā kumbhakāraṅ ekarattivāsaṅ yaçi.

Kumbhakāro²⁶ 'paṭhamamāgato²⁷ iminā saddhiṅ ekato vasitukāmo bhaveyya²⁸ vā no vā attānaṅ parimoces-

1 K. B. °ssāmīti.

2 C. tam eva. K. tav evaṅ.

3 B. ne.

4 K. °hīti. C^a. hīti tehi.

5 K. B. khamāmi. C^a. °pemīti.

6 K., B., C^a. om.

7 B. a. dubbaco esa.

8 K. vesa. B. pi esa. C^a. pi sa.

9 K. evā.

10 B. a. esa.

11 K. B. °siraññe.

12 K. a. atha kho. B. karonte.

13 K. Devilo. B. Devīlo.

14 C^a. samaṇapabbajitā.

15 K. a. so tattha. B. a. tāpaso.

16 C. C^a. °sālāyaṅ.

17 K. a. tāpaso.

18 K. om.

19 K. B. °yan.

20 K. amhesu.

21 B. vattīṅ sālāyaṅ. K. rattisālāyaṅ.

22 K. °tiyā.

23 K. sālāyaṅ.

24 C^a. B. yathāsukhaṅ.

25 K., B., C^a. niyyā°.

26 K. a. pi.

27 C. K. pathamā°.

28 K. vaseyya.

sāmīti¹ cintetvā ‘sace bhante paṭhamam upagato² rocessati,³ tassa ruciyā vasathā’ ti āha. So taṅ upasañkamitvā, ‘sace te⁴ ācariya agaru, mayam p’ettha⁵ ekarattij vaseyyamā’ ti. ‘Mahati⁶ sālā⁷ pavisitvā ekamante vasā’ ti⁸ vutte, pavisitvā puretaraj⁹ pavitṭhassāparabhāge¹⁰ nisīdi. Ubho pi sārāṇīyaṅ¹¹ kathaṅ kathetvā nipajjisu.¹² Sayanakāle Nārado Devalassa nipajjanatṭhānañ ca dvārañ ca sallakkhetvā nipajji. So pana Devalo¹³ nipajjamāno¹⁴ attano¹⁵ nisinnatṭhāne¹⁶ anipajjitvā dvāramajjhe tiriyaṅ nipajji. Nārado rattij nikkamanto¹⁷ tassa jaṭāsu akkami. ‘Ko maṅ¹⁸ akkamīti’ ca¹⁹ vutte,²⁰ ‘ācariya ahaṅ’ ti āha. ‘Kuṭajaṭila araññato āgantvā mama jaṭāsu²¹ akkamasīti.’ ‘Ācariya tumhākaṅ idha nipannabhāvaṅ²² na jānāmi, khamatha me’ ti vatvā, tassa kandantass’ eva bahi nikkhami. Itaro, ‘ayaṅ pavisanto pi maṅ akkameyyā’ ti parivattetvā pādatṭhāne sīsaṅ katvā nipajji. Nārado pi pavisanto: ‘paṭhamam pāhaṅ ācariye aparajjhij, idāni’ssa pādapasena pavisissāmīti’ cintetvā āgacchanto gīvāya²³ akkami, ‘ko eso’ ti ca²⁴ vutte, ‘ahaṅ ācariyā’ ti vatvā, ‘kuṭajaṭila pathamaṅ²⁵ jaṭāsu akkamitvā idāni gīvāya²³ akkamasi abhisapissāmi taṅ’ ti vutte, ‘ācariya mayhaṅ doso natthi, ahaṅ tumhākaṅ evaṅ²⁶ nipannabhāvaṅ²⁷ na jānāmi, “paṭhamam pi ācariya aparajjhij,²⁸ idāni pāda-

1 B. paṭi°.

2 K. pathamāgato. C^a. upāgato.3 C^a. rocessāti.

4 B. vo.

5 K. mayam ettha. B. ‘cettha.

6 K. mahatiyā.

7 K. sālāyaṅ.

8 K. vassasī. B. vasāhīti.

9 K. pure.

10 K. pavisatṭhassa a°.

11 C., C^a., B. sārāṇīyakathaṅ.12 C. K. om. So B. C^a.13 C. C^a. om.

14 K. nipajji°.

15 C. °nā.

16 B. nippajjana°.

17 K. nikkhanto. C^a. nikkhamaṅo.18 C. C^a. om.

19 K. om.

20 K. a. Nārado.

21 K. jaṭaṅ.

22 K. sayana°.

23 K. gīvāyaṅ.

24 C. K. om.

25 K. a. me.

26 K. eva.

27 K. nippajjana.

28 C. C^a. me aparādhaṅ. K. me aparādaṅ atthi.

passena pavisissāmīti”¹ pavitṭho’ mhi, khamatha me’
ti āha. ‘Kuṭajaṭila abhisapissāmi taṇ’ ti. ‘Mā evaṇ
karittha² ācariya’ ti. So tassa vacanaṇ anādiyitvā:³

‘Sahassaraṇsī satatejo suriyo tamavinodano
pāto dayante⁴ suriye muddhā te phalatu sat-
tadhā’ ti.

Taṇ abhisapi yeva. Nārado ‘ācariya “mayhaṇ doso
natthīti”⁵ mama vadantass’ eva tumhe abhisapissatha,⁶
yassa doso atthi tassa⁷ phalatu mā niddosassā’ ti
vatvā āha:⁸

‘Sahassaraṇsī satatejo suriyo tamavinodano
pāto dayante⁴ suriye muddhā te phalatu sat-
tadhā’ ti

abhisapi.⁹ So pana mahānubhāvo atite cattāḷisa anā-
gate cattāḷisāti asītikappe anussarati, tasmā ‘kassa nu
kho upari sāpo patissatīti’ upadhārento, ‘ācariyassā’ ti
ñatvā, tasmīṇ anukampaṇ paṭicca iddhibalena aruṇug-
gamaṇaṇ nivāresi. Nāgarā aruṇe anuggacchante rājad-
vāraṇ gantvā: ‘Deva tayi rajjaṇ kārente¹⁰ aruṇo na
utṭhahati,¹¹ aruṇaṇ no¹² utṭhāpehīti’ kandiṇsu. Rājā
attano kāyakammādīni olokento kiñci ayuttaṇ adisvā,
‘kin nu kho kāraṇaṇ’ ti cintetvā, ‘pabbajitānaṇ vivādena
bhavitabbaṇ’ ti parisaṅkamāno ‘kacci imasmīṇ nagare
pabbajitā atthīti’ pucchi. ‘Hiyyo¹³ sāyaṇ kumbhakāra-
sālāya¹⁴ āgatā atthi¹⁵ devā’ ti vutte,¹⁶ taṇ khaṇaññeva¹⁷

¹ K. pavissā°.

² K. akarittha.

³ K. a. sapathaṇ akosi.

⁴ C. pāto va uda°. K. B. pāto uda°. C^a. pāto viya
ud°—*infra* pāto ud°.

⁵ K. natthi.

⁶ C. C^a. abhisapittha. K. °ppitha. B. abhisapatha.

⁷ K. B. a. muddhā.

⁸ B. om.

⁹ K. abhisappito.

¹⁰ B. karonte.

¹¹ C. utṭhāhati.

¹² K. om.

¹³ C^a. hīyo.

¹⁴ K. °sālaṇ. B. °āyaṇ.

¹⁵ K. om. ¹⁶ C., C^a., B. om.

¹⁷ C. C^a. khaṇaṇ yeva.

rājā ukkāhi dhāriyamānāhi tattha gantvā Nāradaṇ vanditvā ekamantaṇ nisinno āha :

‘Kammantā nappavattanti Jambudīpassa, Nārada.

Kena loko tamobhūto? Tam me akkhāhi pucchito’ ti.

Nārado sabbaṇ taṇ¹ pavattiṇ ācikkhi² ‘iminā kāraṇēnaḥaṇ³ iminā abhisapito. Athāhaṇ mayhaṇ doso natthi, yassa doso atthi tass’ eva upari sāpo patatū’ ti vatvā abhisapiṇ. Abhisapitvā ca pana ‘kassa nu kho upari sāpo patissatīti⁴ upadhārento suriyuggamanavelāyaṇ⁵ ācariyassa muddhā sattadhā phalissatīti⁶ disvā, etasmiṇ anukampaṇ paṭicca aruṇassa⁷ uggantaṇ⁸ na demīti. ‘Kathaṇ pan’ assa bhante antarāyo na bhaveyyā’ ti. ‘Sace maṇ⁹ khamāpeyya, na bhaveyyā’ ti. ‘Tena hi khamāpehīti.’¹⁰ ‘Eso mahārāja¹¹ maṇ¹² jaṭāsu ca gīvāyaṇ¹³ ca akkamī, nāhaṇ etaṇ kuṭajaṭilaṇ khamāpemīti.’ ‘Khamāpehi¹⁴ bhante, mā evam akarīti.’¹⁵ ‘Na mahārāja¹⁶ khamāpemīti.’ ‘Muddhā te sattadhā phalissatīti’¹⁷ vutte pi na khamāpesi¹⁸ yeva. Atha naṇ rājā: ‘na tvaṇ attano ruciya khamāpessasīti,’ hatthapādakucchi-gīvāsu naṇ¹⁹ gāhāpetvā Nāradaṇ pādamaṇle onamaṇpesi. Nārado: ‘uṭṭhehi, ācariya,²⁰ khamāmi te’ ti²¹ vatvā, ‘mahārāja nāyaṇ yathāmanena khamāpeti, nagarassa²²

¹ C., K., C^a. om.

² C., K., C^a., B. ācikkhibvā.

³ B. kāraṇena ahaṇ.

⁴ C. C^a. uparipatisatīti.

⁵ K. B. °velāya.

⁶ C. C^a. phāli°.

⁷ C^a. aruṇaṇ.

⁸ B. uggacchantaṇ.

⁹ K. a. so.

¹⁰ B. a. vutte.

¹¹ C., B., C^a. om.

¹² K. om.

¹³ B. gīvāya.

¹⁴ K. om.; mā bhante e° ka°.

¹⁵ C. kari. C^a. B. karīti.

¹⁶ C. C^a. om. K. ma° na.

¹⁷ C. C^a. phāli° (al.).

¹⁸ K. °peti.

¹⁹ C., K., B., C^a. om.

²⁰ C. uṭṭhāh’ācariya. C^a. uṭṭhah’ā°. B. uṭṭheh’ācariya.

²¹ C^a. khamāpeti vā°.

²² C. C^a. om. K. nagarassavi°.

avidūre eko saro atthi, tatra naṃ sīse mattikāpiṇḍaṃ katvā galappamāṇe udake ṭhapāpehīti.¹ Rājā tathā kāresi.² Nārado Devalaṃ āmantetvā: ‘ācariya mayā iddhiyā viṣṣaṭṭhāya suriyasantāpe utṭahante³ udake nimujjitvā aññena thāṇena uttaritvā gaccheyāsīti’ āha.⁴ Tassa suriyarasmīhi⁵ samphuṭṭhamatte⁶ va mattikāpiṇḍā sattadhā phalī, so nimujjitvā aññenā thāṇena palāyīti.⁷

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, ‘tadā bhikkhave rājā Ānando ahosi, Devalo Tisso, Nārado aham eva;⁸ evaṃ tadā p’esa dubbaco yevā⁹ ti vatvā, Tissattheraṃ āmantetvā: ‘Tissa bhikkhuno hi¹⁰ “asukenāhaṃ akkuṭṭho¹¹ asukena paḥaṭo asukena jito asuko¹² kho me bhaṇḍaṃ ahāsīti”¹³ cintentassa veraṃ nāma na vupassammati,¹⁴ evaṃ pana anupānāyhaṇṭassa’ eva¹⁵ upasammatīti’ vatvā imā gāthā abhāsi:¹⁶

3. ‘Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini māṃ ahāsi me,
ye¹⁷ taṃ upanāyhaṇṭi¹⁸ veraṃ tesāṃ na sammati.

4. ‘Akkocchi maṃ avadhi maṃ ajini maṃ ahāsi me,
ye¹⁹ taṃ na upanāyhaṇṭi veraṃ tesūpasammatīti.’

Tattha ‘akkocchīti’²⁰ akkosi; ‘avadhīti’ pahari;

¹ K. B. a. āha.

² K. akāsi.

³ K. a. tvaṃ.

⁴ K. a. tasmiṃ khāṇe.

⁵ K. °raṅsihi. B. raṅsihi.

⁶ K. samuṭṭhamatto. C^a. samuṭṭhamatte.

⁷ C^a. om. ti. K. palāyittha.

⁸ K. evā ti. So B. C^a. had this, but corr.

⁹ K. evā.

¹⁰ B. bhikkhū hi nāma. K. om.

¹¹ K. kuṭṭho. B. kuddho.

¹² C. C^a. asukena. K. om. kho.

¹³ K. avahā°.

¹⁴ C. upa°. B. vūpa°.

¹⁵ C^a. pana up°. C. na upa°. K. °ntassa ca.

¹⁶ K. imaṃ gātham āha.

¹⁷ K. B. a. ca.

¹⁸ F. upanāyhaṇṭi.

¹⁹ K. B. ye ca taṃ nūpa°. C^a. jesāṃ for ye taṃ. C^a. vup°.

²⁰ K. akkocchi maṃ ti.

'ajinīti' kūṭasakkhiotāraṇena¹ vā vādapaṭivādena vā karaṇuttariyakaraṇena² vā ajesi;³ 'ahāsīti' mama santakaṇṇaṇ pattādīsu⁴ kiñcid eva avahari; ye⁵ taṇ' ti ye keci devā⁶ vā manussā vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā taṇ 'akkocchi maṇ' ti ādivatthukaṇṇaṇ kodhaṇṇaṇ sakaṭadhuraṇṇaṇ viya nandinā⁷ pūṭimacchādini⁸ viya ca⁹ kusādihi punap-punaṇṇa¹⁰ veṭhenta¹¹ 'upnayaṇṇanti' tesāṇṇaṇ sakiṇṇaṇ uppan-naṇ veraṇṇaṇ na sammatīti' na vupasammati;¹² ye taṇṇaṇ na upanayaṇṇanti' asati¹³ amanasikārasena vā kam-mapaccavekkhaṇṇasena¹⁴ vā ye taṇṇaṇ akkosādivatthukaṇṇaṇ¹⁵ kodhaṇṇaṇ 'tayāpi koci¹⁶ niddoso purimabhava akkuṭṭho¹⁷ bhavissati, pahato bhavissati, kūṭasakkhiṇṇaṇ okāretvā jito¹⁸ bhavissati, kassaci te pasayha¹⁹ kiñci acchinnāṇṇaṇ bhavis-sati, tasmā niddoso hutvā pi akkosādīni²⁰ pāpuṇāsīti'—evaṇṇaṇ na upanayaṇṇanti,²¹ tesu²² pamādena uppannam pi veraṇṇaṇ iminā anupanayaṇṇana²³ nirindhano viya jātavedo upasammatīti.²⁴

Desanāpariyosāne satasahassā²⁵ bhikkhū sotāpattipha-

¹ F. K. °sakkhiṇṇaṇ. B. otaraṇena. K. otārena.

² F., C., C^a. kāraṇu° kāraṇena.

³ K. ajjesi. C^a. rep. ajesi.

⁴ K. vattā°. B. pattādīsu.

⁵ C. a. va. K. B. ca.

⁶ B. devatā.

⁷ K. anubandhitvā.

⁸ F. nānāpū°.

⁹ K. om.

¹⁰ C. C^a. °ppuna, so usually.

¹¹ C^a. vethentā. K. vethetvā. B. veṭhetvā.

¹² B. na vūpasammati. K. B. ye ca taṇṇaṇ nupa° C. upa°.

C^a. om.

¹³ K. B. asatiyā.

¹⁴ C. kammaṇṇaṇ pa° vakkhavasena. B. °ādivasena. C^a.

has kammaṇṇaṇ.

¹⁵ C. akkosādi ava°.

¹⁶ K. om.

¹⁷ K. akkose. C^a. B. akkoṭṭho.

¹⁸ C. okārāpito.

¹⁹ C. C^a. a. na. K. sa pateyyaṇṇaṇ.

²⁰ K. akkosanā°.

²¹ C. C^a. vupa°.

²² K. corr. tesāṇṇaṇ.

²³ K. °nayaṇṇana.

²⁴ B. vūpasammatīti.

²⁵ C., C^a., K. °sahassa.

lādini pāpuṇṇisu. Dhammadesanā mahājanassa sātthikā¹ ahoṣi, dubbaco pi subbaco jāto ti.²

Thullatissattheravatthu tatiyaṅ.³

4. KĀLIYAKKHINĪ-VATTHU

‘Na hi verenā’ ti⁴ imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Jetavane viharanto aññatarāṅ vañjhittiṅ ārabba katthesi.

Eko kira kuṭumbikaputto pitari kālakate⁵ khette ca ghare ca sabbakammāni attanā va karonto mātarāṅ paṭijaggati.⁶ Atha’ assa mātā: ‘kumārikaṅ te tāta ānessamīti’ āha. ‘Amma mā evaṅ vadetha ahaṅ yāvajīvaṅ tumhe paṭijaggissāmīti.’ ‘Tāta khette va⁷ ghare va⁷ kiccaṅ tvam eva⁸ karosi, tena mayhaṅ cittasukhaṅ nāma⁹ na hoti, ānessāmīti.¹⁰ So punapunnāṅ paṭikkhipivā¹¹ tuṅhī ahoṣi. Sā ekaṅ kulaṅ¹² gantukāmā¹³ gehā nikkhami. Atha naṅ putto ‘katarakulaṅ¹⁴ gacchathā’ ti pucchivā,—‘asukaṅ¹⁵ nāmā’ ti vutte, tattha gamanaṅ paṭisedhetvā¹⁶ attano abhirucitaṅ kulaṅ ācikkhi. Sā tattha gantvā kumārikaṅ vāretvā¹⁷ divasaṅ ṭhāpetvā¹⁸ taṅ itarassa¹⁹ ghare²⁰ akāsi. Sā vañjhā ahoṣi.

Atha naṅ mātā: ‘putta tvaṅ attano ruciyā kumārikaṅ ānāpesi, sā dāni²¹ vañjhā jātā aputtakaṅ ca nāma²² kulaṅ

¹ K. jātā.

² K. hoti.

³ C. C^a. Thūla° vatthuṅ. K. Tissa° tthuṅ ta°. B. om. Thulla°.

⁴ C^a. a. verāṇīti.

⁵ B. kālaṅkate (*general spelling*).

⁶ C., K., B., C^a. paṭijaggi.

⁷ K. B. ca.

⁸ K. om.

⁹ K. B. om.

¹⁰ K. °mi te ti.

¹¹ B. °etvā.

¹² B. kulakumārikaṅ ānetuṅ.

¹³ C. C^a. gantuṅ.

¹⁴ K. B. katarāṅ.

¹⁵ B. asukakulaṅ.

¹⁶ C. paṭisedhetvā.

¹⁷ B. dhāretvā (*in brackets*).

¹⁸ C^a. ṭhap°. K. va vaṭṭhapetvā.

¹⁹ K., C^a, B. tassa.

²⁰ B. vasaṅ. ²¹ B. idāni. C^a. om.

²² K. a. sāpateyya.

vinassati, pavenī na ghaṭiyati,¹ tena² aññan te kumārikaṇ
 ānessamīti,³ tena ‘alam ammā’ ti⁴ vuccamānā pi
 punappunaṇ kathesi. Vañjhitti taṇ kathaṇ sutvā ‘puttā
 nāma mātāpitunnaṇ vacanaṇ⁵ atikkamituṇ na sakkonti;⁶
 idāni⁷ aññaṇ vijāyiniṇ itthiṇ⁸ ānetvā maṇ dāsibhogena
 paribhuñjissanti,⁹ yannūnāhaṇ sayāṇ ev’ekaṇ¹⁰ kumārikaṇ
 āneyyaṇ¹¹ ti cintetvā, ekaṇ kulaṇ gantvā tass’ atthāya
 kumārikaṇ vāretvā,¹² ‘kiṇ nām’ etaṇ amma vadesīti’
 tehi paṭikkhittā¹³ ‘ahaṇ vañjhā, aputtakaṇ¹⁴ kulaṇ¹⁵
 nassati, tumhākaṇ¹⁶ dhītā puttaṇ¹⁷ paṭilabhitvā¹⁸ kuṭum-
 bassa sāmīnī bhavissati, detha naṇ¹⁹ mayhaṇ sāmikassā’
 ti yācivā, sampāṭicchāpetvā²⁰ ānetvā sāmikassa ghare
 akāsi. Ath’ assā²¹ etad ahosi: ‘sac’ āyaṇ putta vā
 dhītaṇ vā labhissati, ayam eva kuṭumbassa sāmīnī²²
 bhavissati; yathā dārakaṇ na labhissati²³ tath’ eva naṇ
 kāretuṇ²⁴ vaṭṭatīti.’ Atha naṇ āha:²⁵ ‘yadā te kuc-
 chiyaṇ gabbho paṭiṭṭhāti,²⁶ atha²⁷ me āroceyyāsīti.’ Sā²⁸
 ‘sādhū’ ti sampāṭicchitvā²⁹ gabbhe paṭiṭṭhite tassārocesi.
 Tassā³⁰ pana sāy’ eva³¹ niceaṇ yāgubhattaṇ deti; ath’

- 1 C^a. ghaṭi°. 2 K., C^a., B. om.
 3 C. anemīti. C^a. B. ānemīti. 4 K. a. sā.
 5 K. om. paṭikkamatūṇ. 6 C^a. asakk°. 7 K. om.
 8 C. om. 9 C. B. om. pari. K. °ssati. 10 K. etaṇ.
 11 B. ānemīti. 12 B. dhāretvā (in brackets).
 13 C. paṭikkhittaṇ. K. paṭikkhipitvā. 14 C. aputtaṇ.
 15 B. nāma. K. corr. a. vi°. 16 B. pana.
 17 K. puttadhītā. 18 B. vādhibharaṇ vā labhitvā.
 19 K. taṇ. 20 C^a. sampāṭicchitvā.
 21 K. a. puna. 22 B. sāmikā.
 23 C., B., C^a. labhati. 24 K. B. kātuṇ.
 25 K. a. bhadde. B. amma.
 26 C. C^a. paṭiṭṭhāsi. K. B. °ṭṭhāti. 27 K. tadā.
 28 C^a. om.
 29 C. patisutvā. K. B. patisuṇitvā. C^a. paṭi°. 30 K. a. tato sā. B. itarissā.
 31 K. sayam eva. B. sā sayam eva.

assā āhāren' eva saddhiṃ gabbhapātanabhesajjaṃ adāsi;¹
gabbho pati.²

Dutiyam pi gabbhe patitṭhite tassā³ ārocesi. Itarā duti-
yam pi tath' eva pātesi. Atha naṃ paṭivissakitthiyo⁴ puc-
chiṃsu: 'kacci te sapatti antarāyaṃ karotīti.' Sā tam
attham ārocesi.⁵ 'Andhabāle⁶ kasmā evam akāsi, ayaṃ
tava issariyabhayena gabbhapātaṇaṃ⁷ yojetvā deti,⁸ tena
te gabbho patati. Māssu puna⁹ evam akatthā¹⁰ ti
vuttā, tatiyavāre¹¹ na kathesi. Ath' assā itarā¹² udaraṃ
disvā:¹³ 'kasmā mayhaṃ gabbhassa patitṭhitabhāvaṃ¹⁴
na kathesīti' vatvā, 'tvaṃ maṃ ānetvā dve vāre¹⁵ gabbhaṃ
pātesi, kimatthaṃ tumhaṃ¹⁶ kathemīti' vutte, 'natthā
dāni' mhīti' cintevā, tassā¹⁷ pamādaṃ olokentī¹⁸ pariṇate¹⁹
gabbhe okāsaṃ labhitvā bhesajjaṃ yojetvā adāsi. Gabbho
pariṇatattā²⁰ patitvā asakkonto²¹ tiriyaṃ nipajji;²² kharā-
vedanā²³ uppajji, jīvitasāṃsayaṃ²⁴ pāpuṇi. Sā 'nāsit'
amhi tayā, tvam eva maṃ ānetvā²⁵ tayo dārake nāsesi,
idāni aham²⁶ pi nassāmi,²⁷ ito dāni cutā yakkhini
hutvā tava dārake khāditvā samatthā hutvā nibbat-
teyyaṃ' ti patthanaṃ ṭhapetvā,²⁸ kālaṃ katvā tasmīṃ

¹ B. akāsi.

² B. patati. K. pattati.

³ C^a. B. om.

⁴ K. pativissā i^o.

⁵ C., K., B., C^a. °cetvā.

⁶ K. B. andhabāla.

⁷ K. gabbhapātanabhe^o. B. gabbhassa pātanabhesajjaṃ.

⁸ K. om.

⁹ K. B. mā puna.

¹⁰ K. akaritthā.

¹¹ K. tatiyaṃ pi vāraṃ. B. tatiyavāre. (B. al. dutiya,

tatiya.)

¹² B. atha sā itarissā.

¹³ K. a. bhadde.

¹⁴ C^a. patitabhāvaṃ.

¹⁵ C. C^a. vāraṃ.

¹⁶ S. tuyhaṃ.

¹⁷ K. a. tato.

¹⁸ K. °keti atha' assā.

¹⁹ K. pariṇante.

²⁰ K. pariṇaṃ.

²¹ C^a. na sakk^o.

²² K. a. ath' assā tippa^o.

²³ C. kharave^o. C^a. kharāṃ vedanaṃ.

²⁴ C^a. jīvitasāṃsayaṃ. K. B. jīvitokkhayaṃ.

²⁵ C. a. tvam me. C^a. B. a. tvam eva.

²⁶ K. sayaṃ.

²⁷ K. nasissāmi.

²⁸ B. paṭhapetvā.

yeva gehe majjārī hutvā nibbatti. Itaram pi sāmiko gahetvā ‘tayā me kulūpacchedo kato’ ti kapparajannu-kādihi supoṭhitaṇ poṭhesi. Sā ten’ evābādheṇa kālaṇ katvā tatth’ eva kukkuṭī hutvā nibbattā;¹ kukkuṭaṇḍāni² vijāyi. Majjārī āgantvā tāni³ khādi; dutiyam pi tatiyaṇ pi khādi yeva. Kukkuṭī:⁴ ‘tayo vāre mama aṇḍāni khāditvā idāni mam pi khāditukāmāsi;⁵ ito⁶ cutā saputtaṇ⁷ taṇ khādituṇ labheyyaṇ’ ti patthanaṇ katvā tato cutā dipinī hutvā nibbatti. Itarā migi hutvā nibbatti. Tassā⁸ vijātakāle⁹ dipinī āgantvā tayo vāre puttake¹⁰ khādi. Migi: ‘maraṇakāle imāya me tikkhatuṇ puttakā¹¹ khādi, tā¹² idāni mam pi khādissati, ito dāni¹³ cutā etaṇ saputtaṇ¹⁴ khādituṇ labheyyaṇ’ ti patthanaṇ katvā yakkhinī hutvā nibbatti. Dipinī¹⁵ tato cutā Sāvattiyaṇ kuladhītā hutva nibbatti.¹⁶ Sā vuddhippattā dvāragāmake¹⁷ patikulaṇ¹⁸ agamāsi. Aparabhāge ca puttaṇ vijāyi. Yakkhinī tassā piyasahāyikāvaṇṇena āgantvā:¹⁹ ‘kuhiṇ me sahāyikā’ ti.²⁰ ‘Antogabbhe vijātā’ ti.²¹ ‘Puttan nu kho vijātā udāhu dhītaṇ’ ti,²² ‘passissāmi naṇ’ ti pavisitvā passantī viya dārakaṇ gahetvā khāditvā gatā; punavāre²³ pi tath’ eva khādi. Tatiyavāre²⁴ itarā garubhārā²⁵ hutvā sāmikaṇ āmantetvā ‘sāmi imasmiṇ ṭhāne ekā yakkhinī mama dve putte khāditvā gatā

- ¹ C. nibbatti. ² B. Kukkuṭī na cirass’ eva aṇḍāni.
³ B. aṇḍāni. ⁴ B. a. cinteti.
⁵ B. kāmāsīti. C^a. °āti. ⁶ K. a. dāni.
⁷ B. saputtakaṇ. K. taṇ saputtakaṇ.
⁸ C^a. om. ⁹ C. C^a. vijātavijātā°. K. vijāyana°.
¹⁰ K. putte. ¹¹ K. puttā. C. putte. C^a. puttake.
¹² B. °tvā. ¹³ C^a. om.
¹⁴ K. °takaṇ. C^a. om. ¹⁵ B. a. tatth’eva. K. a. pi.
¹⁶ C^a. om. ¹⁷ K. °gāme. ¹⁸ K. °kubē.
¹⁹ K. °yikāya va° ā°. ²⁰ K. a. pucchi.
²¹ K. a. ahaṇsu, sā taṇ sutvā.
²² C. C^a. om. K. a. pucchitvā. B. a. vutte.
²³ K. dutiya. B. dutiya. ²⁴ K. a. pi.
²⁵ K. gurugabbhā.

idāni¹ kulagehaṇ gantvā vijāyissāmīti' kulagehaṇ gantvā vijāyi. Tadā sā² yakkhinī udakavāraṇ gatā³ hoti. Vessavaṇassa hi yakkhiniyo varena⁴ Anotattadahato⁵ sīsapa-ramparāya udakaṇ āropenti.⁶ Tā⁷ catumāsaccayena pi pañcamāsaccayena pi muccanti; aparā⁸ kilantakāyā jīvitakkhayam pi pāpuṇanti. Sā pana udakavārato muttamattā va⁹ vegena taṇ gharāṇ gantvā: 'kuhiṇ me sahāyikā' ti pucchi. 'Kuhiṇ tvaṇ na passissasi;¹⁰ tassā imasmiṇ ṭhāne jātajātadārake¹¹ yakkhinī¹² khādati, tasmā kulagehaṇ gatā' ti. 'Sā¹³ yattha vā tattha vā gacchatu,¹⁴ na me muccissatīti.'¹⁵ Veravegena¹⁶ samussāhita-mānasā¹⁷ nagarābhimukhī pakkhandi. Itarā pi nāmagahaṇadvase dārakaṇ nahāpetvā nāmaṇ katvā: 'sāmi idāni sakagharāṇ gacchāmā' ti, puttaṇ ādāya sāmikena saddhiṇ vihāramajjhe maggena¹⁸ gacchantī puttaṇ sāmikassa datvā vihārapokkharāṇiyā¹⁹ nahātvā²⁰ sāmike²¹ nahāyante puttaṇ²² pāyamānā ṭhitā, yakkhiniṇ āgacchantiṇ disvā sañjānitvā: 'sāmi²³ sāmi vegen' ehi, vegen' ehi,²⁴ ayaṇ sā²⁵ yakkhinīti' uccāsaddaṇ katvā yāva tassa

1 C. C^a. om. B. mama.

2 C^a. om.

3 K. a. Vessavaṇassa.

4 C^a. vāre.

5 C. C^a. Anotattato. K. Anottato.

6 B. āharanti.

7 C. C^a. sā. 8 B. yakkhiniyo.

9 K. ca.

10 B. kuhiṇ naṇ passāmi. C^a. kuhiṇ passissāhīti.

C. K. om. tvaṇ. K. passāmi, te ahaṇsu.

11 K. jātajārakaṇ.

12 B. āgantvā.

13 K. a. cintesi.

14 C. C^a. gacchantu.

15 C^a. muccatīti.

16 K. verena. B. vegena.

17 C., K., C^a. om. mānasā. C^a. K. āhita. K. a. taṇ.

18 C. C^a. °majjhamaggena. K. °majjhena ma°. B. gata-

maggena.

19 K. °yaṇ. B. nhatvā. C^a. nahāpitvā.

20 K. ṇhāyitvā uttaritvā puttaṇ gahetvā.

21 K. a. otarante. B. ṇhāyite uttaritvā.

22 puttass' ath'aññam. 23 K. B. om. K. B. vegena ehi.

24 B. a. ayaṇ yakkhinī vegen' ehi. C., K., C^a. only once.

25 K. sāyaṇ.

āgamaṇaṅ¹ saṅṭhātuṅ² asakkontī nivattitvā³ antovihārābhīmukhī pakkhandī. Tasmiṅ samaye Satthā parisamajjhe dhammaṅ deseti,⁴ sā puttaṅ Tathāgatassa pādapiṭṭhe⁵ nipajjāpetvā:⁶ ‘tumahākaṅ mayā esa dinno, puttassa me jīvitaṅ⁷ dethā’ ti āha. Dvārakoṭṭhake adhivattho⁸ Sumanō nāma⁹ devo yakkhīniyā anto pavasitūṅ nādāsi.

Satthā Ānandattheraṅ āmantetvā: ‘gacchānanda taṅ yakkhīniṅ pakkosāhīti’¹⁰ āha. Thero¹¹ pakkosi. Itarā: ‘ayaṅ¹² bhante āgacchatīti’ āha. Satthā: ‘etu, mā saddam akāsīti’ vatvā taṅ āgantvā thitaṅ: ‘kasmā evaṅ karosi, sace tumhe mādisassa Buddhassa¹³ sammukhībhāvaṅ nāgamissatha issaphandaṇānaṅ viya¹⁴ kākōlūkānaṅ viya ca kappatṭhitikaṅ¹⁵ vo veraṅ abhavissa,¹⁶ kasmā veraṅ paṭiveraṅ¹⁷ karotha, veraṅ hi averena upasammati no verenā’ ti vatvā imaṅ gātham āha:

5. ‘Na hi verena verāni sammantīdha, kudācanaṅ
averena ca sammanti; esa dhammo sanantaṅ
tano’ ti.

Tattha ‘na hi verenā’ ti yathā hi kheḷasiṅghānikādi¹⁸ asucimakkhitatṭhānaṅ¹⁹ teḥ’eva asucihi dhovanto²⁰

¹ C. C^a. tassāya°. K. tassāgamanāya.

² K. B. saṅṭhāretum.

³ K. °ttetvā.

⁴ K. desesi.

⁵ C. C^a. °piṭṭhe. K. piṭṭhiṅ.

⁶ K. nipajjāpetvā.

⁷ C. C^a. a. no.

⁸ C. adhivuttho. C^a. vatto.

⁹ C. C^a. om. K. B. Sumanadevo.

¹⁰ B. pakkosāpehīti. C. C^a. pakkosāti.

¹¹ K. a. taṅ.

¹² C. itarāyaṅ. C^a. itarāya.

¹³ K., C^a., B. om. issa.

¹⁴ K. ahinaṅ kulānaṅ (!) viya veraṅ acchaphandaṇānaṅ.
B. ahinakulānaṅ viya (one veraṅ) acchaphandaṇānaṅ.

¹⁵ B. Kappatṭhitikaṅ.

¹⁶ B. bhavissati.

¹⁷ C. verapaṭi°.

¹⁸ K. B. °dīhi.

¹⁹ B. asucihi.

²⁰ K. B. dhovantā.

suddhaṃ niggandhaṃ¹ kātuṃ asakkonti,² atha kho taṃ
 ṭhānaṃ bhiyyosomattāya asuddhatarāṇ ca duggandha-
 taraṇ ca hoti, evamevaṃ³ akkosantaṃ paccakkosanto paha-
 rantaṃ paṭipaharanto⁴ verena veraṃ vūpasametūṃ⁵ na
 sakkoti. Atha kho bhiyyo veram eva karoti, iti verāni
 nāma verena kismici pi⁶ kāle na sammanti, atha kho
 vaddhanti yeva. ‘Averena ca sammantīti,’ yathā
 pana tāni khelādāni asucīni vipasannena udakena dhovi-
 yamānāni nassanti,⁷ taṃ ṭhānaṃ suddhaṃ hoti niggand-
 haṃ, evameva⁸ averena khantimettōdakena yonisomana-
 sikārena⁹ paccavekkhaṇena verāni vūpasammanti, paṭip-
 passambhanti, abhāvaṃ gacchanti. ‘Esa dhammo
 sanantano’ ti, esa averena verūpasamanasaṅkhāto
 porāṇako dhammo¹⁰ sabbesaṃ buddhapacceka buddhakhī-
 nāsavānaṃ gatamaggo¹¹ ti.

Gāthāpariyosāne yakkhinī sotāpattiphale patitṭhahi,
 sampattaparīsāya pi desanā¹² sātthikā ahoṣi.

Satthā taṃ itthiṃ āha: ‘etissā tava puttaṃ dehīti.’
 ‘Bhāyāmi bhante’ ti. ‘Mā bhāyi, natthi te etaṃ nissāya
 paripantho’ ti. Sā¹³ tassā adāsi. Sā taṃ¹⁴ cumbitvā
 āliṅgitvā puna mātī yeva datvā rodituṃ ārabhi.¹⁵ Atha
 naṃ Satthā: ‘kim etaṃ’ ti pucchi. ‘Bhante ahaṃ pubbe
 yathā¹⁶ tathā vā¹⁷ jīvitaṃ kāppenti¹⁸ pi kucchipūram¹⁹
 nālatthaṃ, idāni kathaṃ jīvissāmīti.’ Atha naṃ Satthā:
 ‘mā cintayīti’ samassāsetvā taṃ itthiṃ āha: ‘imaṃ

¹ F. duggandhaṃ. K. B. nigandhaṃ.

² F. corr. °koti. C., K., C^a. na sakkoti. B. na sak-
 konti.

³ K. B. evameva.

⁴ C. paṭiha°.

⁵ C^a. upa°. K. vupasammitūṃ.

⁶ C. kismim pi. K. B. kismiñ ci.

⁷ K. vina°.

⁸ C^a. evamevaṃ.

⁹ K. a. patisaṅkhārena.

¹⁰ K. °kadhammo.

¹¹ K. gamana. B. simply maggo.

¹² B. dhamma°.

¹³ K. a. puttaṃ. So B. after sā.

¹⁴ K. a. gahetvā.

¹⁵ S. ārabhi.

¹⁶ B. a. vā.

¹⁷ K. om.

¹⁸ K. kappemi. B. kappanti.

¹⁹ C^a. °pūraṇaṃ.

netvā attano gehe nivesetvā¹ aggayāgubhattehi patijag-
gāhīti.' Sā taṇ netvā piṭṭhivaṇse patitṭhāpetvā aggayā-
gubhattehi patijaggi. Tassā vihipaharaṇakāle musalaṇ²
muddhaṇ paharantaṇ viya upaṭṭhāti.³ Sā sahāyikaṇ
āmantetvā: 'imasmiṇ ṭhāne vasituṇ na sakkhissāmi,⁴
aṅṅattha⁵ maṇ patitṭhāpehīti'⁶ vatvā musalasālāya⁷
udakacāṭiyaṇ uddhane⁸ nimbakose⁹ saṅkārakūṭe gāmad-
vāre ti etesu ṭhānesu patitṭhāpitā pi 'idha me musalaṇ¹⁰
sisāṇ bhindantaṇ viya upaṭṭhāti, idha dārakā uccitṭha-
jalaṇ¹¹ otārenti, idha sunakhā nipajjanti, idha dārakā
asuciṇ karonti, idha kacavaraṇ¹² chaḍḍenti, idha gāma-
dārakā lakkhayoggaṇ¹³ karontīti; 'sabbāni tāni paṭikkhipi.
Atha naṇ bahigāme vivittokāse patitṭhāpetvā tatth' assā¹⁴
aggayāgubhattādīni hariṇsu.¹⁵ Sā¹⁶: 'imasmiṇ saṇvac-
chare subbuṭṭhikā¹⁷ bhavissati, thalaṭṭhāne sassaṇ karohi;
imasmiṇ saṇvacchare dubbuṭṭhikā¹⁸ bhavissati, ninnat-
ṭhāne yeva¹⁹ karohīti' sahāyikassā²⁰ āroceti.²¹ Sesa-
janehi katasassaṇ atiudakena vā anodakena vā nassati,
tassā ativiya sampajjati. Atha naṇ: 'samma²² tayā
katasassaṇ²³ n'eva accodakena²⁴ na anodakena²⁵ nassati,
subbuṭṭhidubbuṭṭhibhāvaṇ ṅatvā kammaṇ karosi, kin nu
kho etan' ti pucchiṇsu. 'Amhākaṇ sahāyikā yakkhinī

¹ B. nivāsāpetvā.² K. musalaggaṇ. B. musalaggena.³ B. °asi.⁴ B. sakkomi.⁵ B. aṭhāne.⁶ K. patitṭhāhī.⁷ K. °yaṇ.⁸ K. udaka.⁹ B. nibba°.¹⁰ K. B. musalena.¹¹ K. uccitṭhūdakaṇ. B. uccitṭhodakaṇ.¹² K. Kavacaraṇ.¹³ B. lakkhaṇa°.¹⁴ K. B. tattha tassā.¹⁵ K. a. niharitvā supatidinaṇ patijaggi, sā yakkhinī
evaṇ cintesi 'ayaṇ me sahāyikā idāni bahūpakārā han-
dāhaṇ kiñci patigunaṇ karomīti. B. hari.¹⁶ K. om.¹⁷ K. suvu°.¹⁸ K. duvu°.¹⁹ K. B. a. sassaṇ.²⁰ K. B. °kāya.²¹ K. °cesi.²² K. B. amma.²³ C. katassā. K. kataṇ sa°.²⁴ K. a. nassati.²⁵ C., B., C^a. anudakena. C^a. om. na.

subbutṭhidubbutṭhibhāvaṇ ācikkhati,¹ mayaṇ tassā vacanena thalaninnesu sassādīni² karoma, tena no³ sampajjati. Kiṇ tapassatha?⁴ Nibaddhaṇ ambhākaṇ gehato yāgubhattādīni hariyamānāni,⁵ tāni⁶ etissā hariyanti.⁷ Tumhe pi etissā aggayāgubhattādīni haratha; tumhākam pi kammante olokessatīti.' Ath'assā sakalanagaravāsino sakkāraṇ kariṇsu; sā pi tato paṭṭhāya sabbesaṇ kammante olokeṇi lābhaggappattā⁸ ahoṣi mahāparivārā.⁹ Sā aparabhāge aṭṭhasalākabhattāni paṭṭhapesi tāni yāv' ajjakālā dīyanti¹⁰ yeva.¹¹

Idaṇ kāliyakkhiniyā uppattivatthu catutthaṇ.¹²

5. KOSAMBAKA-VATTHU¹³

'Pare ca na vijānantīti,' imaṇ dhammadesaṇaṇ Satthā Jetavane viharanto Kosambake¹⁴ bhikkhū ārabha kathesi.

Kosambiyaṇ hi Ghositārāme pañcasatapañcasataparivārā¹⁵ dve bhikkhū vihariṇsu Vinayadharo¹⁶ ca Dhammakathiko ca. Tesu Dhammakathiko ekadivasaṇ sariravalañjaṇ¹⁷ katvā udakakoṭṭhake¹⁸ ācamanaudakāvasesaṇ bhājane ṭhapetvā¹⁹ nikkhami. Pacchā Vinayadharo²⁰

1 B. ācikkhi. 2 K. sassāni. B. thalesu ninnesu sassāni.

3 K. a. sassajaṇ. B. sampajjiṇsu.

4 C^a. panassatha. B. na passatha. 5 C^a. nihar^o.

6 C. C^a. tānaṇ. K. om.

7 K. taṇ hariyyāmīti. B. hariyati.

8 K. a. yasagga. 9 K. a. ca.

10 K. yāvajjatakālādīniyan. 11 B. yevāti.

12 C. C^a. °vatthun ti. C^a. a. kālayakkhiniyā vatthuṇ.

B. kāliyakkhiniyā vatthu catutthaṇ.

13 Cf. Kern. M.I.B. 34-5. F. Jāt., iii. 486-490; and Vinaya, i. 337.

14 C., K., B., C^a. °bike. 15 K. pañca for first pañcasata.

16 K. Vineya. 17 F. °vañjiṇ. C. °valañjanaṇ.

18 F. udake ko^o. C. °koṭṭake. 19 C., B., C^a. a. va.

20 C. C^a. a. thero cā.

tattha pavitṭho taṅ udakaṅ disvā nikkhamitvā itaraṅ pucchi: 'āvuso tayā udakaṅ ṭhapitaṅ' ti. 'Āma āvuso' ti. 'Kiṅ pan' ettha āpattibhāvaṅ na jānāsiti.' 'Āma na jānāmīti.'¹ 'Hot' āvuso ettha āpattīti.' 'Tena hi paṭikarissāmi nan' ti. 'Sace pana te āvuso asaṅcicca asatiyā kataṅ natthi āpattīti,' so tassā āpattiyā² anāpattidiṭṭhi³ ahoṣi. Vinayadharo pi attano nissitakānaṅ: 'ayaṅ Dhammakathiko āpattiṅ āpajjamāno pi na jānātīti'⁴ ārocesi. Te tassa nissitake disvā: 'tumhākaṅ upajjhāyo āpattiṅ āpajjivāpi āpattibhāvaṅ na jānātīti'⁵ āhaṅsu. Te gantvā attano upajjhāyassārocesuṅ.⁶ So evaṅ āha: 'ayaṅ⁷ Vinayadharo pubbe "anāpattīti" vatvā idāni "āpattīti" vadati, musāvādī eso' ti. Te gantvā, 'tumhākaṅ upajjhāyo musāvādīti' evaṅ aññamaññaṅ kalahaṅ⁸ vadḍhayiṅsu. Tato Vinayadharo okāsaṅ labhitvā Dhammakathikassa āpattiyā adassane⁹ ukkhepaniyakammaṅ akāsi; tato patthāya tesāṅ paccayadāyakā upatṭhākā pi dve koṭṭhāsā ahesuṅ. Ovādapatiḅgāhakā bhikkhuniyo pi ārakkhadevatāpi¹⁰ sandiṭṭhasambhattā ākāsaṭṭhā devatāpīti¹¹ yāva brahmalokā sabbe puthujjanā dve pakkhā ahesuṅ, cātummahārājikaṅ ādiṅ katvā¹² yāva akanitṭhabhavanā¹³ pan' idaṅ¹⁴ kolāhalaṅ agamāsi. Ath' eko¹⁵ aññataro¹⁶ bhikkhu Tathāgataṅ upasaṅkhamitvā¹⁷ ukkhepakānaṅ¹⁸ 'dhammiken' evāyaṅ kammena¹⁹ ukkhitto,²⁰

¹ C. C^a. āma ajā°.

² C. tatth' assāpa°. B. tassā. C. tassāp°.

³ C^a. anāpattiyā. ⁴ B. jānāmīti. ⁵ C. C^a. jānāsī.

⁶ K. B. °yassa ā°. ⁷ F. om. ⁸ F. aññamañña°.

⁹ F. om. K. °nena. ¹⁰ C. a. tā. K. B. tāsaṅ.

¹¹ F., C., C^a. akāsaṭṭhade°. K. B. °saṭṭhakade°.

¹² C^a. rājikā ādīni. K. om. c°r°ā°k°.

¹³ B. a. sannipatitā devā, om. pan'.

¹⁴ K. pana ekaninnānaṅ. ¹⁵ C. C^a. atha kho.

¹⁶ K. B. om. ¹⁷ K. a. bhante.

¹⁸ F. °kāyaṅ. ¹⁹ K. eva kammenāyaṅ.

²⁰ K. B. a. ti. B. a. vinayadharānaṅ, aṅtevāsikānaṅ dhammiken' eva vinayakammena.

ukkhittānuvattakānaṃ¹ ‘adhammikenā kammaṇa ukkhitto’
 ti laddhiṃ, ukkhepakehi² vāriyamānānaṃ pi³ ca tesāṃ
 taṃ⁴ anuparivāretvā vicaraṇabhāvaṃ ārocesi. Bhagavā,
 ‘samaggā kira hontū’ ti dve vāre pesetvā, ‘nāyicchanti⁵
 bhante samaggā bhavituṃ’ ti sutvā, tatiyavāre, ‘bhinno
 bhikkhusāṅgho⁶ bhinno bhikkhusāṅgho’ ti⁷ tesāṃ san-
 tikaṃ gantvā ukkhepakānaṃ ukkhepane itaresāṃ ca āpat-
 tiyā adassanāya⁸ ādinavaṃ kathetvā puna tesāṃ tatth’
 eva ekasīmāya⁹ uposathādini anujānitvā¹⁰ ‘bhattaggādisu
 bhaṇḍana-jātānaṃ¹¹ āsanantarikāya¹² nisīditabbaṃ’ ti bhat-
 tagge vattaṃ¹³ paññāpetvā, ‘idāni bhaṇḍana-jātā viha-
 rantīti’ sutvā tattha gantvā, ‘alaṃ bhikkhave, mā bhaṇ-
 ḍanaṃ’ ti ādini vatvā¹⁴ ‘bhikkhave bhaṇḍanakalaha-
 viggahavivādā nāma’ ete anātthakārakā.¹⁵ Kalahaṃ nis-
 sāya hi laṭukikāpi¹⁶ sakunikā¹⁷ hatthināgaṃ jīvitakkha-
 yaṃ pāpesīti.’ Laṭukikajātaṃ¹⁸ kathetvā, ‘bhikkhave
 samaggā hotha, mā vivādatha,¹⁹ vivādaṃ nissāya hi²⁰
 anekasahassavattakā²¹ jīvitakkhayaṃ pattā’ ti, Vaṭṭa-
 kajātaṃ kathesi. Evam pi tesu²² vacanaṃ anādiyan-
 tesu aññatarena dhammavādinā Tathāgatassa vihesaṃ
 anicchanta, ‘āgametu bhante Bhagavā dhammassāmī,
 apposukko bhante Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṃ

¹ B. a. dhammakathika antevāsikānaṃ pana. B. kammen’
 eva. ² F. ukkhepehi. K. B. laddhi°.

³ K. °mānaṃ pi ca. B. °mānaṃ.

⁴ B. om.

⁵ F., K., B. om. y.

⁶ F. a. ti. K. C^a. om. bhi° bhi° once.

⁷ K. a. sutvā atha Satthā. B. atha Satthā.

⁸ K. °ne. C. C^a. adesanāya. ⁹ K. °yaṃ.

¹⁰ B. °etvā. ¹¹ B. °jātā.

¹² C. C^a. ānantarikāya.

¹³ C^a. bhattagg’ va vattaṃ.

¹⁴ K. ādinavaṃ vatvā.

¹⁵ K. °kārīkā.

¹⁶ C. C^a. laṭukikāya. K. laṭu°.

¹⁷ C. C^a. °kāya. B. sāk°.

¹⁸ K. laṭukikī. F. Jāt. iii. 174-7.

¹⁹ C^a. vivādatha. K. vivādatha.

²⁰ C. om.

²¹ K. anekasatasahassāni °āni.

²² K. evaṃ etesu bhagavato. B. has bhagavato.

anuyutto viharatu, mayam etena¹ bhaṇḍanena kalahena viggahena² vivādena paññāyissāmā' ti vutte³ atitaṃ āhari.⁴

'Bhūtapubbaṃ bhikkhave Bārānasiyaṃ Brahmaḍatto nāma Kāsīrājā⁵ ahoṣīti.' Brahmaḍattena Dīghatissakosalarāṇṇo⁶ rajjaṃ acchinditvā aññātakavesena vasantassa pituno⁷ māritabhāvaṃ c'eva ñatvā⁸ Dīghāyukumārena⁹ attano jivite dinne tato paṭṭhāya tesāṃ samaggabhāvaṃ ca kathetvā, 'tesāṃ hi nāma bhikkhave rājānaṃ¹⁰ ādinnaḍḍānaṃ¹¹ ādinnasatthānaṃ evarūpaṃ khantisoraḍḍaṃ bhavissati. Idha kho taṃ¹² bhikkhave¹³ sobhetha yaṃ tumhe evaṃ svākkhāte dhammavinaye pabbajitā¹⁴ samānā khamā ca¹⁵ bhaveyyātha soratā cā' ti ovaditvā pi n'eva te¹⁶ samagge kātuṃ sakkhi.¹⁷ So tāya¹⁸ ākiṇṇavihāratāya ukkaṇṭhito 'ahaṃ kho idāni ākiṇṇo dukkaṃ viharāmi, ime ca bhikkhū mama vacanaṃ na karonti, yannūnaḥaṃ¹⁹ eko²⁰ gaṇamhā²¹ vūpakaṭṭho vihareyyaṃ' ti cintetvā Kosambiyaṃ piṇḍāya caritvā anapaloketvā bhikkhusaṅghaṃ, ekako va attano pattacīvaraṃ ādāya Bālakaḷaṇa-kārāmaṃ²² gantvā tattha²³ Bhagūtherassa ekacārīka-vattaṃ kathetvā pācīnavaṃsamigadāye²⁴ tiṇṇaṃ kulaputtānaṃ sāmaggirasānisaṃsaṃ²⁵ kathetvā, yena Pāriley-

¹ F. mayaṃ tena. K. B. °meva tena.

² C^a. kalahavigg°. ³ K. a. Satthā. ⁴ F., C., C^a., S. om.

⁵ K. rājā. B. Kāsīkarājā, om. ti. C^a. om. ti.

⁶ F. Dīghatiko°. B. Dīghāvu pitussa ko°.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ C., B., C^a., S. om. K. ñña°.

⁹ F., K., B. Dīghāvu°.

¹⁰ C., K., B., C^a. rājūnam.

¹¹ F. om.

¹² K. khanti.

¹³ K. bhikkhūsaṅghamajjhe.

¹⁴ K. corr. °jitvā.

¹⁵ C., C^a., K. cā.

¹⁶ C. C^a. om. B. tesāṃ.

¹⁷ F., C., C^a. asakkhi.

¹⁸ C. C^a. tāsaṃ.

¹⁹ F. C^a. corr. yannūnaḥaṃ.

²⁰ K. B. ekako va.

²¹ C. C^a. gaṇato.

²² K. Pālīyeyakalākārakagāmaṃ. B. Pālīyeyakagāmaṃ.

²³ B. Bhagavā.

²⁴ K. pācīnnapase.

²⁵ F. sāmaggiyara°. B. sāmaggiyānisaṃsaṃ.

yakaṇ¹ tad avasari. Tatra sudaṇ Bhagavā Pārileybakaṇ upanissāya Rakkhitavanasaṇḍe bhaddasālamūle Pāriley-yakena hatthinā upatṭhiyamāno phāsukaṇ vassāvasaṇ vasi.

Kosambiyavāsino² pi kho upāsakā vihāraṇ gantvā Satthāraṇ apassantā, ‘kuhiṇ bhante Satthā’ ti pucchitvā— ‘Pārileykavanasaṇḍaṇ gato’ ti. ‘Kiṇ kāraṇā’³ ti. ‘Amhe samagge kātuṇ vāyami,⁴ mayaṇ pana na samaggā ahumbhā’ ti. ‘Bhante tumhe Satthu santike pabbajitvā tasmiṇ sāmaggīṇ⁵ karonte samaggā nāhuvatthā’⁶ ti. ‘Evam āvuso’ ti. Manussā: ‘ime Satthu santike pabbajitvā tasmiṇ sāmaggīṇ karonte pi samaggā na jātā; mayaṇ ime nissāya Satthāraṇ datṭhuṇ⁷ na labhimha,⁸ imesaṇ n’eva āsanaṇ dassāma,⁹ na abhivādanādīni karissāmā’ ti,¹⁰ tato patṭhāya tesāṇ sāmīcimattam¹¹ pi na kariṇsu. Te appāhāratāya sussamānā katipāhen’ eva ujukā hutvā aññamaññaṇ accayaṇ desetvā khamāpetvā: ‘upāsakā mayaṇ samaggā jātā, tumhe pi no purimasadisā hothā’ ti āhaṇsu. ‘Khamāpito pana¹² vo bhante Satthā’ ti. ‘Na khamāpito āvuso’ ti. ‘Tena hi Satthāraṇ khamāpetha, Satthu khamāpitakāle mayam pi tumhākaṇ pubbasadisā¹³ bhavissāmā’ ti. Te antovassa-bhāvena¹⁴ Satthu santikaṇ gantuṇ avisahantā dukkhena taṇ¹⁵ antovassaṇ vītināmesuṇ. Satthā pana tena hatthinā¹⁶ upatṭhiyamāno sukhaṇ vasi.

So pi hi hatthināgo¹⁷ gaṇam¹⁸ pahāya¹⁹ phāsuvihā-

1 C. C^a. pārale°. K. B. pālile° (al.). B. a. atthi.

2 F. C. Kosambiyaṇ vā°. K., B., C^a. °mbivā°.

3 K. a. bhante. C^a. om. ti.

4 K. °mati.

5 C^a. sāmaggāṇ.

6 K. na ahutthā. B. nahuṇhāti vatvā.

7 B. sudatṭhum.

8 K. °mhā.

9 C. C^a. om.

10 K. B. a. te.

11 C. C^a. °mattakam.

12 C. om.

13 C., K., C^a. purimasa°.

14 K. °vassā.

15 C^a. om.

16 K. a. tena.

17 F., C., C^a. om.

18 K. gaṇe.

19 C. gaṇappa°. C^a. nappahāya.

ratthāy¹ eva taṅ vanasaṇḍaṅ pāvīsi. Yathāha:² ‘ahaṅ kho ākiṇṇo viharāmi, hatthīhi hatthinīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi chinnaggāni c’eva tiṇāni khādāmi obhaggobhaggañ³ ca me sākhaḥhaṅgaṅ⁴ khādanti,⁵ āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhantassa ca⁶ me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaṅ⁷ upanighaṅsantiyo⁸ gacchanti; yannūnahaṅ eko va gaṇasmā⁹ vūpakaṭṭho vihareyyaṅ’ ti. Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena Pārīleyyaṅ rakkhitavanasaṇḍaṅ¹⁰ bhaddasālamūlaṅ¹¹ yena Bhagavā ten’ upasaṅkami; upasaṅkamitvā pana Bhagavantaṅ vanditvā olokento aññaṅ kiñci adisvā bhaddasālamūlaṅ pādena¹² paharanto¹³ tacchetvā soṇḍāya sākhaṅ gahetvā sammajji. Tato paṭṭhāya soṇḍāya ghaṭaṅ gahetvā pānīyaṅ paribhojanīyaṅ upaṭṭhapeti.¹⁴ Uṇhodakena atthe sati uṇhodakaṅ patiyādeti.¹⁵ Kathaṅ? Hatthena kaṭṭhāni ghaṅsitvā aggiṅ pādeti¹⁶; tattha¹⁷ dārūni pakkhipanto¹⁸ jāletvā tattha¹⁹ tattha pāsāṇe²⁰ pacitvā dārūkhaṇḍakena²¹ pavattetvā²² paricchinnāya khuddakasonḍiyaṅ²³ khipati. Tato hatthaṅ otāretvā udakassa tattabhāvaṅ jānitvā gantvā Satthāraṅ vandati.²⁴ Satthā: ‘udakaṅ te tāpitaṅ Pārīleyyā’²⁵ ti vatvā, tattha gantvā

1 F. gaṇamhā saphāsu°.

2 C., K., C^a. yathā hi.

3 F. obhagge bha°. K. obhaggavibha°.

4 K. °bhaṅgāni.

5 K. khādiyanti.

6 F., C., K., B. om.

7 C^a. kālaṅ.

8 C. C^a. °santi.

9 K. B. gaṇamhā.

10 F. C. pārīleyyakara° saṇḍo. C^a. °saṇḍo.

11 K. taṅ vanasaṇḍaṅ pāvīsi, atha kho bhagavantaṅ bhaddasālamūlam āgataṅ disvā.

12 B. pāden’ eva.

13 K. paharento taṅ.

14 B. °āpeti. K. °pesi. Atha.

15 K. patiyādetvā deti.

16 K. B. saṅpā°. K. sampādeti.

17 F., C., C^a. taṅ.

18 F. ukkhi°. B. a. aggiṅ.

19 C., B., C^a. om. K. om. both.

20 B. a. pakkhipitvā.

21 K., C^a, B. dārudaṇḍakena.

22 K. B. pariva°.

23 B. soṇḍikāya.

24 K. vanditvā.

25 C. C^a. pārāle°.

nahāyati. Ath'assa nānāvīdhāni phalāni āharitvā deti. Yadā pana Satthā gāmaṇ piṇḍāya pavisati, tadā Satthu pattacīvaram ādāya kumbhe patiṭṭhāpetvā Satthārā saddhiṇ yeva¹ gacchati. Satthā gāmūpacāram patvā: 'Pāri-leyya ito paṭṭhāya tvaṇ² gantuṇ na sakkā, āhara me pattacīvaraṇ' ti āharāpetvā gāmaṇ³ pavisati. So pi yāva Satthu nikkhamanā⁴ tatth' eva ṭhatvā Satthu⁵ āgamana-kāle⁶ paccuggamaṇ katvā purimanayen' eva pattacīvaraṇ gahetvā vasanaṭṭhāne otāretvā vattaṇ dassetvā sākāya vijati.⁷ Rattiṇ vālamigaparipanthanivāraṇatthaṇ⁸ mahantaṇ daṇḍaṇ soṇḍāya gahetvā Satthāraṇ rakkhis-sāmiti yāva aruṇuggamanā⁹ vanasaṇḍassa antarantare¹⁰ vicarati.

Tato paṭṭhāy' eva¹¹ kira so vanasaṇḍo Rakkhitava-nasaṇḍo nāma jāto ti. Aruṇe uggate¹² mukhodakadānaṇ ādiṇ katvā¹³ ten' eva upāyena¹⁴ sabbavattāni karoti.¹⁵

Ath' eko makkato taṇ haṭṭhiṇ uṭṭhāya¹⁶ samuṭṭhāya divase¹⁷ divase Tathāgatassa ābhisamācārikaṇ¹⁸ karontaṇ divā¹⁹ 'ahaṇ pi kiñcid eva karissāmīti' vicaranto ekadiva-ṇaṇ nimmakkhikaṇ²⁰ daṇḍakamadhuṇ²¹ divā daṇḍakaṇ bhaṇḍitvā²² daṇḍaken' eva saddhiṇ madhupaṭalaṇ Satthu santikaṇ haritvā²³ kadali-pattaṇ chinditvā tattha ṭhapetvā

¹ K. saddhiññeva.

² F. om. B. K. tayā.

³ K. B. a. piṇḍāya.

⁴ K. °matto tāva.

⁵ B. om.

⁶ K. nikkhamana°.

⁷ C. vijayati. K. vijji. B. vijati.

⁸ K. bāla° paṇṭha°. C. °migaṇ. C^a. °panthi°.

⁹ °manaṇ.

¹⁰ C. C^a. antena. B. antarena.

¹¹ F., C., B., C^a. paṭṭhāya yeva.

¹² K. ugacchante.

¹³ C^a. ādini. F. ākatvā. K. °dakaṇ dantakathaṇ āka-

ditvā.

¹⁴ C. C^a. ev'upā°. B. ev'ūp°.

¹⁵ C^a. karonti.

¹⁶ C^a. hatthinaṇ upaṭṭhāya.

¹⁷ F., C., B., C^a. om. K. once.

¹⁸ F., C., K., C^a. abhi°.

¹⁹ K. B. a. cintesi.

²⁰ K. B. nima°.

²¹ K. °dhupaṭalaṇ. C^a. °madhukaṇ.

²² K. samadhupaṭalaṇ chinditvā.

²³ K., B., C^a. āha.

adāsi; Satthā gaṇhi¹; makkato² ‘karissati nu kho paribhogaṇ na karissatīti’ olokento gahetvā nisinnaṇ disvā ‘kin nu kho’ ti cintetvā daṇḍakoṭiyaṇ³ gahetvā parivattetvā⁴ upadhārento aṇḍakāni disvā tāni⁵ saṇikaṇ apanetvā⁶ adāsi. Satthā⁷ paribhogam akāsi. So tuṭṭhamānaso taṇ taṇ sākhaṇ gahetvā naccanto aṭṭhāsi. Ath’ assa gahitasākā pi akkantasākā pi bhijji.⁸

So ekasmiṇ khāṇukamatthake⁹ patitvā nibbidhagatto¹⁰ Satthari¹¹ pasannen’ eva cittaṇa kālaṇ katvā tāvatiṇsa-bhavane tiṇsayojanike kanakavimāne nibbatti accharā-sahassaparivāro¹² ahosi.

Tathāgatassa tattha hatthināgena upaṭṭhiyamānassa vasanabhāvo sakalajambudipe pākato ahosi. Sāvattihinagarato Anāthapiṇḍiko¹³ Visākā mahāupāsikā ti evamādini mahākulāni¹⁴ Ānandattherassa sāsaṇaṇ pahīṇiṇsu. ‘Satthāraṇ no bhante dassethā’ ti. Sāvattihivāsino pi¹⁵ disāvāsino¹⁶ pañcasatā bhikkhū vutthavassā Ānandattheraṇ upasaṅkamitvā: ‘cirassutā no¹⁷ Ānanda Bhagavato sammukhā dhammikathā; sādhu mayaṇ āvuso Ānanda labheyyāma Bhagavato sammukhā dhammiṇ kathaṇ savaṇāyā’¹⁸ ti yāciṇsu.¹⁹ Thero te bhikkhū ādāya tattha gantvā ‘temāsaṇ ekavihārino Tathāgatassa santikaṇ²⁰ ettakehi bhikkhūhi saddhiṇ upasaṅka-

¹ K. naṇ gahetvā tuṇhī.

² K. a. kiṇ.

³ C^a. kaṭiṇ.

⁴ C^a. om. parivattetvā. K. °ttitvā.

⁵ C. C^a. a. aṇḍakāni.

⁶ K. apanāmetvā.

⁷ K. a. patigahetvā.

⁸ K. B. bhañjiṇsu.

⁹ F., C., B. khāṇumattake. C^a. khānumattake.

¹⁰ B. niviṭṭhagatto. K. nicitthagato pi.

¹¹ F., C., K., C^a. om.

¹² B. Makkatādevaputto nāma.

¹³ K. a. ca.

¹⁴ C. C^a. kulāni.

¹⁵ F., C., B., C^a. om. (Sāva° erased). K. tadā.

¹⁶ F., C., B., K. pi.

¹⁷ C., K., B., C^a. a. āvuso. B. cirassaṇ vata.

¹⁸ K. dhammasavaṇāyā. B. dhammakathaṇ. C^a. dhammiyā°.

¹⁹ K. āhaṇsu.

²⁰ K. a. gantvā.

mituṇ ayuttan' ti cintetvā, te bhikkhū bahi ṭhapetvā ekako va¹ Satthāraṇ upasaṅkami. Pārileyako taṇ disvā daṇḍam ādāya pakkhandi.² Satthā oloketvā: 'apehi³ Pārileyaka mā vārayi,⁴ Buddhupaṭṭhako eso' ti āha.⁵ So tatth' eva daṇḍaṇ chaddetvā pattacīvarapaṭiggahaṇaṇ⁶ āpucchi. Thero na adāsi.⁷ Nāgo 'sace uggahitavatto bhavissati Satthu nisidanapāsāṇaphalake parikkhāraṇ na ṭhapessatīti'⁸ cintesi. Thero pattacīvaraṇ bhūmiyaṇ ṭhapesi; vattasampannā hi garūnaṇ⁹ āsane vā sayane vā attano parikkhāraṇ na ṭhāpentī.¹⁰ Thero Satthāraṇ¹¹ vanditvā ekamantaṇ nisīdi. Satthā¹²: 'ekako¹³ āgato 'siti' pucchitvā pañcasatehi bhikkhūhi saddhiṇ āgatabhāvaṇ sutvā, 'kahaṇ¹⁴ pan' ete'¹⁵ ti vatvā, 'tumbhākaṇ cittaṇ ajānanto bahi ṭhapetvā āgato'mhīti' vutte, 'pakkosāhi ne ti,¹⁶ thero tathā akāsi. Satthā¹⁷ tehi saddhiṇ paṭisanthāraṇ katvā tehi bhikkhūhi: 'bhante Bhagavā buddhasukumālo¹⁸ c'eva khattiyasukumālo¹⁹ ca tumhehi temāsaṇ ekakehi tiṭṭhantehi nisidantehi ca dukkaraṇ kataṇ vattapaṭivattakārako pi mukhodakādīdayako²⁰ pi nāhosi maññe' ti vutte, 'bhikkhave Pārileyakahatthinā²¹ mama sabbakiccāni katāni. Evarūpaṇ pi sahāyakaṇ²² labhantena ekato²³ vasitū yuttaṇ, alabhantassa

¹ F. om.² K. °ṇḍi. F. pakkandi.³ K. B. repeat.⁴ K. B. nivā°.⁵ C^a. om.⁶ C^a. °ragahaṇaṇ. B. °raṇ paṭiggahetūṇ.⁷ B., C^a., K. nādāsi.⁸ F. thapesīti.⁹ B. gurūnaṇ.¹⁰ K. a. so disvā pasannacitto ahoṣi.¹¹ B. upasaṅkamitvā.¹² K. B. a. Ānanda.¹³ B. eko va. K. C^a. ekako va.¹⁴ K. kuhiṇ.¹⁵ C., K., C^a. pana te.¹⁶ C., K., B., C^a. a. āha.¹⁷ K. a. te bhikkhū āgantvā Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisīdiṇsu.¹⁸ F., C., K., B., C^a. °sukhumālo.¹⁹ F. om. K. °sukhumālo.²⁰ C^a. kadāyako.²¹ C^a. a. °hatthīnaṇ.²² C., B., C^a. sahāyaṇ. K. a. pana.²³ K. ekake va. B. ekako va.

ekacārikabhāvo va seyyo¹ ti vatvā imā Nāgavagge tisso gāthā² abhāsi :

(328.) 'Sace labhetha nipakaṇ saḥāyaṇ,
saddhiṇcaraṇ³ sādhuviḥārī⁴ dhīraṇ,
abhibhuyya sabbāni parissayāni,
careyya ten' attamano satimā.

(329.) 'No ce labhetha nipakaṇ saḥāyaṇ,
saddhiṇcaraṇ sādhuviḥārī⁵ dhīraṇ,
rājā va⁶ raṭṭhaṇ vijitaṇ pahāya,
eko care mātaṅ'araññe⁷ va nāgo.

(330.) 'Ekassa caritaṇ seyyo, natthi bāle
saḥāyatā,
eko care na ca pāpāni kayirā,
apossukko mātaṅ'araññe va nāgo' ti.

Gāthāpariyosāne pañcasatā pi te bhikkhū arahatte⁸ patitṭhahiṇsu. Ānandatthero Anāthapiṇḍikādīhi pesitaṇ⁹ sāsaṇaṇ ārocetvā : 'bhante Anāthapiṇḍikapamukhā pañca ariyasāvakaḥkoṭiyo¹⁰ tumhākaṇ¹¹ āgamaṇaṇ paccāsiṇsantīti' āha. Satthā 'tena hi gaṇhahi pattacīvaraṇ' ti,¹² pattacīvaraṇ gāhāpetva nikkhami.¹³ Nāgo gantvā¹⁴ magge tiriyaṇ atṭhāsi, 'kiṇ karoti bhante nāgo' ti. 'Tumhākaṇ bhikkhave bhikkhaṇ dātuṇ paccāsiṇsati; digharattaṇ kho panāyaṇ mayhaṇ upakāraḥko,¹⁵ nāssa¹⁶ cittaṇ kopetuṇ¹⁷ vaṭṭati, nivattatha¹⁸ bhikkhave' ti Satthā bhikkhū

¹ F. vaseyyā. K. om. va.

² C., C^a., K. gāthāyo.

³ K. saddhicaraṇ.

⁴ K. °vihāraṇ°.

⁵ K. °vihāra°.

⁶ F. ca (va in 2nd ed.).

⁷ F. °rañño (°ññe in 2nd ed., where he says : MSS. and editions °ñño).

⁸ K. °ttaphale.

⁹ B. pesita°.

¹⁰ K. °sāvaka.

¹¹ F., C., C^a. om.

¹² C^a. om. patt° ti.

¹³ K. a. hatthi.

¹⁴ B. a. gata°.

¹⁵ F. upakāro.

¹⁶ F. n'assa. B. nāgassa.

¹⁷ B. a. na.

¹⁸ K. °ttetha.

gahetvā nivatti. Hatthī pi vanasaṇḍaṇ pavisitvā pana sakadaliphalādīni nānāphalāni¹ saṅharitvā,² rāsiṅ³ katvā, punadivase bhikkhūnaṅ adāsi. Pañcasatā bhikkhū sabbāni khepetuṅ nāsakkhiṅsu. Bhattakiccapariyosāne Satthā pattacīvaraṅ gahetvā nikkhami; nāgo bhikkhūnaṅ antarantarena gantvā Satthu purato tiriyaṅ atthāsi.⁴ ‘Kiṅ karoti bhante nāgo’⁵ ti. ‘Ayaṅ⁶ bhikkhave tumhe pesetvā maṅ nivattetīti.⁷ Atha naṅ Satthā: ‘Pārīleyya idaṅ⁸ mama anivattanīyagamaṅ,⁹ tava iminā attabhāvena jhānaṅ vā vipassanaṅ vā maggaphalaṅ vā¹⁰ natthi, tiṭṭha¹¹ tvaṅ’ ti āha. Taṅ sutvā nāgo mukhe soṇḍaṅ pakkhipitvā¹² rodanto pacchato¹³ pacchato agamāsi; so hi Satthāraṅ nivattetuṅ labhanto¹⁴ ten’ eva niyāmena yāvajīvaṅ paṭijageyya. Satthā pana taṅ gāmūpacāram patvā: ‘Pārīleyya ito patthāya tava abhūmi, manussāvāso¹⁵ saparipantho tiṭṭha tvaṅ’ ti āha. So rodamāno tatth’ eva¹⁶ thatvā Satthari cakkhupathaṅ vijahante¹⁷ vijahante¹⁸ hadayena¹⁹ phalitena kālaṅ katvā²⁰ Satthari pasādena tāvatīṅsabhavane tiṅsayojanike kana-kavimāne accharāsahassamajjhe²¹ nibbatti²²; Pārīleyya-kadevaputto yev’assa²³ nāmaṅ ahoṣi.

Satthā pi anupubbena Jetavanaṅ agamāsi. Kosambikā

¹ C. C^a. °phalādīni. K. sakaddhali°. ² B. °haretvā.

³ C. a. haritvā.

⁴ K. a. bhikkhū taṅ disvā Bhagavantaṅ pucchiṅsu.

⁵ C., B., K., C^a. om.

⁶ C^a. B. hi. C^a. ahaṅ.

⁷ B. nivattetukāmo. F. nivattesi. K. C^a. °ttetiti.

⁸ C^a. imaṅ.

⁹ F. anivattita°. C. anivattiya°. K. B. anivatta. C^a.

anivatti°.

¹⁰ K. maggaṅ vā pha°.

¹¹ K. tiṭṭhahi.

¹² B. °petvā.

¹³ K. anupa°. C^a. pacchato pacchā.

¹⁴ C. C^a. alabhanto.

¹⁵ F. abhumima°.

¹⁶ F., C., B. om.

¹⁷ F., K., B., C^a. om.

¹⁸ K. paṇa°.

¹⁹ C^a. hadaya°.

²⁰ K. karitvā.

²¹ K om.

²² K. a. accharāsahassaparivāro.

²³ K. B. tvev assa. C^a. v’assa.

bhikkhū¹ ‘Satthā kira Sāvattiṇ² āgato’³ ti sutvā, Satthāraṇ khamāpetuṇ tattha agamaṇsu.⁴ Kosalarājā ‘te kira Kosambakā⁵ bhaṇḍanakārakā bhikkhū āgacchantīti’ sutvā Satthāraṇ upasaṅkamtivā : ‘aham bhante tesā mama vijitaṇ pavisitūṇ na dassāmīti’ āha— ‘mahārāja silavantā te⁶ bhikkhū kevalaṇ aññamaññaṇ vivādena mama vacanaṇ na gaṇhiṇsu ; idāni⁷ maṇ khamāpetuṇ āgacchanti ; āgacchantu mahārājā’ ti. Anāthapiṇḍiko pi : ‘ahaṇ⁸ tesā vihāraṇ pavisitūṇ na dassāmīti’ vatvā tath’ eva Bhagavatā paṭikkhitto tuṇhī ahoṣi. Sāvattiyaṇ⁹ anuppattānaṇ pana tesā Bhagavā ekamante vivittaṇ kārapetvā¹⁰ senāsaṇaṇ dāpesi¹¹ ; aññe bhikkhū tehi saddhiṇ¹² ekato na¹³ nisīdanti, na tittanti¹⁴ ; āgatāgata Satthāraṇ pucchanti : ‘kahaṇ¹⁵ bhante bhaṇḍanakārakā Kosambakā bhikkhū’ ti. Satthā ‘ete’ ti dasseti. Te¹⁶ ‘ete ca¹⁷ ete kirā’ ti āgatāgatehi¹⁸ aṅguliyaṇ dassiyamānā lajjāya sīsaṇ¹⁹ ukkhipitūṇ asakkontā²⁰ Bhagavato pādamaṇe nipajjitvā Bhagavantaṇ khamāpesuṇ. Satthā : ‘bhāriyaṇ vo bhikkhave kataṇ tumhe nāma²¹ mādisassa Buddhassa santike pabbajitvā mayi sāmaggīṇ karonte mama vacanaṇ na karittha ; porāṇakapaṇḍitā pi vajjhappattānaṇ²² mātāpitunnaṇ²³

¹ K. °mbibhi°.

² C^a. °tthiyaṇ.

³ B. gato.

⁴ B. āg°.

⁵ C., K., B. Kosambikā (al.).

⁶ B. °vanto ete.

⁷ C^a. dāni.

⁸ K. a. bhante.

⁹ B. Sāvattiṇ.

¹⁰ C. C^a. kāretvā.

¹¹ K. adāsi.

¹² C., B., C^a. a. n’eva.

¹³ K. n’eva ekato.

C. C^a. va for na. B. om. na.

C^a. om. na before ti.

¹⁴ K. B a. na vandanti.

¹⁵ F. kanaṇ mete ; corr., kham ete. So B. C. K.

katame te. C^a. katame, om. bhante.

¹⁶ F. B. om.

¹⁷ C., K., C^a. kira. K. a. te. B. ete kira te ete kirāti.

C^a. rep. te ete kira (t. e. kirāti).

¹⁸ K. a. manussehi.

¹⁹ F. sīhaṇ.

²⁰ B. °nto.

²¹ K. pana.

²² B. vayappattā. C^a. vajjhappattā.

²³ K. B. °pitūnaṇ.

ovādaṅ sutvā tesu jīvitā voropiyamāṇesu pi taṅ¹ anatik-
kamitvā pacchā dvīsu ratṭhesu² rajjaṅ kārayiṅsū' ti
vatvā puna Devakosambikajātaṅ³ kathetvā: 'evam
bhikkhave Dighāyukumāro⁴ mātāpitūsu⁵ jivitā voropiya-
māṇesu pi tesāṅ ovādaṅ anatikkamitvā pacchā⁶ Brahma-
dattassa dhītaṅ labhitvā dvīsu Kāsikosalaratṭhesu⁷
rajjaṅ kāresi, tumhehi pana mama vacanaṅ akarontehi
bhāriyaṅ kataṅ' ti vatvā imaṅ gātham āha:

6. 'Pare ca na⁸ vijānanti "mayam ettha yamā-
mase,"⁹

ye ca tattha vijānanti tato sammanti med-
hagā' ti.

Tattha 'pare' ti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe bhaṇḍa-
nakārakā pare nāma, te tattha¹⁰ saṅghamajjhe kolā-
halaṅ karontā; 'mayaṅ¹¹ "yamāmase"¹² uparamāma
nassāma¹³ satataṅ¹⁴ samitaṅ maccusantikaṅ gacchāmā'
ti na jānanti.¹⁵ 'Ye ca tattha vijānantīti' ye
tattha¹⁶ paṇḍitā 'mayaṅ maccusamīpaṅ¹⁷ gacchāmā' ti
vijānanti; 'tato sammanti medhagā' ti evaṅ hi
te¹⁸ jānantā yonisomanasikāraṅ uppādetvā medhagānaṅ¹⁹
kalahānaṅ vūpasamāya paṭipajjanti, atha nesaṅ²⁰ tāya
paṭipattiyā te medhagā sammantīti. Atha vā 'pare cā'
ti pubbe mayā 'mā bhikkhave bhaṇḍanaṅ' ti ādīni
vatvā ovādiyamānāpi mama ovādassa apaṭiggahaṇena

¹ K. a. ovādaṅ.

² K. om.

³ C. Ca. Devakosambiya°. K. Devadighāvujātaṅ.

⁴ K. B. Dighāvu°.

⁵ K. B. °pitūsu.

⁶ F. B. om.

⁷ K. Kāsipa°.

⁸ B. na ca.

⁹ K. yamāmhase (al.).

¹⁰ K. ettha.

¹¹ K. a. ettha.

¹² K. a. ti.

¹³ K. uparimā manussā.

¹⁴ Ca. na taṅ.

¹⁵ K. B. vijā°.

¹⁶ K. ca.

¹⁷ K. °pe.

¹⁸ K. a. paṇḍitā.

¹⁹ C. Ca. medhanaṅ.

²⁰ K. tesāṅ.

amāmakā pare nāma;¹ ‘mayaṅ chandādivasena micchā-gahaṇaṅ² gahetvā ‘ettha’ saṅghamajjhe ‘yamāmase’ bhaṇḍanādinaṅ vuddhiyā³ vāyamāmā⁴ ti na vijānanti—idāni pana yoniso paccavekkhamānā⁵ tattha tumhākaṅ antare ye paṇḍitapurisā ‘pubbe mayaṅ chandādivasena vāyamantā ayoniso paṭipannā’ ti vijānanti; tato tesāṅ santikā paṇḍitapurise nissāya ime idāni⁶ kalahasaṅkhātā medhagā sammantiti ayam ettha attho ti.⁷

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū⁸ sotāpattiphalādisu⁹ paṭiṭṭhahimsū ti.⁷

Kosambakavatthu pañcamaṅ.¹⁰

6. CŪLAKĀLA-MAHĀKĀLA-VATTHU

‘Subhānupassiṅ viharantaṅ’ ti¹¹ imaṅ dhamma-desanaṅ Satthā Setavyanagaraṅ¹² upanissāya¹³ viharanto Cūlakāla-Mahākāle ārabba kathesi.

Setavyavāsino¹⁴ hi¹⁵ Cūlakālo Majjhimakālo Mahākālo ti tayo¹⁶ bhātaro kutimbikā. Tesu jeṭṭhakaṇiṭṭhā disāsu vicarivā sakāṭehi¹⁷ bhaṇḍaṅ āharanti; Majjhimakālo ābhaṭaṅ vikkiṇāti. Ath’ ekasmiṅ samaye te ubho pi

¹ F., C., C^a. om.

² K. °gāhaṅ.

³ C. C^a. bu°.

⁴ K. °mānā.

⁵ C. C^a. paccavekkhayamānā.

⁶ C., K., B. dāni.

⁷ K. om.

⁸ K. °ttā bhi°. K. om. ti.

⁹ C^a. B. °disu.

¹⁰ K. °mbiyava°. C. C^a. Kosambikavatthuṅ. B. Kosambikabhikkhūnaṅ vatthu p°.

¹¹ B. subhānupassin ti. C^a. a . . . passī. F. C. °passī. K. °passi°. C. C^a. viharantīti.

¹² C. C^a. setabba°. K. B. Setabya°.

¹³ K. nissāya sisaṅpāvane. B. sisapāvane.

¹⁴ K. °byanagaravā°.

¹⁵ C. C^a. pi.

¹⁶ B. Kaniṭṭhā.

¹⁷ K. B. pañca sakāṭasatehi.

bhātaro¹ pañcahi sakatāsatehi nānābhaṇḍaṇ gahetvā Sāvattiṇ² gantvā Savatthiyā ca³ Jetavanassa ca antare sakatāni mocayiṇsu. Tesu⁴ Mahākāḷo sāyaṇhasamaye mālāgandhādihatthe Sāvattvivāsino ariyasāvake dhammasavaṇatthāya⁵ gacchante disvā ‘kuhiṇ ime gacchantīti’ pucchitvā, tam atthaṇ sutvā, ‘aham pi gamissāmīti’ cintetvā, kaniṭṭhaṇ āmantetvā: ‘tāta sakātesu appamatto hohi, ahaṇ dhammaṇ sotuṇ gacchissāmīti’⁶ vatvā⁷ gantvā Tathāgataṇ disvā⁸ vanditvā parisapariyante nisīdi. Satthātaṇ divasaṇ⁹ tassa ajjhāsayaवासena¹⁰ ānupubbikathaṇ¹¹ kathento dukkhakkhandhasuttādivasena¹² anekapariyāyena kāmānaṇ ādīnaṇ ca¹³ okāraṇ saṅkilesaṇ ca kathesi. Taṇ sutvā Mahākāḷo: ‘sabbāṇ kira pahāya gantabbāṇ; paralokaṇ gacchantaṇ n’eva bhogā na ñātayo¹⁴ anugacchanti; kim me gharāvāsena, pabbajissāmīti’ cintetvā, mahājane¹⁵ Bhagavantaṇ¹⁶ vanditvā pakkante¹⁷ Satthāraṇ pabbajjaṇ yācitvā,¹⁸ ‘natthi te koci apaloketabbo’ ti vutte,¹⁹ ‘kaniṭṭho me atthi bhante’ ti,²⁰ ‘apalokehi naṇ’ ti vutte, ‘sādhu bhante’ ti²¹ gantvā,²² ‘tāta imaṇ sabbāṇ sāpateyyaṇ²³ paṭipajjā’ ti āha.²⁴

¹ C^a. bhātara (° sign erased).

² C^a. °tthiyaṇ (MSS. al. oscillate).

³ C. C^a. om.

⁴ C^a. om.

⁵ C., K., B., C^a. °savaṇāya.

⁶ C., B., C^a. gacchāmīti.

⁷ K. sādhu ti sampaticchi, Mahākāḷo tattha.

⁸ C., K., B., C^a. om.

⁹ S. disvā.

¹⁰ C., K., B., C^a. ajjhāsayaena.

¹¹ C., K., B., C^a. anu°.

¹² K. °nde sutādi°. C^a. dukkhadukkhavās°.

¹³ C., K., B., C^a. om.

¹⁴ K. bhogāni ñātiyo. B. ñātaka ca. C^a. bhogānaṇ.

¹⁵ K. °nesu.

¹⁶ B. Satthāraṇ. C. C^a. om.

¹⁷ K. °ntesu.

¹⁸ K. a. Satthārā.

¹⁹ K. puṭṭhe.

²⁰ K. B. a. vatvā tena hi. B. bh° atthīti.

²¹ B. vatvā.

²² K. a. āgantvā kaniṭṭhaṇ etad avoca. B. a. kaniṭṭham

pakkosāpetvā.

²³ C^a. pātheyyaṇ.

²⁴ K. B. °hīti. K. om. āha.

‘Tumhe pana bhātikā’¹ ti. ‘Ahaṇ Satthu santike pabbajissāmīti.’ So tāṇ nānappakārehi yācivā nivattitūṇ² asakkonto: ‘sādhu sāmī yathājjhāsayāṇ³ karoṭhā’ ti āha.⁴ Mahākālo gantvā Satthu santike pabbaji.⁵ ‘Ahaṇ bhātikaṇ gahetvā va⁶ uppabbajissāmīti⁷ Cūlakālo pi pabbaji. Aparabhāge Mahākālo upasaṇṇapaṇṇaṇ labhitvā, Satthāraṇ upasaṇṇakamitvā ‘sāsane kati⁸ dhurānīti’⁹ pucchitvā, Satthārā dvīsu pi dhuresu kathitesu ‘ahaṇ bhante mahallakakāle pabbajitattā ganthadhuraṇ¹⁰ pūretūṇ na sakkhissāmī;¹¹ vipassanādhuram pana¹² pūressamīti yāva arahattā¹³ sosānikadhutaṅgaṇ¹⁴ kathāpetvā, paṭhamayā-mātikame sabbesu¹⁵ niddaṇ okkantesu susānaṇ gantvā¹⁶ paccūsakāle sabbesu¹⁷ anuṭṭhitesu¹⁸ yeva vihāraṇ āgacchati.

Ath’ ekā susānagopikā Kālī nāma¹⁹ chavaḍāhikā therassa ṭhitatṭhānaṇ nisinnatṭhānaṇ²⁰ caṅkamitatṭhānaṇ²¹ ca disvā: ‘ko nu kho idhāgacchati, parigaṇhissāmī naṇ’ ti parigaṇhitūṇ asakkontī ekadivasaṇ susānakuṭīkāyam²² eva²³ dīpam jāletvā²⁴ puttadhitaro ādāya gantvā ekamante nilinā²⁵ majjhimayāme therāṇ āgacchantaṇ disvā gantvā²⁶ vanditvā: ‘ayyo no bhante imasmiṇ ṭhāne viharatīti’ āha.²⁷ ‘Āma upāsike’²⁸ ti. ‘Bhante susāne

¹ K. °ka kuhi gamissathā.

³ K. B. yathā a°.

⁵ K. B. a. atha kho Cūlakālo cintesi.

⁶ K. anugantvā.

⁸ C., B., C^a. om.

¹⁰ K. a. pana.

¹² K. om.

¹⁴ B. dhūt°.

¹⁶ B. nisīdi.

¹⁸ C^a. ’nuṭṭh°.

²⁰ K. nisidanatṭhānaṇ ca.

²² K. a. tiṇa°.

²⁴ B. jālapetvā.

²⁶ K. a. taṇ. B. āgantvā.

²⁸ K. upāsikā.

² K., B., C^a. °ttetuṇ.

⁴ K. om.

⁷ K. a. tadā.

⁹ C. C^a. dhurāni.

¹¹ K. nāsakkh°.

¹³ K. °ttaṇ.

¹⁵ K. a. manussesu.

¹⁷ K. a. manussesu.

¹⁹ K. Kālīkā nāma.

²¹ K. caṅkamana.

²³ K. om.

²⁵ K. nilayi. B. niliyamānā.

²⁷ K. thero.

viharantehi nāma vattaṅ ugganhitum¹ vaṭṭatīti.' Thero : 'kiṅ pana mayaṅ tayā kathitavatte vattissāmā' ti² avatvā, 'kiṅ kātuṅ vaṭṭati upāsike' ti āha.³ 'Bhante sosānikehi⁴ nāma susāne vasanabhāvo susānagopakānaṅ ca⁵ vihāre mahātherassa ca⁶ gāmabhojakassa ca⁶ kathetuṅ vaṭṭatīti.'⁷ Kiṅkārāṇā' ti. 'Katakammā⁸ corā⁹ sāmikehi padānupadaṅ anubaddhā¹⁰ susāne bhaṇḍakam¹¹ chaḍḍetvā palāyanti; atha manussā sosānikānaṅ paripanthaṅ karonti; etesaṅ pana kathite 'mayaṅ imassa bhadantassa ettakaṅ nāma kālaṅ ettha¹² vasanabhāvaṅ jānāma, acoro eso' ti upaddavaṅ¹³ nivārenti; tasmā etesaṅ kathetuṅ vaṭṭatīti.'¹⁴ 'Aññaṅ kiṅ kātabbaṅ' ti.¹⁵ 'Bhante susāne vasantena nāma ayyena maṅsapitṭhaka-palālādīni¹⁶ vajjetabbāni, divā na niddāyitabbāṅ, kusītena na bhavitabbāṅ, āradhviriyena¹⁷ asaṭṭhena¹⁸ amāyāvinā hutvā kalyāṇājjhāsayena vasitabbāṅ,¹⁹ sāyaṅ sabbesu suttesu vihārato āgantabbāṅ, paccūsakāle sabbesu anuṭṭhitesu yeva vihāraṅ gantabbāṅ. Sace bhante ayyo imasmiṅ ṭhāne evaṅ²⁰ viharanto pabbajitakiccaṅ matthakaṅ pāpetuṅ sakkhissati,²¹ sace matasarīraṅ ānetvā chaḍḍenti, ahaṅ²² kambalakūtāgāraṅ āropetvā gandhamālādīhi sakkāraṅ katvā sarīrakiccaṅ karissāmi. No ce sakkhissati²³ citakaṅ jāletvā²⁴ saṅkunā ākaḍḍhitvā²⁵

¹ K. gaṇhituṅ.² K. vattessāmāti³ K. sā.⁴ K. susā°.⁵ C., K., C^a. om.⁶ C^a. om.⁷ B. thero.⁸ C. °kamme. K. kammā, corr. °mma.⁹ B. a. dhana.¹⁰ C. C^a. anubandhanto.¹¹ K. °ikaṅ.¹² C^a. etta.¹³ K. upaddhataṅ.¹⁴ B. K. a. thero.¹⁵ K. a. sāmī āha.¹⁶ K. macchamasanpittthatilagulādīni. C^a. °pitthipa°. B.

macchamaṅsatilapitṭhatelagulādīni.

¹⁷ K. B. a. bhavitabbāṅ.¹⁸ K. asaṭṭhena. C^a. B. asaṭṭhena.¹⁹ K. B. bhavitabbāṅ.²⁰ C^a. eva.²¹ K. °sassi.²² C., K., C^a. om.²³ K. °ssasi.²⁴ K. B. āropetvā. B. jālo also.²⁵ C. C^a. ka°. K. ākaddhi°.

bahi khipitvā¹ pharasunā kottetvā khaṇḍākhaṇḍikam chinditvā aggimhi pakkhipitvā² jhāpessāmīti' āha.³ Atha naṅ therō: 'sādhū bhaddē' ti ekaṅ pana rūpārammaṇaṅ disvā mayhaṅ katheyyāsīti'⁴ āha.⁵ Sā 'sādhū' ti sampatiṇṇi.⁶ Thero yathājjhāsayena susāne samaṇadhammaṅ karoti. Cūlakālatthero pana utthāya samuṭṭhāya gharadvāraṅ⁷ cintetvā⁸ puttadāraṅ anussarati 'bhātiko me⁹ atibhāriyaṅ kammaṅ¹⁰ karotīti' cinteti.¹¹ Ath' ekā kuladhītā tammuhuttasamuṭṭhitena¹² vyādhinā¹³ sāyaṇhasamayē amilātā akilantā kalam akāsi. Tam eṇaṅ ñātakādayo¹⁴ dārutelādihi¹⁵ saddhiṅ sāyaṅ susānaṅ netvā susānagopikāya: 'imaṅ jhāpēhīti,' bhatiṅ datvā niyyādetvā pakkamiṅsu. Sā tassā pārutavattaṅ¹⁶ apānetvā taṅ muhuttamattaṅ¹⁷ piṇitapiṇitaṅ¹⁸ suvaṇṇa-vaṇṇaṅ sariraṅ disvā¹⁹ 'imaṅ ayyassa dassetuṅ patirūpaṅ ārammaṇaṅ' ti cintetvā gantvā therāṅ vanditvā:²⁰ 'evarūpaṅ nāma ārammaṇaṅ atthi, oloketha²¹ ayyā' ti āha.²² Thero 'sādhū' ti gantvā²³ pārūpaṇam harāpetvā²⁴ pādatalato yāvakesaggaṅ²⁵ oloketvā: 'atipiṇitam²⁶

¹ K. a. ṭhapetvā. ² K. a. tuyhaṅ nassetvā. C^a. °opetvā.

³ C., K., C^a. om.

⁴ K. kathehī.

⁵ K. om.

⁶ C., B., C^a. paccassosi. K. °ssoti.

⁷ K. B. gharāvāsaṅ.

⁸ K. B. °ntesi. C^a. cintesinti. C. C^a. pana cinteti.

⁹ K. ayaṅ me bhā°.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. om.

¹² K. om. taṅ. K. mahuttaṅ (al.).

¹³ K. B. byā° (al. by° in such cases).

¹⁴ K. ññātiyo. B. ñātakā.

¹⁵ K. dārūni. C^a. B. °dihi (long and short vowels in 'i' and 'u' nouns loc. and instr. pl. about equally divided).

¹⁶ K. pārūpaṇaṅ vā°.

¹⁷ C. B. °mataṅ.

¹⁸ K. paṇitapaṇitaṅ. B. paṇitaṅ.

¹⁹ C. om.

²⁰ B. a. bhante. K. a. after nāma.

²¹ K. olokeyyāthāti.

²² K. om.

²³ C., B., C^a. vatvā.

²⁴ B. āh°.

²⁵ K., B., C^a. °ggā (continual variant).

²⁶ K. B. atipaṇitaṅ.

etaṃ rūpaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ aggimhi¹ pakkhipitvā mahā-jālāhi² gahitamattakāle³ mayhaṃ āroceyyāsīti⁴ vatvā sakaṭṭhānam eva gantvā nisīdi. Sā tathā katvā therassa ārocesi; thero āgantvā⁵ olokesi, jālāya⁶ pahaṭapahaṭaṭṭhānaṃ⁷ kabaraḡāviyā⁸ viya⁹ sarīravaṇṇaṃ ahosi, pādā namitvā¹⁰ olambiṇsu, hatthā patikuṭṭiṇsu¹¹ naḷātaṃ¹² niccammam ahosi.¹³ Thero: 'idaṃ¹⁴ sarīraṃ idān' eva¹⁵ oloketānaṃ apariyattikaraṃ¹⁶ hutvā idān' eva khayaṃ pattaṃ vayaṃ pattaṃ¹⁷ ti, rattitṭhānaṃ gantvā nisīditvā¹⁸ khayavayaṃ sampassamāno:¹⁹

'Aniccā vata saṅkhārā uppādavayadhammino,
uppajjitvā nirujjhanti tesāṃ vūpasamo sukho'

ti gāthaṃ²⁰ vatvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ²¹ pāpuṇi. Tasmiṃ arahattaṃ patte Satthā bhikkhusaṅghaparivuto cārikaṃ caramāno Setavayaṃ²² gantvā siṅsapāvanaṃ pāvīsi. Cūlakāḷassa bhariyāyo 'Satthā kira anuppatto'²³ ti sutvā 'amhākaṃ sāmikaṃ gaṇhissāmā' ti pesetvā Satthāraṃ nimantāpesuṃ. Buddhānaṃ pana aparicitatṭhāne²⁴ āsanapaññattiṃ²⁵ ācikkhakena²⁶ ekena bhikkunā paṭhamatarāṃ gantuṃ vaṭṭati. Buddhānaṃ hi majjhimatṭhāne āsanaṃ paññāpetvā, tassa

¹ C., B., C^a. a. nam.

² K. mahājāla°.

³ K. om. °matta°.

⁴ K. °ceyyāhiti.

⁵ C., B., C^a. gantvā.

⁶ C^a. jālāyaṃ.

⁷ K. pahaṭṭaṭṭhāne.

⁸ C. C^a. °gāvī. B. °vī. K. kavaraḡāvi, corr. °va.

⁹ C. C^a. om. ¹⁰ K. ca nikkhamitvā. B. nikkhamitvā.

¹¹ B. a. ūru°.

¹² K. lalātaṃ.

¹³ C^a. hosi.

¹⁴ K. imaṃ (constant var. in all MSS.).

¹⁵ K. om.

¹⁶ K. pādāyakaṃ. B. pariyaṅta°.

¹⁷ K. vāyapa°.

¹⁸ K. nisīdi.

¹⁹ K. a. imaṃ gāthaṃ āha.

²⁰ C^a. gāthā.

²¹ K. °tataḷaṃ.

²² K. °byanagaraṃ.

²³ B. a. siṅsapāvanaṃ.

²⁴ B. apariciṇṇa°. K. °tta°.

²⁵ K. °naṃ °ttaṃ. C^a. °naṃ.

²⁶ K. B. ācikkhantena.

dakkhiṇato Sāriputtattherassa, vāmato Mahāmoggallānattherassa ca¹ tato paṭṭhāya ubhoḥi passehi² bhikkhusaṅghassa āsanaṅ paññāpetabbaṅ hoti. Tasmā Mahākālatthero cīvarapārūpanaṭṭhāne ṭhatvā:³ ‘tvaṅ purato gantvā āsanapaññattiṅ ācikkhā’ ti⁴ Cūlakālaṅ pesesi. Tassa diṭṭhakālatto paṭṭhāya gehajanaṅ tena saddhiṅ paribhāsaṅ⁵ karonto⁶ nīcāsanaṅ saṅghattherakoṭiyaṅ⁷ attharanti,⁸ uccāsanaṅ saṅghanavakakoṭiyaṅ.⁹ Itaro: ‘mā evaṅ karoṭha nīcāsanaṅ upari mā¹⁰ paññāpetha uccāsanaṅ heṭṭhā’ ti āha. Itthiyo tassa vacanaṅ asuṇantiyo¹¹ viya: ‘tvaṅ kiṅ karonto vicarasi, kiṅ tava āsanaṅ¹¹ paññāpetuṅ na vaṭṭati, tvaṅ kaṅ āpucchitvā pabbajito, kena pabbajito¹² ‘si, kasmā idhāgato sīti’ vatvā nivāsanapārūpanaṅ acchinditvā setakāni¹³ nivāsetvā sīse mālācumbatakaṅ¹⁴ ṭhapetvā: ‘gaccha¹⁵ Satthāraṅ ānehi, mayaṅ āsanaṅ paññāpessāmā’ ti pahiṇiṅsu.¹⁶ Na ciraṅ bhikkhubhāve ṭhatvā avassikā va uppabbajitā¹⁷ lajjitūṅ na jānanti.¹⁸ Tasmā so¹⁹ tenākappena²⁰ nirāsaṅko va gantvā²¹ vanditvā buddhapamukhaṅ bhikkhusaṅghaṅ²² ādāya gato.²³ Bhikkhusaṅghassa pana bhattakiccāvasāne Mahākālassa bhariyāyo:²⁴ ‘imāhi attano sāmiko gaḥito, mayaṅ pi ambhākaṅ sāmikaṅ gaṇhissāmā’

¹ C., B., C^a. om.

² C. C^a. °su passesu.

³ K. a. kaṇiṭhaṅ (āha erased).

⁴ K. °kkhāhīti.

⁵ K. B. °hāsaṅ.

⁶ K. karonti.

⁷ K. B. °rassa ko°. C. saṅghaṅ thera°.

⁸ K. aṭṭha°. C. C^a. attharati.

⁹ K. °kassa ko°. C. °navakoṭiyaṅ.

¹⁰ K. a. om.

¹¹ K. asuṇantā.

¹² K. pabbajāpito.

¹³ K. a. vatthāni.

¹⁴ K. °cumbi°. B. °cumbu°.

¹⁵ K. a. taṅ.

¹⁶ K. a. so.

¹⁷ K. upa °tvā. B. °jitattā.

¹⁸ K. B. jānāti.

¹⁹ K. om.

²⁰ K. B. tena āka°.

²¹ B. a. Satthāraṅ. K. a. taṅ.

²² C. C^a. saṅghaṅ.

²³ K., B., C^a. āgato.

²⁴ K. bhiriyaṅ (most freq. spelling in K.).

ti cintetvā punadivasatthāya¹ nimantayaṅsu. Tadā pana āsanaṅ paññāpaṇatthaṅ² añño bhikkhu agamāsi; tā tasmiṅ khane okāsaṅ alabhitvā Buddhapamukhaṅ bhikkhusaṅghaṅ nisīdāpetvā bhikkhaṅ adaṅsu. Cūlakālassa pana dve bhariyāyo,³ Majjhimakālassa catasso, Mahākālassa atṭha.⁴ Bhikkhusaṅghe⁵ hi⁶ bhattakiccaṅ kātukāmā⁷ nisīditvā bhattakiccaṅ akaṅsu; bahigantukāmā utṭhāya agamaṅsu. Satthā pana nisīditvā bhattakiccaṅ kari; tassa bhattakiccapariyosāne tā itthiyo: ‘bhante Mahākālo amhākaṅ anumodanaṅ katvā āgacchissati,⁸ tumhe purato gacchathā’ ti vadiṅsu. Satthā: ‘sādhū’ ti vatvā, purato agamāsi; gāmadvāraṅ patvā bhikkhusaṅgho ujjhāyi:⁹ ‘kiṅ nām’ etaṅ Satthārā katan, nātvā nu kho katan udāhu ajānitvā’ ti. Hiyyo Cūlakālassā¹⁰ purato gatattā pabbajantarāyo jāto; ajja aññassa purato gatattā antarāyo nāhosi.¹¹ Satthā Mahākālaṅ nivattetvā¹² āgato. Silavā kho pana bhikkhū ācārasampanno; karissanti nu kho tassa pabbajantarāyaṅ’ ti. Satthā tesāṅ vacanaṅ sutvā¹³ tṭhito: ‘kiṅ kathetha bhikkhave’ ti pucchi. Te tam atthaṅ ārocesuṅ. ‘Kiṅ pana tumhe bhikkhave Cūlakālaṅ viya Mahākālaṅ sallakkhethā’ ti. ‘Āma bhante, tassa hi dve pajāpatiyo, imassa atṭha; atṭhahi¹⁴ parikkhipitva¹⁵ gahito kiṅ karissati bhante’ ti. Satthā: ‘mā bhikkhave evaṅ avacuttha, Cūlakālo¹⁶ utṭhāya samutṭhāya subhārammaṇabahulo viharati, papātataṅ tṭhitadubbalarukkhasadiso;¹⁷ mayhaṅ pana putto

¹ K. B. divase Satthāraṅ. C^a. divase Satthā.

² C., B., C^a. āsanapa^o.

³ C. C^a. bhariyā.

⁴ K. a. bhiriyaṅyo.

⁵ C., B., C^a. °saṅgho. K. bhikkhu.

⁶ C., K., B., C^a. pi.

⁷ B. °kāmo.

⁸ K. datvā gamissati.

⁹ B. bhikkhū ujjhāyiṅsu.

¹⁰ C^a. Cūlassa.

¹¹ K. nāhoti idāni.

¹² K. °ttāpetvā. B. idāni Mahākālaṅ tṭhapetvā.

¹³ K. a. nivattitvā. B. °etvā.

¹⁴ K. tāhi.

¹⁵ C^a. pati^o.

¹⁶ K. a. divase.

¹⁷ B. tassa papāte tṭhito. K. papāte for papātataṅ. C. tṭhitaṅ du^o.

Mahākālo asubhavihārī¹ ghanaselapabbatto viya acalo'
ti vatvā imā gāthā² abhāsi :

7. 'Subhānupassīṇ viharantaṇ indriyesu asaṅvutaṇ
bhojanamhi³ amataññuṇ kusitaṇ hīnavīriyaṇ,
taṇ ve pasahati⁴ Māro vāto rukkhaṇ va dub-
balaṇ.

8. 'Asubhānupassīṇ⁵ viharantaṇ indriyesu susaṅ-
vutaṇ
bhojanamhi ca mattaññuṇ saddhaṇ āradha-
vīriyaṇ
taṇ ve nappassahati⁶ Māro vāto selaṇ va
pabbataṇ' ti.'

Tattha 'subhānupassīṇ viharantaṇ' ti⁷ subhaṇ
anupassantaṇ iṭṭhārammaṇe⁸ mānasaṇ vissajjetvā viha-
rantaṇ ti attho. Yo hi puggalo nimittagāhaṇ⁹ anub-
yañjanaggāhaṇ¹⁰ gaṇhanto, 'nakhā sobhaṇā' ti gaṇhāti;
'aṅguliyo sobhaṇā' ti gaṇhāti; 'hatthapādajaṅghā
ūru kaṭi udaraṇ¹¹ thanā gīvā oṭṭhā dantā mukhā¹²
nāsā akkhīni¹³ kaṇṇā bhamukā naḷāṭaṇ¹⁴ kesā sobhaṇā'
ti gaṇhāti; 'kesā lomā¹⁵ nakhā dantā taco sobhaṇā'

¹ B. asubhānupassī viharati. K. corr. asubhāram-
maṇaṇ viharati.

² K. gāthāyo

³ F. C^a. a. ca.

⁴ F. (new ed.), B. pasahati.

⁵ C. C^a. °ssī.

⁶ F. (new ed.). B. °hati.

⁷ C. C^a. subhānupassīti. K. °nuppassīti. B. °ssinti.

⁸ K. a. ca.

⁹ K. a. gaṇhanto.

¹⁰ F., C., C^a. anuvyañjana°.

¹¹ K. a. manāpaṇ.

¹² F. corr. B. mukhaṇ. K. mukha.

¹³ C^a. akkhinī.

¹⁴ F. corr. naḷāṭā. K. lalātam.

¹⁵ F. corr. lomaṇ.

ti gaṇhāti; vaṇṇo subho saṅghānaṅ subhaṅ ti gaṇhāti; ayaṅ subhānupassī nāma. Taṅ eva¹ subhānupassīṅ viharantaṅ²—‘indriyesu asaṅvutaṅ’ ti, cakkhādisu cakkhudvārādīni arakkhantaṅ,³ pariyesanamattā paṭiggahaṇamattā paribhogamattā ti imissā mattāya ajānanato ‘bhojanamhi’ ca ‘amattaññuṅ; api ca⁴ pacca-vekkhanamattā vissajjanamattā⁵ ti imissāpi⁶ mattāya ajānanato ‘amattaññuṅ’; ‘idaṅ bhojanaṅ dhammikaṅ, idaṅ adhammikaṅ’ ti⁷ pi ajānantaṅ;⁸ kāmavyāpāda-⁹ vihiṅsāvitakkavasikatāya¹⁰ ‘kusītaṅ’; ‘hīnavīriyaṅ’ ti nibbiriyaṅ catūsu iriyāpathesu viriyakaraṇarahitam;¹¹ ‘pasahatīti’ abhibhavati, ajjhottharati’; ‘vāto rukkaṅ va dubbalaṅ’ ti balavavāto chinnataṭe¹² jātaṅ dubbalarukkaṅ viya. Yathā hi so vāto tassa¹³ rukkahassa pupphapalāsādim¹⁴ pi sādeti¹⁵ vināseti,¹⁶ khuddakasākhāpi bhañjati, mahāsākhāpi bhañjati,¹⁷ samūlakam pi taṅ¹⁸ rukkaṅ ubbattetvā pātetvā uddhamūlaṅ adhosākhaṅ katvā gacchati, evamevaṅ¹⁹ evarūpaṅ puggalaṅ antouppanno Kilesamāro pasahati; balavavātena²⁰ dubba-

¹ K. C^a. evaṅ. B. evaṅ taṅ.

² F. C. °passivī°. K. °passivi°. K. indriyesū ti cakkh-vādisu chasu indriyesu asaṅvuttan ti.

³ K. a. amattaññū ti.

⁴ K. a.

⁵ C. K. om.

⁶ K. imisāya.

⁷ K. a. taṅ.

⁸ K. na jā° kusitan ti.

⁹ C. K. kāmabyāpāda°. B. Kāmachanda°.

¹⁰ B. vasitāya. C^a. vasik°.

¹¹ F. °saṅrahitāṅ. B. a. taṅ ve.

¹² K. corr. chinnatitthe. B. chinnapapāte.

¹³ B. a. dubbala°.

¹⁴ B. pupphaphalāpalāsādi. K. same as B., but °ādīni.

C^a. phalaphāsādiṅ.

¹⁵ K. B. pāteti.

¹⁶ K. B. om.

¹⁷ F. om.

¹⁸ C^a. tañ ca.

¹⁹ B. evameva. K. a. bhikkhave.

²⁰ C., K., C^a. vāto.

larukkhasa pupphapalāsādīnaṃ¹ viya khuddānukhudda-
kāpattiāpajjanam² pi karoti; khuddakasākhābhāṇjanaṃ³
viya nissaggiyādiāpattiāpajjanam⁴ pi karoti; mahāsāk-
hābhāṇjanaṃ viya terasasaṅghādisesāpattiāpajjanam⁵ pi
karoti. Ubbattetvā uddhamūlakaṃ heṭṭhāsākhāṃ katvā,
pātanaṃ viya pārājikāpajjanam pi karoti; svākkhāta-
sāsanaṃ nīharitvā katipāhen' eva gihbhāvaṃ⁶ pāpetīti.⁷
Evaṃ⁸ evarūpaṃ puggalaṃ Kilesamāro attano vase
vattetīti attho. 'Asubhānupassiṃ' ti⁹ dasasu asub-
hesu aññatarāṃ asubhāṃ passantaṃ, paṭikkūlamanasi-
kāre¹⁰ yuttaṃ kese asubhato passantaṃ, lome nakhe
dante tacaṃ vaṇṇaṃ saṅghānaṃ asubhato passantaṃ;
'indriyesū ti chasu indriyesu; 'susaṃvutaṃ' ti¹¹
nimittādigāharahitaṃ¹² pihitadvāraṃ;¹³ amattaññūtāpaṭi-
pakkhena¹⁴ 'bhojanamhi mattaññuṃ,'¹⁵ 'saddhaṃ'
ti, kammassa c'eva¹⁶ phalassa ca saddahanalakkhaṇāya
lokikāya saddhāya,¹⁷ tīsu vatthūsu aveccappasādasaṅk-
hātāya lokuttarasaddhāya c'eva¹⁸ samannāgataṃ; 'āra-
dhavīriyaṃ'¹⁹ ti, pagghavitaviriyaṃ paripunṇaviriyaṃ;
'taṃ ve' ti, taṃ²⁰ evarūpaṃ puggalaṃ yathā dubbalaavāto
saṅkaṃ paharanto ekaghaṇaṃ selaṃ cāletuṃ na sakkoti,

¹ C^a. pupphaphalaphalāsasādīnaṃ. K. *ut supra*, and a.
pātanaṃ viya. B. pupphaphalaphalāsapātanaṃ viya.

² C. °pattikāpajjanam.

³ C. C^a. khuddhasā°.

⁴ K. °ādīni.

⁵ C. °disesāpajjanam. C^a. °disesāap°. K. °sāpi āpaj-
janaṃ. K. *om.* pi. K. terasasaṅghādisesā pi āppajjanaṃ
karoti ubbattetvā uddhaṃ mūlam, etc. Katvā pātanaṃ
viya.

⁶ S. gihī°.

⁷ K. pātetīti. B. vattetīti.

⁸ K. *om.*

⁹ F. °passīti. C^a. °passintīti.

¹⁰ K. °kārena yuttaṃ. C^a. kāresu. F. °kārentaṃ.

¹¹ F. C^a. *om.*

¹² C^a. °garahitaṃ.

¹³ K. °rañ ca.

¹⁴ B. °paṭikkhepena.

¹⁵ K. °ññuṃ ti attho.

¹⁶ C^a. ca.

¹⁷ B. lokikasaddhāya and a. c'eva.

¹⁸ B. ca K. °yañ c'eva ttīsu. ¹⁹ C^a. °yañ ca. ²⁰ B. e°taṃ.

tathā abbhantare uppajjamāno pi Dubbalakilesamāro nappasahati, khobhetuṇ,¹ cāletuṇ na sakkotīti attho.

Tā pi kho tassa purānadutiyikāyo² therāṇ parivāretva: ' tvaṇ kaṇ āpucchitvā pabbajito, idāni gihī bhavissasīti '³ ādini vatvā kāsavaṇ⁴ niharitukāmā ahesuṇ. Thero tāsāṇ ākāraṇ sallakkhetvā nisinnāsanā⁵ vutthāya iddhiyā uppattivā kūtāgārakaṇṇikaṇ⁶ bhinditvā ākāsenāgantvā⁷ Sathari gāthā⁸ pariyosāpente va⁹ Saththu suvaṇṇavaṇṇaṇ sarīraṇ¹⁰ abhitthavanto otaritvā Tathāgatassa¹¹ pāde vandi.

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū¹² sotāpattiṭṭhalādīsu patitthahiṇṣū ti.

Cūlakāḷa-mahākāḷa-vatthu chaṭṭham.¹³

7. DEVADATTA-VATTHU

' Anikkasāvo '¹⁴ ti imaṇ dhammadesanaṇ Sathhā Jetavane viharanto Rājagahe Devadattassa kāsāvalabhaṇ¹⁵ ārabha kathesi.

Ekasmiṇ hi samaye dve aggasāvaka¹⁶ pañcasate pañcasate attano parivāre ādāya Sathhāraṇ āpucchitvā.¹⁷ Jetavanato¹⁸ Rājagahaṇ agamaṇsu.¹⁹ Rājagahavāsino²⁰ dve pi tayo pi bahū pi ekato hutvā āgantukadānaṇ adaṇsu. Ath' ekadivasaṇ āyasmā Sāriputto anumodanaṇ

¹ K. a. kampetuṇ vā. B. a. vā after cāletuṇ.

² C^a. °dūtīkāyo. K. °dutiya°.

³ C. C^a. bhavissatīti. B. bhavissasi na bha°.

⁴ K. kāsāyā. ⁵ B. °āya. ⁶ B. a. dvidhā.

⁷ C., C^a., K. ākāsenā gantvā. ⁸ C. C^a. gāthaṇ.

⁹ B. C. yeva. ¹⁰ C^a. °asariraṇ.

¹¹ K. Tatthā° (a freq. spelling in the K. frr.).

¹² C., C^a., K. sampattā°.

¹³ K. °mahātheraṇ vatthu chaṭṭhamaṇ. C^a. vatthuṇ.

¹⁴ K. a. kāsavan. ¹⁵ K. a. gandhāra. ¹⁶ K. a. ekeko.

¹⁷ B. vanditvā. R. a. va°. ¹⁸ K. a. nikkhamitvā.

¹⁹ C. āgamiṇsu. C^a. agamiṇsu. K. agg°.

²⁰ K. °nagara°. B. a. pi.

karonto: 'upāsakā eko sayañ dānañ deti parañ na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadañ labhati, no parivārasampadañ. Eko parañ samādapeti sayañ na deti; so nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadañ labhati no bhogasampadañ. Eko sayañ pi na deti param pi na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne kañjikamattam¹ pi kucchipūrañ na labhati, anātho hoti nippacayo. Eko sayañ pi deti parañ pi samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne attabhāvasate pi attabhāvasahasse pi attabhāvasatasahasse pi bhogasampadañ c'eva parivārasampadañ ca labhatīti' evañ dhammañ² desesi.

Tam eko³ paṇḍitapuriso sutvā 'acchariyā⁴ vata bho⁵ dhammadesanā, sukāraṇaṇ⁶ kathitañ; mayā imāsañ dvinnañ sampattīnañ nipphādaṇaṇ kammañ⁷ kātuñ vaṭṭatīti' cintetvā, 'bhante sve mayhañ bhikkhañ gaṇhathā'⁸ ti therañ nimantesi.⁹ 'Kittakehi te bhikkhūhi attho upāsakā' ti.¹⁰ 'Kittakā pana vo bhante parivārā' ti. 'Sahassaṇ¹¹ upāsakā' ti. 'Sabbhe'eva¹² saddhiṇṇ sve bhikkhañ gaṇhatha¹³ bhante' ti. Thero adhiवेशesi. Upāsako nagaravīthiyañ caranto:¹⁴ 'amma tāta¹⁵ mayā bhikkhusahassaṇ nimantitañ, tumhe kittakānañ bhikkhūnañ¹⁶ bhikkhañ dātuñ sakkhissatha, tumhe kittakānañ' ti samādapesi.¹⁷ Manussā attano attano pahona-

¹ K. °bhattañ.

² K. dhammadesanañ.

³ K. tañ sutvā eko. F. tañ c'eko.

⁴ F., C., C^a., K. acchariyañ.

⁵ K. a. abbhūtañ vatta bho.

⁶ F. °desanāsu kā°. K. °desanañ sukhakār°. B. sukhakāraṇaṇ sukathitañ.

⁷ F. nipphādakakammañ. K. nipphādana°.

⁸ F. gaṇhati; corr. °tū.

⁹ K. a. thero āha.

¹⁰ K. a. tañ sutvā āha.

¹¹ C. C^a. sahassamattā.

¹² F. va. C., C^a., K. sabbhehi.

¹³ F., C., C^a., K. gaṇhatha.

¹⁴ K. a. manusse disvā.

¹⁵ K. tāta.

¹⁶ K. om.

¹⁷ F. K. °peti.

kaniyāmena : ‘ mayañ dasannaṃ¹ dassāma ’ — ‘ mayañ vīsatiyā ’ — ‘ mayañ² satassā ’ ti āhaṃsu. Upāsako : ‘ tena hi ekasmiṃ ṭhāne samāgamaṃ katvā ekato va pacissāma,³ sabbe tilataṇḍulasapphiphāṇitādini⁴ samāharathā ’ ti ekatṭhāne⁵ samāharāpesi. Ath’ assa eko kuṭimbiko sata-sahassagghanakaṃ⁶ gandhakāsāvavattaṃ datvā : ‘ sace te dānavattaṃ⁷ nappahoti, idaṃ vissajjetvā yadūnaṃ taṃ⁸ pūreyyāsi ; sace pahoti, yass’ icchasi tassa bhikkhuno dadeyyāsīti ’ āha.⁹ Tassa sabbaṃ dānavattaṃ pahosi,¹⁰ kiñci ūnaṃ nāma nāhosi. So manusse pucchi : ‘ idaṃ ayyā¹¹ kāsavaṃ ekena kuṭimbikena evaṃ nāma vatvā dinnāṃ¹² atirekaṃ jātaṃ, kassa naṃ demā ’ ti. Ekacce : ‘ Sāriputtattherassa ’ ti āhaṃsu ; ekacce : ‘ thero sassapākasamaye¹³ āgantvā gamanasīlo Devadatto amhākaṃ maṅgalāmaṅgalesu sahāyo udakamaṇiko viya niccapatitṭhito,¹⁴ tassa naṃ¹⁵ demā ’ ti āhaṃsu. Sambāhulikāyakathāya¹⁶ pi : ‘ Devadattassa dātabbaṃ ’ ti cattāro bahutarā ahesuṃ. Atha naṃ Devadattassa adaṃsu ; so taṃ chinditvā¹⁷ saṃvidahitvā rajitvā¹⁸ nivāsetvā pārupitvā vicarati.¹⁹ Taṃ disvā : ‘ nayidaṃ Devadattassa anucchavikaṃ, Sāriputtattherassa anucchavikaṃ, Devadatto attano ananucchavikaṃ nivāsetvā pārupitvā vicaratīti ’ vadiṃsu.

¹ C. dvinnaṃ.

² K. a. tiṅsāya, mayañ cattālīsāya, mayañ pañcāsāya, mayañ. B. a. tiṅsati, mayañ cattālisaṃ, mayañ, and has satāṃ. ³ B. parivissāma.

⁴ F. corr. °pāṇitādini. C. C^a. tela°. B. a. °madhu° after °sappi°.

⁵ K., C^a., B. ekasmiṃ ṭh°.

⁶ F., C., C^a. sahassa°. C^a. °gghaṇakaṃ. K. B. °i-kaṃ.

⁷ S. a. pana.

⁸ F. tadā dānaṃ. C. taṃ dānaṃ. C^a. ya° taṃ dānaṃ. B. yaṃ ūnaṃ taṃ.

⁹ K. a. tadā. ¹⁰ K. pahoti. ¹¹ C. C^a. ayye.

¹² K. a. idaṃ dānavattaṃ. ¹³ K. °paripāka°.

¹⁴ K. B. niccaṃ. ¹⁵ K. taṃ.

¹⁶ C., C^a., B. sambahu°. C^a. °likāya. C^a. a. tava.

¹⁷ K. nicchi° va. sibbitvā. ¹⁸ F. om. K. a. koṭṭevā.

¹⁹ K. a. manussā naṃ. B. manussā after taṃ disvā.

Ath' eko disāvāsiko bhikkhu Rājagahā¹ Sāvattiṇṇ gantvā Satthāraṇ vanditvā katapaṭṭisanthāro Satthārā dvinnāṇ aggasāvakānaṇ phāsuvihāraṇ pucchito ādito² paṭṭhāya sabbaṇ taṇ pavattiṇ³ ārocesi. Satthā: 'na kho bhikkhave⁴ idān' ev' eso⁵ attano ananucchavikaṇ vatthaṇ dhāreti, pubbe pi dhāresi yevā' ti vatvā⁶ atītaṇ āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaṇ Brahmadatte rajjaṇ kārente Bārāṇasivāsī⁷ eko hatthimārako hatthī māretvā⁸ māretvā dante ca nakhe ca antāni ca ghanamaṇsaṇ ca āharitvā vikkiṇanto⁹ jīvikaṇ kappeti.¹⁰ Ath' ekasmiṇ araṇṇe anekasahassā hatthī gocaraṇ gahetvā gacchantā paccekabuddhe disvā tato paṭṭhāya gacchamānā gamanāgamana-kāle¹¹ jannukehi patitvā¹² vanditvā pakkamanti. Ekadivasaṇ hatthimārako taṇ kiriyaṇ disvā: 'ahaṇ ime kicchena māremi, ime ca gamanāgāmanakāle¹³ paccekabuddhe vandanti, kiṇ nu kho disvā vandantīti' cintento, 'kāsavaṇ'¹⁴ ti sallakkhetvā: 'mayāp' idāni¹⁵ kāsavaṇ¹⁴ laddhuṇ vaṭṭatīti cintetvā, ekassa paccekabuddhassa jātassaraṇ¹⁶ oruyha nahāyantassa tīre ṭhapitesu kāsavesu¹⁷ cīvaraṇ thenetvā tesāṇ hatthīnaṇ gamanāgamana-magge satthiṇ¹⁸ gahetvā sasiṇ¹⁹ pārupitvā nisīdati.²⁰ Hatthī taṇ disvā 'paccekabuddho' ti saṇṇāya vanditvā pakkamanti. So tesāṇ sabbapacchato²¹ gacchantāṇ satthiyā paharitvā māretvā dantādini gahetvā sesāṇ

¹ F. °gaha; corr. °gahato.

² F. om.; corr. a. tato.

³ K. pavuttiṇ, om. taṇ, a. bhagavato.

⁴ B. bhikkhu.

⁵ K., C^a., B. eva so.

⁶ K. a. tena yācito.

⁷ K. °vāsiko.

⁸ F., C^a., K. om.

⁹ F. corr. vikkī°.

¹⁰ C., C^a. K. kappesi.

¹¹ F., C., C^a. gamanakāle.

¹² K. B. nipat°.

¹³ C. gamanakāle.

¹⁴ K. Kāsāvavatthan.

¹⁵ B., C., C^a. mayāpi idāni.

¹⁶ K. jātaṇ saraṇ. B. jātasāraṇ.

¹⁷ B. cīvaresu, and om. cīvaraṇ. K. a. gato.

¹⁸ C^a. °maggena satthiṇ. K. satthiṇ.

¹⁹ B., C., C^a., K. siṇ.

²⁰ K. nisīdi, and a. tadā. B. nisīdi.

²¹ F. corr. sabbesaṇ pa°.

bhūmiyaṃ nikkhanitvā¹ gacchati. Aparabhāge Bodhisatto hatthiyoniyaṃ paṭisandhiyaṃ gahetvā hatthijettḥako yūthapati ahoṣi. Tadā pi so tath' eva karoti. Mahāpuriso attano paṭisāya parihāṇiṃ² ñatvā, 'kuhiyaṃ ime hatthi gatā,³ mandā jātā' ti pucchitvā, 'na jānāma sāmīti' vutte, 'kuhiñci⁴ gacchantā maṃ anāpucchā⁵ na gamissanti, paripanthena bhavitabbaṃ' ti cintetvā,⁶ 'ekasmaṃ ṭhāne kāsāvaṃ pārupitvā nisinnassa santikā paripanthena bhavitabbaṃ' ti paṭisaṅkitvā,⁷ taṃ parigaṇhituṃ vattatīti⁸ sabbe hatthi⁹ purato pesetvā sayāṃ pacchato¹⁰ vilambamāno āgacchati. So sesahatthisu vanditvā gatesu mahāpurisaṃ āgacchantāṃ disvā cīvaraṃ saṅharitvā satthiṃ vissajji.¹¹ Mahāpuriso satthiṃ upatṭhapento āgacchanto pacchato¹² paṭikkamitvā¹³ satthiṃ vañcesi. Atha naṃ: 'iminā' me¹⁴ hatthi nāsitā' ti gaṇhituṃ pakkhandi; itaro ekaṃ¹⁵ rukkhāṃ purato katvā niliyi. Atha 'naṃ rukkhena saddhiyaṃ soḍḍāya parikkhipitvā gahetvā bhūmiyaṃ pothessāmīti'¹⁶ tena nīharitvā dassitaṃ kāsāvaṃ disvā: 'sa' āhaṃ imasmaṃ dussissāmī¹⁷ anekasahas-sesu¹⁸ me buddhapaccekaḥbuddhakhīṇāsavesu lajjā ca¹⁹ nāma bhinnā bhavissatīti' adhivāsetvā: 'tayā me ettakā²⁰ ñātakā nāsitā' ti pucchi. 'Āma sāmīti' vutte, 'kasmā evaṃ bhāriyaṃ kammam akāsi, attano ananucchavikaṃ vītarāgānaṃ anucchavikaṃ vatthaṃ paridahitvā, eva-rūpaṃ kammaṃ karontena bhāriyaṃ tayā²¹ kataṃ' ti evaṃ ca pana²² vatvā uttarim pi niggaṇhanto: 'Anik-

1 C^a. nikkhipitvā.

3 B. gaṇā gantva.

5 F. corr. °pucchantā. B. °itvā.

7 B. paṭisaṅketvā.

9 K. hatthino.

11 K. a. yeva. K. °tvā.

13 K. °ati°.

15 C. kaṃ.

17 K. dubb°. B. dubbh°.

19 F. va. K. B. om.

21 C^a. om.

2 F. corr. °ṇaṃ.

4 C. kuhiyaṃ. C^a. °n ti.

6 B. vatvā.

8 F., C., C^a. om.

10 F. pacchā.

12 F. om.

14 K. B. ime.

16 B. a. kate.

18 K. B. anekasatasa°.

20 C. C^a. a. ime.

22 C. a. naṃ.

kasāvo kāsavaṇ¹—pe²—sa ve kāsavaṇ arahatīti³ vatvā
—‘ayuttaṇ te kataṇ’ ti āha.⁴

Satthā imaṇ dhammadesanaṇ āharitvā,⁵ ‘tadā hatthi-
mārako Devadatto ahosi, tassa niggāhako hatthināgo
aham evā’ ti⁶ jātaṇ samodhānetvā, ‘na bhikkhave
idān’ eva pubbe pi Devadatto attano ananucchavikaṇ
vatthaṇ dhāresi⁷ yevā’ ti vatvā, imā gāthā abhāsi:

9. ‘Anikkasāvo kāsavaṇ yo vatthaṇ paridahessati,⁸
apeto damasaccena, na so kāsavam arahati.

10. ‘Yo ca vantakasāv’ assa sīlesu susamāhito
upeto damasaccena sa ve kāsavam arahatīti.’

Chaddantajātakenāpi ca⁹ ayam attho dīpetabbo’ ti.¹⁰
Tattha ‘anikkasāvo’ ti rāgādīhi¹¹ kasāvehi saka-
sāvo; paridahessatīti’ nivāsanapārupaṇaatttharaṇava-
sena paribhuñjissati—‘paridahissatīti’¹² pi pāṭho;
apeto damasaccenā’ ti indriyadamanena¹³ c’eva para-
matthasaccapakkhikena vacīsaccena ca apeto viyutto¹⁴
paricatto ti attho; ‘na so’ ti, so evarūpo puggalo
kāsavaṇ paridahitūṇ nārahati; ‘vantakasāv’ assā’ ti
catūhi maggehi vantakasāvo chaḍḍitakasāvo¹⁵ pahina-
kasāvo assa; ‘sīlesū’ ti catupārisuddhisīlesu; ‘susa-
māhito’ ti suṭṭhu samāhito suṭṭhito¹⁶ ‘upeto’ ti
indriyadamanena c’eva¹⁷ vuttappakārena ca saccena¹⁸
upagato,¹⁹ ‘sa ve’ ti so evarūpo puggalo taṇ gandha-
kāsāvavattaṇ²⁰ aharatīti.’²¹

¹ K. kāsavaṇ; *corr. to* °vaṇ.

² K. *gives all vs.* 9—*om.* pe and sa ve kā° ar°.

³ K. a. gāthaṇ.

⁴ K. vatvā taṇ visajesi *for* āha.

⁵ B. a. jātaṇ samodhānesi.

⁶ K. a. vatvā.

⁷ F., C., C^a. dhāreti.

⁸ B. paridahissati.

⁹ K. °jake nāma. F. C. *om.* ca.

¹⁰ K. a. yevā. F. Jāt. v. 50.

¹¹ S. kāmarāg°.

¹² F. paridadhassatīti. B. paridha°.

¹³ B. °damena—and *so infra.*

¹⁴ K. vimutto.

¹⁵ C^a. *om.*

¹⁶ K. suṭṭhahito.

¹⁷ C. C^a. ca.

¹⁸ K. vacīsa°.

¹⁹ K. upeto.

²⁰ B. kāsāvavattaṇ, *in brackets.*

²¹ C^a. arahatīti.

Gāthāpariyosāne so¹ disāvāsiko bhikkhu sotāpanno jāto;² aññe pi bahū³ sotāpattiphalādini pāpuṇṇsu; desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

Devadattassa vatthu sattamaṇ.⁴

8. AGGASĀVAKA-VATTHU

‘Asāre sāramatino’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Veluvane viharanto⁵ aggasāvakehi niveditaṇ Sañjayassa anāgamaṇaṇ ārabba kathesi.

Tatrāyaṇ anupubbikathā:⁶ Amhākaṇ hi Satthā ito kappasatasahassādhikānaṇ catunnaṇ asaṅkheyyānaṇ matthake Amaravatīnagare⁷ Sumedho nāma brāhmaṇakumāro hutvā, sabbasippesu⁸ nipphattiṇ patvā, mātāpitunnaṇ⁹ accayena anekakoṭisaṅkhaṇ dhanāṇ pariccajivā, isipabbajaṇ pabbajitvā, Himavante vasanto jhānābhīṅṇaṇ¹⁰ nibbattetvā, ākāseṇa gacchanto Dipaṅkaradasaballaṇ Sudassanavihārato Rammanagaraṇ¹¹ pavisanatthāya¹² maggaṇ sodhiyamānaṇ¹³ disvā, sayam pi ekam¹⁴ padesaṇ gahetvā¹⁵ tasmiṇ asodhite¹⁶ yeva āgatassa Satthuno attānaṇ setuṇ katvā¹⁷ kalale attharivā: ‘Satthā sasāvakasaṅgho kalalaṇ anakkamitvā maṇ akka-manto gacchatū’ ti nipanno, Satthārā taṇ¹⁸ disvā va: ‘Buddhaṅkuro¹⁹ esa anāgate kappasatasahassādhikānaṇ

¹ F. om.

² B. ahosi.

³ C^a. subahū.

⁴ C^a. dinnagandhakāsāvavatthuṇ.

⁵ K. a. dvihi.

⁶ C^a. ānu^o.

⁷ B. Amaravatīnāma^o. F. Amaranaṅgare. C. C^a. Amaranagare.

⁸ K. °sippānaṇ. F., C., C^a. °sippe.

⁹ B. K. °ūnaṇ (*constant variant*).

¹⁰ K. °āni.

¹¹ B. Rammavatīnagare. K. Ambarāvatīna^o.

¹² F. Rammanaṅgarapa^o.

¹³ C. S. a. janaṇ.

¹⁴ K. eka^o.

¹⁵ K. a. sodessāmi ti.

¹⁶ K. anitṭhite.

¹⁷ K. a. ajinacammaṇ. B. ajinacammaṇ *after* kalale.

¹⁸ K. C^a. om.

¹⁹ K. °karo.

catunnaṃ asaṅkheyyānaṃ pariyosāne Gotamo nāma
 Buddho bhavissatīti' vyākato; tassa Satthuno aparab-
 hāge Koṇḍañño, Maṅgalo¹ Sumano, Revato,² Sobhito,
 Anomadassī, Padumo, Nārado, Padumuttaro, Sumedho,
 Sujāto, Piyadassī, Atthadassī, Dhammadassī, Siddhattho,
 Tisso, Phusso, Vipassī, Sikhī, Vessabhū, Kakusandho,³
 Koṇāgamano, Kassapo⁴ ti lokāṃ obhāsetvā uppannānaṃ
 imesam pi tevīsatiyā⁵ Buddhānaṃ santike laddhavyā-
 karaṇo, dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa para-
 matthapāramiyo ti samatiṇṣapāramiyo pūretvā, Vessa-
 tarattabhāve t̥hito⁶ paṭhavikampanāni⁷ mahādānāni
 datvā, puttadāraṃ pariccajītvā āyupariyosāne Tusitapure⁸
 nibbattitvā,⁹ tattha yāvataṃyukaṃ t̥hatvā dasasahassacak-
 kavāḷadevatāhi sannipatitvā:¹⁰

'Kālo' yaṃ¹¹ te mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṃ
 sadevakan¹² tārayanto, bujjhassu amataṃ padaṃ' ti

utte,¹³ pañca mahāvīlokanāni viloketvā,¹⁴ tato cuto
 Sakyarājakule paṭisandhiṃ gahetvā,¹⁵ tattha mahāsam-
 pattiyā parihariyamāno¹⁶ anukkamena bhadrāyobbanāṃ
 patvā, tiṇṇāṃ utūnaṃ anucchavikesu tisu pāsādesu deva-
 lokasiriṃ viya rajjasiriṃ¹⁷ anubhavanto uyyānakīḷāya
 ḡamanasamaye anukkamena jīṇṇavyādhimatasaṅkhāte¹⁸

¹ K. Suma°.

² K. Revatto.

³ Kakku°.

⁴ K. a. cā.

⁵ F. tevīsatiyānaṃ. B. catuvīsatiyā.

⁶ K. a. sattakkhattuṃ.

⁷ K. °kampādīni. S. °kampanādīni.

⁸ K. Tussipure.

⁹ K. B. °etvā.

¹⁰ K. a. Buddhatthāya yācitto.

¹¹ F., C., C^a. om. B. deva° for yaṃ te.

¹² K. sadevalokaṃ.

¹³ K. taṃ sutvā for utte.

¹⁴ K. a. Kālaṃ desaṃ ca dīpaṃ ca kulāṃ mātaram eva
 ca ime pañca viloketvā uppajjanti mahāyasā ti (two
 verses). B. likewise, but has uppajjati mahāyaso, and puts
 the vss. after utte.

¹⁵ B. a. dasamāsaccayena mātukucchito vijāyī soḷasavas-
 sakāle tattha, etc.

¹⁶ K. parivā°.

¹⁷ C^a. om. K. om. ra°.

¹⁸ F. °saṅkhyāte.

tayo devadūte disvā, sañjātasañvego nivattitvā, catutthavāre¹ pabbajitaṅ² disvā, 'sādhu pabbajjā' ti pabbajjāya ruciṅ uppādetvā, uyyānaṅ gantvā tattha divasaṅ khepetvā Maṅgalapokkharāṇitire nisinno kappakavesaṅ gahetvā āgatenā Vissakammena³ devaputtena alaṅkatapaṭiyātto Rāhulakumārassa jātasāsaṅ sutvā, puttasiṇehassa balavabhāvaṅ ñatvā: 'yāva idaṅ bandhanaṅ na vaḍḍhati,⁴ tāvad eva naṅ chindissāmiti' cintetvā, sāyaṅ nagaraṅ pavisanto:

'Nibbutā nūna sā mātā nibbuto nūna so pitā
nibbutā nūna sā nārī, yassāyaṅ īdiso patīti'

Kisāgotamiyā⁵ nāma pitucchādhītāya bhāsitaṅ imaṅ gāthaṅ sutvā: 'ahaṅ imāya nibbutapadaṅ sāvito' ti⁶ muttāhāraṅ omuñcitvā tassā pesetvā, attano bhavanaṅ⁷ pavisitvā sirisayane nipanno⁸ niddūpagatānaṅ nātakittīnaṅ vippakāraṅ disvā, nibbiṇṇahadayo⁹ Channaṅ utthāpetvā, Kanthakaṅ¹⁰ āharāpetvā Kanthakaṅ āruyha Channasahāyo dasasahassacakkavāḷadevatāhi parivuto mahābhinnikkhammaṅ nikkhamitvā, Anomānānaditire¹¹ pabbajitvā, anukkamena Rājagahaṅ gantvā, tattha piṇḍāya caritvā Paṇḍavapabbatapabbhāre nisinno Magadharaṅṅo¹² rajjena nimantiyamāno taṅ paṭikkhipitvā, sabbaññutaṅ patvā, attano vijitaṅ āgamanatthāya tena gahitapaṭiṅṅo Ālāraṅ ca Uddakaṅ¹³ ca upasaṅkamitvā, tesāṅ santike adhigatavisesaṅ¹⁴ adisvā¹⁵ analaṅkaritvā¹⁶ chabbassāni mahāpadhānaṅ padahitvā, visākhapuṇṇama-

¹ C. C^a. catutthe vāre.

² S. °tarūpaṅ.

³ New S. ed. °kammunā. B. Visukammena. C. C^a. °kammade°. K. Vissakammaṇā.

⁴ K. na bbaddhati

⁵ K. kissā°. F. Kisāgotamīnāmapitucchādhītābhā°.

⁶ K. tīti vato.

⁷ B. gabbhaṅ.

⁸ C., C^a., K. nisinno. (K. has panno erased.)

⁹ K. nibbindha°. B. nibbinda°.

¹⁰ K. B. °ṇṭh°.

¹¹ B. C^a. Anomānaditire.

¹² B. and new S. raṅṅo

¹³ C^a. Uddālakaṅ. K. B. Uddakaṅ.

¹⁴ C^a. a. anuttame.

¹⁵ F., K., B. om.

¹⁶ C. C^a. om. K. analabhitvā.

divase¹ pāto va Sujātāya dinnapāyāsam paribhuñjitvā, Nerañjarāya nadiyā suvaṇṇapātiṇ² pavāhetvā, Nerañjarāya nadiyā³ tīre Mahāvanasaṇḍe nānāsamāpattihi divasabhāgaṇ vītināmetvā, sāyaṇhasamaye sotthiyena dinnāṇ tiṇāṇ gahetvā, Kālena nāgarājena⁴ abhithhuta-ḡuṇo bodhimaṇḍaṇ āruyha, tiṇāni santharivā: ‘na tāv’ imaṇ⁵ pallaṅkaṇ bhindissāmi yāva me anupādāya āsavehi cittaṇ vimuccatīti⁶ patiññaṇ katvā, puratthābhimukho⁷ nisīditvā⁸ suriye anattamite⁹ yeva Mārabalaṇ vidhamitvā, paṭhamayāme pubbenivāsaññaṇ¹⁰ majjhimayāme¹¹ cutūpapātaññaṇ¹² patvā,¹³ pacchimayā-māvasāne paccayākāre ñānaṇ otāretvā,¹⁴ dasabalacatuvesā-rajjādisabbagunaṇapatiṇḍitaṇ sabbaññutaññaṇ paṭivijjhitvā,¹⁵ sattasattāhaṇ bodhimaṇḍe¹⁶ vītināmetvā, atthame sattāhe ajapālanigrodhamūle nisīno dhammagambhīratāpaccavekkhaṇena¹⁷ apposukkataṇ āpajjamāno dasasahassacakkavālamahābrahmaparivārena¹⁸ Sahampatibrahmuṇā¹⁹ āyācitadhammadesano²⁰ buddhacakkhunā lokaṇ oloketvā Brahmaṇo²¹ ca ajjhesanaṇ adhivāsetvā: ‘kassa nu kho ahaṇ paṭhamaṇ dhammaṇ deseyyaṇ’ ti olokeno Ālāruddakānaṇ kālakatabhāvaṇ ñātvā, pañcavaggiyānaṇ bhikkhūnaṇ bahūpakārataṇ²² anussaritvā, utthāyāsanaṇ

¹ F. *corr.* °mādivase. K. °puṇṇami°.

² F. svaṇṇā°.

³ K. *om.*

⁴ K. kālanā°.

⁵ C^a. a. sita°.

⁶ C. C^a. vimucissatīti. K. vimuñcissatīti. B. na before vi°.

⁷ K. puratthimā°.

⁸ C. nisīdi.

⁹ K. B. atthaṅgamite.

¹⁰ K. C^a. °ññaṇ.

¹¹ K. a. patvā. ¹² K. catūpapapāta°. F. C^a. cutuppāta°.

¹³ K. nibbattetvā.

¹⁴ K. a. aruṇugamanasamaye.

¹⁵ K. patibujjhitvā. (K. *al.* patibujjh° for paṭivijjh°.)

¹⁶ K. °maṇḍale.

¹⁷ K. °atāya.

¹⁸ C^a. dasasahassi°. C. dassasahassi°. F., C., C^a., K. *om.* cakkavāla. C. C^a. °mahābrā°.

¹⁹ K. Sahapati°.

²⁰ K. āyācitaṇ dhammaṇ desento.

²¹ F. Brahmaṇo. C. K. Brāhmuṇo. B. *om.* ca.

²² K. °raṇ.

Kāsipuraṇ gacchanto antarāmagge¹ Upakena² saddhiṇ mantetvā āsāḥipuṇṇamadivase³ Isipatane migadāye pañcavaggiyānaṇ⁴ vasaṇatṭhānaṇ patvā, te⁵ ananucchavikena samudācārena samudācarante saññāpetvā, Aññakoṇḍaññāpamukhe⁶ atṭhārasa brahmakotiyo⁷ amataṇ⁸ pāyento⁹ dhammacakkaṇ pavattetvā, pavattavaradhammacakko¹⁰ pañcamiyaṇ¹¹ pakkhassa sabbe pi¹² te bhikkhū arahatte patiṭṭhāpetvā, taṇ divasam eva Yasassa kulaputassa¹³ upanissayasampattiṇ disvā taṇ rattibhāge nibbijjivā¹⁴ gehaṇ pahāya nikkhantaṇ¹⁵ ‘ehi Yasā’ ti pakkosivā, tasmiñ ñeva rattibhāge sotāpattiphalaṇ patvā punadivase arahattaṇ pāpetvā¹⁶ apare¹⁷ pi tassa sahāyake catupaṇṇāsajane ehibhikkhupabbajjāya¹⁸ pabbājetvā arahattaṇ¹⁹ pāpesi.

Evaṇ loka ekasatṭhiyā arahantesu jātesu vutthavasso pavāretvā²⁰ ‘caratha bhikkhave cārikaṇ’ ti satṭhibhikkhū²¹ disāsu pesetvā sayāṇ Uruvelaṇ²² gacchanto antarāmagge Kappāsikavanasaṇḍe tiṇsajane²³ Bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapacchimako sotāpanno, sabbuttamo anāgāmī ahosi; te pi²⁴ sabbe ehibhikkhubhāven’ eva pabbājetvā disāsu pesetvā, sayāṇ Uruvelaṇ gantvā adḍhuddhāni pāṭihāriyasahassāni²⁵ dassetvā,

¹ K. antarāya ma°.

² F. corr. upāsakena. K. a. ājīvakena.

³ F. C. asāḥipuṇṇamā°. C^a. āsāḥipuṇṇama°. B. āsāḥi°. K. °mi°.

⁴ K. a. bhikkhūnaṇ.

⁵ K. tena. ⁶ C^a. Aññā°. K. B. Aññāta°. K. °ppa°.

⁷ K. brāhma°. ⁸ C. amatapānaṇ. C^a. amataṇ pānaṇ.

⁹ K. pāyevā. ¹⁰ K. pavattitapavara°. B. pavattita°.

¹¹ K. pañcamigatiyaṇ. ¹² F., C., C^a. om.

¹³ B. Yasakula°.

¹⁴ K. nibbhindivā. B. nibbind° in brackets.

¹⁵ K. nikkhamantaṇ. C. a. tam. B. a. taṇ disvā.

¹⁶ F. pāpesi. ¹⁷ B. aparabhāge.

¹⁸ C^a. ehi bhikkhū bhāvāya. ¹⁹ C^a. arahatte.

²⁰ K. a. satthā. ²¹ F. satṭhiṇ bhi°.

²² C. Uruvelāyaṇ. K. Uluvelaṇ (gen. Uru°).

²³ F. C^a. tiṇsayojane. ²⁴ C^a. a. satte. ²⁵ K. °ssā.

Uruvelakassapādayo sahasajatilaparivāre tebhātikajaṭile vinetvā, ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā, Gayāsīse nisīdāpetvā ādittapariyāya desanāya¹ arahatte patitṭhāpetvā, tena arahantasahassena² parivuto Bimbisārarañño dinnāṇ paṭiññaṇ mocessamīti' Rājagahanagarūpacāre Laṭṭhivanuyyānaṇ gantvā, 'Satthā kira āgato' ti sutvā dvādasanahutehi³ brāhmaṇagahapatikehi saddhiṇ āgatassa rañño madhuradhammakathaṇ kathento rājānaṇ ekādasahi nahutehi⁴ saddhiṇ sotāpattiphale patitṭhāpetvā, ekanahutaṇ saraṇesu⁵ patitṭhāpetvā, punadivase Sakkena devarañña⁶ māṇavakavaṇṇaṇ⁷ gahetvā abhitthutagaṇo Rājagahanagaraṇ⁸ pavisitvā, rājanivesane katabhattakicco Veḷuvanārāmam paṭiggahetvā, tatth' eva vāsaṇ kappesi; tattha naṇ Sāriputtamoggallānā upasaṅkamiṇsu.

Tatrāpi ayaṇ⁹ ānupubbikathā:¹⁰ Anuppanne yeva hi Buddhē Rājagahato avidūre Upatissagāmo Kolitagāmo ti¹¹ dve brāhmaṇagāmā ahesuṇ.¹² Tesu Upatissagāme Rūpasāriyā nāma brāhmaṇiyā gabbhassa patitṭhitadivase yeva Kolitagāme Moggaliyā nāma brāhmaṇiyā¹³ pi gabbho patitṭhahi. Tāni kira dve pi kulāni yāva sattamā kulaparivaṭṭā¹⁴ ābaddhaparibaddhasahāyakān'¹⁵ eva; tāsaṇ¹⁶ dvinnam pi ekadivasam eva¹⁷ gabbhaparihāraṇ adaṇsu. Tā ubho pi dasamāsaccayena putte vijāyiṇsu; nāmagahaṇadivase Sāriyā brāhmaṇiyā¹⁸ puttassa Upatissagāmake¹⁹ jeṭṭhakulassa puttattā 'Upatisso' ti nāmaṇ

¹ B. a. ne.

² C^a. °sahassapari°.

³ K. °nahuttehi (°tt° al.).

⁴ K. ekādasana°.

⁵ K. tisar°.

⁶ K. C^a. °rañño. B. °rājena.

⁷ F. C^a. māṇavavaṇṇaṇ.

⁸ K. °gahaṇ.

⁹ C. C^a. °p'āyaṇ. K. tatrāyaṇ.

¹⁰ F., C., C^a. anu° (constant var.).

¹¹ F. C. om. K. cā ti.

¹² F. C. om. C^a. °gāmāhesuṇ.

¹³ F. Moggalānāmabrā°. C. Mogallānabrā°. C^a. Moggall°.

¹⁴ K. °vattāni.

¹⁵ K. āvaddha°. F. °paribaddhā (?) sa°. K. °pati°.

B. °pati°.

¹⁶ C. °kān' etāsaṇ.

¹⁷ K. °divase meva.

¹⁸ F., C., C^a. Sāribrā°.

¹⁹ C^a. °gāme.

kariṅsu;¹ itarassa Kolitagāme jetṭhakulassa puttattā 'Kolito' ti nāmaṅ kariṅsu.² Te ubho pi³ vuddhim⁴ anvāya sabbasippānaṅ pāraṅ agamaṅsu. Upatissamānavassa kilanattāya nadiṅ vā uyyānaṅ vā gamanakāle pañca suvaṅṅasivikāsatāni parivārāni⁵ honti; Kolitamānavassa pañca ājaññarathasatāni. Dve pi janā pañca⁶ pañca māṇavakasataparivārā honti. Rājagahe ca anusaṅvaccharaṅ giraggasamajjaṅ⁷ nāma hoti.⁸ Tesāṅ dvinnam pi ekatṭhāne yeva mañcam⁹ bandhanti; dve pi ekato va nisiditvā samajjaṅ passantā¹⁰ hasitabbatṭhāne hasanti, saṅvegatṭhāne saṅvegaṅ janayanti¹¹ dāyaṅ¹² dātuṅ yuttatṭhāne dāyaṅ¹³ denti. Tesāṅ iminā va niyāmena ekadivaṅsaṅ¹⁴ samajjaṅ passantānaṅ paripākagatattā¹⁵ ñāṇassa purimesu divasesu¹⁶ viya hasitabbatṭhāne hāso vā saṅvegatṭhāne saṅvegajanaṅaṅ¹⁷ vā¹⁸ dātuṅ yuttatṭhāne dānaṅ¹⁹ vā nāhosi.²⁰ Dve pi pana janā evaṅ cintayṅsu: 'kiṅ ettha oloketabbam atthi, sabbe p'ime²¹ appatte vassasate apaṅṅattikabhāvaṅ gamissanti, amhehi pana ekaṅ mokkhadhammaṅ²² pariyesituṅ vaṭṭatīti' ārammaṅaṅ gahe tvā nisidiṅsu. Tato Kolito Upatissaṅ āha: 'samma Upatissa na tvaṅ aññesu divasesu²³ viya haṭṭhapahaṭṭho²⁴ anattamanadhātuko 'si, kiṅ te salakkhitā' ti.²⁵ 'Samma Kolita etesaṅ olokane sāro

1 K. akaṅsu.

2 C. C^a. kariṅsū ti.

3 F. om.

4 C. uddhim.

5 F., C., C^a. parivārā. F. corr. om.6 F. C^a. om.7 C^a. °samāpajjaṅ. K. °samajo.8 K. C^a. honti. B. ahosi.

9 K. matipatiññaṅ for ma°.

10 C^a. rep.11 K. saṅvejanti. C^a. saṅvijjanti. C. B. saṅvejenti.12 C. C^a. om.13 C^a. dāyādam.14 C. a. pi taṅ. C^a. a. pi.

15 F. °gatassa.

16 F. purimesu.

17 K. C^a. saṅvego.

18 K. a. dāyaṅ.

19 K. dāyaṅ.

20 F. nāhoti; corr. K. na hoti. C^a. na hosi.

21 F. v'ime.

22 F. ekamo°.

23 C. aññadi°.

24 K. a. idāni.

25 K. a. So āha.

nāma¹ natthi, niratthakam etaṅ,² attano makkhadhammaṅ gavesituṅ vaṭṭatīti' idaṅ cintayanto nisinn'o'mhi; tvaṅ pana kasmā anattamano' ti.³ So pi tath' eva āha.⁴

Ath' assa attanā saddhiṅ ekajjhāsayaṅ ñatvā Upa-tisso āha :⁵ 'amhākaṅ ubhinnaṃ pi sucintitaṅ, makkhadhammaṅ pana⁶ gavesantehi⁷ ekā pabbajjā⁸ laddhuṅ vaṭṭati, kassa santike pabbajāmā' ti.

Tena kho pana samayena Sañjayo⁹ paribbājako Rājagahe paṭivasati, mahatīyā paribbājikaparīsāya¹⁰ saddhiṅ. Te 'tassa santike pabbajissāmā' ti, pañca māṇavakasatāni 'sivikā¹¹ ca rathe ca gahetvā gacchathā' ti uyyojetvā,¹² pañcahi pi satehi saddhiṅ Sañjayassa santike pabbajīṃsu. Tesāṅ pabbajitakālato¹³ paṭṭhāya Sañjayo atirekalābhag-gayasaggappatto ahosi,¹⁴ katipāhen' eva sabbaṅ Sañjayassa samayaṅ parimadditvā : 'ācariya tumhākaṅ jānana-samayo ettako va, udāhu uttarim pi atthīti' pucchīṃsu. 'Ettako va; sabbaṅ tumhehi ñātaṅ' ti vutte,¹⁵ cintayīṃsu : 'evaṅ sati imassa santike brahmacariyavāso¹⁶ niratthako, mayaṅ yaṅ¹⁷ makkhadhammaṅ gavesituṅ nikkhantā taṅ¹⁸ imassa santike uppādetuṅ na sakkoma,¹⁹ mahā kho pana Jambudīpo gāmanigamarājadhāniyo carantā²⁰ addhā²¹ makkhadhammadesakaṅ kañci ācariyaṅ labhissāmā' ti. Tato paṭṭhāya yattha yattha 'paṇḍitasamaṇabrāhmaṇā atthīti'²² vadanti, tattha tattha gantvā sākacchaṅ karonti. Tehi puṭṭhapaṇḍhaṅ aṅṅe

¹ C., C^a., K., B. *om*.

² C. °kam ev' etaṅ. C^a. °kam eva taṅ.

³ K. B. 'sīti. ⁴ C. tath' evāha. ⁵ K. a. samma.

⁶ K. a. gavesituṅ vaṭṭati. ⁷ K. a. nāma.

⁸ K. B. ekaṅ °jjaṅ. ⁹ B. a. māma.

¹⁰ K. °aka°. ¹¹ K. B. °kāyo.

¹² B. a. te ubho pi ekāya sivikāya ekena rathena gantvā—then Sañjayassa, etc. ¹³ K. corr. °itato.

¹⁴ C^a. a. tena. K. a. te. ¹⁵ K. a. te. ¹⁶ F. a. va.

¹⁷ K. B. *om*. ¹⁸ C. C^a. so. K. caramānā.

¹⁹ C^a. sakkā amhākaṅ (Kho, etc.). ²⁰ F. a. tattha.

²¹ B. makkhadhammaṅ desitaṅ kiñci. ²² K. santī.

kathetuṃ na sakkonti; te pana¹ tesu pañhaṃ vissaj-
jenti; evam sakalajambudīpaṃ² paṇḍitaṃ³ nivattitvā
sakaṭṭhānam eva⁴ āgantvā: 'samma Kolita amhesu⁵ yo
paṭhamaṃ amataṃ adhigacchati, so itarassa⁶ ārocetū' ti⁷
katikaṃ akaṅsu. Evaṃ tesu katikaṃ katvā viharantesu
Satthā vuttānukkamena⁸ Rājagahaṃ patvā Veḷuvanaṃ
paṭiggahetvā Veḷuvane viharati; tadā:⁹ 'caratha bhikk-
have cārikaṃ bahujanahitāyā' ti ratanattayagunāppakā-
sanatthaṃ¹⁰ uyyojitānaṃ ekasatṭhiyā arahantānaṃ antare¹¹
pañcavaggiyānaṃ abbhantaro¹² Assajimāhāthero¹³ paṭini-
vattitvā Rājagahaṃ āgato punadivase pāto va patta-
cīvaraṃ ādāya Rājagahaṃ piṇḍāya pāvisi. Tasmīṃ samaye
Upatissaparibbajako pāto va bhattakiccaṃ katvā Parib-
bājakārāmaṃ gacchanto therāṃ disvā cintesi: 'mayā
evarūpo nāma pabbajito na diṭṭhapubbo yeva ye loke
arahanto¹⁴ vā arahattamaggaṃ vā samāpannā,¹⁵ ayaṃ
tesu bhikkhūnaṃ¹⁶ aññataro. Yannūnāhaṃ imaṃ bhik-
khuṃ upasaṅkamitvā puccheyyaṃ: 'kaṃsi¹⁷ tvaṃ āvuso
uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā tvaṃ
dhammaṃ rocesīti.' Ath' assa etad ahoṣi: 'akālo kho
imaṃ bhikkhuṃ pañhaṃ pucchituṃ, antaragharāṃ¹⁸ pa-
vitṭho piṇḍāya carati. Yannūnāhaṃ imaṃ bhikkhuṃ
piṭṭhito¹⁹ piṭṭhito anubandheyyaṃ, atthikehi upaññataṃ²⁰
maggaṃ' ti. So therāṃ laddhapinḍapātaṃ aññatarāṃ
okāsaṃ gacchantāṃ disvā nisiditukāmataṃ c'assa ñatvā

1 C^a. om.

2 K. °jambū°.

3 K. a. pacchā.

4 C^a. °ṭṭhān' eva.

5 F. om.

6 F., C., C^a, B. om.

7 K. a. aññamaññaṃ.

8 K. anukk°.

9 K. a. Satthārā.

10 C^a. °ṭṭhāya.

11 K. antare after pa°.

12 F. C. abhantare. C^a. B. abbhantare.13 F., C., C^a. Assajithero. K. Assajitathero.

14 F. corr. arahantā (?).

15 C. samāpatto. C^a. samāpattaṃ vā.

16 K. bhikkhu.

17 F. corr. k'āsi.

18 K. a. ayaṃ.

19 K. om.

20 C^a. upasa°.

21 B. a. piṭṭhito piṭṭhito anubandhīti.

attano paribbājakapīṭhakaṃ¹ paññāpetvā adāsi; bhattakiccapariyosāne pi'ssa attano kuṇḍikāya udakaṃ adāsi. Evaṃ ācariyavattaṃ katvā katabhattakiccena therena saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā evam āha²: 'vipasannāni³ kho pana⁴ te āvuso indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo, pariyodāto, kaṃsi⁵ tvaṃ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā⁶ tvaṃ dhammaṃ rocesīti' pucchi. Thero cintesi: 'ime paribbājakā nāma sāsanaṃ paṭipakkhabhūtā, imassa sāsane⁷ gambhīrataṃ dassessāmīti⁸ attano navakabhāvaṃ dassento āha: 'ahaṃ kho āvuso navo acirappabbajito adhunāgato imaṃ dhammavinayaṃ,⁹ na tāvāhaṃ¹⁰ sakkhissāmi vitthārena dhammaṃ desetū' ti. Paribbājako: 'ahaṃ Upatisso nāma, tvaṃ yathā sattiyā appaṃ vā bahuṃ vā vadatu;¹¹ etaṃ nayasatena nayasahassena paṭivijjhitaṃ mayhaṃ bhāro' ti cintetvā āha:

'Appaṃ vā bahuṃ vā bhāsassu
atthañ ñeva me brūhi
atthen' eva¹² me attho
kiṃ kāhasi vyañjanaṃ bahuṃ' ti.

Evaṃ vutte, thero: 'ye dhammā hetuppabbhavā' ti¹³ gāthaṃ āha. Paribbājako paṭhamapadadvayam eva sutvā sahasanayasampanne¹⁴ sotāpattiphale¹⁵ patitṭhahi, itaraṃ

¹ F. °piṭṭhikaṃ. C^a. °pīthaṃ. ² K. om. evam āha.

³ F. pavippa°; corr. paṭippa°.

⁴ F., C., C^a., K. om. B. om. te.

⁵ F. corr. k'āsi.

⁶ K. a. dhammassa vā. C^a. Kasmā for Kassa vā.

⁷ B. sāsanaṃ.

⁸ K. a. atha kho thero.

⁹ F. dhammaṃ vi°.

¹⁰ C^a. na yannūnāhaṃ. F. na, nāhaṃ. K. na tāva.

¹¹ F. vadatha. K. C^a. vada.

¹² C., C^a., K. atthena.

¹³ K. a. tesāṃ hetuṃ Tathāgato, tesāñ ca yo nirodho evaṃvādi mahāsamaṇo (completing the verses).

¹⁴ K. B. °patimaṇḍite for °sampanne.

¹⁵ K. °magge for phale.

padadvayaṃ sotâpannakāle¹ niṭṭhāpesi.² So pi³ sotâpanno⁴ hutvā uparivisesse appavattante ‘bhavissati ettha kāraṇaṃ’ ti sallakkhetvā therayaṃ āha : ‘bhante mā uparidhammadesanaṃ vadḍhayittha, ettakam eva hotu,⁵ kuhiṃ amhākaṃ⁶ Satthā vasatīti.’ ‘Veḷuvane⁷ āvuso’ ti. ‘Tena hi bhante tumhe purato yātha;⁸ mayhaṃ eko sahāyako atthi, amhehi ca aññamaññaṃ katikā katā,⁹ “yo¹⁰ paṭhamaṃ amataṃ¹¹ adhigacchati so ārocetū” ti, ahaṃ taṃ patiññaṃ¹² mocetvā mama¹³ sahāyakaṃ gahetvā tumhākaṃ gatamaggen¹⁴ eva Satthu santikaṃ āgamissāmīti¹⁵ pañcapatitṭhitena therassa pādesu¹⁶ nipatitvā, tikkhattum padakkiṇaṃ katvā, therayaṃ uyyojetvā, Paribbājakārāmābhimukho agamāsi. Koliṭaparibbājako taṃ dūrato vāgacchantaṃ¹⁷ disvā : ‘ajja mayhaṃ sahāyakassa¹⁸ mukhavaṇṇo na aññadivasesu¹⁹ viya, addhā tena amataṃ adhigataṃ bhavissatīti’ amatādhigamaṃ pucchi. So pi’ssa : ‘Ām²⁰ āvuso amatam adhigataṃ’ ti paṭijānitvā, tam eva gātham abhāsi. Gāthāpariyosāne Koliṭo sotâpattiphale patitṭhahitvā āha : ‘kuhiṃ kira samma amhākaṃ Satthā vasatīti.’²¹ ‘Veḷuvane kira samma,²² evaṃ no ācariyena Assajittherena kathitaṃ’ ti. ‘Tena hi samma āyāma, Satthāraṃ passissāmā’ ti. Sāriputtatthero ca nāma’ esa sadāpi ācariyapūjako va²³ tasmā sahāyakaṃ²⁴ evam āha : ‘samma amhehi amataṃ²⁵ adhigataṃ amhākaṃ ācariyassa Sañjayaparibbājakassāpi kathessāma ; bujjha-

¹ K. sotâpatiphalakāle. B. sotâpattiphallappattakāle.

² F. niṭṭhāsi. ³ F., C., C^a. om. ⁴ K. sotâpattipanno.

⁵ K. hoti.

⁶ K. tumhākaṃ.

⁷ K. a. viharati.

⁸ F. ṭhāta. C^a. yathā.

⁹ B. katikaṃ katvā and a. amhesu.

¹⁰ F. rep.

¹¹ C. C^a. am^o pa^o. ¹² C^a. om.

¹³ F., C., C^a., B. om.

¹⁴ F. āgamanama^o.

¹⁵ F. B. °ssāmāti.

¹⁶ B. pādāmūlesu.

¹⁷ C., C^a., K., B. va ā^o.

¹⁸ K. sahāyassa. ¹⁹ K. aññesu di^o.

²⁰ F., K., B. om.

²¹ K. pativ^o.

²² C. C^a. sammāti.

²³ F. om.

²⁴ C., C^a., K. sahāyaṃ.

²⁵ F. om. C., C^a., B. adhigataṃ amataṃ.

māno paṭivijjhissati,¹ apaṭivijjhanto amhākaṃ saddahitva Satthu santikaṃ gamissati, Buddhānaṃ desanaṃ² sutvā maggaphalapaṭivedhaṃ karissatīti.’ Tato³ dve pi janā Sañjayassa santikaṃ agamaṃsu. Sañjāyo te disvā: ‘kiṃ tātā koci vo amatamaggadesako laddho’ ti pucchi. ‘Āma ācariya laddho, Buddho loke uppanno, dhammo⁴ uppanno, saṅgho⁵ uppanno, tumhe tucche asāre⁶ vicaratha,⁷ etha Satthu santikaṃ gamissāmā⁸’ ti. ‘Gacchatha tumhe, ahaṃ na sakkhissāmīti.’ ‘Kiṃ kāraṇā’ ti.⁹ ‘Ahaṃ mahājanassa ācariyo hutvā vicariṃ, tassa¹⁰ me antevāsibhāvo¹¹ cāṭiyā udañcanabhāvappatti¹² viya hoti, na sakkhissām’ ahaṃ¹³ antevāsikavāsaṃ¹⁴ vasituṃ’ ti. ‘Mā evaṃ karittha¹⁵ ācariyā’ ti. ‘Hotu tātā gacchatha tumhe, nāhaṃ sakkhissāmīti.’ ‘Ācariya loke Buddhassa uppannakālato paṭṭhāya mahājano gandhamālādihattho gantvā tam eva pūjessati, mayam pi tatth’ eva gamissāma, tumhe kiṃ karissathā’ ti. ‘Tātā kiṃ nu kho imasmiṃ loke dandhā bahū, udāhu paṇḍitā’ ti. ‘Dandhā ācariya bahū, paṇḍitā nāma katipayā¹⁶ eva¹⁷ hontīti.’ ‘Tena hi tātā¹⁸ paṇḍitā paṇḍitasamaṇassa¹⁹ Gotamassa santikaṃ gamissantī, dandhā dandhassa²⁰ mama santikaṃ āgamis-

¹ C^a. apaṭi^o.

² F. Buddhāde^o. K. Buddhassa.

³ F., C., C^a. a. pi.

⁴ F., C., C^a. a. va.

⁵ K. B. a. loke.

⁶ K. a. gahetvā.

⁷ B. a. tasmā.

⁸ K. gacchāmā, and a. so āha.

⁹ K. a. pucchisṃsu—so āha.

¹⁰ B. vicarantassa.

¹¹ K. °vāsikavāso nāma. F. antevāsivāso. C. C^a. a. so.

¹² MSS. and F. are sadly at sea here. Udañcana of S. is a bucket for drawing water out of a well. See M. W., ‘Sanskrit Dictionary,’ s. v.

¹³ K. °mi’haṃ. C. C^a. °māhaṃ.

¹⁴ F., C., C^a. °vāsivāsaṃ.

¹⁵ F. B. kari.

¹⁶ F. katicī. C. C^a. kati. B. kadāci.

¹⁷ C^a. evaṃ. K. va.

¹⁸ F. om.

¹⁹ F. K. paṇḍitā sa^o. B. sa^o.

²⁰ F. K. dandhā. B. also, with amhākaṃ for mama.

santi, gacchatha tumhe, nâhaṇ gamissāmīti.' Te 'paññāyissatha tumhe ācariyā'¹ ti pakkamiṇsu. Tesu gacchantesu Sañjayassa parisā bhijji;² tasmiṇ khāṇe ārāmo tuccho ahosi. So tucchaṇ ārāmaṇ disvā uṇhaṇ lohitaṇ chaḍḍesi. Tehi pi saddhiṇ gacchantesu pañcasu paribbājakasatesu Sañjayassa³ adḍhateyyasatāni⁴ nivattiṇsu,⁵ attano antevāsikehi adḍhateyyehi paribbājaka-satehi saddhiṇ Veluvanaṇ agamaṇsu. Satthā catuparisamajjhe nisinno dhammaṇ desento te dūrato va⁶ disvā bhikkhū āmantesi: 'ete⁷ bhikkhave dve sahāyakā⁸ āgacchanti Kolito ca Upatisso ca,⁹ etaṇ me sāvakayugaṇ bhavissati aggaṇ bhaddayugaṇ'¹⁰ ti. Te Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisidiṇsu.¹¹ Te Bhagavantaṇ etaḍ avocaṇ: 'labheyyāma mayaṇ bhante Bhagavato santike pabbajjaṇ, labheyyāma upasampadaṇ' ti. 'Etha bhikkhavo' ti,¹² Bhagavā avoca—'svākkhāto¹³ dhammo, caratha brahmacariyaṇ sammā dukkhassa antakiriyaṇ' ti; sabbe iddhimayapattacīvaradharā vassasatikatherā viya ahesuṇ.

Atha nesuṇ parisāya¹⁴ caritavasena¹⁵ Satthā dhamma-desanaṇ vaḍḍhesi, ṭhapetvā dve aggasāvake avasesā arahattaṇ pāpuṇiṇsu; aggasāvakānaṇ pana uparimag-gattayakiccaṇ¹⁶ na niṭṭhāsi. Kiy kāraṇā? Sāvaka-pāramiñāṇassa mahantatāya. Athāyasmā Mahāmoggallāno

¹ C^a. ācariy' assā ti.

² K. corr. bhijjisuṇ.

³ K. a. parisā.

⁴ K. a. °paribbājaka°.

⁵ K. a. te, and rep. attano. B. a. tesu gacchantesu.

⁶ K. B. a. āgacchante.

⁷ F. om.

⁸ F. sahāyā (constant variation in MSS. between simple forms and those in °ka).

⁹ B. cāti, etc.

¹⁰ C^a. a. bhavissati aggaṇ bhaddayugaṇ ti. K. agga-da-bhaddayuggaṇ bhavissatiti.

¹¹ K. B. a. nisiditvā ca pana.

¹² C^a. labhati for ti e° bh° ti.

¹³ F. C. a. Bhagavatā. C^a. a. vatā.

¹⁴ K. a. pubba°.

¹⁵ F. cariyāva°. C. C^a. parisāyāca°.

¹⁶ F., C., C^a. °maggakiccaṇ.

pabbajitadivasato¹ sattame divase Magadharatthe Kallavālagāmakaṅ upanissāya viharanto thīnamiddhe okkamante Satthārā saṅvejito² thīnamiddhaṅ vinodetvā Tathāgatena dinnāṅ dhātukammaṭṭhānaṅ suṇanto va uparimaggattayakiccaṅ³ niṭṭhāpetvā, sāvaka-pāramiṇāṇassa matthakaṅ patto. Sāriputtatthero pi pabbajitadivasato⁴ addhamāsaṅ atikkamitvā Satthārā saddhiṅ tam eva Rājagahaṅ upanissāya Sūkarakhatalene⁵ viharanto attano bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa Vedanāparigga-hasuttante⁶ desiyamāne suttānusārena ñāṇaṅ pesetvā parassa vadḍhitaṅ bhattaṅ⁷ bhunḅanto viya sāvaka-pāramiṇāṇassa matthakaṅ patto.⁸ Nanu cāyasmā mahāpaṅṅo ; atha kasmā Mahāmoggallānato cirātarena sāvaka-pāramiṇāṇaṅ pāpuṇīti.' Parikammamahantatāya ; yathā hi duggatamanussā⁹ katthaci gantukāmā khippam eva nikkhamanti, rājūnaṅ pana hatthivāhanakappanādi-mahantaṅ¹⁰ parikammaṅ laddhuṅ vaṭṭati, evaṅ sampadaṅ idaṅ veditabbaṅ. Taṅ divasam eva¹¹ pana Satthā vadḍhamānakacchāyāya¹² Veluvane sāvakasanni-pātaṅ katvā¹³ dvinnaṅ therānaṅ aggasāvakaṭṭhānaṅ datvā Pātīmokkhaṅ uddisi. Bhikkhū ujjhāyiṅsu : ' Satthā mukholokanena¹⁴ bhikkhaṅ deti, aggasāvakaṭṭhānaṅ dentena nāma paṭhamaṅ pabbajitānaṅ pañcavaggiyānaṅ dātuṅ vaṭṭati ; ete anolokentena Yasattherapamukhānaṅ pañcapanṅāsāya¹⁵ bhikkhūnaṅ dātuṅ vaṭṭati ; ete anolokentena

¹ K. a. paṭṭhāya.

² F. saṅvedito. K. a. ṭhito.

³ F. °maggatāya ki°. C^a. maggatthāya ki°.

⁴ K. B. a. paṭṭhāya.

⁵ C^a. sūkarakhata°. K. sukarakhāda°. C. °khanitaleṇe. F. °batelereṇe.

⁶ K. B. °haṇa°.

⁷ C., C^a., B. vadḍhitabhattaṅ.

⁸ K. pāpuṇī.

⁹ S. a. yattha.

¹⁰ F. °lādiṅ mahantaṅ. B. °dihi.

¹¹ F. om. C. C^a. yeva for eva.

¹² K. B. om.

¹³ F. om.

¹⁴ F. °lokena. C. lokana. C^a. °lokantaṅ.

¹⁵ F. corr. °pañṅāsāya. C^a. pañṅāsāya. K. pañṅāsānaṅ.

Bhaddavaggiyānaṃ;¹ ete anolokentena Uruvelakassapādīnaṃ tebhātikānaṃ dātum vaṭṭati,² ettake³ pahāya sabbapacchāpabbajitānaṃ aggāsāvakaṭṭhānaṃ dentena⁴ mukhaṃ oloketvā dinnāṃ 'ti vadiṃsu.⁵ Satthā: 'kiṃ kathetha bhikkhave' ti pucchitvā, 'idaṃ nāma' ti vutte, 'nāhaṃ bhikkhave mukhaṃ oloketvā bhikkhaṃ⁶ demi, etesaṃ pana attanā attanā patthitapatthitam⁷ eva demi. Aññākoṇḍañño⁸ hi ekasmiṃ sasse navavāre⁹ aggasassadānāni dento¹⁰ na⁹ aggāsāvakaṭṭhānaṃ patthetvā¹¹ adāsi; agga-dhammaṃ pana arahattaṃ sabbapaṭṭhamaṃ paṭivijjhitaṃ patthetvā adāsīti.'¹² 'Kadā Bhagavā ti.' 'Sunissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. Bhagavā atītaṃ āhari:¹³

'Bhikkave ito ekanavutikappe Vipassī¹⁴ Bhagavā loke udapādi. Tadā Mahākālo Cūlakālo ti dve bhātikā kuṭimbikā mahantaṃ sālikkhettaṃ vapāpesuṃ. Ath'ekadivasaṃ Cūlakālo sālikkhettaṃ gantvā ekaṃ sāligabbhaṃ phāletvā khādi; taṃ¹⁵ atimadhuraṃ ahosi. So Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa¹⁶ sāligabbhadānaṃ dātukāmo hutvā, jeṭṭhakabhātikaṃ upasaṅkamitvā: 'bhātika sāligabbhaṃ¹⁷ phāletvā Buddhānaṃ anucchavikaṃ katvā¹⁸ pacāpetva, dānaṃ demā' ti āha.¹⁹ 'Kiṃ vadesi tāta,²⁰ sāligabbhaṃ phāletvā dānaṃ nāma n'eva atīte bhūtapubbaṃ nānāgate bhavissati, mā sassaṃ nāsayīti.'²¹ So punappunaṃ yāci

¹ K. a. tiṃsajanānaṃ dātum vaṭṭati. B. a. ti°.

² F. B. om. C. C^a. bhātikānaṃ ete pana.

³ K. ete pan' ettake. B. etena pana ett° mahāthere.

⁴ C^a. corr. a. va tu. B. dadantena. ⁵ K. om.

⁶ K. bhikkhūnaṃ dānaṃ. B. a. na. ⁷ K. patitṭhitam.

⁸ K. B. Aññāta° (al.). ⁹ C. nava. C^a. n'eva.

¹⁰ F. C^a. dente. B. dadante. ¹¹ K. paṭṭhitvā.

¹² K. taṃ sutvā āhaṃsu.

¹³ F., C., C^a, B. om. K. om. Bhagavā.

¹⁴ C. Vipassī. B. a. nāma. ¹⁵ F., C., C^a, B. om.

¹⁶ F., C., C^a, B. saṅghassa. ¹⁷ F. sālikaṃ gabbhaṃ.

¹⁸ K. a. mayaṃ. ¹⁹ K. a. Mahākālo āha. ²⁰ K. B. om.

²¹ K. vināsehi and om. ti. B. na for ma, and a. vutto

yeva.¹ Atha naṅ bhātā : ‘tena hi khettaṅ dve koṭṭhāse katvā mama koṭṭhāsaṅ anāmasitvā² attano khettaṅkoṭṭhāse yaṅ icchasi taṅ karohīti’ āha. So ‘sādhū’ ti khettaṅ vibhajitvā³ bahumanusse hatthakammaṅ yācitvā sāli-gabbhaṅ phāletvā nirudake⁴ khīre pacāpetvā sappimadhusakkharāhi⁵ yojetvā Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṅ datvā bhattakiccapariyosāne :⁶ ‘imaṅ bhante mama aggadānaṅ aggadhammassa sabbapathamaṅ paṭivedhāya saṅvattatū’⁷ ti āha. Satthā, ‘evaṅ hotū’ ti anumodanaṅ akāsi. So pacchā⁸ khettaṅ gantvā olokento sakalakhette⁹ kaṇṇikābaddhehi viya sālisīsehi sañchannaṅ disvā pañcavidhapītiṅ¹⁰ paṭilabhitvā,¹¹ ‘lābhā¹² vata me’ ti cintetvā¹³ puthukakāle puthukaggaṅ nāma adāsi, gāmaṅvāsīhi saddhiṅ aggasassadānaṅ nāma adāsi¹⁴ dāyane dāyanaggaṅ¹⁵ veṇikaraṇe veṇaggaṅ, kalāpādīsu¹⁶ kalāpaggaṅ, khalaggaṅ¹⁷ khalabhaṅḍaggaṅ koṭṭhaggaṅ ti evaṅ ekasasse¹⁸ navavāre aggadānaṅ adāsi. Tassa sabbaṅvāre¹⁹ gahitagaḥitaṭṭhānaṅ²⁰ paripūri, sassaṅ atirekaṅ utṭhānasampannaṅ²¹ ahoṣi ; dhammo nāma’esa attānaṅ rakkhantaṅ rakkhati. Tenāha Bhagavā :²²

1 C. C^a. eva. K. bhātiko. 2 F. corr. amanasikatvā.

3 B. visajjitvā.

4 C^a. nirudaka°. K. B. °kena khirena.

5 F., C., C^a. °sakkharāhi. K. B. °ādīhi (K. sakk°).

6 C^a. °āvasāne. 7 K. sampajjatū.

8 F., C., C^a, B. om. 9 K. B. °ttaṅ.

10 C., K., C^a. °vidhaṅ pītiṅ. 11 K. labh°.

12 K. a. suladdhā.

13 K. a. khirakāle khiram adāsi. 14 F. om.

15 K. B. lāy° lāyanaggaṅ. 16 C. C^a. kalāpāsu.

17 C. khalagge. K. maḷ° maḷaggaṅ and a. khalaggabh° koṭṭhagge ko°. B. a. maddanaggaṅ minaggaṅ, and om. kh°. 18 C. C^a. ekasassena.

19 K. sabbesu vāresu. C^a. B. °vāresu.

20 C. sugahitā°. F. gahitaṭṭhānaṅ.

21 F. udhāpanasaṅpannaṅ (= utthāpana°?).

22 F., C., C^a. om.

‘Dhammo have rakkhati dhammacāriṇ
 dhammo suciṇṇo sukhaṇ āvahāti.
 Es’¹ ānisaṇso dhamme suciṇṇe,
 na duggatiṇ gacchati dhammacāri’ ti.²

Evaṇ esa Vipassīsammasambuddhakāle³ aggadhammaṇ⁴
 paṭhamaṇ paṭivijjhituṇ paṭthento navavāre⁵ aggadānāni⁶
 adāsi. Ito sataśahassakappamatthake⁷ pana Haṇṣavatī-
 nagare Padumuttarabuddhakāle pi sattāhaṇ mahādānaṇ
 datvā tassa Bhagavato pādāmūle nipajjitvā aggadham-
 massa paṭhamaṇ paṭivijjhanattham eva paṭthanaṇ ṭhapesi.
 Iti iminā paṭhitam eva mayā dinnāṇ, nāhaṇ mukhaṇ
 oloketvā⁸ demīti.’ ‘Yasakulaputtapamukhā pañcapaññā-
 sajanā kiṇ kammaṇ kariṇsu bhante’ ti.⁹ ‘Ete pi¹⁰
 ekassa Buddhassa santike arahattaṇ¹¹ paṭthentā¹² bahuṇ
 puññakammaṇ katvā aparabhāge anuppanne Buddhe
 sahāyakā hutvā vaggabandhanena¹³ puññāni karontā¹⁴
 anāthasarīrāni¹⁵ paṭijaggantā vicariṇsu. Te ekadivasāṇ
 sagabbhaṇ itthiṇ kālakataṇ disvā ‘jhāpessāmā’ ti susā-
 naṇ hariṇsu;¹⁶ etesu¹⁷ pañca jane¹⁸ ‘tumhe jhāpethā’
 ti susāne ṭhāpetvā, sesā¹⁹ gāmaṇ pavitṭhā. Yasadārako
 taṇ sarīraṇ¹⁵ sūlehi vijjhitvā parivattetvā²⁰ parivattetvā
 jhāpento asubhasaññaṇ paṭilabhi,²¹ itaresam pi catunnaṇ
 janānaṇ: ‘passatha bho imaṇ sarīraṇ tattha tattha vidd-
 hastacammaṇ²² kabaragorūpaṇ viya asuciṇ²³ duggandhaṇ

¹ F. etā.² K. a. Aññātakonḍañño.³ F., C., C^a. Vipassī°.⁴ K. a. sabba°.⁵ F., C., C^a. nava.⁶ K. °naṇ.⁷ K. ka°- sa°. C^a. °Kena (om. pana).⁸ K. a. bhikkhaṇ.⁹ K. a. satthā āha.¹⁰ K. a. bhikkhave.¹¹ C. C^a. arahattassa.¹² K. C^a. °nto.¹³ K. °bandhena.¹⁴ C^a. °nto.¹⁵ B. qualifies with °mata°.¹⁶ K. āhar°.¹⁷ K., C^a, B. tesu.¹⁸ K. janesu.¹⁹ K. a. janā.²⁰ K. C^a. om.²¹ K. °itvā.²² K. viddhata°. F. viddhastāñ ca°. C^a. °mma°. B.

paṭikkūlaṇ' ti dassesi; te pi tattha¹ asubhasaññaṇ paṭilabhiṇsu. Te pañca pi² janā gāmaṇ gantvā sesasa-hāyakānaṇ kathayiṇsu. Yaso pana dārako gehaṇ gantvā matāpitunnañ ca bhariyāya ca³ kathesi; te sabbe⁴ pi asubhaṇ bhāvayiṇsu. Idam etesaṇ⁵ pubbakammaṇ. Ten'⁶ eva Yasassa itthāgāre susānasañña⁷ uppajji, tāya ca upanissayasampattiyā sabbesaṇ visesādhigamo nibbatti.

Evaṇ ime pi attanā⁸ patthitam eva labhiṇsu, 'nāhaṇ⁹ mukhaṇ oloketvā¹⁰ dammīti.' 'Bhaddavaggiyasahāyaka¹¹ pana kiṇ kammaṇ¹² kariṇsu bhante' ti.¹³ 'Ete pi pubba-buddhānaṇ santike arahattaṇ patthetvā¹⁴ puññaṇi katvā aparabhāge anuppanne Buddhe tiṇsadhuttā hutvā Tuṇḍi-lovādaṇ sutvā saṭṭhivassasahassāni¹⁵ pañcasilāni rakkhiṇsu; evaṇ ime pi attanā patthitam eva labhiṇsu, nāhaṇ mukhaṇ oloketvā dammīti.' 'Uruvelakassapā-dayo pana¹⁶ bhante kiṇ kariṇsū' ti.¹⁷ 'Arahattam eva patthetvā¹⁴ puññaṇi¹⁸ kariṇsu, ito hi dve navutikappe¹⁹ Tisso Phusso ti dve Buddhā uppajjiṇsu; Phussa-buddhassa Mahindo nāma rājā pitā ahoṣi. Tasmiṇ pana sambodhiṇ patte, rañño kaṇiṭṭhaputto²⁰ aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako ahoṣi. Rājā Satthu santikaṇ gantvā: 'jeṭṭhaputto me Buddho, kaṇiṭṭhaputto²¹ aggasāvako, purohitaputto dutiyasāvako' ti te oloketvā 'mam' eva Buddho, mam' eva dhammo, mam' eva saṅgho' ti²²—'namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa' ti tikkhattuṇ udānaṇ udānetvā Satthu pādamaṇe

¹ K. *rep.* ² C. C^a. *om.* ³ C. C^a. bhariyañ ca.

⁴ F. sabbaṇ. ⁵ K. tesāṇ. ⁶ K. B. eten'.

⁷ F. °saññaṇ. C. susāsanasañña. ⁸ K. attano.

⁹ C^a. a. bhikkhave. ¹⁰ K. a. bhikkhaṇ (*al.*).

¹¹ F. Bhaddavaggiyā sā°. K. °yā tiṇsa°.

¹² F, C., C^a., K. *om.*

¹³ K. a. pucchēsu satthā āha (*al.*).

¹⁴ K. °ntā.

¹⁵ C. saṭṭhiṇ va°.

¹⁶ K. ca.

¹⁷ K. a. pubbe Buddhānaṇ santike. B. a. te pi.

¹⁸ C^a. puññaṇ. ¹⁹ K. dvā navutti°.

²⁰ C. kaṇiṭṭho.

²¹ K. a. me.

²² K. *om.*

nipajjitvā: ‘bhante idāni me navutivassasahassaparimā-
 ṇassa¹ āyuno koṭiyaṅ nisīditvā² niddāyanakālo viya,
 aññesaṅ gehadvāraṅ agantvā³ yāvāhaṅ jīvāmi, tāva me
 cattāro paccaye adhvāsethā’ ti, paṭiññaṅ gahetvā,
 nibaddhaṅ buddhūpaṭṭhānaṅ karoti. Rañño pana apare
 pi tayo puttā ahesuṅ; tesu jeṭṭhassa pañca yodhasatāni
 parivārā,⁴ majjhimassa tīni,⁵ kaṇiṭṭhassa dve. Te:
 ‘mayam pi bhātikaṅ bhojessāmā’ ti pitarāṅ okāsaṅ
 yācivā alabhamānā,⁶ punappunaṅ yācantā pi alabhitvā,
 paccante kupite tassa vūpasamaṇatthāya pesitā paccantaṅ
 vūpasametvā pitu santikaṅ āgamiṃsu.⁷ Atha ne pitā
 āliṅgitvā sīse cumbitvā: ‘varaṅ vo tātā dammīti’ āha.
 Te: ‘sādhu devā ti’ varaṅ gahitakaṅ katvā⁸ puna kati-
 pāhaccayena pitarā ‘gaṇhatha tātā varaṅ’ ti vuttā:
 ‘deva ambhakaṅ aññena kenaci attho natthi, ito paṭṭhāya
 mayaṅ bhātikaṅ bhojessāma, imaṅ no varaṅ dehīti’
 āhaṃsu. ‘Na demi tātā’ ti. ‘Niccakālaṅ adento,⁹ satta
 saṅvaccharāni dethā’¹⁰ ti. ‘Na demi tātā’ ti. ‘Tena
 hi¹¹ cha¹² pañca cattāri tīni dve ekaṅ saṅvaccharaṅ
 satta māse cha māse pañca māse cattāro māse tayo
 māse dethā’ ti. ‘Na demi tātā’ ti. ‘Hotu deva
 ekekassa no ekekaṅ māsaṅ katvā tayo māse dethā’ ti.
 ‘Sādhu tātā tena hi tayo māse bhojethā’ ti.¹³ Tesāṅ
 pana tiṇṇam pi eko va koṭṭhāgariko¹⁴ eko¹⁵ āyuttako
 tassa¹⁶ dvādasanahutaṅ purisaparivāro.¹⁷ Te¹⁸ te pakkosā-

¹ K. navati°.² K. corr. a. macumukhe.³ F., C., C^a., K. āgantvā.⁴ F., C., C^a. parivāro. K. B. °rāni.⁵ C., C^a., B. a. satāni.⁶ F., C., C^a., K. om. B. alabhitvā.⁷ C^a. ag°.⁸ C. C^a. datvā.⁹ S. C^a. °ntā. K. adatvā.¹⁰ K. B. a. devā.¹¹ C. tehi.¹² C. C^a. om. K. a. saṅvaccharāni.¹³ K. a. te pi tutthā rājānaṅ vanditvā sakaṭṭhānaṅ eva gato.¹⁴ C^a. Koṭṭhāso.¹⁵ C. om. B. a. va.¹⁶ K. tesāṅ.¹⁷ K. °nahuttaparisaṅparivāro. C., C^a., B. °nahutā.¹⁸ C. C^a. om.

petvā : ‘ mayañ imañ temāsañ dasasilāni gahetvā¹ kāsāyāni² nivāsetvā Satthārā saha vāsañ vasissāma ; tumhe ettakañ nāma dānavattañ gahetvā devasikañ navutisahasānañ bhikkhūnañ yodhasahassassa³ ca no sabbañ khādanīyañ bhojanīyañ sañvatteyyātha ;⁴ mayañ hi ito paṭṭhāya na kiñci vakkhāmā ’ ti vadīṃsu. Te tayo pi janā parivārakapurisasahasānañ⁵ gahetvā dasasilāni samādāya kāsāvanivatthā⁶ vihāre yeva vasiṃsu. Koṭṭhāgariko ca āyuttako ca ekato hutvā tiṇṇaṃ bhātikānañ koṭṭhāgārehi⁷ vārena vārena dānavattam gahetvā dānañ denti, kammakarānañ pana puttā yāgubhattādīnañ⁸ atthāya rodanti.⁹ Te tesañ bhikkhusaṅghe anāgate yeva yāgubhattādīni denti, bhikkhusaṅghassa bhattakiccāvasāne kiñci atirekañ, na bhūtapubbañ.¹⁰ Te aparabhāge : ‘ dārakānañ demā ’ ti attanāpi gahetvā khādīṃsu, manuññañ pi¹¹ ābārañ disvā adhivāsetuṃ nāsakkhiṃsu ; te¹² pana caturāsītisahasā¹³ ahesuṃ. Te saṅghassa dinnadānavattañ khāditvā kāyassa bheda parammaranā¹⁴ pettivisaye nibbattiṃsu. Te bhātikā pana purisasahasena¹⁵ saddhiṃ kālañ katvā devaloke nibbattitvā¹⁶ devalokā devalokañ¹⁷ samsarantā dvenavutikappe¹⁸ khepesuṃ.¹⁹ ‘ Evañ te tayo bhātaro arahattañ patthentā tadā kalyāṇakammañ kariṃsu, te attanā patthitam eva labhiṃsu nāhañ mukhañ oloketvā²⁰ dammīti.²¹ Tadā

¹ C., C^a., B. a. dve.

² F. C. kāsāvāni.

³ C. C^a. °sahassa. B. °ssānañ.

⁴ K. sampav°. B. pav°.

⁵ C. C^a. parivārika°. K. paricārika°. B. parivārasa°.

⁶ F. K. kāsāya° (constant var.). K. B. °vatthāni, and a. nivāsetvā. ⁷ K. °na. ⁸ S. a. pana.

⁹ C. parodanti.

¹⁰ C. C^a. abhū°.

¹¹ C., C^a., K., B. om.

¹² F. om.

¹³ C., C^a., K. sahasāni.

¹⁴ F., C^a., K., C. om.

¹⁵ C. C^a. °ssehi pana.

¹⁶ K. °etvā.

¹⁷ K. B. manussalokañ. B. also a. manussalokā devalokañ.

¹⁸ K. dvā navutti.°.

¹⁹ C. C^a. khepasiṃsu.

²⁰ K. corr. a. bhikkhūnañ.

²¹ C. C^a. dammi.

pana tesañ āyuttako Bimbisāro ahosi, koṭṭhāgariko Visākho upāsako,¹ tayo rājakumārā tayo jaṭilā ahesuṅ;² tesañ kammakarā tadā petesu nibbattitvā sugatiduggativasena³ saṅsarantā imasmiṅ kappe cattāri buddhantarāni⁴ petaloke yeva nibbattiṅsu. Te imasmiṅ kappe sabbapaṭhamañ uppanañ cattālīsavassasahassāyukaṅ Kakusandhaṅ Bhagavantaṅ upasaṅkamtivā: ‘amhākaṅ āhāraṅ labhanakālaṅ⁵ ācikkhathā’⁶ ti pucchiṅsu. So pi:⁷ ‘mama tāva⁸ kāle na labhissatha, mama⁹ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaṅ abhirūlhāya Koṇāgamana-buddho nāma¹⁰ uppajjissati, taṅ puccheyyāthā’ ti āha.¹¹ Te tattakaṅ¹² kālaṅ khepetvā tasmiṅ uppanne¹³ taṅ pucchiṅsu. So pi: ‘mama tāva¹⁴ kāle na labhissatha, mama pana¹⁵ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaṅ abhirūlhāya Kassapabuddho¹⁶ uppajjissati, taṅ puccheyyāthā’ ti āha. Tena vuttakālaṅ¹⁷ khepetvā tasmiṅ uppanne taṅ pucchiṅsu; so pi: ‘mama tāva¹⁴ kāle na labhissatha, mama pana¹⁸ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaṅ abhirūlhāya Gotamo nāma¹⁹ Buddho²⁰ uppajjissati, tadā tumhākaṅ ñātako Bimbisāro nāma rājā bhavissati; so Satthu dānaṅ datvā tumhākaṅ pattiy²¹ pāpessati, tadā labhissathā’ ti āha; tesañ ekaṅ buddhantaṅ svedivasasadisāṅ²² ahosi. Te Tathāgate uppanne, Bimbisāraraññā paṭhamadivasāṅ dāne dinne pattiy alabhitvā²³ rattibhāge bheravasaddaṅ katvā rañño attānaṅ dassayiṅsu. So punadivase Veluvanaṅ āgantvā²⁴ Tathā-

¹ C. C^a. upāsiko.

² F., C., C^a., K., B. om.

³ K. om. sugati.

⁴ C^a. a. khepetvā (bracketed).

⁵ F. āhārala°.

⁶ C^a. ācikkhā.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ K. om.

⁹ F. C. a. pana.

¹⁰ F., C., C^a. om. K. B. °ano nāma Bu°.

¹¹ C. C^a. om.

¹² C. ettakaṅ.

¹³ F. om.

¹⁴ C., C^a., K., F., B. om.

¹⁵ C., C^a., K. om.

¹⁶ K. B., Ka° nāma Bu°.

¹⁷ K. B. te tattakaṅ.

¹⁸ K. om.

¹⁹ F. om.

²⁰ C. C^a. Gotamabuddho nāma.

²¹ F., C., C^a., K. om.

²² C. C^a. a. viya.

²³ F., C., C^a., K. om.

²⁴ K. B. ga°.

gatassa taṅ pavattiṅ ārocesi. Satthā: ‘mahārāja ito dvenavutikappamatthake Phussabuddhakāle¹ ete tava ñātakā, bhikkhusaṅghassa dinnadānavattaṅ khāditvā peta-loke nibbattitvā² saṅsarantā Kakusandhādayo Buddhē³ pucchitvā, tehi idaṅ c’idaṅ ca vuttā, ettakaṅ kālaṅ tava dānaṅ paccāsiṅsamānā hiyyo tayā dāne dinne pattiṅ alabhamānā evam akamsū’ ti āha.⁴ ‘Kiṅ pana bhante idāni pi dinne labhissantīti.’⁵ ‘Āma mahārāja’ ti. Rājā Buddhapamukhaṅ bhikkhusaṅghaṅ nimantetvā puna-divase mahādānaṅ datvā: ‘bhante ito tesāṅ petānaṅ dibbannaṅpānaṅ sampajjatū’ ti pattiṅ adāsi. Tesāṅ tam eva⁶ nibbatti. Punadivase naggā hutvā attānaṅ dassesuṅ. Rājā: ‘ajja bhante naggā hutvā⁷ attānaṅ dassesuṅ’ ti pucchi. ‘Vatthāni te na dinnāni mahārājā’ ti, punadivase Buddhapamukhassa saṅghassa⁸ cīvarāni datvā, ‘ito tesāṅ dibbavatthāni⁹ hontū’ ti pāpesi. Taṅ khaṇaṅ ñeva tesāṅ dibbavatthāni¹⁰ uppajjiṅsu, petattabhāvaṅ vijahitvā dibbattabhāve¹¹ saṅṭhahiṅsu. Satthā anumodanaṅ karonto: ‘tirokuḍḍesu¹² tiṭṭhantīti’ tirokuḍḍānumodanaṅ akāsi; anumodanāvasāne caturāsītiyā pānasahassānaṅ dhammābhisaṃmayo ahoṣi. Iti Satthā tebhātikajaṭilānaṅ vatthuṅ kathetvā, imam pi dhamma-desanaṅ āhari. ‘Aggasāvakā pana bhante kiṅ kariṅsu’ ti. ‘Aggasāvakabhāvāya¹³ patthanaṅ kariṅsu:

‘Iti kappasatasahassādhikassa hi kappānaṅ asaṅkheyyassa matthake Sāriputto brāhmaṇamahāsārakule¹⁴ nibbatti, nāmena Saradamāṇavo nāma¹⁵ ahoṣi; Moggallāno

¹ K. a. °sammāsam°.

² K. °etvā.

³ K. a. uppanne.

⁴ C., C^a., K. om.; and K. a. rājā taṅ sutvā.

⁵ K. a. pucchi.

⁶ K. B. tath’ eva.

⁷ K. a. mama.

⁸ C^a. B. a. bhikkhu°.

⁹ C. °vatthāya (so C^a. had °ni, but corr. to °ya).

¹⁰ K. °tthā.

¹¹ C. K. °bhāvena.

¹² K. °kūtesu°.

¹³ C. C^a. a. aggasāvakā.

¹⁴ C., K., B. °sālakule.

¹⁵ C. nāmo. C^a. °va-nāmo.

gahapatimahāsarakule nibbatti; nāmena Sirivaḍḍhaku-
 ṭumbiko nāma¹ ahosi; te ubho pi sahaṇṇasukilīkā
 sahāyakā ahesuṇ. Tesu² Saradamāṇavo pitu accayena
 kulasantakaṇ mahādhanāṇ paṭipajjitvā³ ekadivasaṇ raho-
 gato cintesi: ‘ahaṇ idhalokattabhāvam⁴ eva jānāmi, no
 paralokattabhāvaṇ, jātasattānaṇ ca maraṇaṇ nāma dhuvaṇ;
 mayā ekaṇ pabbajjaṇ pabbajitvā mokkhadhammagave-
 sanaṇ kātuṇ vattatīti.’ So sahāyakaṇ pi⁵ upasaṅkamitvā
 āha: ‘samma Sirivaḍḍhaka ahaṇ pabbajitvā mokkhad-
 hammaṇ gavesissāmi, tvaṇ mayā saddhiṇ pabbajituṇ
 sakkhissasi, na⁶ sakkhissasīti.’ ‘Na sakkhissāmi⁷ samma,
 tvaṇ yeva pabbajjāhīti.’ So cintesi: ‘paralokaṇ gac-
 chanto sahāyake⁸ vā ñātimitte vā gahetvā gato nāma
 natthi, attanā⁹ kataṇ attano¹⁰ va hotīti.’ Tato ratana-
 koṭṭhāgāraṇ vivarāpetvā kapaṇaddhikavaṇibbakayācākā-
 naṇ¹¹ mahādānaṇ datvā pabbatapādaṇ pavisitvā isipab-
 bajjaṇ pabbaji. Tassa eko dve tayo ti evaṇ anupab-
 bajjaṇ pabbajitvā¹² catusattatisahassamattā jaṭilā ahesuṇ.
 So pañca abhiññā¹³ aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā tesāṇ
 jaṭilānaṇ kasīṇaparikkammaṇ¹⁴ ācikkhi, te pi¹⁵ sabbe pañca
 abhiññā, aṭṭha samāpattiyo nibbattesuṇ.

Tena samayena Anomadassī nāma Buddho loke uda-
 pādi; nagaraṇ Bandhumatī¹⁶ nāma ahosi, pitā Yasavanto¹⁷
 nāma khattiyo, mātā Yasodharā nāma devī, bodhi
 ajjunarukkho, Nisabho ca Anomo ca dve aggasāvakā;
 Varuṇo nāma upaṭṭhāko, Sundarā ca Sumanā ca¹⁸
 dve aggasāvikā. Āyu vassasatasahassaṇ ahosi, sarīraṇ¹⁹

¹ K. om. B. makes the name Sirivaḍḍhana.

² F., C., C^a. om.

³ K. āpajj^o.

⁴ C. lokass'atta^o.

⁵ K., C^a., B. om.

⁶ F. om.

⁷ C. sakkhissatīti. C^a. om. na sakkhissasīti.

⁸ C., C^a., B. sahāyaṇ.

⁹ C., C^a., K. a. va.

¹⁰ C. C^a. attanā.

¹¹ F., C., C^a. kapaṇiddhika^o.

¹² C. C^a. pabbajitā (C^a. corr. for ^otvā).

¹³ K. pañcābh^o (al.).

¹⁴ F. kasinā pa^o.

¹⁵ S. om.

¹⁶ F., C., B. Candavatī. C^a. Candavārī. K. Bhandavatī.

¹⁷ B. Yasavā.

¹⁸ C. C^a. cāti.

¹⁹ C^a. a. pana.

atthapaññāsahatthubbedhaṇ, sarīrappabhā dvādasayojanaṇ phari, bhikkhusatasahassaparivāro ahosi. So ekadivasaṇ paccūsakāle mahākaruṇāsamāpattito¹ vuṭṭhāya lokaṇ olokento² Saradatāpasasaṇ disvā: ‘ajja mayhaṇ Saradatāpasassa santikaṇ³ gatapaccayena dhammadessanā va⁴ mahatī bhavissatī, so ca aggasāvakaṭṭhānaṇ patthessati, tassa sahāyako Sirivaddhakasetṭhikuṭimbiko⁵ dutiyasāvakaṭṭhānaṇ patthessati;⁶ desanāpariyosāne c’assa⁷ parivārā catusattatisahassā⁸ jaṭilā arahattaṇ pāpuṇissanti, mayā tattha gantaṇ vaṭṭatīti,⁹ attano pattacivaraṇ ādāya aññaṇ kiñci anāmantetvā, siho viya ekacaro hutvā Saradatāpasassa antevāsikesu phalāphalattthāya gatesu ‘Buddhabhāvaṇ jānātū’ ti adhiṭṭhahitvā¹⁰ passantass’eva Saradatāpasassa ākāsato otaritvā paṭhaviyaṇ patitṭhāsi. Saradatāpasaso Buddhānubhāvaṇ c’eva sarīranipphattiṇ ca disvā lakkhaṇamante¹¹ sammāsivā: ‘imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāramajjhe vasanto rājā hoti cakkaṇvattī, pabbajanto loke vivatthacchaddo¹² Sabbaññūbuddho¹³ hoti, ayaṇ puriso nissaṇsaṇsaṇ Buddho’ ti jānitvā, paccuggamaṇaṇ katvā pañcapatitṭhitena¹⁴ vanditvā āsanaṇ paññāpetvā adāsi. Nisīdi Bhagavā paññatāsane; Saradatāpasaso pi attano anucchavikaṇ āsanaṇ gahetvā ekamantaṇ nisīdi. Tasmaiṇ samaye catusattatisahassā¹⁵ jaṭilā¹⁶ paṇitāni¹⁷ paṇitāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikaṇ sampattā¹⁸ Buddhānaṇ c’eva ācariyassa ca nisinnāsanaṇ oloketvā āhaṇsu:

¹ F. mahākaruṇāya samā°.

² F., C., B. vo° (*perpetual variant*).

³ F. °tāpasasantikaṇ.

⁴ C. C^a. om. K. B. ca.

⁵ F. Sirivaddhase°. C., C^a., K. Sirivaddhakutimbiko.

⁶ C. C^a. om.

⁷ C^a. ca tassa.

⁸ C. C^a. °sahassa°.

⁹ K. a. cintetvā.

¹⁰ F., C., C^a. om. K. cintetvā.

¹¹ F. lakkhaṇante.

¹² K. vivatṭa°.

¹³ F. sabbaññū buddho.

¹⁴ K. pañcaṅgapa°.

¹⁵ C. C^a. a. ca mattā.

¹⁶ C. jaṭila°. K. °sajā°.

¹⁷ F. om.

¹⁸ B. gantvā.

‘ācariya mayaṅ imasmiṅ loke “tumhehi mahantataro natthīti” vicarāma, ayaṅ¹ pana puriso tumhehi mahantataro maññe’ ti.² ‘Tātā kiṅ vadetha, sāsapena saddhiṅ atthasatthiyojanasahassubbedhaṅ³ Sineruṅ samaṅ⁴ kātuṅ icchatha; sabbaññubuddhena saddhiṅ mamaṅ⁵ upamaṅ mā karittha puttakā⁶ ti. Atha te tāpasā: ‘sac’ āyaṅ puriso⁷ ittarasatto abhavissa, na amhākaṅ. ācariyo evarūpaṅ upamaṅ āharissati,⁸ yāva mahā vatāyaṅ puriso’⁹ ti, sabbe va¹⁰ pādesu¹¹ nipatitvā¹² sirasā vandisū. Atha ne ācariyo āha:¹³ ‘tātā amhākaṅ Buddhānaṅ anucchaviko deyyadhammo natthi, Satthā ca bhikkhācāravelāyaṅ¹⁴ idhāgato, mayaṅ yathābalaṅ¹⁵ deyyadhammaṅ dassāma, tumhe yaṅ yaṅ paṇitaṅ phalāphalaṅ taṅ¹⁶ taṅ āharathā’ ti āharāpetvā hatthe dhovitvā sayāṅ Tathāgatassa patte patitthāpesi.¹⁷ Satthārā phalāphalaṅ¹⁸ paṭiggahītamatte¹⁹ yeva²⁰ devatā dibbojaṅ pakkipiṅsu. So²¹ tāpaso udakaṅ pi sayam eva parisāvetvā adāsi; so²¹ tato bhattakiccaṅ katvā nisinne²² Satthari sabbe antevāsike pakkosivā Satthu santike sārāṇiyakathaṅ kathento nisīdi. Satthā ‘dve aggasāvakā bhikkhusaṅghena saddhiṅ āgacchantū’ ti cintesi. Te Satthu cittaṅ ṇatvā satasahassakhiṇāsavaparivārā āgantvā Satthāraṅ vanditvā ekamantaṅ atthaṅsu. Tato Sarada-

¹ C^a. °ām’ayaṅ. B. maññema for vicarāma.

² K. a. taṅ sutvā saradatāpaso āha.

³ C., C^a., K. °satasahassu°.

⁴ C. C^a. Sinerusamaṅ.

⁵ F., C., C^a., K. mama.

⁶ C^a. puttā.

⁷ F., C., C^a., B. om.

⁸ F., C., C^a. āharissatha.

⁹ K. arahā vatāyaṅ puriso.

¹⁰ F. om.

¹¹ F. a. pādesu.

¹² F., C., C^a. patitvā.

¹³ F. om.

¹⁴ C. C^a. °velāya.

¹⁵ K. a. yathāsati. B. °satti.

¹⁶ C. C^a. om.

¹⁷ K. °ap° (great variance in the MSS. as to the causal of tiṭṭhati).

¹⁸ C. C^a. phalaṅ. K. °phale.

¹⁹ F. phalapaṭi°.

²⁰ C^a., K., B. om.

²¹ K. B. (retains infra) om.

²² C^a. nisinnāsanam pi.

tāpaso antevāsike āmantesi:¹ ‘tātā Buddhānaṃ nisinnāsanam pi nīcaṃ, samaṇasatasahassānaṃ² pi āsanaṃ natthi, tumhehi ajja ulāraṃ Buddhasakkāraṃ³ kātuṃ vaṭṭatīti,’ ‘pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharathā’ ti. ‘Kathanakālo⁴ papañco viya hoti, iddhimato pana iddhivisayo⁵ acinteyyo’ ti, muhuttent’eva⁶ te tāpasā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharitvā⁷ Buddhānaṃ yojanappamānaṃ pupphāsanaṃ paññāpesuṃ; ubhinnaṃ aggasāvakaṇaṃ tigāvutaṃ, sesabhikkhūnaṃ adḍhayaohanikādibhedāṃ⁸ saṅghanavakassa usabhāmatāṃ ahosi. ‘Kathaṃ ekasmiṃ assamapade tāvamahantāni āsanāni paññattānīti’ na cintetabbaṃ; iddhivisayo h’esa.⁹ Evaṃ paññattesu āsanesu Saradatāpaso Tathāgatassa purato añjaliṃ paggayha ṭhito: ‘bhante mayhaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya imaṃ pupphāsanaṃ abhiruyhathā’¹⁰ ti āha. Tena vuttaṃ:¹¹

‘Nānāpupphañ ca gandhañ ca sannipātetva¹² ekato pupphāsanaṃ paññāpetvā idaṃ vacanam abruvi:

‘Idaṃ me¹³ āsanaṃ vīra paññattaṃ tav’anucchaviṃ¹⁴ mama cittaṃ pasādentō nisīda pupphamāsane.

‘Sattarattiṇḍivaṃ Buddho nisīdi pupphamāsane mama cittaṃ pasādetvā hāsavitvā sadevake’¹⁵ ti.

Evaṃ nisinne Satthari dve¹⁶ aggasāvakā sesabhikkhū

¹ C. C^a. āmantetvā.

² C^a. caṅkamana for nīcaṃ samaṇa. C. C^a. °sahassassa.

³ K. Buddhānaṃ.

⁴ C. C^a. °kālato.

⁵ K. visayo (*simply*). C. C^a. a. pana.

⁶ F., C., C^a. muhuttamatten’.

⁷ K. āharisū.

⁸ F. °kāni bhedaṃ.

⁹ C. C^a. esa (*om. h’*).

¹⁰ F. *corr.* abhiruyha ṭhāthā. C^a. abhimhathā.

¹¹ K. Tenāha. F., C., C^a. *om.*

¹² F. °pātetvāna. K. B. sampādetvāna.

¹³ F., C., C^a. te.

¹⁴ F. °vaṃ. K. °vikaṃ.

¹⁵ K. sadevakaṃ.

¹⁶ C. C^a. *om.*

ca attano attano pattāsane¹ nisīdiṅsu. Saradatāpaso mahantaṅ pupphachattaṅ gahevā Tathāgatassa matthake dhārento aṭṭhāsi. Satthā: ‘jaṭilānaṅ ayaṅ sakkāro mahapphalo hotū’ ti nirodhasamāpattiṅ samāpajji. Satthu samāpattiṅ samāpannabhāvaṅ² ṅatvā dve aggasāvakā pi sesabhikkhū pi samāpattiṅ³ samāpajjiṅsū. Tathāgate sattāhaṅ nirodhasamāpattiṅ samāpajjitvā nisinne⁴ antevāsikā bhikkhācārakāle sampatte vanamūlaphalāphalaṅ⁵ paribhuñjitvā sesakāle⁶ Buddhānaṅ añjaliṅ paggayha tiṭṭhanti; Saradatāpaso pana bhikkhācāraṅ pi agantvā pupphachattaṅ dhārayamāno va sattāhaṅ pītisukhena vītināmesi. Satthā nirodhā⁷ vuṭṭhāya dakkhiṇapasse nisinnaṅ aggasāvakaṅ Nisabhattheraṅ āmantesi: ‘Nisabha sakkārakārakaṅ⁸ tāpasānaṅ pupphāsanānumodanaṅ karohīti.’ Thero⁹ cakkavattirañño santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso sāvaka-pāramīṇāṇe ṭhatvā pupphāsanānumodanaṅ ārabhi. Tassa desanāvasāne dutiyasāvakaṅ āmantesi: ‘tvam pi bhikkhudhammaṅ¹⁰ deseḥīti.’ Anomathero Tepitakaṅ Buddhavacanaṅ sammasitvā dhammaṅ kathesi; dvinnaṅ sāvakaṅ¹¹ desanāya ekassāpi abhisamayo nāhosi. Atha Satthā aparimāṇe Buddhavisaye ṭhatvā dhammadesanaṅ ārabhi; desanāvasāne ṭhapetvā Saradatāpasaṅ sabbe pi¹² catusattatisahassajaṭilā arahattaṅ pāpuṅsu.¹³ Satthā: ‘etha bhikkhave’ ti hatthaṅ pasāresi; tesāṅ tāvad eva kesamassaṅ antaradhāyi,¹⁴ aṭṭha parikkhārā kāye paṭimukkā¹⁵ va ahesuṅ, Saradatāpaso ‘kasmā arahattaṅ na patto’ ti vikkhittacittatā.¹⁶ Tassa kira Buddhānaṅ

¹ K. B. paññattās.

² K. samāpajjana°.

³ C^a. om.

⁴ F. nisinno. K. a. tāpasassa.

⁵ F. °mūlaphalaṅ. K. °le.

⁶ F., C., C^a. °kālaṅ.

⁷ C., C^a, K., B. nirodhato.

⁸ F. °karānaṅ. K. °kānaṅ.

⁹ F. om.

¹⁰ F. bhikkū dhammaṅ. B. bhikkhūnaṅ dh°.

¹¹ K. agga°.

¹² C. C^a. sabbesu.

¹³ K. a. te pi Satthāraṅ pabbajaṅ yāciṅsu.

¹⁴ K. B. °ūni °yiṅsu.

¹⁵ F. kāyapaṭimukkā.

¹⁶ C^a. °cittā. B. °cittatāya.

dutiyāsane nisīditvā sāvaka-pāramiñāṇe t̥atvā dhammaṃ desayato¹ aggasāvakassa dhammadeśanaṃ sotuṃ āradhakkālato paṭṭhāya: ‘aho vatāhaṃ pi anāgate uppajjana-kassa² Buddhassa³ sāsane iminā sāvakena paṭiladdhaṃ⁴ dhuram paṭilabheyyaṃ’⁵ ti cittaṃ uppajji;⁶ so tena parivita-kkena maggaphalapaṭivedhaṃ⁷ kātuṃ nāsakkhi. Tathāgataṃ pana vanditvā sammukhe t̥atvā āha: ‘bhante tumhākaṃ anantarāsane⁸ nisinno bhikkhu tumhākaṃ sāsane ko nāma hotīti.’ ‘Mayā pavattitaṃ dhammacakkaṃ anupavattento,⁹ sāvaka-pāramiñāṇassa koṭipatto soḷasa paññā paṭivijjhivā t̥hito mayhaṃ sāsane aggasāvako nāma eso’ ti. ‘Bhante yvāyaṃ¹⁰ mayā sattāhaṃ pupphachattaṃ dhārentena sakkāro kato, ahaṃ imassa phalena aññaṃ Sakkattaṃ vā Brahmattaṃ vā na patthemī, anāgate pana ayaṃ Nisabhatthero viya ekassa Buddhassa aggasāvako bhavēyyaṃ’ ti patthanaṃ akāsi. Satthā: ‘samijjhissati nu kho imassa purisassa patthanā’ ti anāgataṃ saññāṇaṃ pesetvā olo-kento kappasatasahassādhikaṃ ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā samijjhānabhāvaṃ addasa; disvā¹¹ Saradatāpasaṃ āha: ‘na te ayaṃ patthanā moghā bhavissati, anāgate pana kappasahas-sādhikaṃ¹² ekaṃ asaṅkheyyaṃ atikkamitvā Gotamo nāma Buddhō loke uppajjissati; tassa mātā Mahāmāyā nāma devī bhavissati, pitā Suddhodano nāma¹³ rājā bhavissati,¹⁴ putto Rāhulo nāma, upaṭṭhāko Ānando nāma, dutiyasāvako Moggallāno nāma, tvaṃ pan’assa aggasāvako dhammasenāpati Sāriputto nāma bhavis-

¹ C. desato.

² C^a. (corr.) a. ekassa.

³ F. om.

⁴ K. B. °ddha°.

⁵ F., C., C^a., K., B. labheyyaṃ.

⁶ C., C^a., B. uppādesi. K. upādesi.

⁷ F., C., C^a. maggaphalaṃ pa°.

⁸ C. C^a. ant°.

⁹ K. °vettento.

¹⁰ C. C^a. sacāhaṃ yaṃ.

¹¹ B. disvāna. K. a. ca pana.

¹² C., C^a., K. kappasatasahassādhikānaṃ.

¹³ C. C^a. Suddhodanamahārājā nāma. K. mahārājā.

¹⁴ C., C^a., K. om.

sasīti' evaṃ tāpasāṃ vyākāritvā dhammakathaṃ kathetvā bhikkhusaṅghaparivuto ākāsaṃ pakkhandi. Saradatāpaso pi antevāsikatherānaṃ santikaṃ gantvā sahāyakassa Sirivaḍḍhakakuṭimbikassa¹ sāsanaṃ pesesi: 'bhante mayhaṃ² sahāyakassa vadetha: "sahāyakena te Saradatāpasena Anomadassibuddhassa³ pādāmūle anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa sāsane aggasāvakaṭṭhānaṃ patthitaṃ, tvaṃ⁴ dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti,"'⁵ evaṃ ca pana vatvā therehi puretaram eva ekapassena gantvā Sirivaḍḍhakassa⁵ nivesanadvāre atṭhāsi. Sirivaḍḍhako⁶ 'cirassaṃ vata me ayyo āgato' ti āsane nisīdāpetvā attanā nīcatare āsane nisinno, 'antevāsikapurisa⁷ pana vo bhante na paññāyantīti' pucchi. 'Āma samma amhākaṃ assamaṃ Anomadassī Buddhō āgato, mayaṃ tassa attano balena sakkāre akarimha,⁸ Satthā sabbesaṃ dhammaṃ desesi; desanāpariyosāne ṭhapetvā maṃ sesā⁹ arahattaṃ patvā pabbajiṃsu, ahaṃ Satthu aggasāvakaṃ Nisabhattheraṃ disvā anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa nāma sāsane aggasāvakaṭṭhānaṃ patthesiṃ, tvam pi tassa sāsane dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti.' 'Mayhaṃ Buddhehi saddhiṃ paricayo natthi bhante' ti. 'Buddhehi saddhiṃ kathaṃ¹⁰ mayhaṃ bhāro hotu, tvaṃ mahantaṃ adhikāraṃ¹¹ sajjehīti.' Sirivaḍḍho tassa vacanaṃ sutvā attano nivesanadvāre¹² rājamānena atṭhakarīsamattaṃ¹³ ṭhānaṃ samalaṅkāretvā¹⁴ vālikaṃ¹⁵ okirā-

¹ C^a. Sirivaḍḍhakuṭ^o.

² C., C^a., K., B. mama.

³ F. °dassibu°. K. °dassissa Bu°.

⁴ C^a. om.

⁵ C^a. Sirivaḍḍhakuṭimbikassa. K. °ḍḍhassa.

⁶ K. a. taṃ disvā.

⁷ C. K. °parisā. C^a. parisa. C^a. na for pana.

⁸ C. K. sakkāraṃ karimha. C^a. sakkāraṃ akar°.

⁹ C^a. ṭhapetvāvasesaṃ.

¹⁰ C^a. kathaṃ.

¹¹ F. adhisakkāraṃ. C., C^a., K. abhisakkāraṃ. B. sakkāraṃ.

¹² C^a. nivesadvāre.

¹³ B. karīsamattaṃ.

¹⁴ C. C^a. samanalaṅ°.

¹⁵ K. B. vālikaṃ (*frequent variant*).

petvā¹ lājapañcamāni pupphāni vikirāpetvā² niluppalachadanaṃ maṇḍapaṃ kāretvā³ Buddhāsaṇaṃ paññāpetvā sesabhikkhūnaṃ pi āsanāni paṭiyādetvā mahantaṃ sakkārasammānaṃ sajjetvā Buddhānaṃ nimantanatthāya Saradatāpasassa saññaṃ adāsi. Tāpaso Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ⁴ gahetvā tassa nivesanaṃ agamāsi; Sirivaddho pi⁵ paccuggamaṇaṃ katvā Tathāgatassa hatthato pattaṃ gahetvā maṇḍapaṃ pavesetvā paññattāsanesu⁶ nisinnassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaṃ datvā paṇitabhojanena parivisitvā bhattakiccapariyosāne Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ mahārahehi vatthehi acchādetvā: ‘bhante nāyaṃ ārambho appamattakāṭṭhānatthāya iminā⁷ ca niyāmena sattāhaṃ anukampaṃ karothā’ ti āha. Satthā adhvāsesi; so ten’ eva niyāmena⁸ sattāhaṃ mahādānaṃ pavattetvā Bhagavantaṃ vanditvā añjaliṃ paggayha ṭhito āha: ‘bhante mama sahāyo Saradatāpasō yassa Satthussa⁹ “aggasāvako bhavēyyaṃ” ti patthesi, ahaṃ tass’ eva dutiyasāvako bhavēyyaṃ’ ti. Satthā anāgataṃ oloketvā tassa patthanāya¹⁰ samijjanabhāvaṃ disvā vyākāsi: ‘tvaṃ¹¹ ito kappasatasahassādhikaṃ¹² asaṅkheyyaṃ¹³ atikkamitvā Gotamabuddhassa dutiyasāvako bhavissasīti.’ Buddhānaṃ vyākaraṇaṃ sutvā Sirivaddhako haṭṭhapaṭṭho ahoṣi. Satthā¹⁴ bhattānumodanaṃ katvā saparivāro vihāraṃ eva gato. ‘Ayaṃ bhikkhave,¹⁵ mama puttehi tadā¹⁶ patthitapatthanā,¹⁷ te yathā patthitam eva labhiṃsu, nāhaṃ mukhaṃ oloketvā demīti.’¹⁸

¹ F., C^a., B. okiritvā.

² F., C., B. vikiritvā. C^a. vicarivā.

³ F. om.

⁴ C. C^a. (om. bhikkhu) °pamukhassa °saṅghassa saddhiṃ.

⁵ K. tassa.

⁶ K. C^a. °ne.

⁷ C^a. rep. K. me for ca.

⁸ C^a. °men’ eva.

⁹ F., C., C^a. Satthu. K. Satthuno.

¹⁰ C. C^a. patthanā.

¹¹ C. C^a. °tvā.

¹² C^a. °Kānaṃ.

¹³ C. C^a. asaṅkheyyānaṃ.

¹⁴ C., C^a., K., B. a. pi.

¹⁵ C^a. a. bhikkhu.

¹⁶ K. om.

¹⁷ K. patṭhitā pi. K. patṭhita° for yathā.

¹⁸ K. dammīti.

Evaṃ vutte dve aggasāvakā bhagavantaṃ vanditvā :
 ‘bhante mayaṃ agāriyabhūtā samānā giraggasamajjaṃ
 dassanāya¹ gatā’ ti yāva Assajittherassa santikā sotā-
 pattiphalapaṭivedhā sabbāṃ paccuppannavatthuṃ kathetvā,
 te : ‘mayaṃ bhante² ācariyassa santikaṃ gantvā taṃ³
 tumhākaṃ pādāmūlaṃ⁴ ānetukāmā tassa laddhiyā⁵ nis-
 sārabhāvaṃ kathetvā idhāgamane ānisaṃsaṃ kathayimha,
 so “idāni mayhaṃ antevāsivāso⁶ nāma cāṭiyāudañcana-
 bhāvappattisadisso, na sakkhissāmi antevāsivāsaṃ vasitū”
 ti vatvā, “ācariya idāni mahājano gandhamālādihatto
 gantvā Satthāraṇā nēva pūjessati tumhe kathaṃ bhavis-
 sathā” ti vutte, “kiṃ pana⁷ imasmiṃ loke paṇḍitā
 bahū udāhu dandhā” ti—“dandhā ācariya bahū,⁸
 paṇḍitā katipayā”⁹ ti kathite—“tena hi paṇḍitā paṇ-
 ditasamanassa Gotamassa santikaṃ gamissanti, dandhā
 dandhassa¹⁰ mama santikaṃ āgamissanti, gacchatha
 tumhe” ti vatvā, āgantuṃ nayicchi¹¹ bhante’ ti. Taṃ
 sutvā Satthā : ‘bhikkhave Sañjāyo attano micchādītthi-
 kāya asāraṃ “sāro” ti, sārāṇ ca “asāro” ti gaṇhi ;
 tumhe pana attano paṇḍitatāya sāraṃ¹² sārato asāraṃ
 ca asārato ñatvā, asāraṃ pahāya sāram¹³ eva gaṇhitthā’
 ti vatvā imā gāthā abhāsi :

11. ‘Asāre sāramatino sāre cāsāradassino,¹⁴
 te sāraṃ nādhigacchanti micchāsāṅkappa-
 gocarā.

¹ C^a. °jjassamaggaṃ. F. °samajjada°.

² K. a. Sañjāyassa.

³ C^a. om. taṃ.

⁴ K. °le.

⁵ C. C^a. a. na.

⁶ K. °vāsika°.

⁷ C. C^a. a. me.

⁸ K. bahū dandhā ācariyā ti kathite.

⁹ C. C^a. om. freq. da°.

¹⁰ F. K. dandhā. C. C^a. dandha.

¹¹ F. natthi. C., C^a., K. na icchi.

¹² K. sārāṇ ca.

¹³ K. °ñca. C^a. sārato va.

¹⁴ F., C., C^a., K. ca asāra°.

12. 'Sāraṇ ca sārato ñatvā asāraṇ ca asārato,
te sāraṇ adhigacchanti sammāsaṅkappa-
gocarā' ti.

Tattha 'asāre sāramatino' ti cattāro paccayā, dasavatthukā micchādīṭṭhi,¹ tassā upanissayabhūtā² dhammadesanā ti, ayaṇ asāro nāma, tasmiṇ sārādīṭṭhino ti attho; 'sāre cāsāradassino'³ ti dasavatthukā⁴ sammādīṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanā ti, ayaṇ sāro nāma, tasmiṇ nāyaṇ⁵ sāro ti asāradassino; 'te sāraṇ' ti te pana taṇ micchādīṭṭhigahaṇaṇ⁶ gahetvā ṭhitā kāmavitakkādīnaṇ vasena micchāsaṅkappagocarā hutvā silasāraṇ samādhisāraṇ paññāsāraṇ vimuttisāraṇ vimuttiñāṇadassanasāraṇ paramatthasāraṇ ti⁷ nibbānaṇ ca nādhigacchanti; 'sāraṇ cā' ti tam eva silasārādisāraṇ 'sāro⁸ nāma ayaṇ' vuttappakāraṇ⁹ ca asāraṇ 'asāro¹⁰ ayaṇ' ti ñatvā; 'te sāraṇ' ti te paṇḍitā evaṇ¹¹ sammādassanaṇ¹² gahetvā ṭhitā nekkhammasaṅkappādīnaṇ vasena sammāsaṅkappagocarā hutvā taṇ vuttappakāraṇ¹³ sāraṇ adhigacchantīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṇsu,¹⁴ sannipatitānaṇ sātthikā dhammadesanā¹⁵ ahoṣīti.

Aggasāvaka-vatthu aṭṭhamaṇ.¹⁶

¹ F. °dīṭṭhikā. C^a. °kassa (om. tassā). So *infra*.

² C. C^a. °bhūtassa.

³ F., C., C^a., K. ca asāra°.

⁴ C. C^a. °vatthuka.

⁵ K. sārenāyam.

⁶ C^a. te sāram pi te taṇ mi°. K. etaṇ for pana taṇ.

B. evaṇ for taṇ.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ C. silasārātisāro. C^a. silasāro. K. °ādisāro (om. sāro).

⁹ C. utta°.

¹⁰ C. a. nāma. C^a. a. ti nāma.

¹¹ K. etaṇ.

¹² C. C^a. samma°.

¹³ C. C^a. utta°.

¹⁴ C^a. sampā°.

¹⁵ F., C., C^a. desanā.

¹⁶ C. om. C^a. om. aṭṭhamaṇ. K. Aggasāvaka-mvedita-saṅjayassānāgamanavattthu. B. Sāriputtattheravattthu a°.

9. NANDATTHERA-VATTHU

‘Yathāgāraṇ’¹ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto āyasmantaṇ Nandaṇ ārabba kathesi.

Satthā hi pavattitavaradhammacakko² Rājagahaṇ gantvā Veluvane viharanto: ‘puttaṇ me ānetvā dassethā’ ti Sudhodanamahārājena pesitānaṇ sahassasahassaparivārānaṇ³ dasannaṇ dūtānaṇ sabbapacchato gantvā arahattaṇ pattaena⁴ Kāludāyittherena gamaṇakālaṇ ṇatvā maggavaṇṇaṇ vaṇṇetvā vīsatisahassakhīṇāsavaparivuto Kapilapuraṇ⁵ nīto ṇātisamāgame pokkhara-vassaṇ atthupattiṇ katvā,⁶ Vessantarajātakaṇ⁷ kathetvā, punadivase piṇḍāya pavittho, ‘uttitthe nappamajjeyyā’⁸ ti gāthāya pītaṇ sotāpattiphale patitthāpetvā, ‘dhammaṇ care’⁹ ti gāthāya Mahāpajāpatiṇ sotāpattiphale, rājānaṇ ca sakadāgāmiphale patitthāpesi. Bhattakiccāvasāne pana¹⁰ Rāhulamātugunaṇkathaṇ nissāya Candakinnarajātakaṇ¹¹ kathetvā, tato dutiyadivase¹² Nandakumārassa abhisekagehappavesanavivāhamaṅgalesu¹³ vatamānesu piṇḍāya pavisitvā Nandakumārassa hatthe pattaṇ datvā maṅgalaṇ vatvā utthāyāsanaṇ pakkamanto¹⁴ kumārassa hatthato pattaṇ na gaṇhi. So pi Tathāgate gāravena ‘pattaṇ vo bhante gaṇhathā’ ti vattuṇ nāsakkhi; evaṇ pana cintesi: ‘sopānasīse pattaṇ gaṇhissatīti’; Satthā tasmim pi thāne na gaṇhi. Itaro ‘sopānapādamūle’¹⁵ gaṇhissatīti’ cintesi; Satthā tatthāpi

¹ K. yathā āg°. ² K. pavara°. C. C^a. pavattavara°.

³ B. one sahassa°.

⁴ K. sabbapacchā. So B., and om. gantvā. C. B. arahattappa°.

⁵ K. Kapilavatthu°.

⁶ B. Katvāna.

⁷ K. mahāve°.

⁸ Vss. 168-9.

⁹ K. a. sucaritan.

¹⁰ C^a. om.

¹¹ K. B. °kinnarī°. Cf. F. J. 4. 282-8.

¹² K. tatiya°.

¹³ C., C^a., K. °ppavesanā.

¹⁴ K. a. va Nanda°. B. Na°.

¹⁵ C^a. sopānamūle.

na gaṇhi. Itaro 'rājaṅgane gaṇhissatīti' cintesi; Satthā tatthāpi na gaṇhi. Kumāro nivattitukāmo aruciyā gacchanto Satthu gāravena 'pattaṅ¹ gaṇhathā' ti vattuṅ na sakkoti; 'idha gaṇhissati, ettha² ettha gaṇhissatīti' cinto gacchati. Tasmiṅ khaṇe³ Janapadakalyāṇiyā ācikkhiṅsu: 'ayye Bhagavā Nandarājānaṅ gahetvā gato, tumhehi taṅ vinākarissatīti.'⁴ Sā⁵ udakabindūhi paggharanteh' eva adḍhullikhitehi kesehi vegena gantvā: 'tuvaṅ kho ayyaputta āgaccheyyāsiti' āha. Taṅ tassa vacanaṅ tassa hadaye tiriyaṅ patitvā⁶ viya tṭitaṅ; Satthāpi tassa⁷ hatthato pattaṅ agaṇhitvā va taṅ vihāraṅ netvā: 'pabbajissasi Nandā' ti āha. So Buddhagāravena 'na pabbajissāmīti' avatvā, 'āma pabbajissāmīti' āha. Satthā: 'tena hi Nandaṅ pabbājethā' ti āha. Satthā Kapilapuraṅ⁸ gantvā tatiyadivase Nandaṅ pabbājesi, sattame divase Rāhulamātā kumāraṅ alaṅkaritvā Bhagavato santikaṅ⁹ pesesi: 'passa tāta etaṅ vīsatisahassasamaṇa-parivutaṅ suvaṇṇavaṇṇaṅ brahmarūpivaṇṇaṅ¹⁰ samaṇaṅ; ayaṅ te pitā, etassa¹¹ mahantā nidhayo¹² ahesuṅ, tyāssa¹³ nikkhamaṇato paṭṭhāya na passāma;¹⁴ gaccha¹⁵ taṅ dāyajaṅ yāca:¹⁶ "ahaṅ¹⁷ tāta kumāro abhisekaṅ patvā cakkavattī bhavissāmi, dhanena me attho dhanāṅ, me dehi; sāmiko hi putto pitusantakassā"' ti. Kumāro Bhagavato santikaṅ gantvā va¹⁸ pitusinehaṅ¹⁹ paṭilabhitvā haṭṭhacitto: 'sukhā²⁰ te samaṇa chāyā' ti vatvā

¹ B. om.

² K., B., C^a. om.

³ K. a. aññā itthīyo taṅ disvā.

⁴ C^a. vinā raviss°. K. vinā kiṅ karissathā.

⁵ K. a taṅ sutvā. B. Kiṅ tumhehi taṅ vinā karissathā.

⁶ C^a. patetvā.

⁷ B. 'ssa.

⁸ C^a. om. Satthā. K. Kapilavatthu°.

⁹ K. B. °ike.

¹⁰ °rūpa°.

¹¹ K. a. ṭava pituno jātakāle.

¹² B. nidhikumbhiyo.

¹³ C., C^a., K. tassa. B. tyassa. Vide Müller, p. 62.

¹⁴ K. °mi.

¹⁵ C^a. B. gacchatha.

¹⁶ K. yācāhi.

¹⁷ C^a. ayāṅ.

¹⁸ C^a. om. K. vanditvā.

¹⁹ C^a. °senahaṅ.

²⁰ C^a. sukhato (om. te).

aññam pi bahuṇ attano anurūpaṇ vadanto aṭṭhāsi. Bhagavā katabhattakicco anumodanaṇ katvā utṭhāyāsanaṇ pakkāmi; kumāro pi: ‘dāyajjaṇ me samaṇa dehi,¹ dāyajjaṇ me samaṇa dehīti’ Bhagavantaṇ anubandhi. Bhagavā kumāraṇ na nivattāpesi; parijana² pi Bhagavatā saddhiṇ gacchantaṇ nivattetuṇ nāsakkhi. Iti so Bhagavatā saddhiṇ āramam eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: ‘yaṇ ayaṇ pitusantakaṇ dhanaṇ icchati, taṇ vaṭṭānugataṇ savighātaṇ; hand’ assa bodhitale paṭiladdhaṇ sattavidhaṇ ariyadhanaṇ demi, lokuttaradāyajjassa³ taṇ⁴ sāmikaṇ⁵ karomīti.’⁶ Āyasmantaṇ Sāriputtaṇ āmanatesi: ‘tena hi tvaṇ Sāriputta Rāhulakumāraṇ pabbājehīti.’⁷ Pabbājite⁸ ca pana⁹ kumāre rañño¹⁰ adhimattaṇ dukkhaṇ uppajji, tam¹¹ adhivāsetuṇ asakkonto Bhagavato nivedetvā, ‘sādhu bhante ayyā mātāpitūhi ananuññātaṇ puttaṇ na pabbājeyyuṇ’ ti varaṇ yāci. Bhagavā tassa taṇ varaṇ datvā pun’ ekadivasaṇ¹² rājani-vesane katapātarāso ekamantaṇ nisinnena raññā, ‘bhante tumhākaṇ dukkarakārikakāle ekā devatā maṇ upasaṇkamitvā: “putto te kālakato” ti āha; ahaṇ tassā vacanaṇ na saddahanto¹³ “na mayhaṇ putto bodhiṇ appatvā kālaṇ karotīti” paṭikkhipiṇ’ ti vutte, ‘idāni kiṇ saddahissatha, pubbe pi aṭṭhikāni dassetvā “putto te mato” ti vutte na¹⁴ saddahitthā’ ti imissā¹⁵ aṭṭhuppattiyā Mahādhammapālaajātaṇ katesi. Kathāpariyosāne¹⁶ rājā anāgāmi-phale patitṭhahi.

Iti Bhagavā pitarāṇ tisu phalesu patitṭhāpetvā bhik-

¹ B. *only once, and om. me.*

² C. parisaparijano.

³ C^a. °raṇ.

⁴ K. *om.*

⁵ B. dāyādaṇ.

⁶ K. *a. atha kho Bhagavā.*

⁷ K. B. *a. thero taṇ. B. kumāraṇ pabbājesi.*

⁸ C. B. pabbājite. C^a. °to.

⁹ C. C^a. *om.*

¹⁰ K. *a. taṇ sutvā.*

¹¹ B. *om.*

¹² K. punadivase. B. pun’ ekadivase.

¹³ C^a., K., B. asa°.

¹⁴ C^a. idāni.

¹⁵ C^a. imassā.

¹⁶ K. B. gāthā°. Cf. F. J. 4. 50-5.

khusaṅghaparivuto punadeva¹ Rājagahaṅ gantvā, tato Anāthapiṇḍikena Sāvattiṅ āgamanatthāya gahitapa-
tiṅṅo, niṭṭhite Jetavanamahāvihāre, tattha gantvā² vāsaṅ
kappesi. Evaṅ Satthari Jetavane viharante āyasmā
Nando ukkaṅṭhitvā³ bhikkhūnaṅ etam atthaṅ ārocesi:
'anabhirato ahaṅ āvuso, brahmacariyaṅ carāmi, na sak-
komi brahmacariyaṅ santānetuṅ,⁴ sikkhaṅ paccakkhāya
hināyāvattissāmīti.' Bhagavā taṅ pavattiṅ sutvā⁵ āyas-
mantaṅ Nandaṅ pakkosāpetvā etad avoca: 'saccaṅ kira
tvāṅ⁶ Nanda sambahulānaṅ bhikkhūnaṅ evaṅ⁷ ārocesi:
"anabhirato ahaṅ āvuso brahmacariyaṅ carāmi, na
sakkomi brahmacariyaṅ santānetuṅ, sikkhaṅ paccakkhāya
hināyāvattissāmīti." 'Evaṅ bhante' ti. 'Kissa pana
tvāṅ Nanda anabhirato brahmacariyaṅ carasi, na sakkosi
brahmacariyaṅ santānetuṅ, sikkhaṅ paccakkhāya hināyā-
vattissasīti.'⁸ 'Sākiyaṇi maṅ bhante Janapadakalyāṇi
gharā nikkhamantassa aḍḍhullikhitehi kesehi apalo-
ketvā⁹ etad avoca—"tuvataṅ kho ayyaputta āgacchey-
yāsīti," so kho ahaṅ bhante tad¹⁰ anussaramāno anab-
hirato brahmacariyaṅ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṅ
santānetuṅ, sikkhaṅ paccakkhāya¹¹ hināyāvattissāmīti.'
Atha kho Bhagavā āyasmantaṅ Nandaṅ bāhāya¹² gahetvā
iddhibalena tāvatiṅsadevalokaṅ nento¹³ antarāmagge ekas-
miṅ jhāmakkhette jhāmakhāṇuke¹⁴ nisinnaṅ chinna-
kaṅṇanāsānaṅgutṭhaṅ ekaṅ paluṭṭhamakkatiṅ¹⁵ dassetvā
tāvatiṅsabhavane Sakkassa devaraṅṅo upaṭṭhānaṅ āgatāni
kakuṭapādāni¹⁶ pañcaaccharāsātāni dassesi. 'Kakuṭapā-

¹ K. B. punadivase.

² C. tatthāg°.

³ K. °ito.

⁴ B. santāretuṅ—so *infra*.

⁵ C., C^a., K. a. taṅ.

⁶ C^a. taṅ.

⁷ B. om. bh° e°.

⁸ C. C^a. vattissati.

⁹ K. ava°. C., C^a., K., B. a. maṅ.

¹⁰ K. B. taṅ.

¹¹ C., C^a., B. om. brahmacariyaṅ . . . paccakkhāya.

¹² C. C^a. bāhāsu. B. K. °yaṅ.

¹³ C. nente va. C^a. nento va. B. ānento.

¹⁴ K. °khāṇumatthake.

¹⁵ B. paluddha°.

¹⁶ B. kukkuṭa° (*al.*).

dānīti' rattavaṇṇatāya pārāpatapādasadisāni¹ pādāni.² Dassetvā ca pan'āha: 'tvaṇ³ kiṃ maññasi Nanda katamā nu kho abhirūpatarā vā⁴ dassanīyatarā vā⁴ pāsādikatarā vā Sākiyāṇi vā Janapadakalyāṇi imāni vā pañca accharāsatāni kakuṭapādānīti.'⁵ 'Seyyathā pi sā bhante chinna-kaṇṇanāsānaṅguṭṭhapaluṭṭhamakkaṭi, evam eva kho bhante Sākiyāṇi Janapadakalyāṇi imesaṇ⁶ pañcannaṃ accharāsatānaṃ upanidhāya saṅkham pi na upeti, kalam pi na upeti, kalabhāgam pi na upeti;⁷ atha kho imān' eva pañcaaccharāsatāni abhirūpatarāni c'eva dassanīyatarāni ca pāsādikatarāni cā' ti.⁸ 'Abhirama⁹ Nanda, ahaṇ te pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādīnaṃ'¹⁰ ti.¹¹ 'Sace me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādīnaṃ abhiramissām' ahaṇ bhante bhagavati¹² brahmacariye' ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṃ Nandaṃ gahe tvā tattha antarahito Jetavane yeva pāturaḥosi. Assosuṇ kho bhikkhū: 'āyasmā kira Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto accharānaṃ hetu brahmacariyaṃ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādīnaṃ' ti. Atha kho āyasmato Nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantaṃ Nandaṃ bhataka-vādena¹³ ca upakkita-kavādena ca samudācaranti: 'bhatako kirāyasmā Nando, upakkitako kirāyasmā Nando, accharānaṃ¹⁴ hetu brahmacariyaṃ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsatānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādīnaṃ' ti. Atha kho āyasmā Nando sahāyakānaṃ

¹ K. pārāvatta°. B. pārevata°.

³ C., C^a., K. corr. taṇ.

⁵ K. a. taṇ sutvā āha.

⁷ B. om. na up°.

⁹ C^a. °ramā. K. rep. a° Na°.

¹¹ K. a. taṇ sutvā āha.

¹³ K. bhatika°.

¹⁴ K. upatiko kirāyasmā Nando pañcannaṃ accharāsatānaṃ.

² K. °sadisap°.

⁴ K. ca.

⁶ C., C^a., K. imāsaṇ.

⁸ K. a. tena hi.

¹⁰ K. °ānan (al.).

¹² B. Bhagavā.

bhikkhūnaṃ bhatakavādena ca upakkītakavādena¹ ca aṭṭiyamāno harāyamāno jigucchamāno² eko vūpakatṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto, na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad³ eva agārasmā anagāriyaṃ pabbajanti tad anuttaraṃ brahmacariyapariyosānaṃ, diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā,⁴ 'khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇiyaṃ nāparaṃ itthattāyā' ti abhiññāsi aññataro ca kho pan' āyasmā⁵ arahataṃ⁶ ahoṣi.

Ath' ekā devatā rattibhāge sakalaṃ Jetavanaṃ obhāsetvā Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ārocesi: 'āyasmā bhante Nando Bhagavato⁷ mātucchāputto āsavānaṃ⁸ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā⁹ sacchikatvā upasampajja viharatīti' Bhagavato pi kho ñāṇaṃ udapādi, 'Nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ¹⁰ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti.'

So p'āyasmā¹¹ tassā rattiyā accayena Bhagavantaṃ upasaṅkamitvā vanditvā¹² etad avoca: 'yaṃ me bhante Bhagavā pātibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakūṭapādīnaṃ, muñcām' ahaṃ¹³ bhante Bhagavantaṃ etasmā paṭissavā' ti. 'Mayā pi kho¹⁴ Nanda cetasā ceto paticca vidito "Nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ

¹ C. upakkītavādena.

² C. digucchamāno. B. jigucchiyamāno.

³ K. sammād. B., *after* kulaputtā, *has* pabbajanti, taṃ sacchākāsi. Aññataro arahataṃ ahoṣi.

⁴ K. a. upasampajja viharatī.

⁵ K. a. Nando. C. C^a. (*for* kulaputta . . . panāyasmā) pe.

⁶ C., C^a., K. arahattaṃ.

⁷ K. B. a. bhātā.

⁸ C. anāsavā.

⁹ C. C^a. abhiññāya.

¹⁰ C. C^a. anāsavānaṃ.

¹¹ K. B. a. Nando.

¹² B. om.

¹³ K. °mi'haṃ.

¹⁴ C^a. B. a. te.

cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti”;¹ devatā pi me etam atthaṃ ārocesi, ‘āyasmā² Nando—pe—viharatīti; yad³ eva kho te Nanda anupādāya āsavehi cittaṃ vimuttaṃ,⁴ athāhaṃ mutto etasmā patissavā’ ti. Atha kho Bhagavā etam atthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi :

‘ Yassa nittiṇṇo paṅko⁵ ca⁶ maddito kāmakaṇṭako
mohakkhayaṃ anuppatto sukhadukkhe⁷ na
vedhatīti.’

Ath’ ekadivasaṃ bhikkhū taṃ āyasmantaṃ Nandaṃ⁸ pucchisū : ‘āvuso Nanda⁹ tvaṃ “ukkaṇṭhito ’mhīti” pavedesi;¹⁰ idāni te kathaṃ’ ti. ‘Natthi me āvuso gihībhāvāya¹¹ ālayo’ ti. Taṃ sutvā bhikkhū:¹² ‘abhūtaṃ¹³ āyasmā¹⁴ Nando katheti,¹⁵ aññaṃ vyākaroti, atitadivasesu¹⁶ “ukkaṇṭhito ’mhīti”¹⁷ vatvā idāni “natthi me gihībhāvāya ālayo” ti kathetīti’¹⁸ gantvā Bhagavato tam¹⁹ atthaṃ ārocesuṃ. Bhagavā : ‘bhikkhave atitadivasesu Nandassa attabhāvo ducchannagehasadiso ahoṣi, idāni succhannagehasadiso jāto; ayaṃ²⁰ dibbaccharānaṃ diṭṭhakālato paṭṭhāya pabbajitakiccassa matthakaṃ

¹ C. viharanti. C^a. om. ti.

² K. B. a. bhante, and repeats the whole sentence.
C^a. a. bhante āsavānaṃ khayā then pe, etc.

³ K. yath’.

⁴ C. K. vimuttiṃ.

⁵ K. B. tiṇṇo kāmapaṅko.

⁶ C., C^a., K., B. om.

⁷ C. C^a. °dukkhesu. K. corr. °su na.

⁸ C. C^a. om.

⁹ K. corr. a. pubbe.

¹⁰ C., C^a., K. vadesi.

¹¹ K. gīhi° (common variant).

¹² B. om.

¹³ K. abbhūtaṃ.

¹⁴ K. om.

¹⁵ K., C^a., B. kathesi.

¹⁶ C. C^a. °divase.

¹⁷ K. ’smīti.

¹⁸ K. a. vatvā.

¹⁹ B. etaṃ.

²⁰ C., K., B. a. hi.

pāpetuṅ¹ vāyamanto taṅ kiccaṅ² patto' ti vatvā imā gāthā abhāsi.

13. 'Yathā agāraṅ³ ducchannaṅ vuṭṭhī samati-
vijjhati,
evaṅ abhāvitaṅ cittaṅ rāgo samativijjhati.

14. 'Yathā agāraṅ succhannaṅ vuṭṭhī na sama-
tivijjhati,
evaṅ subhāvitaṅ cittaṅ rāgo na samati-
vijjhatīti.'

Tattha 'agāraṅ' ti yaṅ kiñci gehaṅ; 'ducchannaṅ' ti viralacchannaṅ⁴ chiddāvachiddaṅ; 'samati-vijjhatīti' vassavuṭṭhī vinivijjhati; 'abhāvitaṅ' ti taṅ agāraṅ vuṭṭhī⁵ viya bhāvanārahitattā⁶ abhāvitaṅ cittaṅ pi rāgo samativijjhati, na kevalaṅ rāgo va, dosamohamānādayo sabbakilesā tathārūpaṅ cittaṅ ativiya vijjhanti⁷ yeva; 'subhāvitaṅ' ti samathavipassanā-bhāvanāhi subhāvitaṅ, evarūpaṅ cittaṅ succhannagehaṅ⁸ vuṭṭhī viya rāgādayo kilesā ativijjhituṅ na sakkontīti.⁹ Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṅṅsu, mahājanassā sātthikā desanā ahosi.

Atha bhikkhū dhammasabhāyaṅ kathaṅ samuṭṭhāpesuṅ: āvuso Buddhā nāma acchariyā,¹⁰ Janapadakalyāṇiṅ nissāya ukkaṅṭhito nām' āyasmā Nando Satthārā devaccharā¹¹ āmisaṅ katvā vinito' ti. Satthā āgantvā: 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinno' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave

¹ C. pattuṅ. C^a. pattaṅ.

² B. a. matthakaṅ.

³ K. B. *separate*. MSS. and edd. yathāgāraṅ.

⁴ K. B. virala^o.

⁵ B. a. samativijjhati.

⁶ B. bhāvanāya ra^o.

⁷ F., C., C^a., K. ativijj^o.

⁸ C., C^a., K., B. succhannaṅ gehaṅ.

⁹ B. om. ti.

¹⁰ K. acchiriyā.

¹¹ B. °āya.

idān' eva pubbe p'esa mayā¹ mātugāmena palobhetvā
vinīto yevā' ti vatvā atītaṃ āhari:²

'Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bārā-
ṇasīvāsī Kappaṭo³ nāma vāṇijo ahosi.' Tass' eko
gadrabho kumbhabhāraṃ vahati; ekadivasena⁴ satta
yojanāni gacchati. So ekasmiṃ samaye gadrabha-
bhārakehi⁵ Takkaṣilaṃ gantvā, yāva bhaṇḍakassa⁶ vissaj-
janaṃ⁷ gadrabhaṃ carituṃ vissajjesi. Ath' assa so gad-
rabho parikhāpiṭṭhe caramāno ekaṃ gadrabhiṃ disvā
upasaṅkami;⁸ sā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karontī
āha: 'kuto āgato 'sīti.'⁹ 'Bārāṇasīto.' 'Kena kam-
menā' ti. 'Vāṇijjakammenā'¹⁰ ti. 'Kittakaṃ bhāraṃ
vahasīti.' 'Kumbhabhāraṃ.'¹¹ 'Ettakaṃ bhāraṃ vahanto
kati yojanāni gacchasīti.' 'Satta yojanāni.'¹² 'Gataṭ-
ṭhāne¹³ koci te¹⁴ pādaparikkammaṃ piṭṭhiparikammakaro¹⁵
atthīti.'¹⁵ 'Natthīti.'¹⁶ 'Evaṃ sante mahādukkhaṃ nāma
anubhosīti.'

Kiñcāpi hi tiracchānagatānaṃ pādaparikkammādikārako¹⁷
nāma natthi, kāmasaṃyojanaghaṭṭanattaṃ evarūpaṃ¹⁸
katheti.¹⁹

So tassā kathāya ukkaṇṭhi. Kappaṭo pi bhaṇḍaṃ²⁰
vissajjetvā tassa santikaṃ āgantvā: 'ehi tāta gamissāmā'
ti āha. 'Gacchatha tumhe, nāhaṃ gamissāmīti.' Atha

¹ B. *om.*

³ K. Kappako.

⁵ B. *a.* saddhiṃ.

⁷ K. B. *a.* tāva.

⁹ K. āgato 'mhīti.

¹¹ K. °ran ti. B. vahāmīti.

¹² K. *a.* gacchāmīti. Kim.

¹³ C. C^a. yojanaṭṭhānaṃ ti. K. gatagataṭṭhāne.

¹⁴ K. te kāci. B. te koci.

¹⁵ C. K. parikkammaṃ, *twice*. B. pādakammaṃ piṭṭhi-
kamma°. B. C^a. karā. K. karontā.

¹⁶ K. *a.* vutte.

¹⁸ B. *a.* kathāṃ.

²⁰ K. bhaṇḍakaṃ.

² C^a. āharitvā.

⁴ K. divase divase.

⁶ C., C^a., B. bhaṇḍassa.

⁸ B. °ati.

¹⁰ C^a. vāṇijjakammena, *om.* ti.

¹⁷ B. pādakammādikārakā.

¹⁹ K. kathesi.

naṃ punappuna yācivā anicchantāṃ¹ bhāsetvā² 'naṃ
nessāmīti' cintetvā imaṃ gātham āha :

'Patodaṃ te karissāmi soḷasaṅgulakaṇṭakaṃ,³
sañchindissāmi te kāyaṃ ; evaṃ jānāhi gad-
rabhā' ti.

Taṃ sutvā gadrabho : 'evaṃ sante aham pi te kattab-
baṃ jānissāmīti' vatvā imaṃ gātham āha :

'Patodaṃ me karissasi soḷasaṅgulakaṇṭakaṃ,³
purato patiṭṭhahitvāna⁴ uddharitvāna pac-
chato,
dantaṃ⁵ te pātayissāmi ; evaṃ jānāhi Kap-
paṭā'⁶ ti.

Taṃ sutvā vāṇijo : 'kena nu kho kāraṇena esa⁷ evaṃ
vadatīti' cintetvā, ito cito ca olokeno taṃ gadrabhiṃ
disvā 'imāy' esa evaṃ sikkhāpito bhavissati, evarūpiṃ
nāma⁸ te gadrabhiṃ ānessāmīti' mātugāmena naṃ palob-
hetvā nessāmīti' imaṃ gāthaṃ āha :

'Catuppadiṃ saṅkhamukhiṃ nāriṃ sabbaṅga-
sobhiniṃ,⁹
bhariyaṃ te ānāyissāmi¹⁰ evaṃ jānāhi gad-
rabhā' ti.

Taṃ sutvā tuṭṭhacitto gadrabho imaṃ gātham āha :

'Catuppadiṃ saṅkhamukhiṃ nāriṃ sabbaṅga-
sobhiniṃ,⁹
bhariyam me ānāyissasi,¹¹ Kappaṭa' bhiyyo
gamissāmi
yojanāni catuddasā' ti.

¹ C^a. anicchataṃ.

² K. anāgacchantaṃ bhāṇjetvā. B. paribhās°.

³ K. °aṅguli°. B. °aṅguli°. C. °kanthakaṃ.

⁴ K. °petvāna. ⁵ K. bhaṇḍaṃ. ⁶ K. al. kappak°.

⁷ C. kāraṇena' esa. C^a. tesaṃ for esa. ⁸ C^a. om.

⁹ C., C^a., K. °sobhaniṃ.

¹⁰ K. nay°.

¹¹ K. me bha° nay°.

Atha naṃ Kappaṭo, 'tena hi ehīti' gahevā sakaṭṭhānaṃ agamaṣi. So katipāhaccayena taṃ āha: 'nanu maṃ tumhe "bhariyaṃ te ānayaṣṣāmīti"¹ avocuttā' ti. 'Āma vuttaṃ, nāhaṃ attano kathaṃ bhindissāmi, bhariyaṃ te ānessāmi,² vaṭṭaṃ³ pana tuyhaṃ ekakass⁴ 'eva dassāmi⁵ tuyhaṃ pana⁶ attadutiyaṣṣa⁷ pahotu vā mā vā tvam eva jāneyyāsi; ubhinnaṃ vo saṅvāsam⁸ anvāya puttāpi jāyissanti, tehi bahūhi saddhiṃ tuyhaṃ taṃ pahotu⁹ vā mā vā, tvam eva jāneyyāsi; gadrabho tasmiṃ kathente kathente¹⁰ yeva anapekkho ahoṣi.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā, 'tadā bhikkhave gadrabhī Janapadakalyāṇī ahoṣi, gadrabho Nando,¹¹ vāṇijo aham eva; evaṃ pubbe p'esa mayā mātuḡāmena palobhetvā vinīto' ti jātaṃ niṭṭhapesīti.

Nandattheravatthu¹² navamaṃ.

10. CUNDASŪKARIKA-VATTHU

'Idha socatīti'¹³ imaṃ dhammadešanaṃ Satthā Veḷuvane viharanto Cundasūrikaṃ nāma¹⁴ ārabha kathesi.

So kira pañcapaṇṇāsavassāni sūkare vadhitvā, khādanto ca vikkīṇanto ca jīvikaṃ kappesi; chātakāle¹⁵ sakaṭṭena¹⁶ vihiṃ ādāya janapadaṃ gantvā nālidvenāḷimattena¹⁷

¹ C^a. āness^o.

³ B. vettanaṃ.

⁵ K. a. pattij.

⁷ K. attano du^o.

⁹ C. C^a. tāva hotu.

¹¹ K. a. ahoṣi.

¹² Nandavatthu. C^a. Nandavatthuj. B. Nandattherassa vatthu.

¹³ K. a. pecca socatī.

¹⁵ C^a. chātakakāle.

¹⁷ K. ekanā^o °dvi^o.

² C. C^a. ānayaṣṣāmi.

⁴ C^a. ekass'.

⁶ C. C^a. om. B. vettanaṃ, om. atta^o.

⁸ B. a. vāsa.

¹⁰ C., C^a., K. om.

¹⁴ K. B. a. purisaṃ.

¹⁶ B. °ehi.

gāmasūkarapotake¹ kiṇitvā² sakataṇ paṇḍitvā āgantvā³ pacchānivesane vajaṇ viya ekaṇ ṭhānaṇ parikkhipitvā⁴ tatth' eva tesajaṇ nivāpaṇ ropetvā⁵ nānāgacche ca sarīra-malañ⁶ ca khāditvā vaddhitesu yaṇ yaṇ māretukāmo hoti,⁷ taṇ taṇ ālāne⁸ niccalaṇ bandhitvā sarīramaṇsassa uddhumāyitvā⁹ bahalabhāvattaṇ¹⁰ caturassaramugga-rena¹¹ pothetvā 'bahalamaṇso jāto' ti ñatvā mukhaṇ vivaritvā antare daṇḍakaṇ datvā lohathāliya pakkat-ṭhitaṇ uṇhodakaṇ mukhe āsiṇcati. Taṇ kucchiṇ¹² pavisitvā pakkatṭhitaṇ¹³ karisaṇ ādāya adhobhāgena nikkhamati; yāva thokam pi karisaṇ atthi tāva āvilaṇ hutvā nikkhamati;¹⁴ suddhe udare acchaṇ¹⁵ anāvilaṇ nikkhamati. Ath' assa avasesajaṇ udakaṇ piṭṭhiyaṇ āsiṇcati, taṇ kālacammaṇ¹⁶ uppāṭetvā gacchati; tato¹⁷ tiṇukkāya lomāni jhāpetvā tiṇhena¹⁸ asinā sīsaṇ chindati. Paggharaṇakaṇ¹⁹ lohitaṇ bhājanena paṭiggahetvā maṇsaṇ lohiteṇa²⁰ vaddhetvā pacitvā puttadāramajjhe nisinno khāditvā sesajaṇ vikkiṇāti. Tassa iminā²¹ niyāmena jīvikaṇ kap-pentassa pañcapaṇṇāsavassāni atikkantāni. Tathāgate Dhuravihāre vasante ekadivasaṇ pi pupphamuṭṭhimattena pūjā vā kaṭacchumattaṇ bhikkhādānaṇ vā aññaṇ vā kiñci puññaṇ nāma²² nāhosi. Ath' assa sarīre rogo uppajji,

¹ B. gāme sū°.

² C. vikkhi°. C^a. vikki°.

³ C. om.

⁴ S. paricchinditvā.

⁵ C^a. nivāsaṇ kārapetvā. K. a. tesajaṇ. B. nivāsāpetvā, and a. tesu.

⁶ K. °valañjanañ for °malañ.

⁷ B. ahosi.

⁸ All MSS. and edd. ālāhane. This reading I owe to Dīpankara (cf. ālhako).

⁹ C^a. °matāyitvā.

¹⁰ C. bālahabhā°.

¹¹ K. caturrasamu°.

¹² K. kucchiyaṇ.

¹³ C^a. pakkantaṇ.

¹⁴ C. C^a. om.

¹⁵ C^a. acchalaṇ.

¹⁶ C. kālañ camma.

¹⁷ C^a. om.

¹⁸ B. tikhīṇena.

¹⁹ K. °rantakaṇ.

²⁰ C^a. maṇsalohite. C. om. bhājanena . . . lohiteṇa.

²¹ B. a. va.

²² B. om.

jīvantass' eva Avīcimahānirayasantāpo utṭhahi.¹ Avīci-
 santāpo nāma yojanasate ṭhatvā olokontassa akkhīnaṅ²
 bhijjanasamattho³ pariḷāho.⁴ Vuttaṅ pi c' etaṅ : 'samantā
 yojanasataṅ pharivā tiṭṭhati sabbadā' ti Nāgasenat-
 therena⁵ pan' assa pākatikaggisantāpato⁶ adhimattakāya
 ayaṅ upamā vuttā : 'yathā mahārāja kūtāgāramatto
 pāsāno pi nerayikaggimhi⁷ khaṇena vilayaṅ⁸ gacchati,⁹
 nibbattasattā¹⁰ pan' ettha kammabalena mātukucchigatā
 viya na viliyantīti.'¹¹ Tassa tasmiṅ santāpe upaṭṭhite¹²
 kammaarikkhako ākāro uppajji; gehamajjhe yeva sūkara-
 ravaṅ ravivā jannukehi vicaranto puratthimavatthūṅ pi
 pacchimavatthum pi gacchati. Ath' assa gehe¹³ mānu-
 sakā daḷhaṅ gahetvā mukhaṅ pidahanti, kammavipāko
 nāma na sakkā¹⁴ kenaci paṭibāhitūṅ. So viravant' eva ito
 cito ca vicarati¹⁵ samantā¹⁶ sattasu gharesu manussā nid-
 daṅ na labhanti, maraṇabhayena tajjitassa¹⁷ bahi nikkha-
 manaṅ vāretūṅ¹⁸ sabbo gehaparijano¹⁹ yathā anto ṭhito²⁰
 vicaritūṅ na sakkoti, tathā gahetvā²¹ dvārāni thaketvā
 bahi gehaṅ parivāretvā rakkhanto acchati. Itaro antogehe
 yeva nirayasantāpena viravanto ito cito ca vicarati.
 Evaṅ sattadivasāni vicarivā sattame²² divase kālaṅ katvā
 Avīcimahāniraye nibbati; Avīcimahānirayo Devadūta-
 suttantena vaṇṇetabbo. Bhikkhū tassa gharadvārena

¹ K. upa°.

² C., C^a., K., B. akkhīni.

³ C., C^a., K. bhindanasa°.

⁴ K. a. hoti.

⁵ K. a. (rañño putṭhena). Cf. Milindapañha. Trenck-
 ner, 67-8.

⁶ B. pākatiaggisantāpanato.

⁷ B. nirayaaggimhi pakkhinto! K. a. pakkhitto.

⁸ B. K. viliyaṅ.

⁹ C. C^a. gacchatīti.

¹⁰ B. nibbattaka°.

¹¹ C., C^a., B. viliyanti. C^a. om. na.

¹² C^a. utṭhite.

¹³ C., C^a., K., B. geha°.

¹⁴ C. sakko.

¹⁵ So K.

¹⁶ C. C^a. om.

¹⁷ B. tajjito tassa pana.

¹⁸ K. B. nivār°, and a. asakkonto.

¹⁹ B. a. gehajano. K. a.

²⁰ K. B. a. bahi.

²¹ B. K. geha°.

²² K. corr. aṭṭhame.

gacchantā taṃ saddaṃ sutvā, 'sūkarasaddo' ti saññino hutvā, vihāraṃ gantvā Satthu santike nisinnā evam āhaṃsu: 'bhante Cundasūkarikassa gehadvāraṃ pidahitvā sūkarānaṃ māriyamānānaṃ ajja sattamo divaso, gehe kāci maṅgalakiriya bhavissati maññe, ettake nāme bhante sūkare mārentassa ekam pi mettacittaṃ vā kāruṇṇaṃ vā natthi, na vata¹ evarūpo kakkhaḷo pharusso satto diṭṭhapubbo' ti. Satthā: 'na bhikkhave so ime satta-divase² sūkare māreti, kamma-sarikkhakaṃ paṇ' assa³ udapādi;⁴ jīvantass' eva Avīcimahānirayasantāpo upaṭṭhāsi;⁵ so tena santāpena satta divasāni sūkararavaṃ ravanto antonivesane vicarivā ajja kālaṃ katvā Avīcimhi nibbatto' ti vatvā, 'bhante idha loke evaṃ socitvā puna gantvā socanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti vutte, 'āma bhikkhave pamatto nāma, gahaṭṭho vā hotu⁶ pabbajito vā, ubhayattha socati yevā' ti vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

15. 'Idha socati pecca socati pāpakārī ubhayattha socati
so socati so vihaññati disvā kammakiliṭṭhaṃ attano' ti.

Tattha 'pāpakārīti' nānappakārassa pāpakamma-kārako puggalo; 'akataṃ vata me kalyāṇaṃ, kataṃ⁷ pāpaṃ' ti ekaṃsen' eva⁸ maraṇasamaye 'idha socati,' idam assa kamma-socanaṃ vipākaṃ anubhonto pana 'pecca socati,' idam assa paraloke vipāka-socanaṃ, evaṃ so 'ubhayattha socati' yeva; ten' eva kāraṇena jīvamāno yeva so Cundasūkariko pi⁹ 'disvā

¹ C. mano. C^a. B. no for vata. K. na ca vata.

² C. K. °divasesu. B. imesu sattadivasesu.

³ B. a. vipākaṃ.

⁴ K. a. tassa.

⁵ C^a. utṭh°.

⁶ C^a. hoti.

⁷ K. a. me.

⁸ F. corr. ekaso ten' eva.

⁹ K. a. socati.

kammakiliṭṭhaṃ attano' ti¹ attano kiliṭṭhakammaṃ² passitvā socati³ nānappakāraṃ vilapanto 'vihaññatīti.'⁴

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ; mahājanassa sātthikā desanā⁵ jātā ti.

Cundasūkarikavatthu dasamaṃ.⁶

11. DHAMMIKAUPĀSAKASSA-VATTHU

'Idha modatīti' imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto dhammikaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi.

Sāvatthiyaṃ kira pañcasatā dhammikaupāsakā nāma ahesuṃ.⁷ Tesu ekekassa pañca pañca upāsakasatāni parivārā;⁸ yo tesāṃ jeṭṭhako,⁹ tassa satta puttā satta dhītaro.¹⁰ Tesu ekekassa ekekā salākayāgu salākabhataṃ pakkhikabhataṃ¹¹ navacandabhataṃ¹² vassāvāsikaṃ. Te pi¹³ sabbe va anujātaputtā nāma ahesuṃ; iti cuddasannaṃ puttānaṃ bhariyāya¹⁴ upāsakassā ti soḷasasalākayāguādīni pavattanti;¹⁵ iti so saputtadāro¹⁶ sīlavā kalyāṇadhammo dānaṃ vibhāgarato ahosi. Ath' assa aparabhāge rogo uppajji, āyusañkhāro parihāyi. So

¹ C. C^a. om.

² C^a. kammaṃ merely.

³ B. om.

⁴ K. a. kilamati, and om. ti.

⁵ K. a. dhamma°.

⁶ C. C^a. sūkarikassa vatthuṃ. B. Cundasūkarikassa vatthu da°.

⁷ C. C^a. om.

⁸ K. °rāni. So B., and a. ahesuṃ.

⁹ B. a. Mahādhammikaupāsako nāma.

¹⁰ C^a. satta satta puttadhītaro. K. a. honti.

¹¹ K. a. sañghabhataṃ uposathikabh°. B. a. niman-tanabh° uposathikabh° āgantukabh°.

¹² K. āgantukabh°. B. sañghabh°.

¹³ C. C^a. tehi. B. dadantehi.

¹⁴ C. bhariyāye.

¹⁵ C. C^a. vattanti.

¹⁶ C. C^a. soḷasapu°.

dhammaṃ sotukāmo ‘atṭha vā¹ soḷasa vā² bhikkhū pesethā’ ti³ Satthu santikaṃ paṇiṇi. Satthā pesesi; te gantvā tassa mañcaṃ parivāretvā paññattesu āsanesu nisinnā, ‘Bhante ayyānaṃ me dassanaṃ dullabhaṃ bhavissati, dubbalo’ mhi, ekaṃ me suttaṃ sajjhāyathā’ ti vutte,⁴ ‘katarāṃ suttaṃ sotukāmo upāsakā’ ti, ‘Sabbabuddhānaṃ avijahitaṃ Satipatthānasuttaṃ’⁵ ti vutte, ‘ekāyano ayaṃ bhikkhave maggo sattānaṃ visuddhiyā’ ti suttantaṃ paṭṭhapesuṃ. Tasmiṃ khaṇe chahi devalokehi sabbālaṅkārapatimaṇḍitā sahasasindhavayuttā diyadḍhayaḥjanasatikā⁶ cha rathā āgamaṃsu;⁷ tesu tṭhitā devatā ‘amhākaṃ amhākaṃ⁸ devalokaṃ nessāmā’ ti, ‘ambho mattikabhājanaṃ bhinditvā suvaṇṇabhājanaṃ gaṇhanto viya amhākaṃ devalokaṃ⁹ abhiramituṃ idha nibbattā’ ti vadiṃsu. Upāsako dhammasavaṇanantarāyaṃ anicchanto: ‘āgametha āgamethā ti’ āha. Bhikkhū ‘amhe vadatīti’ saññāya tuṅhī ahesuṃ. Ath’ assa puttadhītarō: ‘amhākaṃ pitā¹⁰ dhammasavaṇena atitto ahosi, idāni pana bhikkhū pakkosāpetvā sajjhāyaṃ kāretvā sayam eva vāreti, maraṇassa abhāyanto¹¹ nāma natthīti’ viraviṃsu. Bhikkhū ‘idāni anokāso’ ti utṭhāya¹² pakkamaṃsu.

Upāsako thokaṃ vītināmetvā satīṃ labhitvā¹³ putte pucchi: ‘kasmā kandathā’ ti. ‘Tāta tumhe bhikkhū pakkosāpetvā dhammaṃ suṇanto¹⁴ sayam eva vārayittha; atha mayaṃ “maraṇassa abhāyanasatto¹⁵ nāma natthīti”

¹ K., C^a., B. a. me.

² K. a. dhammakathika^o.

³ K. a. dūtaṃ.

⁴ C. K. vuttā.

⁵ C^a. patthānaṃ ti.

⁶ C^a. °sati.

⁷ C. C^a. āharimsu.

⁸ C. C^a. om. K. B. rep. a^o de^o ne.

⁹ C., C^a., K. °loke, and rep. amhā^o de^o (not so K.).

¹⁰ K. B. a. pubbe.

¹¹ K. a. santo. B. abhāyanakasatto.

¹² B. °āsanā.

¹³ K. a. pati^o.

¹⁴ B. °tā.

¹⁵ K. corr. °uto satto. B. ut supra.

kandimhā' ti. 'Ayyā pana kuhiṇ' ti. "Anokāso" ti utthāyāsanā pakkantā' ti. 'Tātā¹ nāhaṇ ayyehi saddhiṇ kathemīti.' 'Atha kena² saddhiṇ kathesi tātā' ti.³ 'Chahi devalokehi devatā cha⁴ rathe alaṅkaritvā ādāya ākāse ṭhatvā "amhākaṇ devaloke⁵ abhirama, amhākaṇ devaloke abhiramā" ti saddaṇ karonti, tāhi saddhiṇ kathemīti.' 'Kuhiṇ tātā rathā, na mayaṇ passāmā' ti vutte.⁶ 'Atthi pana mayhaṇ ganṭhitāni pupphānīti.' 'Atthi tātā' ti. 'Kataradevaloko⁷ ramaṇiyo' ti. 'Sabbabodhisattānaṇ Buddhamātāpitunnañ ca vasi-taṭṭhānaṇ⁸ Tusitabhavanaṇ ramaṇiyaṇ tātā' ti. 'Tena hi "Tusitabhavanato⁹ āgatarathe laggatū" ti puppha-dāmaṇ khipathā' ti. Te khipiṇsu. Taṇ rathadhure laggitvā ākāse olambi; mahājano tad eva¹⁰ passati; rathaṇ na passati; upāsako: 'passath' etaṇ puppha-dāmaṇ¹¹ ti vatvā, 'āma passāmā' ti vutte, 'etaṇ Tusitabhavanato āgatarathe olambati,¹² ahaṇ Tusitabhavanaṇ gacchāmi, tumhe mā cintayittha, mama santike nibbattitukāmā hutvā mayā kataniyāmen' eva puññāni karoṭhā' ti vatvā¹³ kālaṇ katvā¹⁴ rathe patitṭhāsi; tāvad ev' assa tigāvutappamaṇo satṭhisakaṭabhārālaṅkārāpatimaṇḍito at-tabhāvo nibbatti. Accharāsahassaṇ parivāresi, pañcavī-satiyojanikaṇ kanakavimānaṇ¹⁵ pātur ahosi. Te bhikkhū vihāraṇ anuppatte Satthā pucchi: 'sutā bhikkhave upāsakena dhammadesanā' ti.¹⁶ 'Āma bhante, antarā yeva pana "āgamethā" ti vāresi. Ath' assa puttadhītarō

¹ C. K. pa° tātāti. C^a. B. om. tātā.

² C. ath' ekena.

³ K. B. kathethā ti.

⁴ C. C^a. om.

⁵ C. C^a. °lokaṇ.

⁶ C. C^a. om.

⁷ K. B. kataro.

⁸ K. vasana°.

⁹ K. tuss° (al.).

¹⁰ C. C^a. etad eva.

¹¹ C. C^a. dāmaṇ.

¹² C^a. olambi. B. olambīti.

¹³ C^a. om.

¹⁴ K. a. tussita°.

¹⁵ C^a. ratanavi°.

¹⁶ K. 'tumhehi 'ssa bh° upāsakassa dhammo desito' ti.

So B., with tumhe bhī°.

kandiṅsu, mayaṅ “idāni anokāso” ti utṭhāyāsanaṅ nikhantā’ ti. ‘Na so bhikkhave tumhehi saddhiṅ kathesi,¹ chahi pana devalokhehi devatā cha rathe alaṅkaritvā āharitvā taṅ upāsakaṅ pakkosiṅsu ;² so dhammadesanāya antarāyaṅ anicchanto tehi³ saddhiṅ kathesīti.’ ‘Evaṅ bhante’ ti. ‘Evaṅ bhikkhave’ ti. ‘Idāni bhante so⁴ kuhiṅ nibbatto’ ti. ‘Tusitabhavane bhikkhave’ ti. ‘Bhante idāni idha⁵ ñātimajjhe modamāno vicaritvā idān’ eva gantvā puna modanaṭṭhāne yeva nibbatto’ ti. ‘Āma bhikkhave appamattā pi gahaṭṭhā vā pabbajitā⁶ vā sabbattha modanti yevā’ ti vatvā imaṅ gātham āha :

16. ‘Idha modati pecca modati katapuñño
ubhayattha modati,
so modati so pamodati disvā kamma-
visuddhiṅ attano’ ti.

Tattha ‘katapuñño’ ti nānappakārassa kusalassa kāraṅ puggalo: ‘akataṅ vata me pāpaṅ kataṅ⁷ kalayānaṅ’ ti idha kammamodanena, pecca vipākamodanena modati,⁸ evaṅ ubhayattha modati nāma; ‘kammavisuddhiṅ’ ti dhammikaupāsako⁹ pi attano kammavisuddhiṅ¹⁰ puññakammasampattiṅ disvā kālakiriyato pubbe idha loke pi modati, kālaṅ katvā idāni paraloke pi¹¹ atimodati¹² yevā ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṅ; mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Dhammikaupāsakassa vatthu ekādasamaṅ.¹³

¹ C. C^a. katheti.

² K. upakk^o.

³ K. tāhi.

⁴ C., C^a., B. om. K. bh^o i^o.

⁵ C^a. idam for idha. K. om. idāni.

⁶ B. °tto, °ṭṭho, °to (all singulars).

⁷ K. a. vata me. B. a. me.

⁸ C. C^a. modatīti.

⁹ K. hi.

¹⁰ C^a. kammato vi^o.

¹¹ K. a. pamodati.

¹² C., C^a., B. modati.

¹³ C. °upāsikavatthuṅ. K. °upāsaka^o. C^a. vatthuṅ, om. eh^o.

12. DEVADATTAŚA-VATTHU

‘Idha tappatīti’¹ imaṅ dhammadeśanaṅ Satthā Jetavane viharanto Devadattaṅ ārabba kathesi.

Devadattassa vatthuṅ pabbajitakālato² paṭṭhāya yāva paṭhavippavesanā Devadattaṅ ārabba bhāsītāni³ sabbāni jātakāni vitthāretvā kathitaṅ. Ayaṅ paṇ’ ettha saṅkhepo: Satthari Anupiyaṅ nāma Mallānaṅ nigamo taṅ⁴ nissāya Anupiyambavane viharante yeva Tathāgatassa lakkhaṇapatiggahaṇadvase⁵ yeva asītisahassehi nātikulehi ‘rājā vā hotu Buddho vā, khattiyaparivāro vicarissatīti’ asītisahassaputtā paṭiññātā. Tesu yebhuyyena pabbajītesu Bhaddiyarājānaṅ⁶ Anuruddhaṅ Ānandaṅ Bhaguṅ Kimbilaṅ Devadattaṅ ti ime cha Sakke⁷ apabbajante⁸ disvā: ‘mayaṅ attano⁹ putte pabbajema, ime cha Sakkā na¹⁰ nātakā maññe, tasmā na pabbajantīti’ kathaṅ samuṭṭhāpesuṅ. Atha kho Mahānāmo Sakko Anuruddhaṅ upasaṅkamitvā: ‘tāta amhākaṅ kulā¹¹ pabbajito natthi, tvaṅ vā pabbaja¹² ahaṅ vā pabbajissāmīti’ āha. So pana sukumālo¹³ hoti sampannabhogo, ‘natthīti’ vacanaṅ pi tena na suttapubbaṅ. Ekadivasaṅ hi tesu chasu khattiyesu guḷakīlaṅ¹⁴ kīlantesu Anuruddho pūvena¹⁵ parājito pūvatthāya¹⁶ paṇiṇi. Ath’ assa mātā pūve sajjetvā

¹ K. a. pecca tappatī.

² F. pabbajjāto. C. C^a. pabbajjato.

³ C. tāni.

⁴ F. nigamaṅ.

⁵ C. °patiggaṇhadi°. C^a. lakkhaṇe lokaṇadi°.

⁶ B. Bhaddiyaṅ nāma rā.

⁷ B. Sake.

⁸ K. a. nātīyo.

⁹ C^a. rep.

¹⁰ F. K. sakyā na; corr. Sakyānaṅ.

¹¹ B. kule.

¹² B. pabbajissasi.

¹³ MSS. and edd. sukhumālo. *Dīpankara and S. sukhumālo. The h seems due to a confusion with sukhumo.*

¹⁴ F. guḷikīlā; corr. °ḷaṅ. C., C^a., K., B. °kīlāya.

¹⁵ F. pūpe. C. C^a. pūve.

¹⁶ K. a. purisaṅ mātu santikaṅ.

pahiṇi; te khāditvā¹ puna kiḷṅsu, punappunaṅ tass' eva parājayo hoti,² mātā pan' assa pahite³ tikkhattuṅ pūve pahīnitvā⁴ catutthavāre 'pūvaṅ⁵ natthīti' pahiṇi. So 'natthīti' vacanassa⁶ asutapubbattā 'esā p'ekā pūva-vikati bhavissatīti' maññamāno 'natthipūvaṅ me āharathā' ti pesesi; mātā pan' assa 'natthipūvaṅ pana ayye⁷ dethā' ti vutte, 'mama puttena "natthīti" padaṅ na sutapubbaṅ, iminā pana⁸ upāyena⁹ etaṅ atthaṅ jānāpes-sāmīti¹⁰ tucchaṅ suvaṅṇapātiṅ aññāya suvaṅṇapātiyā paṭikujjitvā pesesi.¹¹ Nagarapariggāhikā¹² devatā cintesuṅ: 'Anuruddhasakkena annahārakāle¹³ attano bhāga-bhattaṅ Uparitṭhapaccekabuddhassa¹⁴ datvā "natthīti" me vacanassa savaṅṇaṅ mā hotū'¹⁵ ti 'bhojanuppattiyā¹⁶ jānanaṅ mā hotū' ti patthanā katā, sac' āyaṅ tuccha-pātiṅ passissati devasamāgamaṅ pavisitūṅ na labhissāma, sīsam pi no sattadhā phāleyyāti.' Atha naṅ pātiṅ dibbapūvehi¹⁷ puṅṇam¹⁸ akaṅsu; tassā guḷamaṇḍale ṭhapetvā ugghāṭitamattāya¹⁹ pūvagandho sakalanagare²⁰ chādetvā²¹ ṭhito, pūvakaṇḍaṅ mukhe ṭhapitamattaṅ eva sattarasaharaṅsahassāni²² anuphari. So cintesi: 'nāhaṅ²³ mātu piyo, ettakaṅ me²⁴ kālaṅ imaṅ natthi-

¹ K. rep.

² K. a. punappunnaṅ puvattāya.

³ K. paccite for °hite. B. rep.

⁴ K. pahitvā.

⁵ B. K. pūvā.

⁶ C. C^a. vacanaṅ.

⁷ C. kireyye for pa°a°. C^a. corr. kāretvā. B. kira ayye.

⁸ K. imināhaṅ for i°p°.

⁹ K. B. a. naṅ.

¹⁰ K. a. cintetvā.

¹¹ K. a. maggantare.

¹² C. nāgara. C^a. nagaraṅ.

¹³ K. annabhāvarakakāle (!)

¹⁴ B. Upad°.

¹⁵ C^a. hosīti. B. om. ti.

¹⁶ C., K., B. °nuppattitṭhānaṅ. *Dīpankara* °na°.

¹⁷ C. C^a. dibbapūvaṅ.

¹⁸ F. dibbapūvapūṅṇaṅ. K. parip°.

¹⁹ C^a. ugghaṭ°.

²⁰ K. °raṅ.

²¹ K. B. a. viya.

²² F. °haraṅiyo. C. °haraṅiṅ.

²³ F. rep.

²⁴ K. eva.

pūvaṅ nāma na paci; ito paṭṭhāya aññaṅ pūvaṅ nāma¹ na khādissāmīti,² gehaṅ gantvā pi¹ mātaṅ pucchi: 'amma tumhākaṅ ahaṅ piyo appiyo'³ ti.⁴ 'Tāta ekakkhino akkhi viya ca⁵ hadayaṅ viya ca atipiyo⁶ me' ti.⁷ 'Atha kasmā ettakaṅ kālaṅ mayhaṅ natthipūvaṅ na pacittha⁸ ammā'⁹ ti. Sā cūlūpaṭṭhākaṅ pucchi: 'atthi kiñci pātiyaṅ tātā' ti. 'Paripunṇaṅ¹⁰ ayye pāti pūvehi, evarūpā pūvā nāma me na ditṭhapubbā' ti. Sā cintesi: 'mayhaṅ putto puññavā katābhinihāro bhavissati, devatāhi pātiṅ pūretvā pūvā pahitā bhavissantīti.' Atha naṅ putto: 'amma ito paṭṭhāyāhaṅ aññaṅ pūvaṅ nāma na khādissāmi, natthipūvam eva paccyāsīti.' Sā pi 'ssa tato paṭṭhāya 'pūvaṅ khādītukāmo 'smīti¹¹ vutte tucchapātīm eva aññāya pātiyā paṭikujjetvā¹² peseti;¹³ yāva agāramajjhe vasi,¹⁴ tāv' assa devatā dibbapūve¹⁵ pahinisu. So ettakam pi ajānanto vā¹⁶ pabbajjaṅ¹⁷ nāma kiṅ jānissati? Tasmā 'kā esā pabbajjā¹⁸ nāmā' ti bhātaṅ pucchitvā, 'ohāritakesamassunā, kāsāvanivatthena,¹⁹ katṭhattharake²⁰ vā bidalamañcake²¹ vā nipajjitvā, piṇḍāya carantena vihātabbaṅ,²² esā pabbajjā nāmā' ti vutte, 'bhātika²³ ahaṅ sukumālo nāhaṅ sakkhissāmi

¹ C. C^a. om.

² K. B. a. so.

³ B. na piyo.

⁴ K. a. sā āha.

⁵ C., C^a., K. om.

⁶ B. atipiyapiyo.

⁷ C. 'hīti. K. ahosīti. B. asīti.

⁸ C. C^a. anapacittha.

⁹ K. a. āha.

¹⁰ F. corr. °punṇā.

¹¹ C., C^a., K., B., 'mhīti.

¹² K. °itvā.

¹³ F. K. pesesi.

¹⁴ C. C^a. vasati.

¹⁵ C. C^a. va pūvaṅ. B. pūve hi.

¹⁶ K., C^a., B. om.

¹⁷ K. S. pabbajjā.

¹⁸ C. pabbajjaṅ.

¹⁹ C. C^a. °kāsāyavatthena. F. °kesamussukāsāyavatthena.

B. kāsāya°.

²⁰ F. kanthattthare (*leg. katth°*).

²¹ B. virala°.

²² F. B. vihāritabbaṅ.

²³ C. C^a. bhātiya (*cf. Kosambika and Kosambiya, freq. var. in MSS.*).

pabbajitūṅ' ti āha. 'Tena hi tāta kammantaṅ¹ ugga-
hetvā gharāvāsaṅ vasa; na pi sakkā amhesu ekena
apabbajitūṅ' ti. Atha naṅ 'ko esa kammanto nāmā'
ti pucchi;² bhattutṭhānaṭṭhānam³ pi ajānanto kulaputto
kammantaṅ nāma kiṅ⁴ jānissati? Ekadivasaṅ hi tiṅṅaṅ
khattiyānaṅ kathā udapādi: 'bhattaṅ nāma kuhiṅ utṭha-
hatīti.' Kimbilo āha: 'koṭṭhake⁵ utṭhahatīti.' Atha
naṅ Bhaddiyo: 'tvaṅ bhattutṭhānaṭṭhānaṅ⁶ na jānāsi,⁷
bhattaṅ nāma ukkhaliyaṅ utṭhahatīti' āha; Anuruddho:
'tumhe dve pi na jānātha, bhattaṅ nāma ratanama-
kulāya suvaṇṇapātiyaṅ⁸ utṭhahatīti' āha. Tesu kira
ekadivasaṅ Kimbilo koṭṭhato vihi otāriyamāne disvā 'ete
koṭṭhe va⁹ jātā' ti saññī ahosi. Bhaddiyo ekadivasaṅ
ukkhālito bhattaṅ vadḍhiyamānaṅ disvā 'ukkhaliyañ ñeva
uppannaṅ' ti saññī ahosi. Anuruddhena pana n'eva
vihiṅ¹⁰ koṭṭentā¹¹ na bhattaṅ pacantā¹² na vadḍhentā
diṭṭhapubbā, vadḍhetvā pana purato ṭhapitam eva passati.
So 'bhuñjitukāmakāle bhattaṅ pātiyaṅ utṭhahatīti'¹³
saññam akāsi. Evaṅ tayo pi¹⁴ bhattutṭhānaṭṭhānaṅ¹⁵ na
jānanti; tenāyaṅ 'ko esa¹⁶ kammanto nāmā' ti puc-
chitvā, 'pathamaṅ khettaṅ kasāpetabbaṅ' ti ādikaṅ saṅ-
vacchare¹⁷ saṅvacchare kattabbakiccaṅ sutvā: 'kadā
kammantānaṅ anto paññāyissati, kadā mayaṅ appo-
sukkā bhoge bhuñjissāmā' ti vatvā, kammantānaṅ aparī-
yantatāya akkhayatāya¹⁸ 'tena hi tvañ ñeva gharāvāsaṅ
vasa, na mayhaṅ eten' attho'¹⁹ ti²⁰ mātaṅ upasaṅka-

¹ C^a. kammante.

² F. pucchitvā.

³ B. C^a. (C^a. al.) °utṭhānaṅ (om. °ṭṭhānaṅ).

⁴ C. C^a. kiṅ nāma.

⁵ F., K., B. koṭṭhe. C. koṭṭhā.

⁶ K. B. bhattassa u°.

⁷ C. C^a. jānāti.

⁸ C. C^a. °pātiyā.

⁹ K. B. yeva.

¹⁰ K. vihiyo.

¹¹ K. °nto.

¹² C. C^a. pacantā.

¹³ C. K. upaṭṭha°.

¹⁴ C., C^a., B. a. te.

¹⁵ C. C^a. a. pi.

¹⁶ F. rep.

¹⁷ K. C^a. om.

¹⁸ K. akkhātāya.

¹⁹ F. ekena attho. K. C^a. etena a°.

²⁰ K. a. vatvā.

mitvā: ‘anuñāhi maṅ amma, pabbajissāmiti’ vatvā tāya¹ tikkhattuṃ paṭikkhipitvā:² ‘sace te saḥāyako Bhaddiyarājā pabbajissati³ tena saddhiṃ pabbajāhīti’ vutte, taṅ upasaṅkamitvā: ‘mama kho samma pabbajjā tava paṭibaddhā’ ti vatvā, taṅ nānappakārehi saññāpetvā sattame divase attanā saddhiṃ pabbajjanatthāya paṭiññāṃ gaṇhi. Tato Bhaddiyo Sakyarājā⁴ Anuruddho Ānando Bhagu⁵ Kimbilo Devadatto ti ime cha khattiyā Upālikappakasattamā devā viya dibbasampattiṃ sattāhaṃ⁶ anubhavitvā seyyānaṃ gacchantā⁷ viya caturaṅgiṇiyā senāya nikkhamitvā paravisayaṃ patvā rājānāya senaṃ⁸ nivattetvā⁹ paravisayaṃ pakkamiṃsu.¹⁰ Tattha cha khattiyā attano¹¹ attano ābharaṇāni¹² omuñcitvā bhaṇḍikaṃ katvā, ‘handā bhāṇe Upāli¹³ nivattassu, alaṃ te ettakaṃ jīvikāyā’ ti tassa adaṃsu. So tesāṃ pādāmūle pavatṭetvā¹⁴ paridevitvā āṇaṃ atikkamituṃ asakkonto utthāya¹⁵ nivatti; tesāṃ dvidhājātakāle¹⁶ vanaṃ¹⁷ ārodanappattaṃ¹⁸ viya paṭhavi kampamānākārappattā viya ahosi. Upāli¹⁹ thokaṃ nivattitvā:²⁰ ‘caṇḍā kho Sākiyā “iminā kumārā nipphātita” ti²¹ ghāteyyum pi maṅ, ime hi nāma Sakyakumārā evarūpaṃ sampattiṃ pahāya imāni anagghāni ābharaṇāni khelapīṇaṃ viya chaddetvā pabbajissanti,

¹ B. a. nānappakārehi ca.

² K. °ito, and a. tāta.

³ F. C^a. pabbajati. C. pabbajeti. ⁴ F. Sakkhirājā.

⁵ K. corr. Bhaggulo.

⁶ K. a. mahāsampattiṃ.

⁷ C^a. °nto.

⁸ C. senā. C^a. senāya. K. rājānāpetvāya sabba°.

⁹ K. B. °āpetvā.

¹⁰ C., C^a., B. okkamiṃsu. K. oka°.

¹¹ K. om.

¹² K. °ṇā.

¹³ K. a. tvaṃ.

¹⁴ B. °itvā. K. nipattitvā.

¹⁵ K. a. taṅ gaḥetvā.

¹⁶ F. vi-. C. C^a. vīdhāya. K. dvidhābhijikā°. B. dvidhābhijita°.

¹⁷ C. va. C^a. om.

¹⁸ C^a. ārodappattaṃ.

¹⁹ K. a. kappako pi.

²⁰ K. °etvā evaṃ cintesi.

²¹ C^a. imā ti kumārā ti. F. nipphātita ti. C. C^a. ghātītātī. B. nighātītā. K. nipphatt°. S. nippā°.

kiṃ aṅga paṇāhaṃ' ti¹ bhaṇḍikaṃ omuñcitvā² tāni ābharaṇāni rukkhe laggetvā: 'atthikā gaṇhantū' ti vatvā tesañ santikaṃ gantvā tehi, 'kasmā nivatto 'sīti' putṭho tam atthaṃ ārocesi. Atha naṃ te ādāya Satthu santikaṃ gantvā:³ 'mayañ bhante Sākiyā nāma māna-nissitā, ayaṃ ambhākaṃ dīgharattaṃ paricārako,⁴ imaṃ paṭhamataraṃ pabbājetha, mayam assa⁵ paṭhamataraṃ⁶ abhivādanādini karissāma, evañ no māno nimmānayas-satīti'⁷ vatvā taṃ paṭhamataraṃ pabbājetvā pacchā sayañ pabbajiṃsu. Tesu āyasmā Bhaddiyo ten'ev'antaravas-sena⁸ tevijjo ahosi, āyasmā Anuruddho dibbacakkhuko hutvā⁹ pacchā Mahāpurisavitakkasuttaṃ sutvā arahattaṃ pāpuṇi, āyasmā Ānando sotāpattiphale patitṭhahi, Bhagutthero ca Kimbilatthero ca aparabhāge vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇiṃsu, Devadatto pothujjanikaṃ¹⁰ iddhiṃ patto. Aparabhāge Satthari Kosambiyaṃ viharante sasāvakaśaṅghassa¹¹ Tathāgatassa mahanto lābhasakkāro nibbatti.¹² Vatthabhesajjādihattā¹³ manussā vihāraṃ pavisitvā, 'kuhiṃ Satthā, kuhiṃ Sāriputtatthero, kuhiṃ Moggallānatthero,¹⁴ kuhiṃ Mahākassapatthero, kuhiṃ Bhaddiyatthero, kuhiṃ Anuruddhatthero, kuhiṃ Ānandatthero, kuhiṃ Bhagutthero, kuhiṃ Kimbilatthero' ti asīti¹⁵ mahāsāvakaṇaṃ nisinnaṭṭhānaṃ oloketvā¹⁶ vicaranti.

'Devadatthero kuhiṃ nisinno vā ṭhito vā' ti vattāpi¹⁷ natthi; so cintesi: 'ahaṃ etehi saddhiṃ yevā pabbajito, ete pi¹⁸ khattiyapabbajitā¹⁹ aham pi khattiyapabbajito,

¹ K. a. cintetvā.

³ K. a. Bhagavantaṃ vanditvā.

⁵ K. imassa.

⁷ F. nimāda°. K. nimmāy°.

⁹ C^a. om.

¹¹ F. C^a. sāvaka°.

¹³ C., C^a., K. Tattha bhe°

¹⁵ F., C., C^a. asītiyā.

¹⁷ K. pucchanto nāma. B. vutto nāma.

¹⁸ F. hi.

² C. C^a. muñcitvā.

⁴ K. B. paricāriko.

⁶ C., C^a., K., B. om.

⁸ C. C^a. °vasse va.

¹⁰ F. C^a. puthu°.

¹² C. C^a. °ttīti.

¹⁴ C^a. mahā°.

¹⁶ K. B. °nto.

¹⁹ C. C^a. khattiyā pa°.

lābhasakkārahathā manussā ete¹ pariyesanti, mama nāmaṃ gaheṭāpi² natthi, kena nu kho saddhiṃ ekato hutvā³ kaṃ pasādetvā mama lābhasakkāraṃ nibbatteyaṃ ' ti. Ath' assa⁴ etad' ahoṣi: ' ayaṃ rājā Bimbisāro paṭhamadassanen' eva ekādasahi nahutehi saddhiṃ sotāpattiphale patitṭhito, na sakkā etena saddhiṃ ekato bhavituṃ; Kosalarañña⁵ ca⁶ saddhiṃ na sakkā;⁷ ayaṃ kho pana rañño putto Ajātasattukumāro⁸ kassaci guṇadose na jānāti, etena saddhiṃ ekato bhavissamīti.' So⁹ Kosambito Rājagahaṃ gantvā kumāravaṇṇaṃ abhinimminivā¹⁰ cattāro āsīvise catūsu hatthapādesu ekaṃ gīvāya¹¹ pilandhitvā¹² ekaṃ sīse cumbaṭakaṃ katvā ekaṃ ekaṃsaṃ karitvā imāya ahimekhalāya¹³ ākāsatō oruyha Ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā tena bhītena: ' ko ' si tvaṃ ' ti vutte, ' ahaṃ Devadatto ' ti vatvā, tassa bhaya-vinodanattaṃ¹⁴ taṃ attabhāvaṃ paṭisamharitvā¹⁵ saṅghātipattacīvaradharo purato ṭhatvā taṃ pasādetvā lābhasakkāraṃ nibbattesī. So lābhasakkārābhibhūto: ' ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissamīti ' pāpakaṃ cittaṃ uppādetvā saha cittuppādena iddhito parihāyitvā Satthāraṃ¹⁶ Veluvanavihāre sarājikāya¹⁷ parisāya dhammaṃ desentaṃ¹⁸ vanditvā utṭhāyāsana¹⁹ añjaliṃ paggayha; ' Bhagavā bhante etarāhi jīṇo vuḍḍho mahallako²⁰ apposukko ditṭhadhammasukhavihāraṃ anuyuñjatu, ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmi, niyādettha²¹ me²² bhikkhusaṅghaṃ '

¹ B. a. yeva.² B. gaheṭvā.³ F. om.⁴ F. tassa.⁵ C^a. °ñña.⁶ C., C^a. pi. K. om.⁷ B. a. bhavituṃ.⁸ F. Ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā.⁹ K. a. pana.¹⁰ C. abhinimminivā. K. °minmitvā.¹¹ K. C^a. °yaṃ.¹² C. C^a. bandhitvā.¹³ K. °mekhalikāya.¹⁴ S. °tthāya.¹⁵ B. vijahitvā.¹⁶ K. a. upasaṅkamitvā.¹⁷ C. sarājikāya.¹⁸ K. B. a. Bhagavantaṃ.¹⁹ K. upaṭṭh° (constant var. in all MSS.).²⁰ C. mahallako uddho. C^a. m°v°.²¹ F., C., C^a., B. niyyā°.²² B. maṃ.

ti vatvā, Satthārā khelāsikavādena apasādetvā paṭikkhitto¹ anattamano imaṃ paṭhamaṃ Tathāgate āghātaṃ bandhitvā pakkami.² Ath' assa Bhagavā Rājagahe pakāsanīyakammaṃ³ kāresi. So 'pariccatto dāni ahaṃ samānena Gotamena, idāni 'ssa anattaṃ karissāmiti' Ajātasattaṃ upasaṅkamitvā āha :⁴ 'pubbe kho kumāra manussā dighāyukā etarahi appāyukā, tṭhānaṃ kho paṇ' etaṃ vijjati yaṃ tvaṃ kumāro va samāno kālaṃ kareyyāsi,⁵ tena hi tvaṃ⁶ kumāra pitarāṃ hantvā rājā hohi, ahaṃ Bhagavantaṃ hantvā Buddho bhavissāmiti' vatvā tasmiṃ rajje patitṭhite Tathāgatassa⁷ vadhāya purise payojetvā tesu sotāpattiphalāṃ patvā nivattesu, sayaṃ Gijjhakūṭaṃ⁸ abhiruhitvā,⁹ 'ahaṃ eva samaṇaṃ Gotamaṃ jīvitaṃ voropessāmiti' silaṃ¹⁰ paṭivijjhivā¹¹ rudhiruppādakammaṃ¹² katvā imināpi upāyena māretuṃ asakkonto puna Nālagiriṃ vissajāpesi; tasmiṃ āgacchante Ānandathero attano jīvitaṃ Satthu pariccajitvā purato¹³ aṭṭhāsi. Satthā nāgaṃ dametvā nagarā nikkhamitvā vihāraṃ āgantvā¹⁴ anekasahasseehi upāsakehi abhihaṭamahādānaṃ¹⁵ paribhuñjitvā tasmiṃ divase sannipatitānaṃ aṭṭhārasakoṭisaṅkhānaṃ¹⁶ Rājagahavāsinaṃ¹⁷ ānupubbikathaṃ kathetvā¹⁸ caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisa-maye jāte.¹⁹ 'aho mahāguṇo āyasmā Ānando, tathā-rūpe nāma hatthināge āgacchante attano jīvitaṃ paric-

¹ C. C^a. parikkhitto.

² F., C., C^a. apakkami. K. pakkāmi.

³ F. pabbājakapakā°. C. C^a. pabbājakā°. ⁴ K. om.

⁵ C. C^a. °siti. ⁶ K. om. tvaṃ.

⁷ B. Tathāgataṃ. ⁸ K. B. °ṭapabbataṃ.

⁹ K. abhiruyhitvā (ruyh° common in K.).

¹⁰ K. B. selaṃ. ¹¹ S. pavi°.

¹² F. °ppādakammaṃ (?). C. C^a. ruhiruppādakammaṃ. K. ruhirupādaka°. So B. (°pp°). ¹³ B. om.

¹⁴ K. B. ga°. ¹⁵ C., C^a., B. abhihaṭaṃ ma°.

¹⁶ K. °khātānaṃ. ¹⁷ F. C. °vāsinaṃ.

¹⁸ K. kathesi. ¹⁹ C., C^a., K. °samayo jāto.

cajivā Satthu purato aṭṭhāsīti' therassa guṇakathaṃ sutvā: 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa mam' atthāya jīvaṇṇaṃ pariccaji¹ yevā' ti vatvā² bhikkhūhi yācīto Cūlabhaṃsamahāhaṃsakakkataḥakajātakāni³ kathesi.

Devadattassāpi kammaṇṇaṃ n'eva pākataṇṇaṃ,⁴ tathā rañño mārāpitattā na vadhakānaṃ payojitattā na silāya paviddhattā⁵ pākataṇṇaṃ ahosi, yathā Nālāgirihaṭṭhino vissajjitattā. Tadā hi mahājano: 'rājāpi⁶ Devadatten' eva mārāpito vadhakā pi payojitā silāpi apaviddhā, idāni pana tena Nālāgiri vissajjāpito, evarūpaṇṇaṃ nāma pāpakaṇṇaṃ⁷ gahetvā rājā vicaratīti' kolāhalaṇṇaṃ akāsi. Rājā mahājanassa kathaṇṇaṃ sutvā pañca thālipākasaṭṭhāni niharāpetvā⁸ na puna⁹ tassūpaṭṭhānaṇṇaṃ agamāsi; nāgarā pi'ssa kulaṇṇaṃ upagatassa¹⁰ bhikkhāmattam pi na adaṇṇsu. So parihīnalābhasakkāro kohaṇṇena jivitukāmo Satthāraṇṇaṃ upasaṇkamitvā pañca vatthūni yācītvā, Bhagavatā, 'alaṇ Devadatta, yo icchati, so ārañṇako hotū' ti paṭikkhitto.¹¹ 'Kassāvuso vacanaṇṇaṃ sobhanaṇṇaṃ, kiṇ Tathāgatassa udāhu mama vā ti;¹² ahaṇṇaṃ hi¹³ ukkaṭṭhavasena evaṇṇaṃ vadāmi.'¹⁴ 'Sādhu bhante, bhikkhū yāvajīvaṇṇaṃ ārañṇakā assu,¹⁵ piṇḍapātikā,¹⁶ paṇṇasukūlikā,¹⁷ rukkhamaṇṇikā macchamaṇṇaṇṇaṃ na khādeyyun' ti; 'yo¹⁸ dukkhā muñcītukāmo¹⁹ .so mayā saddhiṇṇaṃ āgacchatū' ti vatvā pakkāmi. Tassa

¹ K. °ajjati.

² C^a. om.

³ F. °kakkatajā°. K. °kukutajā°. Cf. F. J., 5. 333-54, and 2. 341-5.

⁴ S. a. ahosi.

⁵ C. C^a. paṭivi°. K. B. pavijjit°.

⁶ K. om. pi and eva.

⁷ K. pāpaṇṇaṃ.

⁸ F. hārāpetvā. C. harā°. C^a. āharā°.

⁹ K. punapunaṇṇaṃ.

¹⁰ K. a. ekaṇṇaṃ.

¹¹ K. a. taṇṇaṃ sutvā.

¹² F., C., C^a. om. B. mamā ti. K. vacanaṇṇaṃ.

¹³ C. C^a. °su for hi. K. om. ahaṇṇaṃ.

¹⁴ C^a. °mīti.

¹⁵ F. °ko assa.

¹⁶ K. piṇḍi°, and a. assu.

¹⁷ K. a. assu.

¹⁸ C. C^a. om.

¹⁹ B. mucc°.

vacanaṃ sutvā ekacce navapabbajitā¹ mandabuddhino :
 ‘kalyāṇaṃ Devadatto āha, etena saddhiṃ vicarissāmā’
 ti, tena saddhiṃ ekato² ahesuṃ. Iti so pañcasatehi
 bhikkhūhi saddhiṃ tehi³ pañcahi⁴ vatthūhi lūkhappa-
 sannaṃ janaṃ saññāpento kulesu viññāpetvā⁵ viññāpetvā
 bhuñjanto saṅghabhedāya parakkami. So Bhagavatā,
 ‘saccaṃ kira tvaṃ Devadatta saṅghabhedāya parakka-
 masi cakkabhedāyā’⁶ ti puṭṭho, ‘saccaṃ’ ti vatvā,
 ‘garuko kho Devadatta saṅghabhedo’ ti ādihi ovadito
 pi Satthu vacanaṃ anādiyivā pakkanto⁷ āyasmantaṃ
 Ānandaṃ Rājagahe⁸ piṇḍāya carantaṃ disvā, ‘ajjatagge
 jānāhaṃ⁹ āvuso Ānanda aññatr’eva Bhagavatā aññatra
 Bhikkhusaṅghā¹⁰ uposathaṃ karissāmi saṅghakammaṃ
 karissāmiti’ āha. Thero¹¹ taṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi ;
 taṃ viditvā Satthā uppannadhammasaṃvego hutvā, ‘Deva-
 datto sadevakassa lokassa anātthanissitaṃ attano Avicimhi
 paccanakakammaṃ karotiti’ parivitakketvā :¹²

‘Sukarāni asādhūni attano ahitāni ca¹³
 yaṃ ve hitaṅ ca sādhuṅ ca taṃ ve parama-
 dukkaraṃ’¹⁴ ti,

imaṃ gāthaṃ vatvā puna imaṃ udānaṃ udānesi :

‘Sukaraṃ sādhanā sādhu, sādhu pāpena
 dukkaraṃ ;
 pāpaṃ pāpena sukaraṃ, pāpam ariyehi
 dukkaraṃ’¹⁵ ti.

Atha kho Devadatto uposathadivase attano parisāya
 saddhiṃ ekamantaṃ nisīditvā, ‘yass’ imāni pañca vatthūni

¹ S. navaka°.

² K. a. va.

³ C. C^a. om.

⁴ K. pañca°.

⁵ F. B. om.

⁶ B. (vaggabhedā) yā ti.

⁷ K. a. Devadatto.

⁸ B. °gahaṃ.

⁹ F. B. dānāhaṃ.

¹⁰ C. C^a. °saṅgho. S. saṅghena.

¹¹ K. a. āgantvā.

¹² B. takketvā.

¹³ C. om.

¹⁴ vs. 163.

¹⁵ See Fausb., new ed., p. 38, note.

khamanti, so salākaṇ gaṇhatū' ti vatvā pañcasatehi Vajjiputtakehi¹ navakehi appakataññūhi salākāya gahitāya saṅghaṇ bhinditvā te bhikkhū ādāya Gayāsīsam agamāsi. Tassa tattha gatabhāvaṇ sutvā Satthā tesāṇ bhikkhūnaṇ ānayanatthāya dve aggasāvake pesesi. Te² tattha gantvā ādesanāpāṭihāriyānusāsaniyā ca³ iddhipāṭihāriyānusāsaniyā ca anusāsantā te amataṇ pāyetvā ādāya ākāsenāgamīṃsu. Kokāliko pi kho: 'uttṭhehi āvuso Devadatta, nītā te bhikkhū Sāriputtamoggallānehi, nanu⁴ tvaṇ mayā vutto "mā āvuso Sāriputtamoggallāne vissāsīti."⁵ 'Pāpicchā Sāriputtamoggallānā pāpikānaṇ⁶ icchānaṇ vasaṇ⁷ gatā' ti vatvā jannukena hadaya-majjhe⁸ pahari, tassa tatth' eva uṇhaṇ lohitaṇ⁹ mukhato uggañchi. Āyasmantaṇ paṇa Sāriputtaṇ bhikkhusaṅgha-parivutaṇ ākāsenāgacchantaṇ disvā bhikkhū āhaṇsu: 'bhante āyasmā Sāriputto gamanakāle attadutiyo¹⁰ va¹¹ gato, idāni mahāparivāro āgacchanto sobhatīti.' Satthā: 'na bhikkhave idān' eva,¹² tiracchānayaṇiyaṇ nibbatta-kāle pi mama¹³ putto mama santikaṇ āgacchanto sobhati yevā' ti vatvā:¹⁴

'Hoti silavataṇ attho paṭisanthāravuttinaṇ,
lakkhaṇaṇ passa āyantaṇ ñātisaṅghapurakkhataṇ;
atha¹⁵ passas' imaṇ¹⁶ Kālaṇ¹⁷ suvihīnaṇ va ñātihīti'

¹ C^a. °puttehi.

² F. om.

³ F. gantvā āha: desanā° niyañ ca. B. c'eva. K. ānādes. K. °yā anu°.

⁴ F. om.

⁵ K. visāsissathā pacchā sār . . . nā pāp°. S. visāsīti (v. Childers s.r.).

⁶ K. pāpah°.

⁷ C. icchānuvasaṇ. C^a. icchānuvaṇsaṇ. F. vasagatā.

⁸ K. hadayaṇ majjhe.

⁹ C. C^a. uṇhalo°.

¹⁰ K. adutiyo.

¹¹ C., C^a., B. om.

¹² K. B. a. Sāriputto sobhati pubbe pi tir°.

¹³ B. mayhaṇ.

¹⁴ C. C^a. a. imaṇ gātham āha (v. F. Jāt., I., p. 144).

¹⁵ K. atth' assa.

¹⁶ C. C^a. passath' imaṇ.

¹⁷ F. Jāt., Kālaṇ.

idaṃ jātaṃ¹ kathesi. Puna bhikkhūhi: ‘bhante Devadatto kira dve aggasāvake ubhosu passesu nisidāpetvā, “Buddhalīhāya dhammaṃ desessāmīti” tumhākaṃ anukiriyaṃ harīti’² vutte, ‘na bhikkhave idān’ eva, pubbe p’esa mama anukiriyaṃ kātuṃ vāyami,³ na pana sakkhīti’⁴ vatvā :⁵

‘Api Vīraka passesi⁶ sakuṇaṃ mañjubhāṇakaṃ⁷ mayūragīvasaṅkāsaṃ patiṃ mayhaṃ Savitṭhakaṃ.⁸

‘Udakathalacarassa⁹ pakkhino niccaṃ āmakamacchabhojino¹⁰ tassānukaraṃ¹¹ Savitṭhako⁸ sevāle paḷiguṇṭhito¹² mato’ ti

ādinā¹³ jātaṃ kathetvā¹⁴ aparāparesu¹⁵ pi divasesu tathārūpim¹⁶ eva kathaṃ¹⁷ ārabha :¹⁸

‘Acari vatāyaṃ¹⁹ vitudaṃ vanāni kaṭṭhaṅgarukhesu asārakesu athāsada²⁰ khadiraṃ jātasāraṃ yatth’ abbidā garuḷo uttamaṅgaṃ’ ti

¹ K. Kuruka° (F.’s title is Lakkhaṇajātaka).

² B. karohīti.

³ K. vāyamati.

⁴ K. nās°, om. pana.

⁵ v. F. Jāt., I., p. 150.

⁶ F. passesi; corr. °hi.

⁷ K. B. °ikam.

⁸ C. C^a. kavi°.

⁹ K. °le car°.

¹⁰ K. °ano.

¹¹ K. Kiriyaṃ.

¹² K. °lehi °kuṇṭhito.

¹³ K. Nadicaraka for ādinā (F.’s title is Vīrakajāt°).

B. om. ādinā.

¹⁴ K. B. vatvā.

¹⁵ K. aparesu.

¹⁶ K. B. °paṇ.

¹⁷ K. om.

¹⁸ F. Jāt. II. 163.

¹⁹ C. C^a. ācāritāyaṃ. F. ācāratāyaṃ. K. ācariya vatā°.

F. J. acār’ utāyam.

²⁰ C. C^a. ath’ assadā°. K. assaṭṭhā sadā kh°. C^a. °abbh°.

‘Lasī ca te nipphalitā, matthako ca vidālito,
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ
virocasīti’¹

ca evamādinī jātakāni kathesi. ‘Puna akataññū Deva-
datto’ ti kathayaṃ ārabha :

‘Akaramhasa te² kiccaṃ yaṃ balaṃ ahuvamhase³
migarāja namo⁴ tyatthu⁵ api kiñci labhāmase.⁶
Mama lohitabhakkhassa⁷ niccaṃ luddāni kubbato
dantantaragato santo taṃ bahuṃ yam hi⁸ jīvasīti’⁹

ādinī jātakāni kathesi.⁹ Puna vadhāya parisakkaṇaṃ¹⁰
pan’ assa¹¹ ārabha :¹²

‘Nātaṃ etaṃ kurugassa¹³ yaṃ tvaṃ¹⁴ sepaṇṇi
seyyasi ;
aññaṃ sepaṇṇiṃ gacchāma,¹⁵ na me¹⁶ te
ruccate phalaṃ’ ti

ādinī jātakāni kathesi.¹⁷

Puna¹⁸ ‘ubhato¹⁹ parihīno Devadatto lābhasakkārato
ca sāmāññato cā’ ti kathāsu pavattamānāsu : ‘na bhik-
khave idān’ eva, pubbe p’esa²⁰ parihīno yevā’ ti
vatvā :²¹

¹ F., C., C^a., K. idāni kho tvaṃ samma vi^o (v. F. Jāt. I. 493).

² K. °mhā va te.

³ B. ahuvāmase.

⁴ C^a. namo.

⁵ C. C^a. tthatthu.

⁶ K. °mhase.

⁷ K. a. maṅsa. C. C^a. °bhikkhassa. K. °abh^o.

⁸ C. C^a. pi.

⁹ K. a. attānaṃ. F. Jāt. III. 26.

¹⁰ C^a. parikkammakārassa.

¹¹ C. om.

¹² F. Jāt. I. 174.

¹³ K. kurugaṃ^o. C. kurugassa.

¹⁴ C^a. taṃ.

¹⁵ F. K. gacchāmi.

¹⁶ C^a. ca for me.

¹⁷ S. a. evaṃ Rājagahe viharanto.

¹⁸ B. punadivase.

¹⁹ C^a. ubhayato. K. ubho.

²⁰ C., C^a., K. pi.

²¹ F. Jāt. I. 483.

‘Akkhī bhinnā paṭo nattho sakhīgehe¹ ca
bhaṇḍanaṇ
ubhato² paduṭṭhakammanto³ udakamhi tha-
lamhi cā’ ti

ādīni jātakāni kathesi. Evaṇ⁴ Rājagahe viharanto Deva-
dattaṇ ārabba bahūni jātakāni kathetvā Rājagahato
Sāvattiṇ gantvā Jetavanavihāre⁵ vasaṇ kappesi.

Devadatto pi kho navamāse gilāno pacchime kāle
Satthāraṇ datṭhukāmo hutvā attano sāvake āha:⁶ ‘ahaṇ
Satthāraṇ datṭhukāmo, taṇ me dassethā’ ti vutte,⁷
‘tvaṇ samatthakāle Satthārā saddhiṇ verī hutvā acari,⁸
na mayaṇ taṇ⁹ tattha nessāmā’ ti vutto,¹⁰ ‘mā maṇ
nāsethā, mayā Satthari āghāto kato;¹¹ Satthu pana¹²
mayi kesaggamatto pi āghāto natthi. So hi Bhagavā:¹³

“Vadhake Devadattamhi, core Aṅgulimālake
Dhanapāle Rāhule c’eva¹⁴ sabbattha sama-
mānaso”’ ti

‘Dassettha me taṇ¹⁵ Bhagavantaṇ’ ti punappunaṇ ti
yāci. Atha naṇ te mañcakenādāya nikkhamiṇsu. Tassa
āgamaṇaṇ¹⁶ sutvā bhikkhū Satthu ārocesuṇ: ‘bhante
Devadatto kira tumhākaṇ dassanatthāya āgacchatīti.’
‘Na¹⁷ bhikkhave so¹⁷ ten’ attabhāvena maṇ passituṇ
labhissatīti’—Bhikkhū kira pañcannaṇ vatthūnaṇ āyācita-
kālato paṭṭhāya puna Buddhē¹⁸ datṭhum na labhanti,¹⁹

¹ F. sakkhi°. C., K., B. saka°.

² K. ubho.

³ F. Jāt. °ṭṭho ka°.

⁴ F. Evam evaṇ.

⁵ K. mahā°. B. Jetavane vihāre.

⁶ K. om.

⁷ F., C., C^a., K. vatvā, and K. a. tehi. B. om. vutte.

⁸ F. ācari. K. ācariya for ā°na.

⁹ C., C^a., B. om.

¹⁰ K. C^a. vutte.

¹¹ C. pi. C^a. om.

¹² C^a. na.

¹³ K. a. niccaṇ mettaṇ vaḍḍhento.

¹⁴ K. B. ca.

¹⁵ C. te.

¹⁶ K., C., C^a. tassāga°.

¹⁷ F. oms.

¹⁸ K. B. Buddhaṇ.

¹⁹ B. labhati and bhikkhu supra.

ayaṃ dhammatā. ‘Asukaṭṭhānaṃ ca asukaṭṭhānaṃ ca¹ āgato bhante’ ti.² ‘Yaṃ icchati, taṃ karotu, na so maṃ³ passituṃ labhissatīti.’ ‘Bhante ito yojanamattaṃ āgato, adḍhayajanaṃ, gāvutaṃ, pokkharāṇisaṃpāṇaṃ⁴ āgato’ bhante ti. ‘Sace pi⁵ anto Jetavanaṃ pi⁵ pavisati n’eva maṃ passituṃ labhissatīti.’ Devadattaṃ gahetvā āgatā Jetavanapokkharāṇitīre mañcaṃ otāretvā pokkharāṇiṃ⁶ nahāyituṃ otariṃsu. Devadatto pi kho mañcato vuṭṭhāya⁷ ubho pāde bhūmiyaṃ ṭhapetvā nisīdi; te⁸ paṭhaviṃ pavisiṃsu. So anukkamena yāva goppakā⁹ yāva jan-nukā yāva kaṭṭito yāva thanato yāva gīvato pavisitvā hanukaṭṭhikassa¹⁰ bhūmiyaṃ patitṭhitakāle :¹¹

‘Imehi aṭṭhihi¹² tam aggapuggalaṃ
devātidevaṃ naradammasārathiṃ
samantacakkhuṃ satapuññalakkhaṇaṃ
paṇehi Buddhaṃ saraṇaṃ gato’smīti’

imaṃ gātham āha.¹³ Idaṃ kira ṭhānaṃ disvā Tathāgato Devadattaṃ pabbājesi; ‘sace hi so na pabbajissa,¹⁴ gihi hutvā kammaṃ ca bhāriyaṃ akarissa āyatibhavassa ca paccayaṃ kātuṃ na sakkhissa,¹⁵ pabbajitvā pana, kiñcapi kammaṃ bhāriyaṃ karissati, āyatibhavassa paccayaṃ¹⁶

1 F. corr. om.

2 K. a. āhaṃsu.

3 S. a. bhikkhave.

4 K. B. Jetavanapokkh°.

5 K. om.

6 K. °iyaṃ.

7 F., C., C^a., K. uṭṭhāya.

8 B. pādā.

9 C. K. goppakā.

10 C. °kaṇṭhikassa. C^a. haṇukaṇṭhito Kassa.

11 K. a. gātham āha.

12 K. Imāni atthi pi. S. aṭṭhehi.

13 C^a. om. imaṃ. K. om. °i g° ā°.

14 K. °ssati.

15 K. nāsakkhissati. C^a. B. °ssati. F. kātuṃ aparaddha-bhāvena pana niccalo va hutvā paccatū ti yojanasatike ante (antoavīcimhi?) nāsakkhissa.

16 B. āyatiṃ bhavanissaraṇapaccayaṃ.

kātuṇ sakkhissatīti, tena¹ taṇ Satthā pabbājesi. So hi ito satasahassakappamatthale Aṭṭhissaro² nāma pacceka-buddho bhavissati.³ So paṭhaviṇ pavisitvā Avīcimhi nibbatti, 'niccale Buddhē aparaddhabhāvena⁴ pana niccalo hutvā paccatū'⁵ ti yojanasatike antoavīcimhi yojanasatubbedham ev'assa⁶ sarīraṇ nibbatti, sīsaṇ yāva kaṇṇasakkhalito upari ayakapālaṇ⁷ pāvīsi; pādā yāva goppakā heṭṭhā ayapaṭhaviyaṇ pavitṭhā, mahātālakkhandhaparimāṇaṇ ayasūlaṇ pacchimabhittito nikkhamitvā piṭṭhimajjhaṇ bhinditvā urena⁸ nikkhamitvā puratthimaṇ bhittiy⁹ pāvīsi; aparaṇ dakkhiṇabhittito nikkhamitvā dakkhiṇapassaṇ bhinditvā uttarapassena¹⁰ nikkhamitvā uttarabhittiy pāvīsi; aparaṇ uparikapallato nikkhamitvā matthakaṇ bhinditvā adhobhāgena nikkhamitvā ayapaṭhaviṇ¹¹ pāvīsi; evaṇ so tattha niccalo hutvā paccati.¹² Bhikkhū, 'ettakaṇ ṭhānaṇ āgantvā¹³ Devadatto Satthāraṇ daṭṭhuṇ alabhivā va paṭhaviṇ pavitṭho' ti¹⁴ kathaṇ samutṭhāpesuṇ. Satthā, 'na bhikkhave Devadatto idān' eva mayi aparajjhivā paṭhaviṇ pāvīsi, pubbe pi pavitṭho yevā' ti vatvā Hatthirājakāle maggamūḷhaṇ purisaṇ samassāsetvā¹⁵ attano piṭṭhiṇ āropetvā khemantaṇ pāpītena¹⁶ tena¹⁷ puna tikkhattuṇ āgantvā aggaṭṭhāne majjhimatṭhāne¹⁸ mūle ti evaṇ dante chinditvā tatiyavāre mahāpurisassa cakkhupathaṇ atikkamantassa¹⁹ paṭhaviṇ pavitṭhabhāvaṇ dīpetum :

¹ K. *om.*

² C. C^a. Satṭhissaro (*cf.* Hardy, M.B., 340).

³ K. *a. ti.*

⁴ B. aparajjha°.

⁵ K. paccati.

⁶ F., C., C^a., K. eva.

⁷ F. ayoka°. C., C^a., B. °kapallaṇ. K. ayokapale.

⁸ F. udarena.

⁹ B. purimabhi°.

¹⁰ K. B. vāmapa°.

¹¹ K. ayyasula°.

¹² B. va pacci *for* hu° pa°.

¹³ K. ga°.

¹⁴ C^a. °sīti.

¹⁵ C. samassāpetvā.

¹⁶ C., C^a., B. *om.*

¹⁷ K. pāpitassa.

¹⁸ F. majjhatṭhāne.

¹⁹ K. B. *a. tassa.*

'Akataññussa posassa, niccaṃ vivaradassino,
sabbāṃ ce¹ paṭhaviṃ dajjā, n'eva naṃ abhirād-
haye' ti²

imaṃ jātakaṃ³ kathetvā puna pi⁴ puna pi tath' eva
kathāya samuṭṭhitāya Khantivādibhūte attani aparajj-
hitvā Kalāburājabhūtassa⁵ tassa paṭhaviṃ pavitṭhabhā-
vaṃ dipetuṃ Khantivādijātakaṃ,⁶ Culladhammapālabhūte
attani aparajjhitvā⁷ Mahāpatāparājabhūtassa tassa paṭha-
viṃ pavitṭhabhāvaṃ dipetuṃ Culladhammapāla-jātakaṃ ca⁸
kathesi.

Paṭhaviṃ pavitṭhe pana Devadatte mahājano haṭṭha-
tuṭṭho dhajapatākā kadaliyo⁹ ussāpetvā punnaghate
ṭhapetvā, 'lābhā vata no' ti mahantaṃ chaṇaṃ anubhoti.¹⁰
Tam atthaṃ Bhagavato ārocesuṃ; Bhagavā: 'na bhikk-
have idān' eva Devadatte mate mahājano tussati, pubbe
pi tussi¹¹ yevā' ti vatvā sabbajanassa appiye caṇḍe
pharuse Bārānasiyaṃ Piṅgalarāje¹² nāma mate mahā-
janassa tuṭṭhabhāvaṃ dipetuṃ:¹³

'Sabbo jano hiṃsito Piṅgalena,
tasmiṃ mate paccayaṃ vedayanti;¹⁴
piyo nu te āsi akaṇhanetto,¹⁵
kasmā tvaṃ¹⁶ rodasi dvārapāla.

¹ C. C^a. sabba te.

² C. C^a. abhidhāraye. K. ārādhaye.

³ F. Jāt. I. 322.

⁴ K. om. one puna pi.

⁵ C^a. Kalāpu°. K. Kalābhu°.

⁶ F. °vādajā°. B. a. ca. For this J. v. F. J. III.

39-43.

⁷ K. par°.

⁸ F. J. III. 177-182.

⁹ F. °patākaka°.

¹⁰ K. anubhosi.

¹¹ F., C^a., B. tussati.

¹² C^a. Piṅgale nāma rāje. B. Piṅgalaraññe.

¹³ F. Jāt. II. 241-242.

¹⁴ S. paccayā.

¹⁵ C. C^a. akaṇṇa°.

¹⁶ F. nu tvaṃ. C. C^a. tvaṃ.

‘Na me piyo āsi akaṇhanetto,¹
bhāyāmi paccāgamanāya tassa,
ito gato hiṅseyya maccurājaṅ,
so hiṅsito ānayeyya² puna idhā’ ti

iday³ Piṅgalajātakaṅ kathesi. Bhikkhū Satthāraṅ pucchiṅsu: ‘idāni bhante Devadatto kuhiṅ nibbatto’ ti. ‘Avicimahāniraye bhikkhave’ ti. ‘Bhante idha tappanto vicarivā puna gantvā tappanaṭṭhāne yeva nibbatto’ ti. ‘Āma bhikkhave pabbajitā vā hontu gahaṭṭhā vā pamā-davihārino ubhayattha tappanti yevā’ ti vatvā imaṅ gāthaṅ āha:

17. ‘Idha tappati pecca tappati pāpakārī ubha-
yattha tappati
“pāpaṅ me kataṅ” ti tappati, bhiyyo⁴
tappati duggatiṅ gato’ ti.

Tattha ‘idha tappatīti’ idha kammattappanena domanassamattena tappati; ‘peccā’ ti paraloke pana vipākatappanena atidāruṇena apāyadukkhena tappati; ‘pāpakārīti’ nānappakārassa pāpassa kattā;⁵ ‘ubhayatthā’ ti iminā vuttappakārena tappanena ubhayattha tappati nāma; ‘pāpam me’ ti so hi kammattappanena tappanto ‘pāpam me kataṅ’ ti tappati, taṅ appamat-takaṅ tappanaṅ, vipākatappanena pana tappanto ‘bhiyyo tappati duggatiṅ gato’ ti⁶ atipharusena tappanena ativiya tappatīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṅ; desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Devadattassa vatthu dvādasamaṅ.⁷

¹ C. C^a. akaṇṇa°.

² F. J. āneyya. K. a. naṅ.

³ C^a. imaṅ.

⁴ S. bhiyo.

⁵ C., C^a., B. Katattā.

⁶ K. C^a. om. ti.

⁷ C^a. Devadattavattuṅ simply. C. vatthuṅ.

13. SUMANĀDEVIYĀ-VATTHU

‘Idha nandatīti’¹ imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Jetavane viharanto Sumanādeviṅ² ārabha kathesi.

Sāvattiyaṅ hi devasiṅ Anāthapiṇḍikassa gehe dve bhikkhusahassāni bhujjanti, tathā Visākhāya mahā-upāsikāya; Sāvattiyaṅ ca yo yo dānaṅ dātukāmo hoti, so³ so tesāṅ ubhinnaṅ okāsaṅ labhitvā va karoti. Kiṅkaraṇā? ‘Tumhākaṅ⁴ dānaggaṅ Anāthapiṇḍiko vā Visākhā vā āgatā’ ti pucchitvā, ‘nāgatā’ ti vutte, satasahassaṅ vissajjetvā katadānam pi, ‘kiṅ dānaṅ nām’ etaṅ’ ti garahanti. Ubho pi⁵ te bhikkhusaṅghassa⁶ ruciṅ⁷ ca anucchavikakiccāni⁸ ca ativiya jānanti. Tesu vicārentesu⁹ bhikkhū cittarūpaṅ¹⁰ bhujjanti; tasmā sabbe dānaṅ dātukāmā te gahetvā va gacchanti. Iti te attano¹¹ ghare bhikkhū¹² parivisitūṅ na labhanti. Tato Visākhā, ‘ko nu kho mama ṭhāne ṭhatvā bhikkhusaṅghaṅ parivasiṭīti’¹³ upadhārenti, puttassa dhītaṅ disvā taṅ attano ṭhāne ṭhapesi; sā tassā nivesane bhikkhusaṅghaṅ parivisati. Anāthapiṇḍiko pi Mahāsubhaddaṅ nāma jeṭṭhadhītaṅ¹⁴ ṭhapesi; sā bhikkhūnaṅ veyyāvaccāṅ karonti dhammaṅ suṇanti sotāpannā hutvā patikulaṅ agamāsi. Tato Cullasubhaddaṅ ṭhapesi; sāpi tath’ eva karonti sotāpannā hutvā¹⁵ patikulaṅ gatā. Atha Sumanādeviṅ nāma kaṇiṭṭhadhītaṅ ṭhapesi; sā pana¹⁶ sakadāgāmiphalāṅ patvā kumārīkā va hutvā tathā-

1 K. a. pecca nandati.

3 C. C^a. om.

5 C., C^a., B. a. hi.

7 C. °saṅgharuciṅ.

9 C^a. B. vicarantesu. K. viharante.

10 K. cittānurūpaṅ.

12 K. bhikkhusaṅghaṅ.

14 C^a. jeṭṭhakā°.

16 K. a. dhammaṅ sutvā.

2 K. Sumana°.

4 K. a. kiṅ.

6 C^a. °saṅghañ ca.

8 K. °kaṅ kiccākiṅ.

11 B. rep.

13 C. B. parivisissasīti.

15 C^a. om.

rūpena aphāsukena āturā āhārūpacchedaṇ¹ katvā pitarajaṇ daṭṭhukāmā hutvā² pakkosāpesi. So ekasmiṇ dānagge tassā sāsaṇaṇ sutvā va āgantvā, ‘kiṇ amma Sumane’ ti āha. Sāpi naṇ³ āha: ‘kiṇ tāta kaniṭṭhabhātikā’ ti. ‘Vippalapasi⁴ amma ti.’⁵ ‘Na vippalapāmi kaniṭṭhabhātikā’ ti. ‘Bhāyasi⁶ amma’ ti. Na bhāyāmi kaniṭṭhabhātikā’ ti ettakaṇ vatvā⁷ yeva pana⁸ sū kālaṇ akāsi. So sotāpanno pi samāno setṭhī dhītari⁹ uppannasokaṇ addivāsetuṇ asakkonto dhītusarīrakiccaṇ kāretvā rodanto Satthu santikaṇ gantvā,¹⁰ ‘kiṇ gahapati dukkhidummano assumukho rudamāno¹¹ āgato¹² ‘sīti’ vutte. ‘Dhītā me bhante Sumanādevī kālakatā’ ti āha. ‘Atha kasmā socasi,¹³ nanu sabbesaṇ ekaṇsikaṇ¹⁴ maraṇaṇ’ ti. ‘Jānām’ etaṇ bhante, evarūpā pana me hirottappa-sampannā¹⁵ dhītā, “sā maraṇakāle satīṇ paccupaṭṭhāpetuṇ asakkonti vippalapamānā matā” ti¹⁶ me anappakaṇ¹⁷ domanassaṇ uppajjati.’ ‘Kiṇ pana tāya kathitaṇ mahāsetṭhīti.’ ‘Ahaṇ taṇ bhante “amma Sumane” ti āmantesiṇ, atha maṇ āha: “kiṇ tāta kaniṭṭhabhātikā” ti, tato “vippalapasi amma” ti¹⁸—“na vippalapāmi kaniṭṭhabhātikā” ti—“bhāyasi amma” ti—“na bhāyāmi kaniṭṭhabhātikā” ti, ettakaṇ vatvā kālam akāsīti.’ Atha naṇ Bhagavā āha: ‘na¹⁹ te mahāsetṭhī dhītā vippalapātīti.’ ‘Atha²⁰ kasmā evam āhā’ ti. ‘Kaniṭṭhattāy’

¹ C. C^a. āhāracchedaṇ.

² K. a. taṇ.

³ K. pitarajaṇ for pi naṇ.

⁴ B. vilapasi and vilap^o infra.

⁵ K. a. sū.

⁶ C. C^a. bhāyasi.

⁷ C^a. Katvā.

⁸ K. om. pana.

⁹ C. setṭhadhītu.

C^a. setṭhidhītu.

K. setṭhitari. B.

dhītaraṇ paṭicca.

¹⁰ K. a. Bhagavatā taṇ disvā.

¹¹ K. B. rod^o.

¹² S. upāgato.

¹³ C. socati.

¹⁴ K. ekaṇsisa^o.

¹⁵ C., C^a., K., B. hiriott^o.

¹⁶ C^a. nā for matā ti. K. tena for ti. B. a. tena.

¹⁷ K. anappakāraṇ.

¹⁸ K. a. vutte.

¹⁹ K. a. hi.

²⁰ K. a. naṇ.

eva; dhītā hi te gahapati maggaphalehi¹ mahallikā, tvaṇ hi sotāpanno, dhītā pana te sakadāgāmini, sā maggaphalehi² mahallikattā taṇ evam āhā' ti. 'Evaṇ bhante' ti. 'Evaṇ gahapatīti.' 'Idāni kuhiṇ nibbattā bhante' ti. 'Tusitabhavane gahapatīti' vutte,³ 'bhante mama dhītā idha nātakānaṇ antare nandamānā vicarivā⁴ ito gantvā pi Nandanatṭhāne⁵ yeva nibbattā' ti. Atha naṇ Satthā, 'āma gahapati⁶ appamattā nāma gahatṭhā vā pabbajitā vā idha loke ca paraloke ca nandanti yevā' ti vatvā imaṇ gātham āha :

18. 'Idha nandati, pecca nandati
katapuñño ubhayattha nandati,
"puññaṇ me kataṇ" ti nandati
bhiyyo⁷ nandati sugatiṇ gato' ti.

Tattha 'idhā' ti idha loke kammanandanena nandati;⁸ 'peccā' ti paraloke vipākanandanena⁹ nandati;⁸ 'katapuñño' ti nānappakārassa puññassa kattā;¹⁰ 'ubhayatthā' ti idha 'kataṇ me kusalaṇ akataṇ pāpaṇ' ti¹¹ nandati,¹² parattha vipākaṇ anubhavanto nandati; 'puññaṇ me' ti idha nandanto¹³ pana 'puññaṇ¹⁴ me kataṇ' ti somanassamattakena vā kammanandaṇ upādāya nandati; 'bhiyyo' ti vipākanandanena pana 'sugatiṇ gato' sattapaññāsavassakoṭiyo¹⁵ satthiṇ ca vassasatasa-hassāni¹⁶ dibbasampattiṇ anubhavanto Tusitapure ativiya nandatīti.'

¹ C^a. B. a. tayā.

² B. a. tayā.

³ K. B. om.

⁴ K. car°.

⁵ K. Nanda°.

⁶ C. °patīti.

⁷ C. bhīyo.

⁸ C. nandatīti.

⁹ C^a. °nandane ti.

¹⁰ B. C^a. Katattā. K. kattatā.

¹¹ C. C^a. pāpānīti.

¹² C^a. nandatīti.

¹³ B. nandanato.

¹⁴ C^a. puññaṇ.

¹⁵ B. °matten' eva. B. °en' eva.

¹⁶ C. C^a. °paññāsakoṭiyo. K. °vasa°.

Gāthāpariyosāne bahu sotāpannādayo ahesum ; mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Sumanādeviyā vatthu terasamaṅ.¹

14. DVESAHAYAKABHIKKHŪNAṅ-VAṬTHU

‘Bahūṅ pi ce’² ti imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Jetavane viharanto dve sahāyake³ ārabha kathesi.

Sāvattvivāsino hi dve kulaputtā sahāyakā vihāraṅ gantvā Satthu dhammadesanaṅ sutvā kāme pahāya⁴ sāsane uraṅ datvā pabbajitvā pañcavassāni ācariyūpajjhāyānaṅ⁵ santike vasitvā Satthāraṅ upasaṅkamitvā sāsane dhuraṅ pucchitvā vipassanādhuraṅ ca ganthadhuraṅ⁶ ca vitthārato sutvā, eko tāva, ‘aham bhante mahallakakāle pabbajito na sakkhissāmi ganthadhuraṅ⁷ pūretum, vipassanādhuraṅ pana⁸ pūressāmīti’ yāva arahattā⁹ vipassanaṅ¹⁰ kathāpetvā ghatento vāyamanto saha paṭisambhidāhi arahattaṅ pāpuṇi. Itaro pana,⁸ ‘ahaṅ ganthadhuraṅ pūressāmīti’¹¹ anukkamena Tepitakaṅ Buddhavaçanaṅ uggaṇhitvā gatagataṭṭhāne dhammaṅ katheti¹² sarabhaññaṅ bhaṇati, pañcanaṅ bhikkhusatānaṅ dhammaṅ vācento vicarati, aṭṭhārasanaṅ mahāgaṇānaṅ ācariyo ahoṣi. Bhikkhū Satthu santike kammaṭṭhānaṅ gaheṭvā itarassa therassa vasanaṭṭhānaṅ gantvā tass’ ovāde ṭhatvā arahattaṅ patvā therāṅ vanditvā : ‘Satthāraṅ datṭhukām’

¹ C^a. Sumanadeviyā vatthuṅ (*simply*). K. Sumanadevi-vatthu terassamaṅ (K. B. *al.* Sumana^o).

² K. *a.* sahitaṅ bhāsamāno.

³ F. sahāyakabhikkhū. K. *a.* bhikkhū.

⁴ K. *a.* Satthu.

⁵ C. C^a. ācariyau^o. K. °yapajjāy^o.

⁶ C. C^a. gandha^o.

⁷ C^a. *a.* pana.

⁸ K. *om.*

⁹ C^a. °ttaṅ.

¹⁰ B. vipassanādhuraṅ.

¹¹ B. pūretuṅ sakkhissāmīti.

¹² K. kathesi. S. deseti.

amhā' ti vadanti. Thero: 'gacchath' āvuso¹ mama vacanena Satthāraṅ vanditvā asītimahāthere vandathā, sahāyakattheram pi me "amhākaṅ ācariyo tumhe vandatīti" vandathā' ti. Te² vihāraṅ gantvā³ Satthāraṅ ca there⁴ ca vanditvā: 'bhante amhākaṅ ācariyo tumhe vandatīti' vutte,⁵ itarena ca, 'ko nāma eso'⁶ ti vutte, 'tumahākaṅ sahāyakabhikkhu'⁷ bhante' ti vadanti. Evaṅ there punappunaṅ sāsanaṅ paṇante so bhikkhu thokaṅ kālaṅ sahitvā aparabhāge sahituṅ asakkonto: 'amhākaṅ ācariyo tumhe vandatīti' vutte, 'ko eso' ti vatvā, 'tumahākaṅ sahāyakabhikkhū' ti vutte, 'kiṅ pana tumhehi tassa santike gahitaṅ kiṅ⁸ Dighanikāyādisu aññataro nikāyo,⁹ tīsu Piṭakesu ekaṅ Piṭakaṅ' ti vatvā, 'catuppadikam pi gāthaṅ na jānāti,¹⁰ paṅsukūlaṅ gahetvā pabbajitakāle yeva araṇṇaṅ pavitṭho bahū vata antevāsike labhi, tassa āgatakāle mayā paṇhaṅ pucchituṅ vaṭṭatīti' cintesi. Athāparabhāge¹¹ thero, Satthāraṅ datṭhum āgato sahāyakattherassa santike pattacīvaraṅ ṭhapetvā gantvā Satthāraṅ c'eva asītimahāthere ca vanditvā sahāyakassa¹² vasanaṭṭhānaṅ paccāgami. Ath' assa so vattaṅ kāretvā samappamāṇaṅ āsanaṅ gahetvā, 'paṇhaṅ pucchissāmīti' nisīdi. Tasmiṅ khaṇe Satthā 'esa evarūpaṅ mama puttaṅ vihetṭhetvā¹³ niraye nibbatteyyā'¹⁴ ti tasmiṅ anukampāya vihāracārikaṅ caranto viya tesāṅ nisinnaṭṭhānaṅ gantvā paṇṇatte¹⁵ Buddhāsane nisīdi. Tattha tattha nisīdantā hi bhikkhū¹⁶ Buddhāsanaṅ paṇṇāpetvā va nisīdanti;

¹ C. gacchāvuso.

² B. a. bhikkhū.

³ C. C^a. āgantvā.

⁴ C^a. theraṅ. B. asītimahāthere ca theraṅ ca.

⁵ C. vadanti. C^a. vadantīti.

⁶ C. C^a. nām' eso.

⁷ B. sahāyako.

⁸ B. ti.

⁹ C. nikāyā. K. a. kiṅ.

¹⁰ C^a. pajānāti.

¹¹ K. a. vipassanā°.

¹² K. °katherassa. C. C^a. sahāyassa.

¹³ C. C^a. vihetṭhetvā.

¹⁴ C^a. °yyāsīti.

¹⁵ K. paṇṇatāpavara°.

¹⁶ C., C^a., B. om.

tena¹ Satthā pakatipaññatte yeva āsane nisīdi. Nisajja kho² pana ganthikabhikkhuṅ paṭhamajjhāne pañhaṅ pucchitvā, tasmiṅ kathite³ dutiyajjhānaṅ ādiṅ katvā aṭṭhasu pi samāpattisu rūpārūpesu pañhaṅ pucchi, itaro⁴ sabbaṅ kathesi. Atha naṅ sotāpattimagge pañhaṅ pucchi,⁴ itaro⁵ kathetuṅ nāsakkhi.⁶ Tato khīṇāsavattheraṅ pucchi; thero kathesi. Satthā, 'sādhu⁷ sādhu bhikkhū'⁸ ti abhinanditvā, sesamaggesu pi paṭipāṭiyā pañhaṅ pucchi; ganthiko⁹ ekaṅ pi kathetuṅ nāsakkhi, khīṇāsavo pucchitaṅ pucchitaṅ¹⁰ kathesi. Satthā catūsu ṭhānesu tassa sādhu-kāraṅ adāsi; taṅ sutvā bhummadeve¹¹ ādiṅ katvā yāva Brahmālokā sabbadevatā¹² c'eva Nāgasupannā¹³ ca sādhu-kāram adāsu. Taṅ sādhu-kāraṅ sutvā¹⁴ tassa antevāsikā c'eva saddhivihārino ca Satthāraṅ ujjhāyisū: 'kiṅ nām' etaṅ Satthārā kataṅ kiñci ajānantassa mahallakaththerassa catūsu ṭhānesu sādhu-kāram adāsi; amhākaṅ pan' ācariyassa sabbapariyattidharassa pañcannaṅ bhikkhusatānaṅ pāmokkhassa paṣaṅsāmattam pi na karīti.' Atha ne Satthā, 'kiṅ nām' etaṅ bhikkhave¹⁵ kathethā' ti pucchitvā, tasmiṅ atthe ārocite, 'bhikkhave tumhākaṅ ācariyo mama sāsane bhatiyā gāvo rakkhaṇakasādiso;¹⁶ mayhaṅ pana putto yathā ruciyā pañcagorase paribhuñjanakasāmisaḍiso'¹⁷ ti vatvā imā gāthā abhāsi:

¹ B. om.

² C., C^a., B. om.

³ K. akath^o.

⁴ K. om. itaro to pucchi.

⁵ K. gaṇṭhikathero, and a. pi ekaṅ pi.

⁶ K. itaro tam sabbaṅ kathesi and atha naṅ, etc.

⁷ C. C^a. om.

⁸ K. om. bh^o.

⁹ K. °kathero.

¹⁰ K. pucchitapu^o. B. om. one.

¹¹ K. °devatā. B. bhūmadeve.

¹² C. C^a. sabbe de^o. K. sabbā devatāyo. B. sabbā.

¹³ K. nāgā su^o.

¹⁴ K. katvā.

¹⁵ C^a. om. bhikkhave.

¹⁶ C., C^a., K. rakkhaṇasa^o.

¹⁷ K. bhūñjanasāmika^o. C^a. a. yevā.

19. 'Bahum pi ce sahitam bhāsamāno
na takkarō hoti naro pamatto,
gopo va gāvo gaṇayaṅ paresaṅ
na bhāgavā sāmāññassa hoti.
20. 'Appam pi ce sahitāṅ bhāsamāno
dhammassa hoti anudhammacārī
rāgaṅ ca dosaṅ ca pahāya mohaṅ
sammappajāno, suvimuttacitto
anupādiyāno idha vā hurāṅ vā
sa bhāgavā sāmāññassa hotīti.'

Tattha 'sahitaṅ' ti Tepitakassa Buddhavacanass'
etaṅ nāmaṅ, taṅ¹ ācariye upasaṅkamtivā uggaṇhitvā²
'bahum pi paresaṅ bhāsamāno'³ vācento,⁴ taṅ dhammaṅ
sutvā yaṅ kārakena puggalena kattabbaṅ taṅkaro⁵ na
hoti, kukkuṭassa pakkhapaharaṇamattam pi aniccādiva-
sena yonisomanasikāraṅ⁶ nappavattati,⁷ eso⁸ yathā nāma
divasaṅ bhatiyā⁹ gāvo rakkhanto gopo¹⁰ pāto va paṭi-
chitvā¹¹ sāyaṅ gaṇetvā¹² sāmikānaṅ niyyādetvā, 'divasa-
bhatimattaṅ gaṇhāti'¹³ yathāruciya¹⁴ pana¹⁵ pañca gorase
paribhuñjituṅ na labhati, evaṅ eva kevalaṅ antevāsi-
kānaṅ santikā vattapaṭivattakaraṇamattassa bhāgī hoti,
sāmāññassa pana bhāgī na hoti; yathā pana gopālakena

¹ C., C^a., B. om. B. a. ca after ācariye.

² K. bahuṅ ga° for ugg°.

³ B. obh°.

⁴ K. a. kathento.

⁵ K. B. takkarō.

⁶ C., C^a., K., B. manasi°.

⁷ K. °ttesi. B. °tteti.

⁸ C^a. a. tāva.

⁹ K. divase. F. corr. divasabha°.

¹⁰ C^a. B. gopo viya. K. gopā viya (for gopo).

¹¹ K. sampa°. B. niravasesaṅ sampa°.

¹² C. C^a. saṅg°. B. sāraṅ gaḥetvā.

¹³ F., C., C^a., K., B. gaṇhāti.

¹⁴ K. a. ruciya.

¹⁵ K. om.

niyyāditānaṅ gunnaṅ¹ gorasaṅ sāmikā² va paribhuñjanti, Tathāgatena³ kathitaṅ dhammaṅ sutvā kārakapuggalā⁴ yathānusiṭṭham⁵ paṭipajjitvā keci paṭhamajjhānādīni pāpuṇanti,⁶ keci vipassanaṅ vadḍhetvā maggaphalāni⁷ pāpuṇantīti; gosāmikā⁸ gorasass' eva sāmāññassa bhāgino honti. Iti Satthā silasampannassa bahussutassa pamāda-vihārino aniccādivasena yonisomanasikāre appavattassa⁹ bhikkhuno vasena paṭhamagāthaṅ¹⁰ kathesi, na dussīlassa.

Dutiyagāthā pana appassutassāpi¹¹ yonisomanasikāre¹² kammaṅ karontassa kārakapuggalassa vasena kathitā. Tattha 'appam pi ce' ti thokaṅ ekavaggadvivaggamattam pi; 'dhammassa hoti anudhammacārīti' attham aññāya dhammam aññāya navalokuttaradhammassa anurūpaṅ dhammaṅ¹³ pubbabhāgapāṭipadāsāṅkhātaṅ catupārisuddhisiladhutaṅgaasubhakammaṭṭhānādibhedāṅ¹⁴ caraṇato¹⁵ anudhammacārī hoti; 'ajja ajj' evā' ti paṭivedhaṅ ākaṅkhanto vicarati; so imāya sammāpaṭipattiyā 'rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaṅ,' sammā hetunā¹⁶ nayena pariṇānītabbadhamme pariṇānānto tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīnaṅ vasena¹⁷ 'suvimuttacitto; anupādiyāno idha vā huraṅ vā' ti idhalokaparaloka-pariyāpannā vā¹⁸ ajjhattikabāhirā vā¹⁸ khandhāyatana-dhātuyo¹⁹ catūhi upādānehi anupādiyanto²⁰ mahākhiṇāsavo maggasaṅkhātassa sāmāññassa vasena āgatassa

¹ C^a. guṇaṅ.

³ F. K. tathā tena.

⁵ C. °siṭṭhiṅ.

⁷ B. °ādīni.

⁹ F. C. nappa°. B. pamattassa.

¹⁰ F. paṭhamaṅ gāthaṅ.

¹² C., C^a., K. kārena.

¹⁴ C. °pārisuddhiṅ sila°.

¹⁶ C. mohasa°.

¹⁸ C. va.

¹⁹ C. C^a. °dhātu.

² K. go°.

⁴ C. kārapu°.

⁶ K. °ṇiṅsu.

⁸ B. goṇa°.

¹¹ S. om.

¹³ S. anurūpadhammaṅ.

¹⁵ K. caranto.

¹⁷ K. °vimuttiva°.

²⁰ C. C^a. °yāno.

phalasāmañña¹ c'eva pañca asekkhadhammakkhand-
hassa² ca 'bhāgavā³ hoti' ti⁴—ratanakūṭena viya
agārassa arahattena desanākūṭaṅ⁵ gaṇhīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṅ, desanā
mahājanassa sātthikā jātā ti.

Dve saḥāyakabhikkhūnaṅ vatthu catuddasamaṅ.⁶

Yamakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamo Vaggo.⁷

¹ K. Khandhasāmañña.

² C. C^a. asekhā°. B. a. sāmāñña.

³ F., C., C^a. bhāgivā. S. bhāgī. K. āgār°. ⁴ K. om.

⁵ C. desanaṅ kutaṅ. K. B. desanāya.

⁶ K. om. dve. K. saḥāyabhikkhuvatthu, and a. cudda-
samaṅ. C. C^a. vatthuṅ.

⁷ K. om. Paṭh° va°.